

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA NASREDDİN HOCA KİTABI

OSMAN ATAŞ

15718002

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEVİM YILMAZ ÖNDER**

**İSTANBUL
2018**

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA NASREDDİN HOCA KİTABI

OSMAN ATAŞ

15718002

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEVİM YILMAZ ÖNDER**

**İSTANBUL
2018**

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATINA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA NASREDDİN HOCA KİTABI

OSMAN ATAŞ

15718002

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 06.07.2018

Tez Oy Birliği ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Sevim Yılmaz Önder

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Özlem Yiğitoğlu

Dr. Öğr. Üyesi Betül Özbay

İmza

İSTANBUL
Mayıs, 2018

ÖZ

KARAMANLICA NASREDDİN HOCA KİTABI'NIN İNCELEMESİ

OSMAN ATAŞ

Mayıs, 2018

Ioannis Nikolaidis tarafından yayımlanan *Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet* adlı eser üzerinde hazırlanmış olduğumuz tez beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş başlığını taşıyan ilk bölümde Karamanlılar, Karamanlı Türkçesi ve edebiyatı ile ilgili bilgi verilmiştir. Bununla beraber Karamanlı Türkçesi üzerine daha önce yapılmış olan çalışmaların genel değerlendirmesi yapılmıştır.

İkinci bölümde yazarın hayatı ve üslubu hakkında bilgi verilmiş ve ardından fıkraların yazılış amacı açıklanmıştır. *Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet* ve bölümleri ile ilgili bir özet verildikten sonra eserin dil bilgisel incelemesi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde transkripsiyonlu metin bulunmaktadır. Dördüncü bölüm sözlük ve dizinden oluşurken beşinci bölümde çalışmanın önemi vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Karamanlılar, Karamanlı Türkçesi, Nasreddin Hoca

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF KARAMANLI TURKISH ANECDOTES OF NASREDDİN HOCA

Osman Ataş

May, 2018

In this study, we examine *Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet* published by Ioannis Nikolaidis consists of five chapters.

In the first chapter bearing the introduction gives information about Karamanlides, Karamanlı Turkish and its literature along with the general evaluation of the previous works on Karamanlı Turkish.

In the second part, information about the life and style of author was given, and then the purpose of writing the anecdotes was explained and after the information about the sections was given, a grammatical examination of the work was done.

The third section contains transcriptional text. While the fourth chapter consists of dictionary and index, is emphasized the importance of working in the fifth section.

Keywords: Karamanlides, Karamanlı Turkish, Nasreddin Hodja

ÖN SÖZ

Çalışmamızın temelini oluşturan ve Ioannis Nikolaidis tarafından 1908 yılında Karamanlı Türkçesi ile Atina’da yayımlanan *Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet* adlı eser Nasreddin Hoca ve fıkralarını konu almaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Karamanlılar hakkında bilgi verilmiş, Karamanlı Türkçesi ve edebiyatı ve Karamanlılara dair daha önce yapılmış çalışmalardan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise eserin yayıncısı ve üslubu hakkında bilgi verilip fıkraların yazılış amacı açıklandıktan sonra çalışmamızı oluşturan kitabın bölümleri kısaca tanıtılmıştır. Bununla birlikte Karamanlı Türkçesinin dil bilgisel özellikleri metinden örneklerle açıklanmıştır. Üçüncü kısımda metin transkripsiyon alfabesiyle gösterilmiş ve metnin sözlük-dizinine yer verilmiştir.

Tez konumun belirlenmesinden tezimin tamamlanmasına kadar tüm süreçte çok değerli katkıları ve hoşgörüsü ile çalışmam ve araştırmam süresince maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ve çalışmamda beni sürekli teşvik ve motive eden tez danışmanım ve çok kıymetli hocam Doç. Dr. Sevim Yılmaz Önder’e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yüksek lisans tezini Karamanlıca Osmanlı tarihi üzerine hazırlayan ve bu konudaki deneyim ve bilgilerini benimle paylaşan arkadaşım Elif Özcan Uğur’a, metnin Yunanca dizgisini yapan Georgina Kontouli’ye, başta maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli babam, ağabeyim olmak üzere aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Osman Ataş

İstanbul, Mayıs/2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ..... iii

ABSTRACT iv

ÖN SÖZ v

İÇİNDEKİLER vi

KISALTMALAR ix

1. GİRİŞ..... 1

1.1. Karamanlıların Kökeni..... 2

1.2. Karamanlı Türkçesi..... 5

1.3. Karamanlı Türkçesi Edebiyatı 6

1.3.1. Edebî Eserler 6

1.3.2. Hristiyanlıkla İlgili Eserler..... 7

1.3.3. Gazete ve Dergiler 8

1.3.4. Bilimsel Eserler..... 9

1.3.5. Tarih Metinleri 10

1.4. Karamanlı Türkçesi ve Eserleri Hakkında Yapılan Çalışmalar 11

2. İNCELEME 13

2.1. Ioannis Nikolaidis – Hayatı ve Üslubu 13

2.2. Fıkraların Yazılış Amaçları ve Kaynakları 14

2.3. Nasreddin Hoca Kitabı ve Bölümleri..... 15

2.3.1. Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar..... 15

2.3.2. Nasradın Hoca’nın Letayifi..... 16

2.3.3. Nasradın Hoca’nın Mezarı – İntiha..... 16

2.3.4. Yeni Talibi yahod İlaveli Talibi..... 16

2.3.5. Belagat-ı Mezhake yani Gülmekliğe Şayesde Mesuliet..... 17

2.3.6.	Hitam – İtizar-ı Mehsus	19
2.4.	Metnin İçerik Özellikleri.....	19
2.4.1.	Nasreddin Hoca.....	20
2.4.1.1.	Karamanlı Türkçesinde Nasreddin Hoca ve Nasreddin Hoca Kitapları.	21
2.4.1.2.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Sosyal Hayat	23
2.4.1.3.	Nasreddin Hoca Fıkralarında İnsan İlişkileri	25
2.4.1.4.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Çocuklar.....	26
2.4.1.5.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Meslekler	28
2.4.1.6.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Ticaret Hayatı	28
2.4.1.7.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Din	28
2.4.1.8.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Azınlıklar	30
2.4.1.9.	Nasreddin Hoca Fıkralarında Hayvanlar.....	31
2.5.	Metnin İmla Özellikleri.....	32
2.6.	Metnin Dil Bilgisi Özellikleri	34
2.6.1.	Ünlüler	34
2.6.1.1.	Ünlü Değişimleri.....	34
2.6.1.2.	Ünlü Türemesi.....	36
2.6.1.3.	Ünlü Düşmesi.....	37
2.6.1.4.	Ünlü Uyumu.....	38
2.6.1.5.	Yuvarlaklaşma / Düzleşme	38
2.6.1.6.	Benzeşme	38
2.6.2.	Ünsüzler	39
2.6.2.1.	Ünsüz Değişimleri.....	39
2.6.2.2.	Ünsüz Türemesi	40
2.6.2.3.	Ünsüz Düşmesi	40
2.6.2.4.	İkizleşme	41
2.6.2.5.	Tekleşme	41
2.6.2.6.	/η/ Kullanımı	41
2.7.	Bîçim Bilgisi	42
2.7.1.	Yapım Ekleri.....	42
2.7.1.1.	İsimden İsim Yapma Ekleri	42

2.7.1.2.	İsimden Fiil Yapma Ekleri	42
2.7.1.3.	Fiilden İsim Yapma Ekleri	42
2.7.1.4.	Fiilden Fiil Yapma Ekleri	43
2.7.2.	Çekim Ekleri	44
2.7.2.1.	İsim Çekim Ekleri	44
2.7.2.1.1.	Çoğul Ekleri	44
2.7.2.1.2.	Hâl Ekleri	44
2.7.2.1.3.	İyelik Ekleri	44
2.7.2.2.	Fiil Çekim Ekleri	44
2.8.	Kalıplaşmış Anlatımlar	45
2.8.1.	Atasözleri	45
2.8.2.	Deyimler	46
2.8.3.	İkilemeler	47
3.	METİN	50
3.1.	Metnin Transkripsiyonunda Dikkat Edilen Hususlar	50
3.2.	Transkripsiyon Listesi	53
3.3.	Metin	54
4.	SÖZLÜK - DİZİN	103
4.1.	Dizin Oluşturulmasında Dikkat Edilen Hususlar	103
4.2.	Sözlük – Dizin	104
4.3.	Yunanca Sözcükler Dizini	281
4.4.	Özel Adlar Dizini	282
5.	SONUÇ	284
	KAYNAKÇA	285
	ÖZ GEÇMİŞ	289

KISALTMALAR

A.	: Arapça
a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
Alm.	: Almanca
A.Ü. DTFC	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
bk.	: bakınız
bsk.	: baskı
C.	: cilt
çev.	: çeviren
Çağ.	: Çağatayca
Çin.	: Çince
DLT.	: Dîvânü Lugâti't-Türk
DS	: Derleme Sözlüğü
ed.	: editör
Erm.	: Ermenice
EF.	: Eski Farsça
ET	: Eski Türkçe
F.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
hzl.	: hazırlayan
İng.	: İngilizce
İt.	: İtalyanca
iza.	: izafe
krş.	: karşılaştır

Lat.	: Latince
Moğ.	: Moğolca
NHF	: Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet
No.	: Numara
Osm.	: Osmanlıca
Rum.	: Rumca
s.	: sayfa
S.	: sayı
Sırp.	: Sırpça
T.	: Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TS	: Yeni Tarama Sözlüğü
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları
Yun.	: Yunanca

1. GİRİŞ

Karamanlılar, Grek harfleriyle Türkçe yazan ve Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanlardır. Kendilerini “Anadolulu vatandaşlar” veya “Anadolulu Hristiyanlar” olarak ifade eden topluluğa “Karamanlı” adlandırması sonradan yapılmıştır. Semavi Eyice, dilleri gibi bazen adları da Türkçe olan bu Ortodokslara Orta Anadolu’nun Karaman bölgesinde rastlandığından dolayı Karamanlı Rumlar adının verildiğini ifade eder.¹ Dolayısıyla bu adlandırmanın Karamanlıların yaşadıkları yerleşim sahasına bağlı olarak da yapılmış olması ihtimaller arasındadır. Grek harfli ilk Türkçe gazeteyi çıkaran Evangelinos Misailidis, *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* adlı eserinde, Karaman’dan gelenleri ifade etmek için I. Murat zamanından beri Karamanlılar adlandırmasının yapıldığını şu şekilde açıklar: “Anadolululara Karamanlı ismi ta Sultan Murad Han-ı Gazi hazretlerinin asrından sehven İstanbul’un Karamanından dolayı kalmıştır. Şöyle ki: Anadolu’dan İstanbul’a gelen taşçı, duvarcı, sıvacı ustalarının ve amelenin cümlesi Büyük Karaman ile Küçük Karaman’da otururlar idi. Ve devlet ebniyesine veyahut onun bunun binasına ustalar iktiza ettiğinde, ‘gidin birkaç nefer Karamanlı usta getirin’ derlerdi, yani Karaman’da oturan ustalardan demek idi. Ve ustaların kâffesi Anadolulu olduklarından vakit geçerek, İstanbullular kâffe-yi Anadoluluları Karamanlı zanneylediler. Ve böylelikle bu isim kalmış ise de yanlıştır, asıl Karaman İstanbul’dadır.”²

¹ Semavi Eyice, “Salaville Severien ve Dalleggio, Eugene, Karamanlidika, Bibliographie Analytique d’ouvrages en Langue Turque Imprimées en Caracteres Grecs I, 1584-1850 (Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası, I, 1584-1850)”, **TTK: Belleten**, Nisan 1962, C. XXVI, S. 102, s. 369.

² Yonca Anzerlioğlu, **Karamanlı Ortodoks Türkler**, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2003, s. 109.

1.1. Karamanlıların Kökeni

Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesine kadar Karamanlılar Anadolu'nun Trabzon-Fırat-Toros-Silifke hattından batıya düşen kısmında, özellikle Kayseri, Nevşehir, Niğde, Konya bölgeleri ile Karadeniz'in sahil kısmı ve İstanbul'da, bir kısmı da Suriye, Balkanlar, Kırım ve Kıbrıs'ta yaşamışlardır.³ Karamanlıların İstanbul'da yaşayanlarının çoğunluğu Samatya-Yedikule içerisine yerleşmiştir.⁴

İlk kaynakların az ve yetersiz olmasından dolayı Karamanlılara dair detaylı bilgiye sahip olmak pek mümkün değildir. Seyyahların gezileri sırasında seyahatnamelerine aldıkları notlar sayesinde Karamanlılar hakkındaki ilk bilgilere ulaşılabilmektedir. Ünlü seyyah Evliya Çelebi, meşhur eseri *Seyahatname*'de Karamanlılar hakkında “Dördü urum keferesi mahallesidir. Amma keferesi asla urumca bilmezler. Bâtıl Türk Lisanı üzere kelimat iderler.”⁵ şeklinde not düşmüştür. 1437 yılında Basel konsülünü Yunan kilisesinin genel durumu hakkında bilgilendirmek üzere Latince yazılan ve Türkçe konuşan Rum Hristiyanlardan bahseden bir not da Karamanlılar hakkında bizlere bilgi veren ilk kaynaklardan biridir.⁶ Anadolu'da Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanlara Karamanlı adını veren ilk tarihi kaynak, 1553-1555 yılları arasında İstanbul ve Anadolu'da seyahat eden Hans Dernschwam'ın günlüğüdür. Ünlü gezginin bu günlüğünde Karamanlılar “Caramanos, Caramani, Caramaniler” olarak geçmiştir ve Karamanlılar, “Hristiyan Ortodoks mezhebinden olup ayinlerini Yunanca yapan; ancak Yunanca bilmeyen” bir halk olarak tanımlanmıştır.⁷ Bu kaynaklar her ne kadar Karamanlılar hakkında yetersiz bilgiler içerse de eldeki ilk veriler olması yönünden önemlidir.

Karamanlıların kökeni hakkında ileri sürülen iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki bu topluma mensup insanların Selçuklular zamanında Anadolu

³ Janos Eckmann, “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, **A. Ü. DTCF Dergisi**, Mart 1950, C. VIII, S. 1/2, s. 165.

⁴ Michael Grimm Miller, **The Karamanlı-Turkish Text: The Historical Changes in Their Script and Phonology**, Indiana Üniversitesi (yayımlanmamış doktora tezi), 1974, s. 3-4.

⁵ **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine**, hzl. Seyit Ali Karaman, İstanbul: YKY, 2011.

⁶ M. G. Miller, **a.g.e.**, s. 2.

⁷ J. Eckmann, “Karamanlı Edebiyatı”, (çev. Rezzan Algül), **Türk Dünyası Edebiyatı**, hzl. Halil Açıkgöz, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Mart 1950, s. 21.

topraklarına yerleştirilen, Bizans ordusu için paralı asker olarak çalıştırılan ve zamanla Ortodoks olan Türkler olduğudur.

Türkler kendi ırkından olmayan ve Rumca konuşan Ortodoks-Hristiyan halkı Rum, kendi ırkından olan ve Türkçe konuşan Ortodoks-Hristiyan halkı ise Karamanlı diye adlandırmışlardır. Osman F. Sertkaya, Türk milletinin ilk dönemlerden beri birçok din değiştirdiğini ve bu dinlere uygun alfabeler kullandığını belirtir. Sertkaya, “Tengriist Türklerin Köktürk, Budist Türklerin Uygur ve Brahmi, Maniheyist Türklerin Mani, Musevi Türklerin İbrani, Müslüman Türklerin Arap, Hristiyan Türklerin ise Latin, Ermeni, Kiril, Grek... vs. gibi yazıları kullanmalarını, bu değişen din faktörü ile” açıklayarak Karamanlıların Türk kökenli olabilecekleri düşüncesini din-dil ilişkisine dayanarak açıklar.⁸ Bu durum, aynı zamanda Karamanlıların Grek harfleriyle Türkçe yazmalarını da açıklamaktadır.

Karamanlıların, benimsedikleri Ortodoks inancı dışında Yunan Ortodokslar ile pek bir benzerlik taşımamalarının yanında kültürel anlamda Türklere çok daha benzemeleri ve bu insanların birçoğunun Osmanlı toplumundaki diğer gayrimüslimlere oranla daha fazla Türkçe isimlere sahip olmaları gibi özellikler, araştırmacıları Karamanlıların Türk kökenli olduğu fikrine yönlendirmiştir. Yonca Anzerlioğlu da Karamanlıların Türkçeyi zorla öğrenmedikleri görüşünü destekleyici çalışmalarda bulunmuştur. 1923’te gerçekleşen mübadele sonrası özellikle Kayseri, Nevşehir, Niğde, Konya ve Aksaray’dan Yunanistan’a gönderilen Karamanlıların kendi aralarında Türkçeyi hâlâ konuşmaları, ikinci ve üçüncü kuşakların bile çok olmasa da Türkçe konuşup anlayabildikleri çeşitli araştırmalar ile ortaya konmuş ve bu çalışmalar, Karamanlıların Türkçeyi zorla veya kültüre uyum sağlamaları için öğrenmedikleri görüşünü desteklemiştir.⁹

Nüfus mübadelesine kadar Anadolu’da yaşayan bazı Karamanlılar, Müslüman köyler ile yakın ilişkiler içerisinde olmamalarına rağmen Türkçe konuşuyorlar, bazı Ortodoks-Hristiyan köylerde ise Müslüman köylerine yakın olmalarına rağmen Rumca konuşuluyordu. Baskı altında veya günlük yaşamı idame ettirmenin zorunluluğu ile Türkçe öğrenilseydi köylerde Rumca konuşmak mümkün olmazdı ve

⁸ O. Fikri Sertkaya, “Grek Harfleriyle Yazılmış Anadolu Karamanlı Ağız Metinleri Üzerine”, **Journal of Turkish Studies (TUBA)**, 28/11, s. 2.

⁹ Y. Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 138; S. Yılmaz Önder, “Mübadele ile Yaşayan Türkçe”, **Mübadil Kentler: Anılar ve Belgeler**, s. 64-80.

her yerde Türkçe konuşulması gerekirdi.¹⁰ Dolayısıyla kendi dilleri olan Rumca'yı konuşan Rumların varlığı yanında, Türkçeden başka dil bilmeyen ve ibadetlerini de Türkçe yapan bir Ortodoks nüfusun varlığı da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. J. Eckmann, Toynbee, G. Jaeschke gibi önemli araştırmacılar da Karamanlıların Türk kökenli olduğunu ifade ederler.¹¹

Diğer görüşe göre Karamanlılar zamanla Türkleşmiş Rumlardır. Evangelia Balta Karamanlıların Yunan kökenli olduğunu ve zorla ya da Yunanca konuşan öteki Ortodoks Hristiyanlardan uzak ve kopuk kaldıklarından Türkçe konuşmaya mecbur kaldıklarını ifade eder.¹² Tarihçi Eremya Çelebi Kömürcüyan, Karamanlıların Yedikule civarında yaşadıklarını, bu insanların Rum oldukları hâlde Rumca bilmediklerini, Rum kiliselerine bağlı olduklarını ve ayrı bir cemaat oluşturduklarını belirtir. Kömürcüyan, ayrıca N. de Nikolay'ın Karamanlılar hakkındaki "Karamanlı kadınlar diğer Rum kadınları gibi, hamama ve kiliseye gitmek müstesna, nadiren sokağa çıkarlar. Onlar alelumum evlerinde kapanarak vakitlerini nakş işlemekle geçirirler. (...) Erkekler ise, diğer Rumlar gibi giyinirler. Onlar aynı dinden oldukları için İstanbul patriğine tâbidirler." sözlerine de yer verir.¹³

Michael Grimm Miller, doktora tezinde ana dilleri olan Yunancanın yerine Türk dilini konuşan Karamanlıların Anadolu'da yaşayan halk ile daha kolay anlaşabilmek adına böyle bir değişim yaptığını savunur.¹⁴ Michael Grimm Miller'la aynı görüşü paylaşan S. Vryonis de Türkçe konuşan Karamanlıların aslında Yunan kökenli olup dönemin sosyal, kültürel, politik ve ekonomik ortamı ve bu ortamdan dolayı meydana gelen birtakım zorunluluklardan dolayı Türk dilini konuşmayı tercih ettiklerini belirtir. İslâm'a geçen insanların çoğu dinle birlikte Türk kültürünü de benimsemiş, din değiştirmeyenler bile yoğun Müslüman nüfus arasında Yunanca yerine Türkçe konuşmak zorunda kalmışlardır.¹⁵ Karamanlıların Yunan kökenli

¹⁰ Y. Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 149.

¹¹ S. Yılmaz Önder, "Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı", s. 268.

¹² Evangelia Balta, "Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların 'Ulusal Bilinç'lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlca Kitapların Önsözleri", **Tarih ve Toplum**, C. 13, S. 74, s. 18.

¹³ Eremya Çelebi Kömürcüyan, **İstanbul Tarihi: 17. Asırda İstanbul**, (çev. Hrand D. Andreasyan), İstanbul: Eren Yayıncılık, 1988, s. 70-71.

¹⁴ M. G. Miller, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁵ Y. Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 137.

olduğunu savunanlar arasında Charanis, H. A. Gibbons, Halkin ve Franz Taecshner gibi tarihçiler de vardır.¹⁶

Osmanlı arşivlerinde *zımmiyan-ı Karaman* veya *Karamanyan* şeklinde geçen Karamanlıların kendilerini nasıl adlandırdıkları da bu konudaki önemli bir husustur. Yapılan araştırmalarda Karamanlıların kendilerini çoğunlukla “Hristiyanlar”, “Hristiyan Ortodokslar”, “Anadolu Hristiyanları”, “vatandaşlar” veya “Anadolulu vatandaşlar” olarak adlandırdıkları görülmüştür. Bu ifadeler göz önünde alındığında dinin Karamanlılar arasındaki toplumsal bilincin en büyük payını oluşturduğu görülür.¹⁷

1.2. Karamanlı Türkçesi

Karamanlı Türkçesinin kullanımı esasında 15. yüzyıla dayanmaktadır. Ancak bu dönemdeki eserlerde ağırlıklı olarak Osmanlı Türkçesi kullanılmış, Yunanca kelimelere az yer verilmiştir. Karamanlı Türkçesi ile eser yazımı 16. yüzyıldan itibaren artmaya başlamıştır. Karamanlılar konuştukları Türkçeyi eserlerinde “Yavan Türkçe”, “sade Türkçe”, “açık Türkçe” veya “Anadolu lisanı” olarak adlandırırlar.¹⁸

Eserlerinde kullanılan yazı Grek alfabesi olduğundan dolayı bu yazı Türkçe sesleri tam olarak karşılayamamaktadır. 18. yüzyıla gelene kadarki süreçte görülen eserlerde imla birliği yoktur ve seslerin çoğu da benzer harfler ile yazılmıştır. 18. yüzyıl ve sonrası metinlerinde ise eski dönemlere nazaran imlada daha fazla bütünlük vardır. Seslerin karşılanması ve ünlülerin birbirinden ayırt edilmesi konusunda daha dikkatli davranıldığı söylenebilir. Karamanlı Türkçesi imlası bazı araştırmacılar tarafından Türkçedeki seslerin ayırt edilmesi yönünden Arap alfabesine göre daha kullanışlı bulunmuştur. Karamanlı Türkçesi üzerine çalışmaları olan Janos Eckmann’a göre Grek harfli Türk imlası, Grek alfabesinde karşılığı olmayan Türkçe sesler için uygun hâle getirilmişken bir yandan da Arap harfli imlanın etkisinde kalmıştır. Ancak Karaman Türkçesinde ünlülerin işaretlenmesi ve /a/’nın /e/’den ayırt edilmesi ve

¹⁶ Sevim Yılmaz Önder, “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”, **Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler-Dağlar Dağlar Viran Dağlar**, (ed. Yeliz Okay), İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014, s. 267.

¹⁷ E. Balta, “Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların ‘Ulusal Bilinç’lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlca Kitapların Önsözleri”, s. 19.

¹⁸ G. İbar, **a.g.e.**, s. XI.

yuvarlak ünlülerin belirtilmesi gibi özellikleriyle de Osmanlıca metinlere göre ayrıcalıklıdır.¹⁹

J. Eckmann Karamanlı Türkçesi ile yazılmış eserleri şu şekilde tasnif etmiştir:²⁰

- I. Doğrudan doğruya edebî Türkçe ile yazılan eserler: Bu eserler aslen Osmanlıca olan metinlerin Yunan harfli neşirleridir.
- II. Halk unsurları ile az çok karışık bir yazı dili ile yazılmış eserler
- III. Karamanlı halk dili veya ona çok yakın bir dil ile yazılmış eserler: Bu metinler dil bakımından tam bir birlik oluşturmamakla beraber esas itibarıyla aynı ağız özelliklerini gösterirler.²¹

Türkçedeki seslerin gerçek değerlerine göre kullanılması adına yapılan ilk ciddi çalışma 1826 yılında İstanbul'da basılan *Ahd-i Cedit* adlı tercüme eserde görülür. Ancak burada da /ı/ ve /i/ arasında fark gözetilmemesi eseri kusursuz olmaktan çıkarır.²² Türkçe seslerin gerçek söyleyişlere göre verilmesi ihtiyacı gramer ve Mukaddes kitap yayınlarında daha çok görülmeye başlanır. Nitekim 1830-1840 yılları arasında Atina'da yayımlanan Mukaddes kitap tercümelerinde imlanın daha kusursuz bir hâle getirilmesinin sebebi de bununla açıklanabilir.

1.3. Karamanlı Türkçesi Edebiyatı

Karamanlı Türkçesi ile yazılmış eserlere Anadolu'da 16. yüzyıldan itibaren rastlanmıştır. Edebî eserler, Hristiyanlık ile ilgili eserler, gazeteler ve dergiler ve az sayıda da olsa ilmî eserler Karamanlı Türkçesi edebiyatını oluşturmuştur.

1.3.1. Edebî Eserler

Yazılan ve yayımlanan metinlerin çoğu dinî özelliklidir, edebî olarak değerlendirilebilecek bazı metinlerin bir kısmı yine dinî yazılar veya çevirilerdir. Metin açısından fazla gelişmiş olmayan Karamanlı Türkçesi edebiyatını meydana getiren edebî eserlere roman, hikâye, Anadolu folkloru ile ilgili kitaplar, şiirler, roman çevirileri, tiyatro metinleri, şarkı, destan, rüya tabirleri ve yıldızname gibi

¹⁹ J. Eckmann, "Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında", **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I**, Toparlayan: H. Eren-T. Halasi Kun, Ankara: TTK, 1950, s. 28-29.

²⁰ J. Eckmann, "Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica", s. 167-168.

²¹ **Meşhur Nasradın Hoca ve Belagât-ı Mezhake yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet** metni J. Eckmann'ın tasnifine göre ağız özellikleri göstermesi bakımından bu madde içerisine dâhil edilebilir.

²² J. Eckmann, "Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında", s. 29-30.

konularda yazılmış insanları eğlendiren kitapları dâhil edebiliriz. Nesir eserler içindeki birkaç manzum parça dışında Papa Ioannikios'un dinî şiirlerinin bulunduğu *Kudüs'ü Ziyaret'in Kitabı* (1862) ve İncesulu Hacı Yovan'ın 1871'de Pera'da çıkan bir yangın için yazdığı manzum hikâye, şiir derlemesi sayılabilir.²³ Bunlardan farklı olarak *Divan-ı Talip* (1883) ve bir Anadolu halk şarkıları derlemesi olan *Anadol Turkileri* de 1896'da İstanbul'da yayımlanmıştır.²⁴

Karaman edebiyatında Evangelinos Misailidis'in 1871 yılında yayımladığı *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* isimli romanı dışında bir edebi eser neredeyse yoktur. *Anatoli* gazetesini çıkaran Misailidis aynı zamanda 19. yüzyılın en üretken şahsiyetlerinden biridir. Bu bağlamda, yayımlanan eserlerin birçoğu gerek Osmanlıcadan gerekse başka dillerden yapılan çevirilerden oluşmaktadır. Ahmet Midhat Efendi'nin romanları veya Anadolu folklorunu yansıtan Şah İsmail, Köroğlu, Âşık Garip, Âşık Kerem hikâyeleri ile Nasreddin Hoca menkıbeleri Grek harfleriyle yazılan Osmanlıca eserlerdendir. Ayrıca eski Yunan hikâyeleri ile Fransızca ve İngilizce romanların çevirileri de Karamanlıca edebî eserler arasındadır.

1.3.2. Hristiyanlıkla İlgili Eserler

Hristiyanlıkla ilgili kitaplar Karamanlı Türkçesiyle yazılmış eserlerin büyük çoğunluğunu oluşturur. İstanbul patriği Gennadios'un 1455 veya 1456'da yazmış olduğu *Gennadios İtikatnamesi* (İnsanların Kurtuluşu) Karamanlı Türkçesiyle yazılmış ilk dinî eserdir.²⁵

17. ve 18. yüzyıllarda içerisinde dinî içerikli takvimlerin, vecizelerin ve dua metinlerinin olduğu birçok el yazmasına rastlanmıştır. Bu dönem sonrasında da ağırlıklı olarak yine dinî eserler basılmıştır. İlk defa, *Gülzâr-ı İmân-ı Mesîhî* adıyla 1718'de İstanbul'da dinî bir el kılavuzu basılmıştır.

Antalyalı Rahip Seraphim'in tercümeleri Karamanlı Türkçesi edebiyatının gelişimi yönünden çok önemlidir. Seraphim'in Karamanlı Türkçesine kazandırdığı eserler arasında *İptila Kelâmı* (1753), *Dine Ait Pratik Eğitim Vaazları* (1753), *Yılın Bütün*

²³ Bu eserler için bk. Jean Deny, **KCSA III**, 1941, s. 120.

²⁴ J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 35-36; Halk şarkıları derlemesi için bk. R. M. Dawkins, "Turco-Christian Songs From Asia Minor", **Annuaire del'Istitut de Philologie et d'Histoire Orientales II** (Melanges Bized), 1934, s. 15-206.

²⁵ J. Eckmann, "Karamanlı Edebiyatı", s. 22; Eser için bk. Martin Crusius, "Turcograciae libri octo", Basel, 1584. Eserin Macarca tercümesive dil açısından yapılmış tahlili için bk. T. Halasi Kun, **Gennadios török hitvallâsa** (Gennadios'un Türkçe Din İtirafı), 1936.

Pazar Günleri İçin Vaazlar ve Tefsirler (1756), *Anlatma ve Ortaya Koyma* (1776), *Ruhun Sağlığı* (1782), azizlerin biyografilerini, mukaddes şehirleri, vaazları, âdetleri ve duaları içeren dinî kitaplar vardır.²⁶ Bunların yanı sıra Parthenios Metaxopulos, Ignatios Sarafoğlu, Hacı Georgios, Papa Chrysaphes, Endirlikli Abraham, Papa Michailoğlu, Derlemeci Nevşehirli Paşa Georgios, Moralı Dionysios gibi isimler de yaptıkları çevirilerle Karamanlı dinî edebiyatına önemli katkılar sağlamışlardır.²⁷

1.3.3. Gazete ve Dergiler

Dergi ve gazetelerin Karamanlı Türkçesiyle yayımlanan eserler içerisindeki yeri önemlidir. Karamanlca yayınlar arasında gazete denilince akla ilk gelen, 1851 yılında Evangelinos Misailidis tarafından İstanbul'da kurulan *Anatoli* gazetesidir. Karamanlıların kendilerini ifade etme ve düşüncelerini yansıtmaya açısından bir araç olarak kullandığı bu gazetenin önemi büyüktür. Gazetenin editörlüğünü aynı zamanda kurucusu olan Evangelinos Misailidis'in yanı sıra K. Adosidis, N. Th. Soullidis ve Anadolu kökenli başka aydınlar yapmıştır.²⁸ Bir dönem *Mikra Asia* yani *Anatoli* (1873) adıyla da çıkan gazete kapatılan *Anatoli*'nin devamı olarak ve ilk sayısı Rumca ve Karamanlı Türkçesi şeklinde çift dilli, geri kalan sayıları ise Karamanlı Türkçesiyle yayımlanmıştır. *Kukurios* (1870-1910) ve *Phitne* [Fitne] (1908'den sonra) de haftalık olarak çıkan politik hiciv dergileridir.²⁹

Bunların dışında *Angeliaforos* (1876-1909), *Angeliaforos Çocuklar İçin* (1872-1895), *Aktis* (1911-1913), *Anatheorisis* (1850-1922), *Anatol Ahteri* (1886-1887), *Areti* (1912), *Mekteb-ı Fünun-ı Meşriki* (1849-1850), *Nea Anatoli* (1922-1923), *Şark* (1849-1850), *Şafak* (1887) ve *Zemur* (1866-1867) da yayımlanan dergi ve gazeteler arasındadır.³⁰

Karamanlı Türkçesiyle yazılmış eserlerin çoğu İstanbul'da basılmıştır. Karamanlı edebiyatı, Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen nüfus mübadelesinden sonra oldukça zayıflamış ve bu mübadeleden sonra yayımlanan birkaç eserden sonra da son

²⁶ J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 24-25.

²⁷ J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 25-28.

²⁸ E. Balta, "Bulgar Sorununun Yaşandığı Dönemde Evangelinos Misailidis'in Yayınladığı Mikra Asia yani Anatoli Adlı Karamanlca Gazete", **Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos (1942-2005)**, Kitapyayınevi, C. 1, s. 162.

²⁹ J. Eckmann, "Karamanlı Edebiyatı", s. 30; E. Balta, "Karamanlı Press: Smyrna 1845 - Athens 1926", **İzzet Günadağ Kayaoğlu Hatıra Kitabı Makaleler**, (Ed. Oktay Belli, Yücel Dağlı, M. Sinan Genim), TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 31.

³⁰ E. Balta, **a.g.m.**, s. 31-32.

bulmuştur. Karamanlı Türkçesiyle son yayımlanan kitap *Proseuchai kypo Prodromu Amphilochin (Polatoglu) ex Ikonin (Silbis)* [Konya (Sille)'lı Prodomos Amphilochios (Polatoğlu)'ndan Dualar] adıyla 1935'te basılan bir dua kitabıdır.³¹

1.3.4. Bilimsel Eserler

Karamanlıca yazılıp yayımlanan çok az sayıda bilimsel eser bulunmaktadır. J. Eckmann, bu alanı “ilmî münakaşalar edebiyatı” olarak adlandırır ve Amerikan misyonierlerin 1872'den itibaren *Angeliaphoros* adlı gazeteyi çıkarması ve çeşitli propaganda faaliyetlerinde bulunmasının bu edebiyatın gelişimine etki ettiğini belirtir. Örneğin, Endirlikli Ioannes Georgiades'in çevirdiği *Mesih İspatı* (1857) önce Yunancaya, daha sonra Karamanlı Türkçesine çevrilmiştir. Eserin orijinalinin yazarı aslen Musevi olup sonradan Ortodoksluğa geçen Neophytos'tur ve eser Musevi dinine karşı bir tartışma olarak yazılmıştır.³²

Bilimsel eserler genellikle dil bilimi, tarih, coğrafya ve hukuk ile sözlük alanında yapılan birkaç kitabı kapsar.³³ Elias K. Emmanuelides'in yazmış olduğu *Yeni Metod veya Yunancayı Yazmak, Anlamak ve Konuşmak İçin Metodlar* (1885) Karamanlıların öğrenmeleri için yazılmış Yunanca bir dil bilgisi kitabıdır.

Bilimsel eserler içerisinde tarih ve coğrafya alanında da çalışmalar görülmektedir. Nikolaos Theologidis Soullidis'in *Tarih-i Osmani* (1874) ve *Heyet-i Sabika-ı Konstantiniyye* (1863) adlı eserleri, Konfüçyüs'ün hayatını ve doktrinlerini içeren *Filozof Konfüçyüs'ün Toplu Yaşama Kuralları Hakkında Kitabı* (1851), *Osmanlı Padişahlarının Kısa Hikâyesi* (1864'ten önce), *Fransa İmparatoru* (1864), *Mesih Dini ve Kilisesinin Tarihi* (1870 veya 1871), *Feth-i Konstantiniyye* (1909), Ioannes E. Kalphoglus'un *Tarihî Coğrafyası* (1899) bu çalışmalardan bazılarıdır.

Medeni Kanun Kitabına Yorum (1886) ve *Medeni Kanun Kitabı* (1886) da tefsir edilmiş hukuk kitapları arasında yer almaktadır.

Karamanlı Türkçesiyle yazılmış sözlükler de bilimsel eserler içerisinde yer alır. Anastasios Levides'in *Yunanca-Türkçe Sözlük* (1888)'ü Türkçe kısmı Yunan harfleriyle yazılan yaklaşık 2400 kelimelik bir sözlüktür. Fakat J. Eckmann, Yunanlılar için hazırlanan Osmanlıca gramer kitapları ve sözlüklerinin Karamanlı

³¹ Janos Eckmann, “Karamanlı Edebiyatı”, s. 36.

³² J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 32-33.

³³ Burada adı geçen eserler J. Eckmann'ın “Karamanlı Edebiyatı” adlı makalesinden alınmıştır.

Türkçesinin diyalektiğine göre değil Osmanlıca yazı diline göre hazırlandığını belirtir ve Karamanlı Türkçesi edebiyatının o zamana kadarki özelliklerini son döneme kadar koruduğuna, edebiyatın büyük çoğunluğunun tercümeler veya derlemelerden oluştuğuna dikkat çeker.

1.3.5. Tarih Metinleri

Karamanlı Türkçesinde 19. yüzyıl itibarı ile görülmeye başlanan tarih metinleri, sayı olarak fazla olmamak ile beraber çoğunlukla Avrupalı tarihçilerin kitaplarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Karamanlı Türkçesi ile yazılmış ilk tarih metni olan *Osmanlı Padişahlarının Kısa Hikâyesi* isimli eserin yazılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte eser hakkında şimdiye kadar ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır.

Karamanlıca yazılmış bir başka tarih kitabı, Nikolas Theologides Soullides’in yazmış olduğu *Tarih-i Osmani* adlı eserdir. Bu eser, ünlü tarihçi J. von Hammer’in *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* isimli kitabı kaynak alınarak ve farklı dillerde yazılmış tarih kitaplarından ilaveler yapılarak yazılmıştır. Yazar, adı geçen eserde Selçuklu ve Bizans tarihine ilişkin bilgiler verdikten sonra Osmanlının kuruluşundan Fetret Devri’nin sonuna kadar olan süreci anlatmıştır.³⁴

Bizans dönemine ilişkin eski kitapları konu alan tercüme eserlerden bir tanesi yine Nikolas Theologides Soullidis tarafından 1863 yılında yazılmış olan *Heyet-i Sabıka-ı Konstantiniyye* adlı eserdir. Yunanca yazılmış olan ve Bizans devrine ait İstanbul abidelerinden bahseden kitap, İstanbul Patriği Konstantinos tarafından tercüme edilmiştir.³⁵ Eserin, Karamanlı Türkçesinin yanında farklı dillerde de tercümesi mevcuttur.

Soullidis tarafından yazılan bir başka tarih kitabı *Feth-i Konstantiniyye*’nin bilinen iki baskısı bulunmaktadır. A. D. Mortmann tarafından yazılan ilk kitabın tercümesini

³⁴ Elif Özcan Uğur, **Karamanlıca Tarih-i Osmani Metninin İncelemesi**, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 2016, s. 15.

³⁵ Semavi Eyice, “İstanbul’un Fethinden Önceki Devre Ait Eserlerine Dair Bir Kitap Hakkında”, **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi V**, 1954, s. 85-88.

1909 yılında I. Limnidis yapmıştır.³⁶ İkinci kitabın yazarı Archimandiritis Athanasios Simenonidis olup tercümesi 1909 yılında Arhim Athanasios tarafından yapılmıştır.³⁷

1.4. Karamanlı Türkçesi ve Eserleri Hakkında Yapılan Çalışmalar

Dil, etimoloji, bibliyografya ve tarih alanında yazılan eserler Karamanlı Türkçesi üzerine yapılan çalışmaların büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Eserler üzerine yapılan ilk çalışmalar genellikle yabancı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

İlk yazılı eser olan *Gennadios İtikatnamesi* üzerine T. Halasi Kun'un bir çalışması vardır.³⁸ Karamanlı Türkçesi üzerine yapılan ilk dil çalışması ise G. Jacob'a³⁹, Anadolu Karamanlı ağızları hakkındaki ilk çalışma da Huart'a aittir; ancak Huart'ın çalışmasında birtakım yanlış bilgiler bulunmaktadır.⁴⁰ Yine ilk döneme ait olan 16. yüzyılın başlarında yazılmış bir türkû⁴¹ ile 16.-17. yüzyıllara ait Mariupol metinleriyle⁴² birtakım el yazması metinler⁴³ üzerine E. Ressi, O. Blau ve Gy. Moravcsik'in çalışmaları bulunmaktadır.

W. Pröhle, Karamanlının vurgu konusuna değinmiş;⁴⁴ J. Deny de Grammaire'sinde Karamanlıcadan alınan birçok örneğe yer vermekle birlikte, Karamanlının *-(y)işin-li* zarf-fiili hakkında bilgi vermiştir.⁴⁵ Z. Dmitriev, araştırmasında Kiril harfleriyle yazılan bir dil kitabının Karamanlıca kısmını fonetik bakımdan incelemiş ve Balkanlarda Karamanlının yazılmasında Kiril harflerinin de kullanıldığını göstermiştir.⁴⁶ Özellikle yakın dönem dil çalışmaları hakkında Talat Tekin, Osman

³⁶ J. Eckmann, "Karamanlı Edebiyatı", s. 35.

³⁷ S. Yılmaz Önder, "Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı", s. 270.

³⁸ T. Halasi Kun, *Gennadios török hitvallása* (Gennadios'un Türkçe Din İtirafı), 1936.

³⁹ G. Jacob, *Zur Grammatik des Vulgâr-Türkischea: ZDMG LII*, 1898.

⁴⁰ J. Eckmann, "Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica", s. 168. Eser için bk. Cl. Huart, *Notice sur trois ouvrages en turc d'angora, imprimés en caracteres grecs: JA IXe ser., t. XVI*, 1900.

⁴¹ Ettore Rossi, "Canto Turco del secolo XVI in caratteri greci", *Annali del R. Istituto Superiore Orientale di Napoli*, *Nuova Dizisi I*, Roma, 1940.

⁴² O. Blau, *Griechisch-türkische Sprachproben aus Mariupoler Handschriften: ZDMG XXVIII*, 1874.

⁴³ Gy. Moravcsik, *Egyetemes Philologiai Közlöny* [Umumi Filologya Belleteni] IV [1931] ve Heffening (a.e. 10. Ve müt. s.)

⁴⁴ W. Pröhle, *Zur Frage des Wortakzents im Osmanisch-Türkischen: KSz XII*, (1911/12).

⁴⁵ J. Deny, *Le gerondif en -(g)id'in, d'après les écrits du moine Ioanni Hierotheos, en turc des Grecs-orthodoxes turcophones d'Anatolie: KCsA III*, (1941).

⁴⁶ Z. Dmitriev, *Materiali po osmanskoj dialektologii. Fonetika "karamalickogo" yazıka, Zapiski Kollegii Vostokovedov III*, (1928).

Fikri Sertkaya, Sevim Yılmaz Önder, Ferruh Ağca, Hayrullah Kahya, Mustafa Kılıçarslan, Necati Demir, Mehmet Hazar, Oğuz Erdem, Bülent Berkol gibi araştırmacıların isimleri zikredilebilir.

Karamanlılar tarih araştırmacılarının da dikkatini çekmiştir. Evangelia Balta, Semavi Eyice, Cami Baykurt, Yonca Anzerlioğlu, Robert Anhegger, Gazanfer İbar ve Foti Benlisoy Karamanlılar hakkında dikkate değer çalışmalar yapmışlardır.

Bibliyografya alanında yapılan çalışmalar arasında iki önemli kaynak dikkat çeker. Bunlardan ilki Severien Salaville ve Eugene Dallegio d'Alessio tarafından hazırlanan üç ciltlik *Karamanlidika - Bibliographie analytiques d'ouvrages en language turque imprimés en caractères grecs* adlı eserdir. Bu eser 1584 ile 1900 yılları arasında basılmış Karamanlıca kitapların bibliyografyasını vermektedir.⁴⁷ Daha sonra Evangelia Balta bu esere *Karamanlidika - Additions (1584-1900) Bibliographie analytiques* adıyla ek bir kitap hazırlamıştır.⁴⁸ Çeşitli matbaalarda basılan Grek harfli Türkçe metinlerin bir listesi de S. A. Khudaberdoglu-Theodotos tarafından hazırlanmıştır.

⁴⁷ Sévérien Salaville-Eugène Dallegio d'Alessio, **Karamanlidika- Bibliographie analytiques d'ouvrages en language turque imprimés en caractères grecs**, I, 1584-1850, Atina, 1958; II, 1851-1865, Atina 1966; III, 1866-1900, Atina 1974.

⁴⁸ Evangelia Balta, **Karamanlidika, Additions, (1584-1900) Bibliographie analytiques**, Atina 1987; *Karamanlidika, XXe siècle, Bibliographie Analytique*, Atina 1987.

2. İNCELEME

2.1. Ioannis Nikolaidis – Hayatı ve Üslubu

Eserin yayıncısı Ioannis Nikolaidis hakkında kaynaklarda yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Sabri Koz, kitabın derleyici ve yayıncısı hakkında şu ifadelerde bulunmuştur: “...büyük bir olasılıkla Türkçe bilmeyen ya da çok az bilen bir mürettip eliyle tertip edildiği için zaman zaman okuyup anlamayı güçleştiren yazım ve anlatım bozukluklarıyla da karşılaştığımı belirtmek isterim. Kitabın derleyeni ya da yayıncısı, zaman zaman Anadolu ağızlarından gelen kelimelere yer verdiği gibi, bazı kelimeleri de ağız özellikleriyle yazmıştır...”⁴⁹.

Esere “Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar” bölümü ile başlayan yazar bu kısımda Nasreddin Hoca isminin “Nustreddin Hoca”, “Nasreddin Hoca”, “Nastradın Hoca” gibi farklı kullanımlarını vermiş ve bu ismin manasını “din telkin edici Hoca yani di daskalos tis pisteos Hoca”⁵⁰ şeklinde hem Türkçe hem de Yunanca açıklayarak giriş yapmıştır. Yazar bu Türkçe-Yunanca çevirileri ve parantez içi ek açıklamaları zaman zaman fıkralarda ve fıkra sonrası bölümlerde de yapmaktadır. Yazar, Nasreddin Hoca ve fıkraları hakkındaki düşüncelerini ve bilgilerini aktardıktan sonra fıkraları anlatmaya başlar.

Fıkraların yazımında, Türkçenin temel dil bilgisi kurallarına çok fazla uyulmadığı göze çarpmaktadır. Fıkraların yanında “Mukaddeme”, “Nasreddin Hoca’nın Mezarı”, “Yeni Talibi yahod İlaveli Talibi”, “Hitam” gibi yazara ait görüş ve düşüncelerin bulunduğu bölümlerde aynı durum söz konusudur.

Tüm bu uyumsuzluk, değişim ve ikili kullanımlara rağmen özellikle fıkraların dili halk dilidir. Osmanlıcada pek görülmeyen, sadece Anadolu halkının kullandığı ağızlara ait kullanımlara sıkça rastlanmaktadır. Fıkralarda geçen bazı kelimelerin *Derleme Sözlüğü*’nde bulunması, hatta bazı kelimelerin *Derleme Sözlüğü*’nde dahi olmaması eserin dilinin ağırlıklı olarak halk dili oluşunu destekler niteliktedir. Ayrıca eserde geçen ve çoğunluğu Arapça olan ödünç kelimelerin bazıları orijinal halleriyle yazılmış, bazı kelimelerde ise ünlü-ünsüz türemesi veya ses değişimi görülmüştür.

⁴⁹ Sabri Koz, “Bir Karamanlıca Nasreddin Hoca Kitabı”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Nasreddin Hoca Seksiyon Bildirileri**, Ankara 1996, s. 93.

⁵⁰ **Meşhur Nasradın Hoca ve Belagât-ı Mezhake yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet**, s. 1.

Bu yazım tarzı da yine bize metnin yazar(lar)ının üst düzey bir Osmanlıca bilmediğini, daha çok halk diline hâkim olduğunu gösterir.

Fıkralardaki üslup ile “Mukaddeme”, “Nasreddin Hoca’nın Mezarı”, “İntiha ve Hitam” bölümlerinin üslubu arasında da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Fıkraların geçtiği “Nasradın Hoca’nın Letayifi” adlı bölümde sıklıkla ağız özellikleri ve Anadolu ağızlarından gelen sözcükler ile karşılaşılır. Diğer bölümlerde ise kullanılan üslubun ve kelimelerin biraz daha değiştiği ve yazı diline yakın bir dil kullanıldığı görülür.

Fıkralardan önce Nasreddin Hoca ve Nasreddin Hoca fıkraları hakkında bilgi veren yazar(lar), fıkraların bitiminde Hoca’nın mezarından, buraya gelen insanlardan ve bu insanların geliş amaçlarından bahseder. Ayrıca “Yeni Talibi Yahod İlaveli Talibi” başlığı altında, yeni çıkacak bir şiir kitabının duyurusu ve reklamı yapılır. Bu başlık altında Nasreddin Hoca ve Hoca’nın fıkralarından tamamen farklı bir konu ele alınmasına rağmen esas konu yine mizahtır. Yazar(lar), tıpkı Hoca’nın fıkraları gibi insanları eğlendirirken aynı zamanda onları bilgilendirmeyi amaçlamışlardır. Okuyucu fıkralarla ve diğer hikâyelerle eğlendirilirken fıkraların yaratıcısı ve esas kahramanı hakkında da bilgilendirilmiş, aynı zamanda yeni kitaplar alıp okuması için teşvik edilir.

2.2. Fıkraların Yazılış Amaçları ve Kaynakları

Kitabın yayıncısı Ioannis Nikolaidis, eserin ilk sayfasında bulunan “Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar” adlı bölümde kitaptaki fıkraların bir kısmının Nasreddin Hoca’nın bizzat kendisi tarafından yazıldığını; ancak fıkraların hepsinin Hoca’ya ait olmadığını, Hoca’nın kendi nüktedan kişiliğine eski ve yeni eserlerden fıkralar eklenerek kendisine mâl edildiğini ve Hoca’nın vefatından sonra eserin tamamlanma sürecinde yine birçok anekdotun ilave edildiğini belirtirken eserdeki tüm fıkraların Nasreddin Hoca’nın fıkrasıymış gibi toplanıp kitaplaştırıldığını söyler. Yazar, “Nasradın Hoca’nın tabiatında bulunan nekreliği medrese tahsilinde daha ziade takviye etdirerek o zamanın cahil ademlerine bir derece fikrini yüksek göstermekliğe muvafak olmuş bulunduğu gibi kendisinin garaib hallerini bâki bırakmak için kaleme almış olduğu eserini gerek kendisi ve gerek kendinden sonra eserini kaleminden geçiren zevat birçok taraflarını doğrudarak ve sair garaib haller dahi ilave ederek hâl-ı hazırda Nasradın Hoca’nın latif ve garaib

hallerini havi kitabcık haline getirmişlerdir.”⁵¹ şeklindeki açıklamasıyla Hoca’nın, fıkraları bizzat kendisinin kaleme alıp çeşitli düzenlemelerde bulunduğunu belirtmektedir.

Yine I. Nikolaidis’in “Mukaddeme” kısmındaki açıklamalarından eserdeki fıkraların çoğunun Antik Yunan’ın temsilî rivayetlerinden alınıp kitaplaştırılmadan önce tarafsızlaştırıldığını ve sonrasında herkesin faydalanması için kitap hâline getirildiğini öğrenmekteyiz.

2.3. Nasreddin Hoca Kitabı ve Bölümleri

Karamanlı Türkçesiyle yazılmış olan *Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet* adlı Nasreddin Hoca kitabı 1908 yılında yayımcı Ioannou Nikolaidou tarafından Atina’da basılmıştır. Eser 6 başlıktan oluşmaktadır:

1. Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar
2. Nasradın Hoca’nın Letayifi
3. Nasradın Hoca’nın Mezarı – İntiha
4. Yeni Talibi yahod İlaveli Talibi
5. Bela[ga]t-ı Mezhake yani Gülmekliğe Şayeste Mesuliet
6. Hitam – İtizar-ı Mehsus

Eser, kapaktan hemen sonraki ilk sayfayla başlar ve toplam 64 sayfadır. Eserde 160 fıkra numarası verilmişse de fıkraların 107. numarası atlandığından dolayı toplam sayı 159’dur.

2.3.1. Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar

Esere “Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar” kısmı ile başlayan yazar bu kısımda Nasreddin Hoca isminin “Nustreddin Hoca”, “Nasreddin Hoca”, “Nastradın Hoca” gibi farklı versiyonlarının olduğunu belirtmiş, bu ismin manasını da “din telkin edici Hoca yani di daskalos tis pisteos Hoca”⁵² olarak hem Türkçe hem de Yunanca açıklamış ve esere giriş yapmıştır. Bu açıklamalardan sonra Hoca’nın hayatını; doğduğu, yaşadığı, eğitim gördüğü, görev yaptığı ve vefat ettiği yeri okuyuculara aktardıktan sonra Hoca’nın hayatı hakkındaki (doğduğu şehir, aldığı

⁵¹ A.g.e., s. 1-2.

⁵² A.g.e., s. 1.

eğitim, mezarı vs.) bilgilere daha sonra değineceğini söyleyerek Hoca'nın nüktedan kişiliği ve fıkraları hakkında bilgi vermeye başlamıştır. Bu açıklamalar aynı zamanda Hoca'nın, çevresindeki bilgisiz insanlara kendi fikirlerini göstermeye, onlara bir şeyler öğretmeye vâkıf olduğunu da bizlere göstermektedir. Sonrasında yazar eserdeki fıkraların kime (ya da kimlere) ait olduğu ve fıkraların kaynağı hakkında bilgiler de vererek fıkralara geçiş yapar. Yazar tarafından fıkraların kökeninin Antik Yunan olduğu savunulmuş ancak bu konu hakkında herhangi bir kaynak verilmemiştir.

2.3.2. Nasradın Hoca'nın Letayifi

Bu kısımda fıkralara giriş yapılır. Her fıkranın kendi numarası vardır. Ancak ilk fıkra numarası yazılmamıştır ve 107 numarası atlanmıştır. Bu kısımda sadece Hoca'nın fıkralarına yer verilmiş olup herhangi başka bir açıklama veya konuya değinilmemiştir. Fıkralarda yer yer Türkçe kelimelerin Yunanca karşılıkları parantez içinde verilmiştir. Ayrıca yazar, okuyucunun bilemeyebileceğini düşündüğü kelimelerin anlamlarını veya bazı fıkraları daha anlaşılır olması adına ayrıntılı bir şekilde parantez içinde vermiştir.

2.3.3. Nasradın Hoca'nın Mezarı – İntiha

Burada Hoca'nın mezarı ve türbesi tasvir edilmiştir. Mezarda yatan kişinin meşhur bir zat olduğu ziyaretçiler tarafından kolayca anlaşılmaktadır. Ayrıca Nasreddin Hoca'nın mezarına gelen insanların türbeden medet umduğu şu cümlelerle aktarılmaktadır: “Lakin bazı cahil ve safteronların muzdarib bulundukları hastalık veya emrazdan tahlislerine mezkûr mezarı ziyaret ve paçavra bağlamaklıkta devamları da hâlâ bu güne kadar görülmektedir. Bu da elbette bilgisizlik eserinden başka bir şeye ham[l] edilemez.” Buradan da anlaşıldığı üzere Nasreddin Hoca, ölümünden sonra bile insanlar için umut kaynağı olarak görülmüştür.

2.3.4. Yeni Talibi yahod İlaveli Talibi

Yazar bu bölümde, yeni yayınlanacak olan “Yeni Talibi yahod İlaveli Talibi” adlı kitabın ikinci baskısının müjdesini vererek bu kitabı edinmek isteyenlerin Eminönü'ndeki Balkapanı Han'a veya Galata'da matbaası bulunan Dimitrios Thomaidis Efendi'ye başvurmalarını söyler. Kitabın fiyatının İstanbul ve diğer şehirlerde dönemin parasıyla 3 kuruş olduğunu bildirir.

2.3.5. Belagat-ı Mezhake yani Gülmekliğe Şayesde Mesuliet

Bu bölümde, Nasreddin Hoca ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemekle beraber bölümün genelini oluşturan konu, yine kitabı okuyan kişilerde bir tebessüm bırakacak hikâyelerle doldurulmuştur. Bu bölümde, mektuplaşan sevgililerin hâlleri ve yazı, mektup yazan kişilerin başından geçen talihsizlikler ve aksaklıklar anlatılır. Buradaki hikâyelerin asıl anlatıcıları bir mecliste -muhtemelen bir şiir, edebiyat meclisi- mektup yazan kişilerdir. Bölümde mektupları mektuplaşan sevgililere ulaştıran kişilerin karşılaştığı zorluklardan bahsedilir ve ilk olarak yazı yazmak isteyen bir kişinin yazdığı esnada kalem ile yaşadığı sorunlar anlatılır. Demir bir kalem ile yazmak isteyen kişi için, bazen kalemin yazmaması bazen de mürekkebin fazla akıp kâğıtta birikmesinden dolayı kalem oynatamaması gibi durumların en büyük ızdırap olduğu anlatılır: “Temir kalemile ya[z]maklığa başlayıp basen bunun işlememesi, biraz basıldıkda kağıdı telip yırtması, yahot ortası fasla⁵³ ayrılıp beyaz iz bırakması ve bazı defa da mirekebin çoğı akıp yığılması, ve binaen-aleyh yazı yazanın rahatça kalem yörüdemesi en böyük itsirabı mucib olur.” (NHF, 59)

Bir diğer hikâyede sevgilisinden mektup alan bir kişinin bu mektuba cevap verirken yaşadığı talihsizlikler anlatılır ve mektuplaşan kişilerin o an hissettiklerinden ve yaşadıklarından kısaca bahsedilir. Aynı zamanda, mektuplaşan kişilerin psikolojik hâlleri ve birbirlerine acele bir şekilde cevap yazmak istemelerinin nedenleri ifade edilir: “...Biçare ademciğez cevabı yazmaklığa başlamış, ilk sahifeyi doldurmak için kağıta iki parmaklık yer kaldıkda tamam orada beyan eylediği fikir ve mutealâyı tevsi ve tevzihi içü[n] hatırına o kadar şeyler geliyor ki. Bunlardan tolayı da nasıl sevineceğini bilmeyor.

Bir de tamam sahife touldukda kağıt üzerine rih (rik) töküüp kağıdın o-bir tarafını çevirecek iken rihtanlığa el uzadır ki içinde hiç bir şey yok, bir şey olmadığını bildiği halde sehninde olanları gaib etmemek için rihtanlığı yine salları turur. Sallamakda devam eylediği halde rihtandan bir şey tögölmediğini görür iken göya daha ziade kuvvetle salları ise rih tökülecek imiş gibi olanca kuvveti ile sallamaya başlar, nihayet rih tögölmeince bari mirekeb kendi kendine kurusun deye kağıdı gözleri önüne koyup beklemeye başlar, aksisi olacakda mirekeb çok sulu ve heva da rutubetli olmasından kurumak bilmez, bu adem beş on dakika bekler. Mektubun bir haylı

⁵³ Metinde *fasta*.

yerleri kurur ise de şurada burada dört beş kelime bir dürlü kurumak bilmediğinden anleri dahı parmaklarının harareti ile kurutmaya çalışır, asıl belanın çoğı ise bu ande görülür. Zira parmağını basıp kaldırdıkda altındaki kelimeleri bozup dallı budaklı bir şeylere tahvil eylediğini görünce ademciğez üzüm üzülür...

Maşukesi de bir şey yazmıyor ki muhaberede bu kadar tezliğe mecburiyet veren hal nedir anlasın!!! Artık bu gibi bir istiraba tüşen bir adem kendi kendine demez mi ki. Ah!! gidi me'lun [r]ıktan?... Ah!! Tövbeler tövbesi olsun bir daha seni boş bırakmayayım!!” (NHF, 60-62)

Yazar hikâyeyi anlatırken hikâyenin okuyucunun zihninde canlanmasını sağlar. Dönem insanların nasıl mektuplaştığından, mektup yazarken kullandıkları kâğıtlardan ve kalemlerden bahsetmekle birlikte mektup yazma aşamasında yaşanan veya yaşanabilecek aksaklıklara da değinir. Mektuplaşan kişilerin birbirlerine karşı kibarlıkları, mektubu yazarken yaşadıkları titizlikler ve birbirlerine karşı duydukları heyecandan dolayı gönderdikleri mektuba bir an önce cevap almak istemelerindeki tatlı telaş görülmeye değerdir.

Yazı yazan kişilerin başlarından geçen talihsiz olayların anlatımından sonra farklı bir konuya geçilir. Yeni kıyafetler giyip süslenmiş bir şekilde sevdiği bir dostunun yanına gitmek üzere İstanbul'un kalabalık mahallelerinde yürüyen birinin, yolu üzerinde bulunan sürücü parkurlarından, tramvaydan, yük taşıyan hayvanlardan ve banklarda uyuyan köpeklerden kendini ve kıyafetini korumaya çalışırken un çuvalı taşıyan bir hamalla talihsiz bir şekilde çarpışması, kıyafetinin una bulanmasının yanında bir de hamaldan işittiği azar ve etraftaki insanların gülüşmeleri anlatılır: “...bunların hangisinden kendinizi koruyacağınızı bilemeyip cekinerek gideriken bir de hiç beklemediğiniz bir taraftan ‘vardaa!’ na’rasını eşitmekle beraber altmış okkalık bir un çuvalıdır size carpar, terbiesiz⁵⁴ hamalı tekdir edecek olursunuz, bu sırada ‘kör mü idiniz?... sakına idiniz?...’ cevabını alırsınız. Geyindiğiniz caket fasona olduğundan unları mendiliniz ile silmeye çalışırsanız da aksisi olarak daha ziade yayılıp suvanır ya o halde iki taraflı dükanelerde bulunanların bakıp gülmelerine ne dersiniz?...” (NHF, 62)

Diğer bir hikâyede, kibar bir kişinin ilk defa evine gittiği gayet nazik hane sahibinin, bu kibareyi karşılması için gönderdiği kişinin kullandığı hoş karşılama sözleri

⁵⁴ Metinde *terbie* siz.

karşısında geri geri merdivenden çıkarken birden aşağıya düşmesi ve kendini yaralaması anlatılır: “Bir kibare ilk defa olmak üzere gedilmiş hane sahibi olan zat gayet mutevazı gayet na[z]ik huzurına girildiği zaman ta kapudan istikbal itmesi insanı adeta mahcub etmiş çıkıldığı zaman ise ta merdivan başına kadar gönderici çıkmış, ‘aman efendim, lutf ediniz merhamet buyurunız, zahmete girmeyiniz ihsan ediniz’ deyü her kelimede yerden berü temenna ederek geri geri çıkıyorsunuz bir de paldır küldür merdivenden aşşağı yuvarlanırsınız! Acaba bu halde o kadar nazık olan hane sahibi sizden mi özür diler yoksa arkanızdaki merdiveni görmediğinisden tolayı siz anden mi? Dikat buyurmalıdır ki hane sahibi olan efendi hazretleri sisden ösür dilese artık kafanın yarıklarına ve akan kanlara bakmayarak güler yüz de göstermekliğe mecbursunuz.” (NHF, 62-63)

Anlatılan son hikâyede ise Alafranga usullerinin acemisi olan fakat aynı zamanda Alafranga usullere de sempati duyan, üstelik bu konuda acemi görünmek istemeyen birinin bir ziyafet daveti alması, burada yaşadığı talihsiz ve bir o kadar da gülünç durumu anlatılır. Bu hikâyede, yemekten önce davetlilerin ellerini yıkaması için bir kâse içinde sofraya getirilen sıcak suyu hoşaf sanan bu kişinin içinden çok bilmiş bir tavırla hoşafın sıcak içilmemesi gerektiğini, sofradakilerin ağızlarının tadını hiç bilmediğini, üstelik sofrada kaşık bile olmadığını söyleyip yine de kâseyi kafaya diktiği anlatılır: “...zevzekler hosap sıcak mı yener? Ağıslarının tatını bilseler bunu soğuk yerler” deyü kendi kendinize muallanmaya başlayarak kaşık dahı bulunmadığı cihetle kâseyi kaldırıp içiyorsunıs. “ O!! Ne?... Hoşaf değil ya!! Adeta bir kâse sıcak su, bir de bakıyorsunıs ki her-kes kendi önündeki kâsenin içine ellerini sokup yeykayorlar... Fakat size sufrada bulunanların hiç biri gülmeyor, zira beraber taam etmekdesinis, her-kes de terbiye, ve nesakete ehemmiyet var, yalnız görüyorsunıs ki ayakda hıtmet eden bir uşak size güldükden ma da diger uşaklara da kaşı ve gözü ile sizi işaret edip gösteriyor. İşte bir eksiklik ki insana gülmeklik değil teesüf etmeklik verir.” (NHF, 63-64)

2.3.6. Hitam – İtizar-ı Mehsus

Eser, burada Şirket-i Nevrie’nin abonelerinden dilediği özel bir özür ile bitmektedir.

2.4. Metnin İçerik Özellikleri

2.4.1. Nasreddin Hoca

Türk dünyasının dünyaca tanınmış halk filozofu ve fıkra kahramanı olan Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Sivrihisar ve Akşehir'de yaşamıştır. Hoca, Akşehir'de vefat etmiş ve şehrin en eski Selçuklu mezarlığına gömülmüştür. Hoca'nın mezarı daha sonra türbe haline getirilip günümüze kadar korunmuştur.⁵⁵

İslam Ansiklopedisi'nde Nurettin Albayrak tarafından bir Türk mizah kahramanı olarak tanıtılan Nasreddin Hoca'nın kimliği ve kişiliği hakkında ayrıntılı olarak şu şekilde bilgi verilir: “Yaşadığı dönem, doğum ve ölüm yılları, tarihî kişiliği ve ailesi hakkındaki bilgiler tartışmalıdır. Yaşadığı dönem ve yöre hakkındaki en önemli kanıtlar Akşehir'deki türbesi, soyundan geldikleri söylenen kişilere ait mezar taşı kitâbeleri ve adına kurulmuş olan vakıfla ilgili Fâtih Sultan Mehmed devrine ait bir arşiv belgesidir. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Nasreddin Hoca, Sivrihisar'ın Hortu köyünde 605 (1208) yılında doğdu. Köyün imamı olan babası Abdullah'tan sonra bu görevi kendisi üstlendi. Ardından Akşehir'e göç etti, burada kadılık yaptı ve 683 (1284) yılında öldü. Eskiden Hortu köyünde Nasreddin Hoca'ya ait olduğu rivayet edilen bir ev harabesinin ve onun soyundan geldiklerini söyleyen kimselerin bulunduğu birçok kaynakta belirtilmektedir... Fıkraları dikkatle incelendiğinde müslüman Türk halkının mizah sembolü olan Nasreddin Hoca'nın hazırcevap, insanları kırmadan doğruyu söyleyen, yeri geldiğinde kendisiyle de alay etmeyi bilen bir tip olduğu görülür. Fıkralarının çoğunda sıradan bir köylü gibi tarlasında, bağında çalışır, ormana odun kesmeye gider, zaman zaman da şehre iner. Bu şehir çok defa Akşehir, Sivrihisar veya Konya'dır. Ancak hocanın bazan bir âlim, bazan bir bilge kişi, bazan kadı, tabip, hoca ve elçi kişiliğine büründüğü de görülür.”⁵⁶

Gazeteci yazar İsmail Sivri “Nasreddin Hoca fıkralarında olaylar ve insanlar gülünç, tuhaf ve tutarsız yanlarıyla karşımıza çıkar. Hoca zaaflarımızı, kusurlarımızı, çeşitli insanî özelliklerimizi bir bilim adamı gibi gözleyip bizleri çelişkilerimiz içinde koyar.”⁵⁷ sözleriyle Hoca'nın davranışlarının ve sözlerinin aslında bizleri yansıttığını söyler.

İnsanları kırmayan tutumu ile kavgadan değil de barıştan yanadır Nasreddin Hoca. Yaşamı boyunca her işini gördüğü ve her yere birlikte gidip geldiği eşeğiyle bir dostu

⁵⁵ Mustafa Duman, **Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası**, Heyemola Yayınları, İstanbul 2008, s. 15.

⁵⁶ Nurettin Albayrak, “NASREDDİN HOCA”, **TDVİA**, C. 32, 2006, s. 418-420.

⁵⁷ İsmail Sivri, “Nasreddin Hoca”, **Skylife**, 1996, s. 50.

gibi konuşur.⁵⁸ Yaşadığı dönemde Moğol istilası altında olan ve bu sebeple uzun bir süre yokluk ve zorluklar içinde yaşayan Anadolu için bir moral kaynağı olan Nasreddin Hoca her şeye rağmen hayattan keyif almasını bilmiş bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun pozitifliği, hayata ve olaylara bakış açısı tüm dünyaya yayılmış ve UNESCO tarafından 1996 yılı “Nasreddin Hoca Yılı” olarak benimsenmiştir.⁵⁹

2.4.1.1. Karamanlı Türkçesinde Nasreddin Hoca ve Nasreddin Hoca Kitapları

Eserin “Mukaddeme yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar” kısmında Nasreddin Hoca adının yanında Nustreddin Hoca, Nasreddin Hoca yahut Nustreddin Hoca, yani “din telkin edici Hoca (di daskalos tis pisteos Hoca) adlandırmalarını görmekteyiz. Bu bilgiler verildikten sonra Nasreddin Hoca’nın Akşehir’de doğup, büyüüp eğitimini burada aldığını, Akşehir’de ve civarında “nüktedanlık halini” icra ettiğini, yine burada vefat ettiğini ve şahsiyetine yakışır bir mezara defnedildiğini öğrenmekteyiz.

Hoca’nın doğum ve ölüm tarihlerinin üzerinde pek fazla durulmamakla birlikte zaten tabiatında olan nekreliliğinin, aldığı eğitimle daha da geliştiği ve Hoca’nın bu nüktedan ve bilge hâlini, dönemin bilgisiz insanlarına gösterme fırsatını yakaladığı eserde anlatılır. Aynı zamanda Hoca’nın kendi yaşadığı tuhaf durumları kaleme alan bir yazar olduğu da görülmektedir. Yani Nasreddin Hoca fıkralarının ilk yazarının veya ilk yazarlarından birinin yine Hoca’nın kendisi olduğu görülür. Tabii ki daha sonraları bu fıkralara çeşitli insanların türlü eklemeler yaptığı veya birtakım değişiklikler yaparak fıkraları kitaplaştırdıkları da bilinmektedir.

Mukaddeme kısmının sonunda, Hoca’nın fıkralarının çoğunun Antik Yunan temsillerinden alıntı olduğu söylenmiş fakat bu konuda herhangi bir kaynak verilmemiş veya daha ayrıntılı bir açıklama yapılmamıştır.

Hoca’nın kişiliği ve yaşantısı hakkında elimizdeki kitaptan birtakım bilgiler elde edilmiştir. Buna göre Hoca’nın evli (92 numaralı fıkroda evlenmek üzere düğünündedir) olduğu ve maddi açıdan pek de iyi durumda olmadığı görülmektedir. Hoca, çoğu zaman, evine gelen misafirlerine ikram etmek üzere yiyecek bir şeyler

⁵⁸ Veled Çelebi, **Letâif-i Hoca Nasreddin**, hzl. Mehmet Arslan-Burhan Paçacıoğlu, Sivas 1996, s. 6.

⁵⁹ **A.g.e.**, ön söz.

bulamaz. Evine yatıya gelen misafiri ile aynı odada uyur. Kendisine “yoksulluk ile nasıl geçiniyorsun?” diye soran köylüye “yoksulluk ile pek iyi geçindiğini çünkü zarurete alıştığını” söyler. Zaten maddi durumu iyi olan birinin hem hocalık hem kayıkçılık hem de pazarcılık yapıp bunların üzerine tarlasında çalışıp bir de dağa odun kesmeye gitmesi pek de mantıklı görünmemektedir. Ayrıca Hoca’nın fıkralarda ziyafetlere sürekli katıldığı (kimi zaman da davet edildiği) ve bu tür fırsatları kaçırmadığı dikkat çeker.

Hoca’nın nüktedan kişiliği, diğer Nasreddin Hoca kitaplarında olduğu gibi burada da aynıdır. Hoca’nın mizah anlayışı yaşadığı dönemin ve insanların ilerisindedir. Mizahını icra ederken insanları kırmamaya özen gösterir ve onları önce güldürüp sonra da mevcut durum üzerine düşünmeye sevk eder. Hoca, unvanının karşılığını vermektedir, yani bir yandan nüktedan kişiliği ile insanların gönlünü kazanır bir yandan da eğitici ve vurucu cümleleriyle onları düşünmeye iter.

Araştırmacı Sabri Koz’un Karamanlı Türkçesiyle yazılmış Nasreddin Hoca kitapları hakkındaki “Bir Karamanlca Nasreddin Hoca Kitabı” adlı bildirisinden, bu kitapların sayısının 6 tane olduğunu görmekteyiz: “...Bugüne kadar sadece künyeleri bilinen ve 1861-1912 yılları arasında yayımlandıkları belirtilen 7 Karamanlca Nasreddin Hoca kitabından, içeriği ayrıntılı olarak tanıtılan ve kitap olarak görülen ilk eser, tanıttığım 1908 baskılı nüshadır. Kaynaklarda Karamanlca olduğu belirtilen N. Mallouf’a ait Nasreddin Hoca Asteia (İzmir, 1861, 36 s.) adlı eser Rumca (Grekçe) olup bir ‘önsöz’ (s. 3-8) ve 50 fıkra (s. 9-28) içermektedir. Daha sonra ise 115 Türk atasözünün Rumcası (s. 28-33) ve Karamanlca asılları (s. 33-36) verilmektedir. Böylece bugüne kadar bilinen Karamanlca Nasreddin Hoca kitaplarının sayısı 6’ya düşmüş ve 1890 tarihini taşıdığı bildirilen ‘Nasreddin Hoca’nın Letaifi’ adlı eser ilk sırayı almış oluyor. Bence bu kitapların daha eski tarihli olanları mutlaka vardır ve bir köşede bizim onlardan yararlanmamızı beklemektedirler.”⁶⁰

Nasreddin Hoca fıkralarında geçen tüm hikâyelerin Nasreddin Hoca’ya ait olmadığından daha önce de bahsedilmişti. Orhan Veli Kanık, *Nasrettin Hoca Hikâyeleri* kitabında bu konu ile ilgili “Zaten, fıkralar okunduğu zaman da kolayca anlaşılıyor, bütün bu hikâyeler bir kişiye ait olamaz. İhtimal Nasrettin Hoca adında

⁶⁰ Sabri Koz, **a.g.m.**, s. 93-94.

biri yaşamıştır; bu hikâyelerden birkaçı da onun başından geçmiştir. Ama hepsini ona mal etmeye kalkışmak, o hikâyelere bağlı bir hayatın imkânsızlığını görmemek demektir.”⁶¹ şeklinde bir açıklamada bulunur ve şöyle devam eder: “Türk halk edebiyatı üzerine çalışmış Fransız folklorcu olan Edmund Saussey de Hoca’nın hayatının bu fıkralardan çıkarılamayacağını görmüş, tetkiklerini daha çok fıkraların özellikleri ile Hoca’nın bu fıkralardan çıkacak şahsiyeti üzerine yöneltmiş. Ona göre bu fıkralardan birçoğu, Batı milletlerinin halk hikâyelerinde de görülen temalara dayanmaktadır. Bu fikrini destekleyecek örnekleri bir bir sayıp döken Fransız yazarı, sonunda, bütün bunlar, diyor, Avrupa ve Asya insanlığının müşterek malıdır.”⁶² Buradan da anlaşılacağı üzere Hoca’ya mal edilmiş iki bine yakın fıkranın hepsinin Hoca’ya ait olması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle çalışmamızda bunları Hoca’ya mal etmeye çalışmak yerine bu fıkraların dönemi ve dönem insanını nasıl yansıttığı, bize ne tür bilgiler verdiği konusu üzerinde durulacaktır. Hoca, kendi kişiliğinden daha çok toplumun yarattığı bir tiplene hâline gelmiştir. Tüm özellikleri, fıkraları, yaptığı şakalar, karı-koca ilişkisi, ev hâlleri, tarlada çalışması, hatta hırsızlık yapması ile aslında toplumu yansıtmaktadır. Aşağıdaki sınıflandırmalarda Nasreddin Hoca, dönem insanların yaşayışlarını ve kişiliklerini temsil eden biri olarak gösterilmiştir.

2.4.1.2. Nasreddin Hoca Fıkralarında Sosyal Hayat

Toplumun genelinin ortalama ya da ortalamanın altında bir ekonomik durumda olduğu görülmektedir. O kadar fakirdirler ki eve giren hırsız çalacak bir şey bulamaz. Bu nedenle sürekli aynı türden yemeklerin yenilmesi, bazen misafirlere yiyecek bir şey bile ikram edilememesi gibi durumlara da rastlanır. Buna rağmen Hoca çevresindekilere yoksul olduğunu kabullendiğini ve “iyi geçindiğini” söyler. (NHF, fıkra No. 152)

Köydeki insanlar çoğu zaman Hoca’nın önderliğinde bir dayanışma içinde bulunur. Birbirlerinin kayıp hayvanlarını veya eşyalarını ararlar, av sırasında kurt saldırısından birbirlerini korumaya çalışırlar. Hoca, kendisi de dâhil olmak üzere herhangi birinin bir hayvanı kaybolduğunda cami içinde vaaz verirken cemaatten yardım ister. (NHF, fıkra No. 150)

⁶¹ Orhan Veli Kanık, **Nasrettin Hoca Hikayeleri**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006 (ilk baskı 1949, Doğan Kardeş Yayıncılık), s. 12-13.

⁶² **A.g.e.**, s. 13.

Fıkraların birçoğunda Hoca'nın toplu yemeklere davet edildiğini veya toplu ziyafetlere denk geldiğini görmekteyiz. Gerek meşhur “Ye Kürküm Ye” fıkrasından gerekse denk gelip veya davet edilip katıldığı ziyafetlerden dönem insanlarının sosyal ve eli açık olduğunu görmekteyiz. Hoca'nın denk gelip katıldığı bir yemeğin arka planında, bir kıtlık olmasına rağmen bayram olduğundan toplu bir ziyafet vardır. İnsanlar, özel veya mübarek saydıkları günlerde Allah'a minnetlerini göstermek için kıtlıkta olmalarına rağmen ziyafet vermekten kaçınmamaktadır. (NHF, fıkra No. 52)

Hocanın ahali ile birlikte çeşitli faaliyetlere katıldıkları görülmektedir. Hoca bazen arkadaşları veya Bey ile topluca ava çıkar, bazen tanıdıklarının yanına denize balık tutmaya gider bazen de yalnız avlanmaya gider. Hoca, ava gitmeyi yaşlılığında da devam ettirir. Avlanmanın yanı sıra spor yarışmaları düzenledikleri de görülür. Hoca bir gün Bey tarafından cirit yarışmasına davet edilir ve bir öküz üzerinde meydana çıkıp halkı güldürür. Bunu kasıtlı olarak yaptığı çok açıktır. Hem insanları güldürmek hem de geçmiş deneyimlerin çok önemli olduğunu belirtmek için böylesine eğlenceli bir yolu tercih ettiği düşünülebilir. (NHF, fıkra No. 70)

Fıkralarda gece hayatının pek aktif olmadığı görülmektedir. Gece dışarı çıkmanın normal karşılanmadığı, hatta Hoca'nın bir gece vakti gece bekçisi tarafından o saatte neden dışarıda olduğuna dair sorguya çekildiği görülmektedir. Ancak geceleri camiye gitmek normal karşılanan gece gezmelerinden sayılmaktadır. Bundan farklı olarak insanlar geceleri kendi evlerinin etrafında veya bahçesinde kuyudan su çekmek gibi çeşitli ihtiyaçları için dışarıya çıkabilmektedirler. (NHF, fıkra No. 122, 138)

Komşuluk ilişkilerinin yoğun olduğu görülmektedir. Hoca ve karısı, komşuları ile birçok kez dedikodu, hediyeleşme, ödünç alma veya misafirlik münasebetinde bulunur. Ayrıca bazı fıkralardan Hoca'nın yaşadığı yerde Rumların, Yahudilerin yaşadığını görmekteyiz. Yine komşular arası anlaşmazlıklara da rastlanmaktadır ve anlaşmazlıklar tabii ki kadı aracılığı ile çözüme kavuşturulmaktadır. (NHF, fıkra No. 32, 83, 113)

İnsanların arasında müjdeleme ve hediyeleşme geleneğine sık rastlanır. Hoca'nın yeni bir çocuğunun doğumu, yeni bir ahır bulup karısına müjde vermesi gibi durumlarda müjdeleşirler. Bilgi yarışmalarından sonra Sultan tarafından veya Bey'e hediye götürdüğü ve ardından Bey ile girdiği çeşitli diyaloglardan sonra Hoca'nın

ödüllendirilmesi anlatılır. Bunlardan farklı olarak yakın köylerden gelen insanların Hoca'ya bir hediye tavşan getirdiği ve Hoca'nın da bu insanları teşekkür mahiyetinde evinde ağırladığı ve onlara ikram ettiği görülür. (NHF, fıkra No. 66, 67)

Hoca'nın köyde görgü kurallarını öğretmeye çalıştığını görülür. Hoca hem camide hem de medresede görgü kurallarını cemaatine ve öğrencilerine aşılamaya çalışır. Öğrencilerine, biri hapşırdıktan sonra ne söyleneceğini öğretir. Ayrıca Hoca, davetlisi olduğu bir yemekte de bir yanlış anlaşılma vesilesiyle sofrâ âdâbı hakkında ev sahibiyle tartışmaktadır. Yemek yerken sofraya ve dolayısıyla karşısında oturanların yüzüne karşı hapşırmanın yakışık alan bir davranış olmadığını söyleyen Hoca, cevap olarak sofrada bu şekilde hapşırmanın yanlış bir şey olmadığını duyar. Bunun üzerine Nasreddin Hoca kendini tutamayıp sofrada yellenir ve bu hareketin de herhangi bir ayıbının olmadığını ev sahibine söyler. (NHF, fıkra No. 71, 143)

2.4.1.3. Nasreddin Hoca Fıkralarında İnsan İlişkileri

Akrabalık ilişkileri olmayan kadın ve erkekler, komşuluk ilişkileri haricinde pek bir araya gelmezler. Erkekler, sırf kadınların olduğu bir ortama ev içinde veya dışarıda pek dâhil olmazlar, ortamı gözetlemezler veya onları yaptıklarında hoş karşılanmazlar. Toplumda zaman zaman çapkınlıklar görülse de genel anlayış kadınların ve erkeklerin ayrı olmasından yanadır ki çapkınlık da zaten olabildiğince gizlice yapılmaya çalışılan bir eylem olarak karşımıza çıkar. (NHF, fıkra No. 53, 83, 88, 136)

Karı koca ilişkilerinde evdeki görev paylaşımı, kadının ev içindeki görevleri, karı-kocanın özel hayatı, birbirlerinden sıkılma-usanma, birbirleriyle kavga etme ve kadının erkeği (Hoca'yı) döverek evden atması gibi durumlardan bahsedilmiştir. (NHF, fıkra No. 80, 81, 84, 85, 87)

Fıkralardan hareketle kadının toplumdaki yeri evi çekip çevirme, çocuğa bakma, temizlik yapma ve hatta bir fıkroda da görüldüğü üzere erkeğin altını pislemesi sonucu bunu bile kadının temizlemesi şeklinde ifade edilebilir. Eve çeşmeden su taşıma, yemek yapma, kız istemelere katılma gibi durumlar da yine kadının görevleri arasındadır. (NHF, fıkra No. 75, 109, 149)

Erkeklerin aile içindeki kadınlarla sık sık şakalaştıkları görülmektedir. Hoca'nın karısı ve kızı bazen Hoca'ya türlü şakalar yapmışlardır. Bunların bazıları sıradan olup bazıları da Hoca'ya kaynar çorba içirmek gibi “eşek şakası” olarak adlandırılan

şakalardandır. Bu tür şakalaşmalarda bile Hoca'nın ne kızına ne de karısına kötü davrandığı görülmektedir. (NHF, fıkra No. 9, 114)

Fıkralarda erkeğin (Hoca'nın) karısına hep “karı” şeklinde hitap ederken kadının bu konuda biraz daha kibar olduğu ve genellikle kullandığı “herif” hitap şeklinin yanında “kocacığım” dediği de görülmektedir. (NHF, fıkra No. 149)

Kadınlar genel olarak kocaları ile iş birliği içindeyken yabancı erkeklere karşı mesafeli davranmaktadırlar. Fıkraların birinde köy ağasının Hoca'nın karısını ve çeşmedeki diğer kadınları izlemesine Hoca'nın karısının tepki gösterdiği görülmektedir. Köyün ağası dahi olsa yabancı bir erkeğin kadınları izlemesi hoş karşılanmamakta ve kendisine bundan dolayı karşı çıkılmaktadır.

Karısının Hoca'yı evden atması veya bir işi kimin yapacağı konusunda inatlaşmaları gibi durumlar, kadınların toplumda ve aile içinde bir gücü olduğunu gösterir. Ayrıca bu inatlaşma karı ve koca arasında aslında bir iş bölümünün olduğunu da ortaya koyar. Yine kadın istediği zaman kocasına (Hoca'ya) eşek şakası yapabilmektedir.

Kız istemelerde kadın ön plana çıkar, erkeğin bu ortama girmesine pek sıcak bakılmaz. Komşu kadın ve erkekler gündelik sohbetler, konuşmalar yapmaktadır. Ayrıca çocuklar da yine yetişkinlerin etrafında olmak üzere oyunlar oynar, yetişkinlere yardım eder, yetişkinlerle veya kendi aralarında şakalaşırlar. Başta Hoca olmak üzere yetişkinler de çocuklara ayak uydururlar. (NHF, fıkra No. 88, 113, 114)

Hoca ve halktan diğer insanların zaman zaman çapkınlık yaptıkları görülür. Bir fıkroda Hoca'ya karısının yabancı evleri gezdiği söylendiğinde Hoca'nın “Elbette bizim eve de uğrayacaktır.” dediğini görürüz. Yine başka bir fıkroda Hoca tek başına ata binmeye çalışırken binememesi ile kendi kendine “gençliğinde her önüne gelene atlayanın ihtiyarlığında bir ata binememesi tabiidir.” sözünü görmekteyiz. Ayrıca dönem erkeklerinin de çeşitli çapkınlıklarda bulunduğunu, hatta Hoca'nın çapkınlık yapmadan önce halkı kendince deneyip ona göre adımını atmayı planladığını görmekteyiz. Yine Hoca, camide dince yasak sayılan birtakım şeyleri sayarken eğlence ve çapkınlığı da sayar ve bu saydıklarını yapmayan birilerinin olup olmadığını sorduğunda hiç kimseden ses çıkmaz. (NHF, fıkra No. 145, 146, 150)

2.4.1.4. Nasreddin Hoca Fıkralarında Çocuklar

Yetişkinler ile çocukların arasının iyi olduğu fıkralardaki yetişkin-çocuk şakalaşmalarından anlaşılmaktadır. Çocukların yaşlarına göre gayet uyanık olduğu, yetişkinleri oyuna getirmeyi denedikleri ve bazen de bunda başarılı oldukları görülür. Ayrıca bazı fıkralarda çocukların cinsellik ile ilgili bilgilerinin olduğu görülmektedir.

Çocuklar sıklıkla Hoca'nın etrafında olup onunla oyunlar oynamak ve şakalaşmak isterler. Hoca da çoğu zaman bu oyunlara katılır ve çocukları alt etmeye çalışır. Kaybettiği zamanlarda çocuklara hiçbir şekilde kızmaz veya kötü davranmaz. Hoca çocuklarla her zaman iyi geçinir ve onlarla şakalaşmaktan çekinmez. Kendince önlemler alıp çocuklarla yarışa girer. (NHF, fıkra No. 26, 96, 112)

Çocuklar bilindik oyunları oynamaktan ziyade kendi aralarında plan yapıp Hoca'yı oyuna getirmeye çalışırlar. Çocukların, eşeğiyle beraber giden Hoca'nın eşeğini çalıp yerine kendi aralarından bir arkadaşlarını bırakmaları, Hoca'nın ayakkabılarını çalmaya çalışmaları veya Hoca'ya hamam paralarını ödettirmek istemeleri gibi küçük oyunları ile karşılaşılır. Ayrıca, Hoca'nın çocuklarla şakalaşması da yine çocuklar için hem zihin açıcı hem de eğitici olması yönünden önemlidir. Hoca'nın fıkralarında genel olarak görülen “insanları kırmadan mizah yapma ve onlara bir şeyler öğretme” çabası çocuklarla olan çoğu hikâyesinde daha net görülmektedir. Fakat bazı fıkralarda Hoca'nın çocuklar ile girdiği diyaloglarda biraz dikkatsiz davrandığını da görmekteyiz. (NHF, fıkra No. 26, 143)

Hoca'nın oğlu ile ilişkisi iyi görünmektedir. Daha doğumu sırasında Hoca'nın bakkaldan ceviz alıp getirmesi ve doğmakta olan çocuğun bunları görüp cevizlerle oynama hevesi ile daha hızlı ve kolay doğacağını düşünmesi Hoca'nın çocuğuna önem verdiğini gösterir ve çocuğu ile iyi zaman geçirebilecek bir baba olduğu izlenimini yaratır. Çocuk büyüdüğünde kendisine sorulan soruları Hoca gibi nükteli veya çok dolaylı yollardan cevapladığı için Hoca “babasının oğlu” düşüncesiyle oğlu ile gurur duyar. Fakat bir fıkrasında oğlunun Hoca'nın üzerine küçük tuvaletini yapmasının ardından Hoca'nın çocuğa kızıp aynı eylemi çocuk üzerinde gerçekleştirmesine de tanıklık etmekteyiz. (NHF, fıkra No. 75, 111, 126)

Hoca, kızları evlendikten sonra da onlarla görüşür. Kızlarının hâlini ve hatırını soran bir baba olan Hoca'ya kızlarının da şaka yaptığı görülmektedir. Genel olarak Hoca ve kızlarının ilişkilerinde bir problem görünmemektedir. (NHF, fıkra No. 9, 47, 53, 109)

2.4.1.5. Nasreddin Hoca Fıkralarında Meslekler

Fıkralarda geçen meslekleri helvacılık, kayıkçılık, kiremitçilik, mezatçılık, mimarlık, kervancılık, saray davulculuğu, balıkçılık, pazarcılık, tellaklık, tellallık, gece bekçiliği vb. şeklinde sıralamak mümkündür. Kayıkçılık Hoca'nın yaptığı işlerden biridir. Kiremitçilik ve çiftçilik de Hoca'nın damatlarının meslekleridir. Saraylarda, sultan ve beylerin davulcuları mevcuttur. Balıkçılık mesleğinden bahsedilirken Hoca'nın denize balık tutmaya gittiğinden söz edilir. Burada büyük olasılıkla çevredeki göller kastedilmektedir çünkü Hoca'nın yaşadığı yerlere yakın bir deniz yoktur. Mezatçılık, tellallık ve tellaklık da popüler ve fıkralarda sıkça geçen mesleklerdendir ve buna ek olarak da mezatçıların yetenekli ve ikna kabiliyeti yüksek olanları göze çarpmaktadır. (NHF, fıkra No. 14, 24, 47, 53)

2.4.1.6. Nasreddin Hoca Fıkralarında Ticaret Hayatı

Hoca'nın birçok fıkra da pazara gidip alışveriş yaptığı görülmektedir. Mezada sıklıkla uğrayan Hoca'nın yanı sıra ahali de alışverişini mezattan, pazardan ve çarşıdan yapar. Bir fıkrasında Hoca'nın başka bir köye tavuk götürdüğü dikkat çeker. Bunun sebebi hakkında herhangi bir bilgi yoktur ancak ticari maksatlı olabileceği ihtimaller arasındadır; çünkü Hoca'nın bazı fıkralarda hocalık harici işler yaptığı bilinmektedir.

Hoca'nın (kuyruğu kopan eşeği) sorunlu malını mezatta satmaya çalışırken görürüz. Ayrıca Hoca'nın evine gelen sütçünün Hoca'nın karısının bileziklerini çaldığı görülür. Fıkralarda geçen kuyruksuz eşeği satma telaşı, sütçünün hırsızlık yapması gibi durumlar iş ahlâkına uygun olmayan örneklerdir. Diğer bir fıkra da ise bir gün Hoca'nın sarığını kısa geldiğinden dolayı saramaması ve bu yüzden bunu mezatta açık artırma ile satacağı sırada sarığa talip olan insanlara yaklaşıp sarığı almamalarını çünkü ucunun birbirine yetişmediğini söylemesi Hoca'nın örnek davranışı olarak görülebilir. (NHF, fıkra No. 54, 64, 119)

2.4.1.7. Nasreddin Hoca Fıkralarında Din

Erkeklerin de kadınların da camiye gittikleri görülür. Hoca, hem dinî bilgiler verir hem de halkı dayanışmaya davet eder ve onlara çeşitli tavsiyelerde bulunur. Cenaze namazında insanları toplar ve onlara liderlik eder. Ayrıca Hoca farklı şehirlerdeki camilerde vaaz vermesiyle de bilge, önemli ve meşhur bir kişi olduğunu gösterir. Hoca, bazen keyfi olarak camiye kullanır ve zamanı gelmemesine rağmen minareye

çıkıp ezan okur. Ayrıca cami içinde cemaat, Hoca ve imam arasında cinsel şakalar yapılır. (NHF, fıkra No. 1, 4, 99, 115)

Ramazan aylarında Hoca'nın ve cemaatin, yani ahalinin oruç tuttuğu gözlemlenir ve orucun bitmesine kalan günleri sayma konusunda nükteli fıkralar vardır. Örneğin bir fıkra Hoca "Bugün ayın kaç?" sorusuna olmayacak bir rakam ile cevap verir ve 120 hesaplayıp abartı olmasın diye 45 rakamında karar kılar. (NHF, fıkra No. 9)

Cemaatin din kurallarını tam bilmedikleri görülmektedir. Bir fıkra Hoca, öldükten sonra Münker ve Nekir⁶³ yerine Cebrail'in kendisini sorgulamaya geleceğinden bahsederek belki de toplumun dinî konulardaki eksikliklerini gösterir. Yine Hoca bir gün tek ayağı üzerinde namaz kılması üzerine etrafındakilerin bunun nedenini anlamaya çalışmalarına "O ayağım abdestsizdir de ondan." şeklinde cevap verir. (NHF, fıkra No. 22, 100)

Birçok fıkra sahte mollaların ve sahte hocaların köye veya şehre gelip insanları etkilemeye çalıştıklarını görmekteyiz. Köylülerin zaten dinî ve fennî konularda çok bilgili olmadıkları da düşünüldüğünde bu insanların köylüleri kandırmaya, onlara kendilerini çok bilgili göstermeye yeltendikleri; hatta bazen bilgili insanlarla karşılaştıklarında onları da bir şekilde alt ettikleri ve Nasreddin Hoca ile tanışana kadar da bu konuda başarılı oldukları görülmektedir. (NHF, fıkra No. 36-66)

Hoca'nın kabirde sorguya çekileceğini söylemesi ile öteki dünya, karısının camide dinlediği bir vaaz üzerine karı ve kocanın her birleşmelerinden sonra cennette bir köşk sahibi olacağını Hoca'ya söylemesi ile de cennet inancı pekiştirilir. (NHF, fıkra No. 22, 43, 115)

İnsanların sıklıkla dua ettiği veya dileklerinin olması durumunda sahip oldukları bazı şeyleri (para vb.) başka insanlara adadıkları görülür. Zengin bir vatandaşın, eşinin doğumu başarılı olursa ve bir oğlu olursa Hoca'ya bir miktar para vermesi veya daha kötü bir durum yaşamadığı için Hoca'nın dualar etmesi bunlara örnek olarak gösterilebilir. Hoca'nın karısının doğumunun çok uzaması vb. zor durumlarda halk dualara başvurur ve Hoca'dan da dua etmesini ister çünkü Hoca'nın zor durumlara çare olabilecek duaları bildiğini düşünür. Yine büyüklerinin bedduasını alanlar ve bu yüzden başlarına türlü hadiseler gelenler de görülür. (NHF, fıkra No. 31, 111, 112)

⁶³ İslâmî inanışa göre ölümden sonra insanları sorguya çekeceği belirtilen iki melek Münker ve Nekir'dir. Süleyman Toprak, "MÜNKER ve NEKİR", **TDVİA**, C. 32, 2006, s. 14-15.

Fıkralardan birinde, bir gün eŖeęi üzerinde giderken eŖeęin çok susaması ve gölü görünce heyecanla göle doğru koŖmasıyla Hoca panikler. Fakat gölden gelen kurbağa vıkırtıları sayesinde Hoca göle düŖmekten son anda kurtulur ve göle, yani kurbağalara bir teŖekkür ve sadaka olarak birkaç akçe atar. (NHF, fıkra No. 31, 65, 111)

BaŖka bir fıkroda, Hoca günah veya haram olan Ŗeylerden bahsederken alkol, kâğıt oyunları, dost hayatı gibi birçok harama tütünü, nargileyi, kahveyi, çayı vb. eklemesi dikkati çeker (NHF, fıkra No. 150). Ayrıca hırsızlık veya hırsızlar için de haram ve haramzâde kelimelerinin kullanıldığını görmekteyiz. Yine bir fıkroda Hoca ve eŖinin bir alıŖveriŖlerinde satıcıları aldatmaya çalıŖması Hoca'nın günah ve haramı ifade eden açıklamalarıyla çeliŖir (NHF, fıkra No. 119). Bunların yanında çapkınlık, tartılanı fazla göstermeye çalıŖma vb. hem Hoca'nın evinde hem de dıŖarıda olabilen durumlara örnektir. (NHF, fıkra No. 106, 119, 150)

2.4.1.8. Nasreddin Hoca Fıkralarında Azınlıklar

Üç farklı fıkroda biri dolaylı yoldan olmak üzere azınlıklara değinilmiŖtir. Bu azınlıklar Yahudi, Rum ve HabeŖ'tir. Yahudi karŖımıza zengin bir tipleme olarak çıkar. Hoca, kendisinin "Ya Rab! Bana 1000 lira ver, 999 lira verirsen almam." dileğini duyan ve onu sınamak için 999 lira veren Yahudi'nin parasını alır. Ŗikayet edildiğinde ise kadının huzurunda Yahudi'nin hem parasını hem kürkünü hem de katırını almayı baŖarır. (NHF, fıkra No. 50)

Rum tiplemesi karŖımıza direkt olarak çıkmaz. Hoca'nın evi altında ahır yapmak için yaptığı kazı sırasında komŖusunun ahırına girmesiyle heyecanlanarak karısına koŖup "Müjde karı! Rum devrinden kalma sağ öküz dolu bir ahır buldum!" ifadesinden Hoca'nın döneminden daha önceki zamanlarda orada Rumların yaŖadığı ve hayvancılıkla uğraŖtıkları düşünölebilir. O dönemde besili hayvan sahibi olmanın ekonomik düzeyin iyi olduğunu göstermesi bakımından bu insanların maddi olarak güçlü oldukları kanısına varılabilir. (NHF, fıkra No. 46)

HabeŖ tiplemesinin geçtiği fıkroda bir HabeŖ öğrenciden bahsedilir. Kendisi hakkında pek bir bilgi bulunmamakla birlikte Hoca'nın Ŗaka olarak kıyafetinin üzerindeki lekeleri HabeŖ öğrencinin ter damlaları olarak ifade ettiği bir Ŗaka görölür. (NHF, fıkra No. 98)

2.4.1.9. Nasreddin Hoca Fıkralarında Hayvanlar

Fıkralarda geçen hayvanları deve, at, dana, tavuk, öküz, horoz, kuzu, köpek, leylek, ördek, çaylak, katır, kurt, kürk, inek, göl kurbağası, göl kuşu, buzağı, kaz, kedi, karga, sığırcık kuşu, tavşan, tarla faresi (kelengi), balık, teke, oğlak, sığır, fare, bülbül ve domuz olarak sıralayabiliriz.

At, fıkralarda genellikle kervanlarda, yolculuklarda kullanılan bir hayvan olarak görülür. Hoca'nın katıldığı cirit yarışmasında ata değil de bir öküze binip meydana çıkmasına insanlar şaşırır. At, av etkinliklerinin de vazgeçilmezidir. Bey, Hoca ile ava giderken Hoca'ya yaşlı da olsa bir at verilmesini emreder. (NHF, fıkra No. 6, 69, 70)

Deve, beklenildiği gibi kervanlarda bulunan bir hayvan olarak karşımıza çıkmamaktadır. Hatta Hoca'nın bir fıkroda "Allah'a deveye kanat vermediği için de şükretmeliyiz yoksa damlarımıza konup çökertirlerdi veya bahçelerimizi harap ederlerdi." sözünden devenin yaygın olabileceği fikri oluşur. Bunu destekler nitelikte başka bir fıkroda Hoca'nın bir gün devesi üzerinde giderken devenin Hoca'yı üzerinden atması ve Hoca'nın devesini hemen boğazlamak istemesi konu edilir. Bu fıkralardan devenin at veya eşek kadar olmasa da yaygın bir binek hayvanı olduğu düşünülebilir. (NHF, fıkra No. 2, 11)

Tavuk, horoz gibi kümes hayvanları; inek, öküz, buzağı, kuzu gibi ahır hayvanları da yaşamın bir parçası hâlinedir. İnsanlar hem tarlalarında çalışıp ekip biçtikleri ürünler ile ilgilenir hem de hayvanlarını besleyip bunlardan faydalanırlar. Bu hayvanların yumurtası, eti veya derisi değerlendirilmektedir. (NHF, fıkra No. 19, 29, 53)

Domuz, günümüzde olduğu gibi o dönemde de pek de iyi karşılanan bir hayvan değildir. Haram ve fena sayılan davranışlar ile domuzun bağdaştırıldığını görürüz. Bir fıkroda baygın ve sarhoş bir "kadı"nın ağzından gelen alkolü içen domuzlardan bahsedilmektedir. (NHF, fıkra No. 127)

Kurt, vahşi ve tehlikeli olduğu için doğal olarak dikkatli olunması gereken bir hayvandır. Hoca ve arkadaşlarının kurt yuvalarına girip kurt avlama çabaları dikkate değerdir. (NHF, fıkra No. 44, 62, 63)

Kedi, köpek gibi evcil hayvanlar günümüzde olduğu gibi toplum içindeki yerlerini korumakta ve insanlar ile aynı yaşam alanlarını paylaşmaktadır. (NHF, fıkra No. 33, 84, 104)

Hayvanlara karşı tutum konusunda Hoca üzerinden birkaç örnek verilebilir. Hoca, tavuk ve horozlarının kümeste olmasından rahatsızlık duyarak onları serbest bırakır veya heybesini hayvanın boynuna değil de kendi boynuna asarak eşeğine binmesinin sebebini soranlara eşeğe zaten zahmet verdiğini, daha fazlasına gerek olmadığını söyler. (NHF, fıkra No. 11, 42, 56)

Hoca'nın hayvanlara karşı yukarıda bahsettiğimiz olumlu davranış ve düşüncelerinin yanında acımasız gibi görünenlerinin muhtemelen şaka amacıyla türetilmiş fıkralar olduğu düşünülmektedir. Bir fıkrasında Hoca, tarlada çalışırken rast geldiği bir tarla faresinin boynuna bir ip takar ve ipi de kuşağına bağlar. Hayvanın can çekişmeleri ve çırpınışları karşısında da “Sus, yoksa sana da tarla belletirim.” karşılığını verir. Yine başka bir fıkrada yakaladığı bir leyleğin ayaklarını ve gagasını biraz kesip leyleğin şimdi “daha normal görünümlü” bir kuşa benzediğini etrafındakilere söyler. Tarlasına giren bir öküzü sopa ile döven Hoca'nın sinirini tam çıkaramadığından aynı hayvanı bir dahaki görüşünde tekrar sopa ile dövdüğü görülür. (NHF, fıkra No. 20, 34, 91)

Hoca'nın, bir gün mezarlıkta yürürken mezarların arasında gezinen bir köpek görmesi ile bu köpeği de sopa ile dövmeye çalışır. Fakat bu sefer Hoca karşısındaki hayvanın dişli çıkıp kendisine saldırması veya diş göstermesi ile köpeğe “Geç yiğidim, geç.” şeklinde hitap ederek köpeğin üstünlüğünü kabul eder. (NHF, fıkra No. 33)

2.5. Metnin İmla Özellikleri

Yazı dillerinde yeni Grek harflerini kullanan Karamanlılar, bu harflerin Türkçe seslerin tümünü karşılamakta yetersiz olması nedeniyle bu sesleri ayırt edebilmek için bazı harfleri noktalı göstererek bu sorunu çözmeye çalışmışlardır. İngiliz İncil Kurumu tarafından 1826 yılında İstanbul'da De Castro matbaasında basılan Ahd-i Cedid adlı eser, ilk fonetik Karaman alfabesinin uygulandığı yayımdır.⁶⁴ Tutarlılığı

⁶⁴ J. Eckman, “Karaman Edebiyatı”, s. 21.

açısından eksikleri olan bu uygulama, sonraki dönemlerde tercüme edilen yayınlarda daha da geliştirilmiş ve seslerin çoğunu karşılayacak duruma getirilmiştir.

Karamanlıca yazılmış 18. yüzyıl öncesi eserlerde imla birliği görülmemektedir. İmlanın bütünlük göstermeye ve seslerin ayırt edilmeye başlandığı eserler 18. yüzyıl ve sonrası dönemlerde görülür: α (a), μπ/π/π (b), δζ (c), τζ (ç), ντ/δ/τ (d), ε/αι (e), φ (f), γκ/κ/γ/κ/γγ (g), γ (ğ), χ (h), ι (ı), υ/ει/η/οι/υ (i), ζ (j), κ/κκ (k), λ (l), μ (m), ν (n), γκ/γ/γγ/νγ (η), ο (o), ω/ιο (ö), π (p), ρ (r), σ/ς (s), σ/ς (ş), τ/θ/ττ (t), ου (u), ου/ιου (ü), β (v), γυ/γ/υ/ϊ (y), ζ (z).⁶⁵

Eserde, yer yer Yunanca kelimelerin varlığı göze çarpmaktadır. Bu kelimelerin bir kısmı, Yunanca tercümelerinin gerekli görüldüğü yerlerde Türkçesi verilen sözün hemen ardından parantez içinde yazılırken diğer bir kısmı ise Yunanca özel isimler olduğundan dolayı parantez içine alınmamıştır: *din talkın idici Hoca (di daskalos tis pisteos Hocas), hatab (efimerios), Balkapanı Hanı 'nda 42 nom. Ignatiadise.*

Metinde atıf vavı ve izafet esresi kullanılmıştır ve kelimeye bitişik olarak yazılmıştır: *icrai sival, vukui hal, ahzu ita* gibi.

Karamanlı Türkçesinde /l/ ve /r/ ile başlayan yabancı kelimelerin başında sıklıkla görülen /i/ türemesine eserde sadece bir örnekte rastlanır: *irahat*.

Kitapta geçen özel adlar ve yer adlarının baş harfleri genel olarak büyük harf ile yazılsa da aykırı örneklerle de rastlanır: *Hoca-hoca, Sultan Alaeddin, habes, Hamad, Galata, Ak-şehir, Konya, Istanbul, Yonaniler, Asya, Anatol, Balkapanı han.*

Eserde geçen dinî kelimelerin baş harfleri genel olarak büyük yazılmıştır. Özellikle Allah ve buna eş değer kelimelerin baş harfleri büyük yazılır: *Allah, Tanrı, Rabb; müsliman, yahudi, Rum; Cebrail; Bismillah, bismillah.*

Ayrıca, metinde geçen de/da ve ki bağlacı metnin genelinde kendisinden önce gelen kelimeye bitişik yazılır: *söylerki, derki, saklarki...*

Türkçe soru edatı –mI, eklendiği kelimelere bitişik yazılmıştır: *3ümi, varmı, sesinemi.*

⁶⁵ J. Eckmann, “Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında”, s. 28.

2.6. Metnin Dil Bilgisi Özellikleri

2.6.1. Ünlüler

2.6.1.1. Ünlü Değişimleri

- /e/ > /a/

Eserde /e/ > /a/ değişimi nadiren görülmektedir:

ezan > *azen*, *ᾗζέν* “azen” (NHF, 4).

- /e/ ~ /i/ ve Kapalı è meselesi

Türk dili araştırmalarının hâlâ tartışmalı konularından biri olan *e/i* meselesi, Türkçede ünlü gelişimi içerisinde /i/ > /e/, /e/ > /i/, /i/ > /è/, /e/ > /è/, /è/ > /e/ biçiminde görülmektedir. Aynı sözcüklerin /e/ ve /i/’li şekillerinin bulunması düşünüldüğünde, her iki sesi de bir arada bulunduran bir kapalı e’nin varlığı ve bunun sonradan /e/ ve /i/ biçimlerinde kullanıldığı savunulmaktadır.⁶⁶ İncelenen eserde, yukarıdaki açıklamada da bahsedildiği gibi hem ikili kullanımlara hem de sadece /e/ veya /i/’li biçimlere rastlanmaktadır.

in- yerine *en-*: *ένίπ* /enip/ “inip” (NHF, 3, 4).

gil- yerine *gel-*: *κίλιπ* /gilip/ “gelip” (NHF, 29).

it- yerine *et-*: *ίτμεσί* /itmesi/ “etmesi” (NHF, 63) ~ *έτδί* /etdi/ “etti” (NHF, 9).

seven- yerine *sevin-*: *σεβένίπ* /sevenip/ “sevinip” (NHF, 10) ~ *σεβινετογινί* /sevineceğini/ “sevineceğini” (NHF, 60).

get- yerine *git-*: *κέτ* /get/ “git” (NHF, 39) ~ *κίτμίς* /gitmiş/ “gitmiş” (NHF, 45).

⁶⁶ F. Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, s. 19.

kendi yerine kindi: κενδί /kendi/ “kendi” (NHF, 3, 4, 5) ~ κινδίμι /kindimi/ “kendimi” (NHF, 51).

giy- yerine gey-: κεινίρ /geyinir/ “giyinir” (NHF, 44).

iftira > eftira: ἐφτιραδί /eftiracı/ “iftiracı” (NHF, 17).

ihtiyar > ehtiyar: ἐχτιγιαρληγηνδά /ehtiyarlığında/ “ihtiyarlığında” (NHF, 9).

- /e/ > /o/

Bir örneği tespit edilmiştir:

çeşme ~ çoşme: τζεσμέ /çeşme/ “çeşme” (NHF, 26) ~ τζοσμεγέ /çoşmeye/ “çeşmeye” (NHF, 10).

- /a/ > /o/

Bir örneği tespit edilmiştir:

hafta ~ hoft: χαφτά /hafta/ “hafta” (NHF, 31) ~ χοφτδά /hoftda/ “haftada” (NHF, 31).

- /ü/ > /i/

vücut > vicud: βιδζουδινί /vicudini/ “vücudunu” (NHF, 50).

- /o/ ~ /u/ - /ö/ ~ /ü/

Arap alfabesinde, Türkçenin bütün seslilerini karşılayabilecek yeteri kadar işaret olmadığı için kimi kelimelerin ilk ünlülerinin /o/ ve /ö/ ile mi ya da /u/ ve /ü/ ile mi olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Fakat bazı kelimeler bize özellikle Oğuz grubuna ait güney-batı lehçesinin belirgin bir özelliği olarak ikili kullanımlar biçiminde hem /o/ ve /ö/ hem de /u/ ve /ü/ kullanıldığını göstermektedir.⁶⁷ Eski Anadolu Türkçesi devrinden itibaren görülmeye başlanan bu özellik, incelenen eserde de sıklıkla kendini göstermektedir:

⁶⁷ F. Kadri Timurtaş, **a.g.e.**, s. 25.

göz ~ güz: κιοζουνοú /gözünü/ “gözünü” (NHF, 89) ~ κιουζού /güzü/ “gözü” (NHF, 148).

- /ü/ > /ö/

hürmet > hörmət: χορμέτ “hürmet” (NHF, 18).

hüküm > hökm: χόκμ “hökm” (NHF, 27, 58).

- /o/ > /u/

hovarda ~ huvarda: χοβαρδαληγά /hovardalığa/ “hovardalığa” ~ χουβαρδά /huvarda/ “hovarda” (NHF, 51).

sofra > sufra: σουφρανήν /sufranın/ “sofranın” (NHF, 18).

hoş ~ huş: χοσουνά /hoşuna/ “hoşuna” (NHF, 20) ~ χουσουνά /huşuna/ “hoşuna” (NHF, 45).

- /u/ > /o/

dua > doa: δοά /doa/ “dua” (NHF, 16, 38, 39).

- /ı/ > /u/ ve /u/ > /ı/

Eserde, /ı/ > /u/ ve /u/ > /ı/ değişimleri, kelime kök veya gövdelerinde az da olsa görülmektedir. Bu değişimlerin esas çoğunluğunu, kelimelerin kök ve gövdelerine gelen ekler oluşturmaktadır: *kumumuz, arayorsunuz*. Bu konuya, ünlü uyumu başlığı altında daha ayrıntılı değinilecektir.

- /u/ > /ı/

yumurta > yımırta, γιμηρτά /yımırta/ “yumurta” (NHF, 9).

2.6.1.2. Ünlü Türemesi

Ünlü türemeleri, Türkçenin yapısına aykırı olan çift ünsüzle biten ödünç kelimelerde daha sık görülür. Ayrıca eserin dil bilgisel bağlamda en belirgin özelliklerinden biri olan ikili kullanımlara burada da sık rastlanır. Eckmann’a göre de genellikle /l/ ve /r/ ile başlayan yabancı kelimelerin başında birçok yerde bir /i/ türemesi gerçekleşmektedir.

rahat > *irahat*, *ἰραχάτ* “irahat” (NHF, 27).

σερχ “şehir” (NHF, 1) ~ *σεχιρ* “şehir”, *σεχιρίν* “şehirin” (NHF, 16).

βακτη “vakti” (NHF, 4) ~ *βακτητλαρδά* “vakıtlarda” (NHF, 12).

2.6.1.3. Ünlü Düşmesi

Karamanlı Türkçesinde ünlü düşmesine sık rastlandığını belirten J. Eckmann’a göre, ünlü düşmeleri genellikle kelimelerin başında ve ortasında görülmektedir.⁶⁸ Eserde bu tür örneklerle sıkça rastlanmak ile beraber yer yer kelimelere getirilen iyelik veya zaman eklerinde de ünlü düşmesi görülmektedir. Yine bunlar ile beraber ikili kullanımlara sıklıkla rastlanmaktadır.

latife > *latfe*: *λατφελερί* /latfeleri/ “latifeleri” (NHF, 2).

ağız > *ağz/ağs*: *ἀγζηνή* /ağzını/ “ağzını” (NHF, 46) / *ἀγσηνή* /ağsını/ “ağsını” (NHF, 47).

horoz ~ *hors*: *χορόζ* /horoz/ “horoz” (NHF, 9) ~ *χορσή* /horsı/ “horozu” (NHF, 14).

gönül > *gönl*: *κιονλού* /gönlü/ “gönlü” (NHF, 20).

Anadolu > *Anatol*: *Ἀνατολήν* /Anatol’ın/ “Anadolu’nun” (NHF, 22).

hafta > *hoft*: *χοφτδά* /hoftda/ “haftada” (NHF, 31).

deri ~ *ter*: *δερισινί* /derisini/ “derisini” (NHF, 7) ~ *τερσί* /tersi/ “derisi” (NHF, 36).

έκδζεγίμ /ekceğim/ “ekeceğim” (NHF, 44).

taam > *tam*: *ταμλάρ* /tamlar/ “taamlar”(NHF, 18).

Ayrıca, ünlü düşmelerinin yanında bugün ancak ağızlarda varlığını sürdürebilen asıl şekiller Karamanlı Türkçesinde görülebilmektedir.

yalnız < *yalınız*: *γιάληνηζ* /yalınız/ “yalnız” (NHF, 1, 2, 23, 34).

⁶⁸ J. Eckmann, “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, s. 181.

2.6.1.4. Ünlü Uyumu

Eserde çoklukla ünlü uyumuna uyulmaya çalışılmışsa da özellikle sıfat-fiil ekleri, iyelik ekleri, kişi ekleri, belirtme ekleri vb.leri söz konusu olduğunda karışık bir kullanım görülür. J. Eckmann’a göre *IAr*,- *sA*, -*cA*, -*dA*, -*dAk* ekleri ünlü uyumuna aykırı eklerdir⁶⁹.

-cA: Bu eki alan kelimelerin hepsinde ünlü uyumuna uygunluk tespit edilmiştir.

-sA: Bu eki alan kelimelerin hepsinde ünlü uyumuna uygunluk tespit edilmiştir.

-IAr: Bu ekte ağırlıklı olarak bir ünlü uyumu söz konusudur. Ünlü uyumuna aykırı tespit edilen kelimelere örnekler: *ἀνλέρ* “anler” (NHF, 10, 19, 23), *μαλλερινίν* “mallerinin” (NHF, 55).

-dAn: : *ἀνδέν* /anden/ “ondan” (NHF, 36, 63).

2.6.1.5. Yuvarlaklaşma / Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesinden itibaren düzlük/yuvarlaklığa bağlı olarak görülen ünlü uyumsuzluğu Karamanlı Türkçesinde de kendini göstermektedir. Özellikle Eski Anadolu Türkçesinin izlerini taşıyan zarf fiil ekleri -*Up*, bildirme eki -*dUr*, sıfat fiil eki -*Dİk*, şimdiki zaman kişi eklerinde, teklik ikinci kişi ve üçüncü kişi iyelik eklerinde sıkça görülmektedir. Ayrıca ikili kullanımlar ile sıklıkla karşılaşılır.

καπαγιοúp “kapayup” (NHF, 4), *κελούπ* “gelüp” (NHF, 4) ~ *κελίπ* “gelip” (NHF, 40), *κιρούπ* “girüp” (NHF, 5).

ιδίγιορσην “idiyorsın” (NHF, 21), *Ανατολήν* “Anatol’ın” (NHF, 22), *γιόκδηρ* “yokdır” (NHF, 39), *ότουρδηγή* “oturdığı” (NHF, 37).

2.6.1.6. Benzeşme

⁶⁹ J. Eckmann, “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, s. 182-183.

Benzeşme, bir sesin söz zincirinde kendisinden önce ya da sonra gelen bir başka sesle birlikte bulunmasından doğan ve özellik aktarımı yoluyla gerçekleşen değişimdir⁷⁰.

meal > meel, *μεελ* “meel” (NHF, 10).

sevin- > seven-, *σεβενιπ* “sevenip” (NHF, 10).

2.6.2. Ünsüzler

2.6.2.1. Ünsüz Değişimleri

- /t/ ~ /d/

Eserde en sık rastlanan ses değişimlerinden biridir. Grek alfabesinin /t/ ve /d/ seslerini farklı göstermesiyle açıkça ayırt edilebilen bu ikili kullanımlara sıkça rastlanır. Kelime kök veya gövdeleri ile bu kelimelere getirilen eklerde sıkça görülür.

δανηδηκλαρηνδάν “danıdıklarından” (NHF, 54)

ἀδάρ “adar” (NHF, 16)

σηρδημδακί “sırdımdaki” (NHF, 17)

Bununla beraber Eski Türkçenin son dönemlerinden itibaren görülmeye başlanan /t-/ > /d-/ değişimine uğramayan örnekler de ikili kullanımları ile beraber mevcuttur:

τογουράμαζ “toğuramaz” (NHF, 37). ~ *δογουρδή* “doğurdı” (NHF, 11).

τουσδού “tüşdü” (NHF, 40). ~ *δουσδού* “düşdü” (NHF, 43).

τουρούρκενε “tururkene” (NHF, 44). ~ *δουρούρκεν* “dururken” (NHF, 14).

- /k/ > /h/

Türkçede oldukça bilinen ünsüz değişimlerinden olan /k/ > /h/ değişimine metinde az da olsa rastlanmaktadır.

ET. *taki* > *δαχή* “dahı” (NHF, 57, 59).

ἀχσηρηδηνδά “ahsırdığında” (NHF, 50).

⁷⁰ Berke Vardar, Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara: TDK Yay. 1980.

ἄχτσέ “ahçe” (NHF, 22).

- /z/ > /s/

Eserde bu değişimin örneğine ikili kullanımlar ile sıkça rastlanır.

DLT. ağız > ağıs: ἀγισλαρηνην /ağıslarının/ “ağızlarının” (NHF, 63).

bazen > basen: πάσενλερί /basenleri/ “bazenleri” (NHF, 59).

zaman > seman: σεμάν /seman/ “zaman” (NHF, 59).

ziyade > siade: σιαδέ /siade/ “ziyade” (NHF, 53).

2.6.2.2. Ünsüz Türemesi

Metinde çok sık görülmemekle birlikte birkaç örneğine rastlanmaktadır:

A. vaiz > vayz: βαῖζ /vayz/ “vaiz” (NHF, 3).

elbet > helbet: χελπετδε /helbetde/ “elbette” (NHF, 26, 32, 50).

2.6.2.3. Ünsüz Düşmesi

Daha çok ödünç kelimelerde görülmektedir:

- /h/ düşmesi

belledirim ha > belledirima, πελλεδίριμα “belledirim-a” (NHF, 32).

- /l/ düşmesi

belle- > bele-, πελεγερέκ “beleyerek” (NHF, 42).

- /n/ düşmesi

Antik > Atık, ἀτήκ Γιονανιλερίν “Atık Yonanilerin” (NHF, 2).

- /t/ düşmesi

F. âb + dest + hâne > abdesthane, ἀπδεσχανεδέ “abdeshanede” (NHF, 8).

- /y/ düşmesi

olamam ya > olamama, ολάμαμα “olamam-a” (NHF, 45).

A. *beyân* > *bean*, *πέαν* “bean” (NHF, 2).

2.6.2.4. İkizleşme

Metinde az da olsa ikizleşme örnekleri görülmektedir.

vıkırtı > *vıkkırtı*, *βηκκηρτηλαρηνδάν* “vıkkırtılarından” (NHF, 22).

sakal > *sakkal*, *σακκαληγηναν* “sakkalığınan” (NHF, 25).

2.6.2.5. Tekleşme

İkizleşmenin aksi olan ses olayı tekleşme, Arapça asıllarında çift ünsüzlü olan ve şedde ile gösterilen aslî ünsüzlerden birinin düşmesi sonucu oluşur.

A. *mucered* > *mücered*, *μούτζερεδ* “mücered” (NHF, 3).

A. *muvaḫḫak* > *muvaḫḫak*, *μουβαῤάκ* “muvaḫḫak” (NHF, 1).

A. *ehemmiyyet* > *ehemiet*, *ἐχεμιέτ* “ehemiet” (NHF, 42).

A. *lezzet* > *lezet*, *λεζέτ* “lezet” (NHF, 45).

2.6.2.6. /η/ Kullanımı

Türkçenin aslî seslerinden olan /η/, incelenen eserde çoğunlukla kelimelerin kök veya gövdeleri ile II. tekil kişi iyelik eklerinde görülür. Bu ses Grek alfabesinde /υη/olarak gösterilir.

κελενγί “keleni” (NHF, 32).

κοῖνονγά “koynunğa” (NHF, 33).

ἀταλαρηνγῆ “atalarını” (NHF, 39).

ἐσιτδικλερινγί “eşitdiklerini” (NHF, 41).

Aynı zamanda Eski Türkçede aslî olarak bulunan /η/, eserde birkaç örnekte görülür.

DLT. *tüñür*, *δουνγιούρ* “düñür” (NHF, 19).

ET. *Taḡrı*, *Τανγρηδάν* “Taḡrı’dan” (NHF, 17).

2.7. Biçim Bilgisi

2.7.1. Yapım Ekleri

2.7.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+kİ	<i>koynunda+ki</i> (NHF, 12), <i>üzerlerinde+ki</i>
+lAyIn	<i>akşam+layin</i> (NHF, 28), <i>sabah+layin</i> (NHF, 51)
+lİk	<i>tacız+lık</i> (NHF, 15), <i>mezar+lık</i> (NHF, 4)
+lU	<i>insaf+lı</i> (NHF, 6), <i>dal+lı budak+lı</i> (NHF, 60)
+sİz	<i>yakışık+sız</i> (NHF, 4), <i>hareket+siz</i> (NHF, 39)
+Cİ	<i>sürü+ci</i> (NHF, 10), <i>çift+çi</i> (NHF, 16), <i>süt+çü</i> (NHF, 42)
+(I)ncİ	<i>bir+inci</i> (NHF, 15) <i>i iki+nci</i> (NHF, 41)
+ak	<i>oğul+ak</i> (NHF, 35)

2.7.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+DA-	<i>is+te-r</i> (NHF, 29)
+lA-	<i>bağ+la-</i> (NHF, 27), <i>gür+le-</i> (NHF, 36)
+lAn-	<i>yara+lan-</i> (NHF, 30), <i>çaba+lan-</i> (NHF, 32)
+lAş-	<i>gavga+laş-</i> (NHF, 35), <i>munazaa+laş-</i> (NHF, 17)
+A-	<i>beniz+e-</i> (NHF, 13), <i>uğ(u)r+a-</i> (NHF, 61)
+sA-	<i>su+sa-mış</i> (NHF, 22)

2.7.1.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-İcİ	<i>sür-üci-</i> (NHF, 62), <i>dilen-ci+nin</i> (NHF, 37)
-k	<i>tel-ik</i> (NHF, 38), <i>aç-ık</i> (NHF, 40), <i>yakış-ık</i> (NHF, 64)
-gİn	<i>yan-gın</i> (NHF, 12)
-(I)m	<i>öl-üm</i> (NHF, 56), <i>sula-m</i> (NHF, 40)
-U	<i>kork-u</i> (NHF, 53), <i>öl-ü</i> (NHF, 14), <i>ört-ü</i> (NHF, 57)
İsim-fiil ekleri	-mAk <i>ko-mak</i> (NHF, 32), <i>yeykan-mak</i> (NHF, 31), <i>göster-mek</i>
	-mAklık <i>sat-maklığa</i> (NHF, 42), <i>yellen-mekliğin</i> (NHF, 26)
	-mA <i>korkut-masından</i> (NHF, 48), <i>çağır-maya</i> (NHF, 51)

	-(y)Iş	<i>yan(ı)l-ış</i> (NHF, 46), <i>sat-ış</i> (NHF, 6)
Sıfat-fiil ekleri	-dİk	<i>al-dığın</i> (NHF, 43), <i>yat-dığı</i> (NHF, 44)
	-mİş	<i>bit-me-miş</i> (NHF, 8), <i>boş-a-mış</i> (NHF, 45)
	-(y)An	<i>gönder-en</i> (NHF, 16), <i>doğur-an</i> (NHF, 11)
	-(I)r	<i>ol-ur</i> (NHF, 33), <i>gel-ir</i> (NHF, 45)
	-mAz	<i>ol-maz</i> (NHF, 33, 46), <i>tanı-maz</i> (NHF, 52)
	-(y)ACAK	<i>yaz-acağı</i> (NHF, 61), <i>görül-me-y-ecek</i> (NHF, 64)
Zarf-fiil ekleri	-mAksİz	<i>acı-maksız</i> (NHF, 21), <i>söyle-meksiz</i> (NHF, 53)
	-ArAk	<i>yık-(ı)l-arak</i> (NHF, 56), <i>dik-erek</i> (NHF, 23)
	-dİkcA	<i>iste-dikce</i> (NHF, 41), <i>gedir-me-dikce</i> (NHF, 20)
	-dİkdA	<i>kalk-dıkda</i> (NHF, 28), <i>eş-dikde</i> (NHF, 15)
	-(y)IncA	<i>gel-ince</i> (NHF, 53), <i>öl-ünce</i> (NHF, 55)
	-madan	<i>geç-meden</i> (NHF, 19), <i>en-dir-meden</i> (NHF, 37)
	-ken	<i>gez-er-ken</i> (NHF, 4), <i>yat-ar-ken</i> (NHF, 29)
	-(y)I	<i>de-yü</i> (NHF, 24), <i>al-ı koy-</i> (NHF, 17)
	-(y)Up	<i>bak-up</i> (NHF, 19), <i>çağır-ıp</i> (NHF, 54)

2.7.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Çatı ekleri	-t/-d	<i>çık-ar-d-acağım</i> (NHF, 50), <i>sür-t-mez</i> (NHF, 21)
	-Ar	<i>çık-ar-dıklarında</i> (NHF, 50), <i>kop-ar-maya</i> (NHF, 15)
	-dUr	<i>dol-dur-dı</i> (NHF, 5), <i>gez-dir-ir</i> (NHF, 18)
	-der	<i>gön-der-din</i> (NHF, 11)
	-İl	<i>sık-(ı)l-ıp</i> (NHF, 21), <i>ur-(u)l-masını</i> (NHF, 24)
	-(I)n	<i>uza-n-ır</i> (NHF, 15), <i>sev-(i)n-eceğini</i> (NHF, 60)
	-(I)ş	<i>yak-ış-ır</i> (NHF, 42), <i>gör-üş-mek</i> (NHF, 13)
	-AlA	<i>kov-ala-yarak</i> (NHF, 14)
	-Ir	<i>art-ır-maklığa</i> (NHF, 42), <i>doy-ur-dukdan</i> (NHF, 18)
	-Ik	<i>gör-ük-ür</i> (NHF, 23)

2.7.2. Çekim Ekleri

2.7.2.1. İsim Çekim Ekleri

2.7.2.1.1. Çoğul Ekleri

Metinde Eski Türkçeden beri süregelen +lAr çoğul eki kullanılmaktadır.

tavuk+lar (NHF, 14)

oturan+lar (NHF, 18)

kurbağı+lar (NHF, 65)

etek+ler (NHF, 33)

2.7.2.1.2. Hâl Ekleri

belirtme (akkuzatif)	+(y)ı/i, +(n)ı/i	<i>kendi+si+(n)i</i> (NHF, 44), <i>akçe+(y)i</i> (NHF, 42)
yönelme (datif)	+(y)A, +(n)A, +gA	<i>kadı+(y)a</i> (NHF, 35)
bulunma (lokatif)	+dA	<i>yazı+da</i> (NHF, 47)
ayrılma (ablatif)	+dAn	<i>ağaç+dan</i> (NHF, 10), <i>Hoca+dan</i> (NHF, 18)
vasıta (instrumental)	+İA, +(y)la, +(n)an	<i>at+ı+nan</i> (NHF, 24), <i>gelme+yle</i> (NHF, 4)
eşitlik	+CA	<i>ilim+ce</i> (NHF, 22)

2.7.2.1.3. İyelik Ekleri

I. tekil kişi	+(I)m	<i>karı+m</i> (NHF, 11), <i>eşşeğ+im</i> (NHF, 23)
II. tekil kişi	+(I)ŋ, +(I)n	<i>ihtiyac+ın</i> (NHF, 11), <i>atalar+ıŋ+ı</i> (NHF, 38)
III. tekil kişi	+sI, +I	<i>koca+sı</i> (NHF, 41), <i>geçid+i</i> (NHF, 44)
I. çoğul kişi	+(I)mIz	<i>kirec+imiz</i> (NHF, 41), <i>yarı+mız</i> (NHF, 3)
II. çoğul kişi	+(I)nIz	<i>kabahat+ınız</i> (NHF, 50), <i>ön+ünüz+e</i> (NHF, 63)
III. çoğul kişi	+sI, +lArI	<i>hamal+ları</i> (NHF, 62), <i>ağıs+ları+nın</i> (NHF, 63)

2.7.2.2. Fiil Çekim Ekleri

geniş zaman eki	-(A)r/(I)r	yuvarla-ar (NHF, 47)
	-(A)r/(I)r +ıdı/idi	koş-ar+ıdı+n (NHF, 27)
şimdiki zaman eki	-(y)A yor, -(I)yor, -(y)on	ye-yor-um (NHF, 13)
gelecek zaman eki	-AcAk, -cAk, ucak	kop-acak (NHF, 10)
görülen geçmiş zaman eki	-dI	sat-dı-m (NHF, 43)
öğrenilen geçmiş zaman eki	-mış/miş	tokan-ma-mış (NHF, 45)
istek kipi	-(y)A	sat-a-sınız (NHF, 9)
şart kipi	-(I)sA	ol-ur-ısa (NHF, 56)
gereklilik kipi	-mAlI	yap-malı (NHF, 22)
emir kipi	-sUn, -sIn	kuldır-sın (NHF, 38)

2.8. Kalıplaşmış Anlatımlar

2.8.1. Atasözleri

Nasreddin Hoca fıkralarında atasözleri çok sık kullanılsa da Hoca'nın fıkralarının çoğu birer atasözü veya deyim niteliğindedir. Öyle ki, Hoca'nın fıkralarda verdiği cevaplardan birçoğu günümüzde birer atasözü olarak kullanılmaktadır:

Yorgan gitti gavga bitti⁷¹ ‘Anlaşmazlık sebebi olan şey ortadan kalktığında anlaşmazlık da sona erdi.’ *Hoca da tek mil gavga bizim yorgan üzerine oluyorumuş. Yorgan gitdi gavga bitdi der.* (NHF, fıkra No. 74)

İmam ossurunca cemiata terslemek icabı iktizadandır ‘Yöneticilerin kötü bir iş yapmaları, onların buyruğundakilerin daha kötü bir iş yapmalarına yol açar.’ ...*onun öyle aksırmasına benim de ossurmam çok görülmez ve daha doğrusu imam ossurunca cemiata terslemek icabı iktizadandır.*’ (NHF, fıkra No. 71)

Hıyar parası ile alınan merkebin ölümü sudan olur ‘Çok ucuza alınan mal, çürük, işe yaramaz çıkar.’ ...*ırmaktan geçirir kene merkeb ırmağın ortasında yıkılarak boğulur. Hoca da bunu görmesi ile helbetde hıyar parası ile alınan merkebin ölümü sudan olur, der.* (NHF, fıkra No. 157)

⁷¹ “Yorgan gitti, kavga bitti.” kalıp ifadesi bugünkü kullanım şeklindedir. Boratav’ın **Nasreddin Hoca**’sında “Kavga kalaba, bizüm yorganı isterlerimiş. Verdüm, kurtuldum. Aldılar, gitdiler.” şeklindedir. Pertev Naili Boratav, **Nasreddin Hoca**, Edebiyatçılar Derneği, 2. baskı, Ankara 1996.

Herkesin kendi malı gözünün önünde olması iktizadır ‘Kişiler mallarına iyi sahip çıkmalıdır.’ *Hoca ceynemekte olduğu sakızı yemek yemeğe sofraya vardığında çıkarıp burnunun üzerine yapıştırır. Sofrada oduranlardan birisi Hoca niye böyle yaptın dedikde her-kesin kendi malı gözünün önünde olması iktizadır der.* (NHF, 160)

2.8.2. Deyimler

Deyimler, Türkçede olduğu gibi diğer dillerde de anlatımın vazgeçilmez öğeleri arasındadır. Cem Dilçin, “Deyimlerin çoğu bir fıkradan, toplumsal bir olaydan, inanış, gelenek ve göreneklerden kaynaklanır. Bunların ortaya çıkarılması gerekir, yoksa deyimlerdeki mecazlı anlamın inceliğine varılamaz...”⁷² şeklindeki açıklamasıyla deyimlerin kaynağına değinmiştir. Doğan Aksan da “Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz.”⁷³ sözleri ile deyimlerin diller içindeki yer ve önemini vurgulamıştır.

Eserdeki fıkralarda geçen deyim sayısı dikkat çekicidir ve bu deyimlerin birçoğu günümüz Türkçesinde hâlâ kullanılmaktadır. Fıkralarda geçen deyimlere örnekler:

acemi bülbül ‘Tecrübesiz, toy, çaylak.’ ...*Bağ sahibi de bu ötmeklik değil illa terennumdur demesine acemi bülbül böyle öter der.* (NHF, fıkra No. 121)

beldir beldir bakmak ‘Manasız, aptal aptal bakmak.’ ...*Hoca odanın bir göşesine çekilip put gibi söylemeyip beldir beldir bakmaklığa başlamasında...* (NHF, fıkra No. 113)

bilenler bilmeyenlere anlatsın ‘Ders veya vaaz vermemek için bulunan bir bahane.’ ...*Yarımız bilir, yarımız bilmez.” demelerine “Öyle ise bilen bilmeyene öğretsin. deyerek kürsüden enip gider.* (NHF, fıkra No. 1)

bindiği dalı kesmek ‘Kendisine gerekli ve faydalı olan şeyi kendi eliyle yok etmek.’ *Hoca ne yapıyorsun şimdi düşersin, bindiğin dalı kesiyorsun, deyip gider’.* (NHF, fıkra No. 45)

⁷² Cem Dilçin, “Türkiye Türkçesinin Sözcük Varlığı ve Tarihsel Sözlüğü”, **Türk Dil Kurumu Hafta Sonu Konuşmaları**, Ankara 1978, s. 29.

⁷³ Doğan Aksan, **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Ankara: Engin Yayınevi, 1996, s. 7.

dolma yutdirmek ‘Aldatmaya, kandırmaya çalışmak.’ *Hoca* “*Git daha nar getir de cevabını vereyim.*” *der. Onun üzerine mulla bu şehirin ehalisine görünüşde kolaylıkla tolma yutdurulmazmış deyerek geri dönüp gider.* (NHF, 36)

Dostlar alışverişte görsün diye ‘Gösteriş olsun, iş görüyor densin (diye) anlamında kullanılan bir söz.’ ...*Böyle zianla satışının sebebi nedir? deyü sormalarına, -Dostlar beni alışverişte görmeleri için, der.* (NHF, fıkra No. 12)

göze koymak ‘Elde etmek istemek.’ ...*Hoca’nın arkadaşlarından birkaç denesi Hoca’nın evinde beslemekte olduğu kuzuyu göze koyup gelip Hoca’ya bi’l-ittifak derler ki...* (NHF, 29)

güzü açılmadık sığircık kuşu ‘Henüz bilmediği, anlamadığı çok şey olan kişi, acemi.’ ...*Bir gün Hoca’nın oğluna batlıcan nedir dediklerinde o da güzü açılmadık sığircık kuşundur der.* (NHF, fıkra No. 89)

ipe un sermek ‘İstenilen işi yapmama için bahaneler ileri sürmek.’ *Hoca’dan bir gün birisi bir urgan ister. O da -Urgana evde un sermişler, der. O da -Hoca ipe un serilir mi?, -Vermeği istemeyince su da serilir, der.* (NHF, fıkra No. 39)

tavşanın suyunun suyu ‘İki şey arasındaki ilginin çok uzak olduğunu anlatan bir söz.’ ...*Hoca da hoş geldiniz deyip yemek yerine önlerine bir kase su kor. Nedir bu su Hoca dediklerinde o da bu da tavşanın suyunun suyudur der.* (NHF, fıkra No. 90)

Ye kürküm ye ‘Gösterilen saygının kişiliğe değil, giyim kuşam düzgünlüğüne olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz.’ ...*Hoca’yı bu defa ikram ve hörmət ile kabul eylerler ve doğruca sufranın başına gödürüp odurmasını rica ederler. Hoca sufraya odurup kürkünü tutup “Ye kürküm ye.” demeğe başlar.* (NHF, fıkra No. 51)

2.8.3. İkilemeler

İkilemeler, cümlede anlatıma güç katan ve anlamı pekiştiren söz gruplarıdır. Dil Bilim Terimleri Sözlüğü’nde ikilemeler “Aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yanyana gelmesi ile oluşturulan kelime grubu: *birer birer, delik deşik, köşe bucak...*” şeklinde açıklanmıştır. İkilemeler üzerine en kapsamlı çalışmalardan birini yapmış olan Vecihe Hatipoğlu ikilemeleri “Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları

birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.”⁷⁴ şeklinde tanımlar. Ünlü dilbilimci Doğan Aksan ise ikilemelerin Türkçedeki yeri ve önemine dair “Türkçeye olağanüstü bir anlatım gücü ve zenginliği katan, anadilimizin biçim, sözdizimi, sözcükdizimi, sözcükbilim ve anlambilim bakımından önemli bir özelliğini oluşturan öğeler, ikilemelerdir.”⁷⁵ açıklamalarında bulunur.

Fıkralarda geçen ikilemelerden örnekler:

baş kış ‘Vücudun her yeri.’ ...*Hoca başı kışı yaralı evine gelip karısı “Nerede idin ve ne oldun?” temesine Hoca da “Ben öldüm de mezarda idim.” der.* (NHF, fıkra No. 43)

bol bolabat ‘Bol ve bereketli, çok.’ ...*Hoca güzelce yeyip karnını doyurduktan sonra “Ne bol bolabat güzel memleketimış.” der.* (NHF, fıkra No. 52)

çağırıp çığırnak ‘Öfkeyle bağırarak.’ ...*Dananın sahibi arayarak Hoca’nın evine gelip çağırıp çığırmaya başlar.* (NHF, fıkra No. 16)

dallı budaklı ‘Karışık, çapraşık.’ ...*Zira parmağını basıp kaldırdıkda altındaki kelimeleri bozup dallı budaklı bir şeylere tahvil eylediğini görünce ademciğez üzüm üzüdür, nihayet kağıdı kurudup öte tarafını çevirir...* (NHF, sayfa No. 60)

güzel güzel ‘Güzel, iyi, hoş.’ ...*evvelce aklına gelen güzel güzel şeylerin hiç biri zihninde kalmadığından bunları tekrar der hatır etmesine medar olmak için...* (NHF sayfa No. 61)

para parça ‘Parça parça, pek çok parçaya ayrılmış şey.’ ...*O seman bunlarıyla beraber sen de düşersin ve para parça olursun, der demez, karısı der ki eğer senin yerine ben olsa idim korkuğdan yerime pisleridim.* (NHF, fıkra No. 149)

paldır küldür ‘Kaba bir gürültü çıkararak, gürültülü bir biçimde.’ ...*her kelimedeyden berü temenna ederek geri geri çıkıyorsunuz bir de paldır küldür merdivenden aşşağı yuvarlanırsınız!* (NHF, sayfa No. 63)

sıkı sıkı ‘Çok sıkı, sımsıkı.’ ...*şunu köyge gödüreyim de bakalım ne diyecekler deyerek torbasının içerisine koyup ağzını sıkı sıkı bağlayıp alıp köye gelir.* (NHF, fıkra No. 131)

⁷⁴ Veciye Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, Ankara 1981, s. 9.

⁷⁵ Doğan Aksan, *Anadilimizin Söz Denizinde*, Ankara 2006, s. 81-82.

şır şır ‘Musluktan akan suyun çıkardığı ses.’ ...*meğer o abdeshanede bir çeşme bulunup daima şır şır akmakta olmasından kendinin ihtizası bitmemiş zannı ile “Bir adem tek mil işini görmeksiz nasıl dışarı çıkabilir?” cevabında bulunur.* (NHF, fıkra No. 23)

yavaş yavaş ‘Yavaşça, yavaş hareket ederek.’ ...*merkebin başından yılarını çıkarıp kendi başına dakar ve yavaş yavaş Hoca’ya teakıb eder ve diğer arkadaşları da merkebi alıp gödürüp bazarda satarlar.* (NHF, fıkra No. 112)

yırım yırtık ‘Eski püskü, parçalanmış, eskimiş.’ ...*hamama hizmet edenler Hoca’ya hor bakıp yırım yırtık bir peştambal ile bir de eski havli verip hiç de iltifat eylemediler.* (NHF, fıkra No. 118)

3. METİN

3.1. Metnin Transkripsiyonunda Dikkat Edilen Hususlar

1. Metnin içerisindeki transkripsiyon standart hale getirildi. Bazı yerlerde gösterilmeyen ya da yanlış yazılan sesler düzeltildi. Matbaa hatası olan yerler dipnotta, eksik olan sesler ise parantez içinde gösterildi: *ὀγρεσίν* /*öğresin*/ yerine *ὄγρε[t]sin* (NHF, fıkra No. 1).
2. Metinde boşluk konulması gerektiği yerlerde uygulanmayan veya boşluk konulmaması gereken yerlerdeki boşluklar düzeltildi ve dipnotta gösterildi: *σαρμουσάκγεδιγινδὲἀγζή* /*sarmusakyediğindeağzı*/ yerine *sarmusak yediğinde ağzı* (NHF, fıkra No. 156).
3. Eserin kendi kullandığı parantez (), tarafımızdan ekleme ve düzeltmeler için kullanılan parantez ise [] biçimindedir: *κασή ἀλήρ* /*bir kaşı[k]*/ alır (NHF, fıkra No. 114).
4. Metnin diline çok müdahale edilmedi. Korunmaya çalışıldı.
5. Grek alfabesindeki /γ/ harfi genellikle /ğ/ olarak okundu. Ancak özellikle Türkçe kelimelerde gerekli olduğu düşünülen yerlerde /g/ şeklinde de tercih edildi: *δογρησή* /*doğrısı*/. (Mukaddeme,1), *κιοῖγέ* /*köyge*/ (NHF, fıkra No. 131), *ἰτζμεγέ* /*içmeğe*/ (NHF, fıkra No. 28).
6. Grek alfabesindeki vı diftong harfleri /n/ sesi olarak okundu ancak diftongdaki ikinci harfin damaksıl seslerde kullanıldığı anlaşıldığında söz konusu diftongun yanındaki ünlüdeki damaksıllığı göstermek için “^” işareti tercih edildi: *μανιασή* /*manâsı*/ (Mukaddeme,1).
7. Grek alfabesindeki Λı diftong harfleri /l/ sesi olarak okundu ancak söz konusu diftongun yanındaki ünlüdeki damaksıllığı göstermek için “^” işareti tercih edildi: *μουτελιακιουζάρ* /*mütelâgüzar*/ (Mukaddeme, 2).
8. İki kelimedenden oluşan yer adları iki ayrı kelime gibi yazıldığı yerde “-” ile gösterildi. *Ἀκ-σεχίρ* /*Ak-şehir*/ (NHF, fıkra No. 36).
9. Farsça tamlamaları gösteren sesin tamlamanın birinci kelimesine bitişik yazıldığı görülmüştür. Söz konusu ses transkripsiyonda Türkçe eklerden ayırt edilmesi amacıyla “-” işareti ile gösterilmiştir. *μαχάλι μεζκιορδὲ* /*mahal-i mezkûrde*/ (Mukaddeme, 1).

10. Metinde atıf vavı bitişik gösterilmiştir. Atıf vavları gösterildi: *ἀχζού ιτά* /ahz u ita/ (NHF, fıkra No. 120).
11. “dahi” anlamındaki dA ve bağlaç olan ki metinde her zaman bir önceki kelimeyle birlikte yazılmıştır. Ancak anlam karışıklığı yaratılmaması adına bağlaçlar ayrı yazılmıştır: *νάσηλκι* /nasılki/ yerine *nasıl ki*
12. Grek alfabesindeki /ı/ her zaman i sesi verir. Ancak metnimizin yazımında görüldü ki kimi zaman /y/ sessizi için de kullanılmaktadır: *ἐίλεγεδζέγιζ* /eyleyeceğiz/ (Mukaddeme, 1).
13. Grek alfabesindeki /η/, metinde /ı/ ve /y/ seslerini vermek için kullanılmaktadır: *κοηλονήν* /koylunun/ “köylünün”.
14. Grek alfabesinde ve Yunancada /ş/ sesi bulunmadığından Türkçenin yazımında bu ses için genellikle ekstra bir işaret kullanılır. Ancak metnimizde bu durumla karşılaşmadığından /σ/ harfi gerekli olduğu yerlere göre /s/ ya da /ş/ tercih edildi: *ἐκμίζ* /ekmiş/ (NHF, fıkra No. 156).
15. Grek alfabesindeki /xı/ diftong harflerinin kullanıldığı yerlerde öncül sesler tercih edildi: *κιορδουγουνή* /gördüğünü/ (Mukaddeme, 1).
16. Metnin Grek alfabesinde ayırt edilemeyen b/p sesleri Arapça ve Farsça kelimelerde /b/ olan şekilleriyle muhafaza edilmiştir: *γαραίπ* /garaib/ (NHF, fıkra No. 131), *σουπχελενερék* /şübhelenerék/ (NHF, fıkra No. 6).
17. Zarf-fiil eki -İp /p/ ile gösterilmektedir. Bu konuda metnin imlasına uyuldu: *τζηκήπ* /çıkııp/ (NHF, fıkra No. 53), *σηκηλήπ* /sıkılıp/ (NHF, fıkra No. 60).
18. Farsça ön ekler ayrı bir kelime gibi gösterilmesine rağmen transkripsiyonda ön ek olduğunu belirtmek için çizgi kullanıldı: *πέρ ταραάφ* /ber taraf/ yerine *ber-taraf* (Mukaddeme, 2).
19. Grek alfabesindeki γı diftongunun kullanıldığı kelimelerde /y/ tercih edilmiştir: *σαλλανμαγιά* /sallanmaya/ (NHF, fıkra No. 67).
20. Metinde /ı/ sesine işaret eden /η/ harfi gerekli yerlerde /i/ sesi okundu. Metinde sık görülen ikili kullanımlar burada da kendini göstermektedir. *μαχσερλερινή* /mahşerlerini/ (NHF, fıkra No. 127).
21. Grek alfabesindeki τσ diftongu gerektiği yerlere göre /ç/ ve /c/ şeklinde okundu. *Χότσα* /Hoca/ (NHF, fıkra No. 143), *τσεβιζλερίν* /cevizlerin/ (NHF, fıkra No. 155).

22. /ç/ ve /c/ (/tz/ ve /dz/) sesleri birbirleri yerine kullanılmıştır, bu durumlarda kelimenin doğru hali göz önüne alınarak /c/ veya /ç/ şeklinde okunmuşlardır. *τζίγερί* /ciğeri/ (NHF, fıkra No. 142).
23. Metinde /ü/ sesi için özel bir işaret olmadığından /ou/ çift ünlüsü metinde gerektiği yerlerde /u/ ve /ü/ şeklinde okunmuştur. *Πίρ κιούν* /bir gün/ (NHF, fıkra No. 109), *δουνγιανήν* /dünyanın/ (NHF, fıkra No. 66).
24. Metinde büyük harf ile yazılması gereken kelimeler büyük harf ile gösterildi. *Γαλαταδά* /Galata'da/ (Yeni Talibi yahod İlaveli Talibi, 58), *χόδζα* /Hoca/ (NHF, fıkra No. 69).
25. Metinde özel isimlerden ve rakamlardan sonra gelen ekler için kesme işareti (') kullanılmamıştır. Gerekli görülen yerlere kesme işareti (') konuldu. *Νασραδήν χότσαγια* /Nasradın Hoca'ya/, *9ηνή* /9'ını/ (NHF, fıkra No. 12).
26. Metinde /ö/ sesi için belirli bir işaret kullanılmadığı için /o/ harfi metinde yeri geldiğinde /ö/ sesi olarak da okunmuştur. *δονούπ* /dönüp/ (NHF, fıkra No. 13).
27. Grek alfabesinde /ξ/, /kş/ ve /ks/ yerine kullanılmıştır: *ᾰξᾰμλαγιν* /akşamlayın/ (NHF, Fıkra No. 76), *ἑξίκ* /eksik/ (NHF, fıkra No. 14).
28. Damaksıl /k/ ve /l/'den sonra gelen uzun ünlüleri göstermek için kimi zaman /u/ kullanılıp; *ιου*, *ια* biçiminde yazılmışsa da buna aykırı örneklerle de rastlanmaktadır. Bu tip kelimelerde ünlüler şapka ile gösterilmiştir. *ρουζκιάρ* /rüzgâr/ (NHF, fıkra No. 7), *ᾰδεμλερινέ* /âdemlerine/ (Mukaddeme, 1).
29. Türkçe soru edatı -mî imlâ kurallarına göre düzeltilerek ayrı yazıldı. *σεσινέμι* /sesinemi/ yerine *sesine mi* (NHF, fıkra No. 61).
30. /ĩ/ harfi metinde /y/ ve /yi/ için kullanılmıştır: *κολᾱĩ* /kolay/ (NHF, fıkra No. 156), *λεταĩφλερινĩ* /letayiflerini/ (Mukaddeme, 2).
31. Eserde noktalamanın yetersiz olduğu yerlere tarafımızca gerekli noktalama işaretleri eklendi. ...νέ δουσέρ ζᾰννέδέσινζαχρά ὀλδεγĩ γιουβαρλανή βερĩρ χότσα πουνήν... /...ne düşer zannedesin? Zahra ölceği yuvarlanı verir. Hoca bunun.../. (NHF, fıkra No. 131).

3.2. Transkripsiyon Listesi

Latin	Grek Harfli		
A/a	A/α/ά	M/m	M/μ
B/b	Π/π	N/n	N/ν
C/c	Δζ/δζ/Τζ/τζ	O/o	Ο/Ο/ο/ό/ω
Ç/ç	Δζ/δζ/Τζ/τζ	Ö/ö	ο/ιο
D/d	Δ/δ	P/p	Π/π
E/e	E/ε/έ	R/r	P/ρ
F/f	Φ/φ	S/s	Σ/σ/ς
G/g	Γ/Κ/γ/κ	Ş/ş	Σ/σ/ς
Ğ/ğ	Γ/γ	T/t	Τ/τ
H/h	Χ/χ	U/u	Ου/ου/ού
I/ı	Ι/η/ή	Ü/ü	Ου/ου/ού/ιου/ιού
İ/i	Ί/ι/ί/η/ή	V/v	B/β
K/k	Κ/κ/χ	Y/y	Γι/γι/γ/ϊ/ι/ί/η/ή
L/l	Λ/λ	Z/ζ	Z/z

3.3. Metin

MEŞHUR NASRADIN HOCA
VE
BELAGAT-İ MEZHAKE
YANI
GÜLMEKLİĞE ŞAYESTE MESULİET
∞
TAB EDİCİSİ
IOANNES NIKOLAIDIS
∞
EN ATHİNAİS
TIPOIS IOANNOU NIKOLAIDOU
1908

(1)

MUKADDEME

YAHOD

NASRADIN HOCA KİTABINA BİR NAZAR

∞

Nustreddin Hoca yahod Nasreddin Hoca ve daha doğrusu Nastradin Hoca kelimesinin manâsı “din talkın idici Hoca” (di daskalos⁷⁶ tis pisteos Hocas) demektir.

İmdi Nasradın Koca Konya vilayetine mulhak Ak-şehir şehrinde doğup böyüyüp ve mahal-i mezkûrde medrese tahsilinde bulunup ve bir haylı da gerek memleketinde ve gerek civarında tabiat nekre ahvalini icradan sonra nihayet şehir-i mezkûrde ihtiyarlık kemaletinde vefat ederek ahvalına mutabık suretde bir kabr-i mahsusa defn edilmiştir. (nasıl ki zirde bunun şekl-i mahsusını da nakl eyleyeceğiz.)

Şimdi buracıkda Nasradın Hoca'nın ne tarihte doğup büyüdüğünü ve ne yolda terbiye-i tahsil gördüğünü nakl eylemekliğı âtie bilip yalnız Nasradın Hoca'nın tabiatında bulunan nekreligi medrese tahsilinde daha ziade takviye etdirerek o zamanın cahil âdemlerine bir derece fikrini yüksek göstermekliğe muvafak olmuş bulunduğu gibi kendisinin garaib hallerini baki bırakmak için

(2)

kaleme almış olduğu eserini gerek kendisi ve gerek kendinden sonra eserini kaleminden geçiren zevat birçok taraflarını doğrudarak ve sair garaib haller dahı ilave ederek hal-ı hazırda Nasradın Hoca'nın latif ve garaib hallerini havi kitabcık haline getirmişlerdir.

Lakin bizim maksadımız bu zirde derc eyleyeceğimiz latifelerin tekmili Hoca'nın olmadığını bean ile gerek Hoca'nın kendi nekrelıklarına eski ve yeni eserlerden toplayarak kendisine mal edindiğini ve yahod da vefatından sonra Hoca'nın eserinin tekmişleşmesine birçok latifelerin de ilave edilmiş bulunduğunu bean ile her iki cihet

⁷⁶ Metinde *didaskalos*.

de nazarda tutulmayıp illa kefa latifeleri sırf Hoca'ya haml ile anın eseri gibi derc eyleriz⁷⁷.

Lakin rağbetlü Kariynin bu latfeleri yok yalnız eğlence tarzında mutelâ eylemeleri illa bunların pek çoklarının Atık Yonanilerin temsilli rivayatından⁷⁸ alınmış bulunmasından letayiflerini ber-taraf edip hulesa-i temsilden her bir mütelâ-gûzar zevatın istifade eylemeleri belli olunır.

(3)

NASRADIN HOCA'NIN

LETAYİFİ

∞

[1] Günlerin birinde Nasradın Hoca camide vayiz için kürsüye çıkıp ehaliye hitaben “Ya müslimanlar size ne söyleyeceğimi bilir misiniz?” der. Ehali de “Bilmeyiz.” demelerine Hoca da “Mademki söyleyeceğimi bilmezsiniz ben de size söylemem.” der. Onun üzerine ehali de “Biliriz.” demesine “Mademki bilirsiniz ben de söylemem.” demesine ehali⁷⁹ de şaşıp Hoca'ya hitaben, “Yarımız bilir, yarımız bilmez.” demelerine “Öyle ise⁸⁰ bilen bilmeyene öğre[t]sin.” deyerek kürsüden enip gider.

2- Yine bir gün Hoca kendi başına toplananlara hitaben “Ya arkadaşla[r] Cenab-ı Hakk'a deveye kanad vermediği için da şükr eylemeliyiz. Zira deveye kanad vermiş olsa idi evlerimizin üzerine kondıklarında mücerred evlerimiz çökecekleridi ve yahod bağçelerimize kondıklarında teknilan harab edecekleridi.” demiştir.

3- Hoca bir gün bir başka şehirde yine camide ehaliye hitaben söyleriken der ki “Ya ehali bu memleketin

(4)

havası ile bizimkininki tıpkısıdır.” Ehali de “Ya Hoca bunu neden biliyorsın?” demesine, Hoca da “Bizim memleketde görünen yıldızlar burda da görünüyor.⁸¹” der.

⁷⁷ Metinde *eyleriks*.

⁷⁸ Metinde *rivayotından*.

⁷⁹ Metinde *eholi*.

⁸⁰ Metinde *ite*.

⁸¹ Metinde *görünior*.

4- Günlerin birinde Hoca hamama girüp bakar ki kimse yok. Canı sıkılıp azen okumaya başlar ve sesi⁸² kulağına hoş gelmeyle kendi kendine “Mademki benim sesim böyle güzeldir burda ne duruyorum?” deyip hamamdan çıkıp toğrica bir caminin minaresine çıkar ve öylen vakti olmasından “Temcid” okumağa başlar. O sırada aşağıdan geçenlerden birisi Hoca’nın vakıtsız çirkin sesile temcid okuduğunu görüp Hoca’ya hitaben, “Be hey herif! Böyle yakışksız⁸³ bir sesile vakıtsız temcid okunır mı?” demesine Hoca da minareden enip, “Burda bir hayr sahibi yok mu ki bir hamam yapırsın da bu yakışksız sesden kuldarsın?” der.

5- Bir gün Hoca’ya ruyasında 9 akçe verirler. Hoca “Hele 10 akçe edin.” deyü niza ederken oyanıp bakar ki elinde bir şey⁸⁴ yok. Heman göz[l]erini kapayup ellerini uzadarak “Bari 9 akçe olsun, gedirin.” der.

6- Hoca bir gün kıra çıkıp gezerken karşıdan bir haylı atlı gelmekte olduğunu görmesi ile seğirdip bir mezarlık yanına gelüp bir mezarın içine girer. Atlılar Hoca’nın bu halinden şübhelenerek yanına gelüp, “Bire Hoca burda ne yatıyorsın?” demelerine Hoca bir lakırdı bulamayıp “Mezarda yatan ölülerden olup buraya seyre çıkdımidi.” demiştir.

(5)

7- Hoca bir gün bir bostana girüp biraz havuç ve şalgam ve sair her ne buldı ise çuvala koyup ve sırtına yüklendikten sonra giderken bostancı rast gelip bunu tutar. “Burda ne ararsın?” deyince Hoca şaşırıp der ki “Geçenlerde bir şedid rüzgâr esip beni buraya atdı.” der. Bostancı da “Öyle ise ya bunları kim yoldu?” dedikde Hoca da der ki “Rüzgâr şedid olduğundan⁸⁵ beni ordan oraya atdı, neye yapışdım ise elimde kaldı.” Bostancı “Ya öyle ise bunları kim çuvala doldurdu?” demesine de, Hoca “İşte ben de onu düşünüyordum.” der.

8- Günlerin birinde Hoca bir helvacı dükânına girip “Bismillah” deyerek helvayı yemeğe⁸⁶ başlar. Helvacı “Bire adem ne yapıyorsın?” deyü Hoca’yı darb etmeğe

⁸² Metinde *vesesi*.

⁸³ Metinde *yakışık bız*.

⁸⁴ Metinde *şei*.

⁸⁵ Metinde *olduğıldan*.

⁸⁶ Metinde *yemete*.

başlar. Hoca da bunun üzerine⁸⁷ “Bu ne acayib memleketimiş ki ademe helvayı tayak ile yediriyorlar.” der.

9- Bir Ramazan ayında oruçun kaç günü olduğunu bilmek için bir çömlek hazırlar ve içerisine günde bir taş atmaya başlar. Hoca’nın kızı da babasının haberi olmaksız bir hayli taş alıp çömleğe atar. Bir kaç gün sonra Hoca’dan “Ayın kaçıdır?” deyü sormalarına (o gün de ayın 25’i⁸⁸ imiş) Hoca da “Biraz sabr edin de gideyim eve bakayım da gelip size söylerim.” der. Der-akab eve giderek hesap çömleğini döküp taşları saymağa başlar ve sayar ki 120 taş olmuş ve bunun üzerine kendi kendine der ki “Eğer bunun hepsinin sayısını tekmil söylersem bana gülüp deli deyecekler.”, gidip halka bugün ayın 45’i der.

(6)

Anler de “Hoca ay 30 gündür, sen 45’idir deyorsın.” demelerine, Hoca da “Ben insaflı söyledim eğer çömleğin hesabına kalırsa 125’dir.” demiş.

10- Hoca’ya “Gök yüzünde vakti geçip eskiyen ayları⁸⁹ ne yaparlar?” deyü sormalarına “Yıldız yaparlar.” deyü cevap verir.

11- Bir gün Hoca devesine binip giderken yolda he[r] nasılsa deve üzerinden atıp telef edeceği sırada arkadaşları gelip Hoca’yı kuldarırlar, kendine geldikten sonra “Aman arkadaşlar bu yaramaz deveyi dudun da boğazlayayım zira ben insaniyet için üzerine binmişken o beni hem bıraktı ve hem de o benim üzerine binmek istedi.” der.

12- Hoca bir gün 9’ını bir paraya almış olduğu yımirtaların sair mahelde 10 danesini bir paraya satmaklığa başlar, dostları “Böyle zianla satışının sebebi nedir?” deyü sormalarına “Dostlar beni alışverişde görmeleri için.” der.

13- Hoca bir gün bir kısa esvab geyinip camiye gider, namaz esnasında eğildiğinde hayaları görünmesinde arkasındaki bunun hayalarını dudar, Hoca da kendi önündeki imamın hayalarını dudar, imam bunun üzerine dönüp Hoca’ya “Ne yapıyorsun?” dedikde o da “Arkamdakine sor.” der.

⁸⁷ Metinde *ülerinde*.

⁸⁸ Metinde *25in*.

⁸⁹ Metinde *aları*.

14- Hoca ırmak kenarında otururken bir kaç dane kör gelip bunları ırmaktan geçirmelerini rica eylerler, Hoca da her birisini birer pula geçirmekliğe pazarlık

(7)

edip bir kaç danesini geçirdikten⁹⁰ sonra birini de su alıp gödürmeğe başlamasına diğer arkadaşlarının çağırıp bağrımlarına Hoca asla ehemmiyet vermeyerek “Ne telaş ediyorsunuz bir pul eksik verirsiniz.” der.

15- Günlerin birinde Hoca’nın danıdiklarından birisi elinde yımirtayı saklayarak gelip buna der ki, “Bil elimdekini sana bundan bir cilbirlik vereyim.”, Hoca “Şeklini söyle de sana haber vereyim.” demesine o da “Şekli yuvarlak yüzü beyaz içerisi de sarıdır.” der, Hoca da “Öyle ise şalgamı oymuşlar içine havuç doldurmuşlar.”

16- Bir gün Hoca kırdan gezerken bir danaya rasta gelip bunu dudup evine gedirip boğazlar ve derisini de sa[k]lar⁹¹, dananın sahibi arayarak Hoca’nın evine gelip çağırıp çığırmaya başlar, Hoca’nın bu gürüldüden canı sıkılıp karısına hitaben “Dananın derisini de şunun yüzüne at da def olsun gitsin.” der.

17- Bir gün pazarda gezenlerden biri Hoca’ya “Bu gün ayın 3’ü mi 4’ü mi?” deyü sorar, Hoca da “Böyle bir şey alıp satmadığımdan ne olduğunu bilmem.” der.

18- Bir gün Hoca umuzuna bir nerdiban alıp bir bağçe divarına dayayıp yokarı çıkar ve bağçenin içine girer, bağçevan bunu görmesi ile “Sen burda ne geziyorsın?” demesine, Hoca seğırderek nerdübanın yanına gelip “Nerdiban satılır mı?” dedikde “Behey ahmak adem, nerdiban nerde olsa alıp satılır.” der.

19- Hoca, bir gün teknil tavuklarını toplayıp

(8)

tekmilinin boynuna birer parça siyah bez takıp koyverirken bunun sebebini soranlara “Anneleri öldü de yas tutuyorlar.” demişdir.

20- Bir gün Hoca’nın tarlasına bir öküz girer. Hoca eline bir sopa alıp bir kaç dane urduktan sonra öküz kaçır. Bir kaç gün sonra öküzü bir arabanın altında gidiyor görmesi ile defadan bir kaç defa daha urup “Öküzün sahibi niçün uruyorsın?” demesine Hoca da “O kabahatını bilir.” der.

⁹⁰ Metinde *geteirdikten*.

⁹¹ Metinde *derisidese lar*.

21- Hoca bir gün ırmak kenarında abdest alırken pabucunu su alıp gider. Bunun üzerine kenarına çekilip bir kavaradır koyverip (yellenmek) “Al abdesdini de vir pabucumu.” der.

22- Hoca bir gün vasiyet eder der ki “Ben öldüğümde bir eski mezara defn edin. Zira hazreti Cebrail alie el selam gelip sival eylediğinde ona ben eskiden geldimidi deyerek mezarın eskiliğini göstereyim.” der.

23- Günlerin birinde Hoca su dökmek için bir abdeshaneye girer ve orada bir hayli saatlar durur. Neden sonra birisi gelip Hoca’ya⁹² hitaben, “Be-hey herif! Abdeshanede o kadar saatdır ne yapıyorsın?” demesine Hoca da meğer o abdeshanede bir çeşme bulunup daima şır şır akmakta olmasından kendinin ihtizası bitmemiş zannı ile “Bir adem teknil işini görmeksiz nasıl dışarı çıkabilir?” cevabında bulunur.

24- Bir gün Hoca hamamda dellağa yeykanırken del-

(9)

lak Hoca’nın bir tarafına yeykayıp diğer tarafına dönerken Hoca dellağın hayalarını dudak. Dellak “Hoca ne yapıyorsın?” dedikde, “Seni düşmeyesin deyi tuttum.” der.

25- Bir defa Hoca ata binmek isteyip atın yüksek olmasından bine[me]mesine dönüp arkasına bakıp kimsenin olmadığını görmesi ile kendi kendine “Gençliğinde her şeye atlayanın ihtiyarlığında ata binememesi tabidir.” der.

26- Bir gün bazı çocuklar aralarında bir-ittifak Hoca’nın hamama gitdiği gün bunlar da yanları sıra birer de yımırta alıp hamama giderler. Göbek⁹³ taşı üzerinde Hoca’ya hitaben derler ki “Gelin tavuk gibi kıkılayarak yımırta yımırtlayalım ve her kim ki yımırtlamaz ise o teknilimizin hamam paralarını versin.” deyi karar ederler. Çocuklar kıkılayarak gizlemiş oldukları yımırtaları gedirip göya yımırtlamışlar gibi Hoca’ya gösterip Hoca’nın yımırtası olmamasından bahsı gayb etdi teknil mesarifi verecektir derleriken birden bire Hoca ayağa kalkıp iki ellerini biri birine urarak horoz gibi öterek “Bu kadar tavuğa⁹⁴ helbetde bir horoz iktizadır.” deyip bahsı kazanmaklığa⁹⁵ muvafak olur.

⁹² Metinde *Hoca ya*.

⁹³ Metinde *göbeb*.

⁹⁴ Mmetinde *tavuya*.

⁹⁵ Metinde *kaza maklığa*.

27- Hoca bir gün siyah esvab geyinerek tışarı çıkar. Bunun danıdıkları böyle ruba geyinmesinin sebebini sival⁹⁶ eylemelerine “Babamın öldüğünde siyah ruba geyinip yas etmemiş olduğumdan şimdi hatirime geldi de siyah elbise i[l]e yas ediyorum.” der.

28- Bir gün Hoca şehirden dışarıda⁹⁷ gezerken sıca-

(10)

ğın tesirinden hararet basıp bir çoşmeye su içmeğe gider. Çoşmenin de musluğunun yerine bir ağaçdan tapa kapamışlarıymış. Hoca nice ki⁹⁸ tapayı çekerse su kuvvetle akmaya başlamasından Hoca’nın üstü başı ıslanır. Der-akab tapasını koyarak darılıp “İşte böyle deli akdığın için deliğin ağaç sokmuşlardır.” demiş.

29- Hoca’nın arkadaşlarından birkaç denesi Hoca’nın evinde beslemekte olduğu kuzuyu göze koyup gelip Hoca’ya bi’l-ittifak derler ki “Yarın kıyamet kopacak gel Hoca kuzunu kes de yeyelim.” derler. Bunlardan sonra diğer arkadaşları da gelip anler de aynı meelde ifadede bulunmalarına Hoca emniet edip kuzuyu bir seyrangahda boğazlayıp pişirmeğe başlar. Kuzuyu boğazlayıp yemeği isteyenler nice ki bunu gördülerise sevenip ferahlarından oynamaya başlarlar ve rubalarını da çıkarırlar. Hoca da kefasının rubasını toplayıp ateşe urur yakar. Sonra bunlar gelip Hoca’dan rubalarını isterler. O da “Mademki yarın kıyamet kopacaktır ruba ne lazım, oturun kuzuyu yeyelim.” der.

30- Bir gice Hoca’nın evine hırsız gelip bir haylı eşya yükleyip giderken Hoca’nın haberi olup o da bir kaç⁹⁹ öteberi alıp hırsızın ardısına gitmekliğe başlar. Hırsız dönüp Hoca’nın arkasından geldiğini görmesi ile der ki “Hoca nereye geliyorsın? O da bizim evi sizin [e]ve taşıyorumuz¹⁰⁰ da sana yardım ediyorum.” der.

31- Hoca’nın yankesiciler parasını sırkat eylemiş

(11)

olmasından Hoca ağlayarak mescide gelip “Ya Rabb ben ne günah eyledim ki paralarımı razısızlığıla aldılar ve senin neye ihtiyacın var ki böyle oldu?” deyerek

⁹⁶ Metinde *seval*.

⁹⁷ Metinde *dışarğda*.

⁹⁸ Metinde *nideki*.

⁹⁹ Metinde *ekaç*.

¹⁰⁰ Metinde *taşıyoronmuşuz*.

sabaha kadar o gice yalvarmakda ve ağlamakda devam etdi. O gün bir ehl-i servetin karısı çocuk devlid eylemekde olmasından eğer karım selamet kurdulursa sabahlayın mescidde Hoca'ya biraz akçe vereyim der, ve fi'l-vaki karısı selametle¹⁰¹ kurtulmasından ertesi gün sabahlayın erkenden mescide¹⁰² gelip Hoca'ya bir haylı nakıd akçe yardımı[n]da bulunır. Hoca bunun üzerine “Allah Allah bir gice mescidde¹⁰³ açık yatıp ağlamağle benim akçemi gönderdin.” demiştir.

32- Bir gün Hoca komşusunun birinden bir kazan isteyip birkaç gün sonra bir de tencire olarak kazanı sahibine verir. Komşusu bunun sebebini sordukda Hoca “Kazan doğurdu.” Der. Bir kaç gün sonra yine o komşusundan kazanı ister ve alır. Bir haylı gün geçmiş olduğu halde kazganı sahibine gödürmemesinden komşusu gelip kazanı istemesine Hoca “Kazan öldü.” Der. Komşusu da “Hiç¹⁰⁴ kazan ölebilir mi?” dedikde “Her doğuran kazan helbetde ölecektir.” der.

33- Mezarlık arasında bir gün Hoca gezerken bir mezar taşına bir büyük köpeğin yatmış olmasını görmesi ile eline büyük bir deynek alıp köpeğe urmakda iken köpek de havlayarak Hoca'nın üzerine hücm etmeğe başlar. Hoca köpekden alt olunacağını anlayınca elinden deyneği atıp “Geç yiğidim geç.” der.

(12)

34- Hoca tarlada dutmuş olduğu leyleği evine gedirip boyununu ve ayaklarını biraz kestikten sonra beraberinde çarşıya gödürüp cemiata hitaben “Ya ehali bu gördüğünüz kanatlı mahluk şimdi kuş kisbetine girmiştir.” der.

35- Günlerin birinde Hoca çorba içeriken ağzı yanmasına der-akab sokağa seğirdip “Arkadaşlar karnımda yangın var.” dedi ün etmeğe başlar.

36- Eski vakıtlarda senelerce medrese köşelerinde vakit geçirip ufak bir tahsil görmeleri ile kendilerini bilgili mulla unvanı verenlerin birisi Asya'nın ilimden kör ve medeniyetden mahrum bir haylı şehir ve kasabalarını gezip bulunduğu mahalde esassız suallarda bulunıp kendine bilgicilikde şöhret kesb etdiren bu mulla günlerin birinde kasabanın birinden bir kaç dane nar alıp koynuna koyup Hoca'nın memleketi Ak-şehir'e de gelip orada da icra-i sival iderek malûmatını belli eylemek için

¹⁰¹ Metinde *selameçe*.

¹⁰² Metinde *mecide*.

¹⁰³ Metinde *meçidde*.

¹⁰⁴ Metinde *his*.

gelirkene yolda tarlasında çift sürmekte olan Nastradın Hoca'ya rast gelip, "Dur şu Hoca'ya sival edeyim bakayım bilecek mi?" diye bir azametile Hoca'nın yanına gelir ve başlar esassız suallarda bulunmaya. Hoca da "ben mecane cevap vermem koynundaki narların vermezsen." der. O da narları ister istemez ver[i]r ve Hoca da icab-ı cevabında bulunır. Defaden mulla sair suallarda bulunmak istemesine Hoca "Git daha nar getir de cevabını vereyim." der. Onun üzerine mulla bu

(13)

şehirin ehalisine görünüşde kolaylıkla tolma yutdırılmazıymış deyerek geri dönüp gider.

37- Hoca bir gün görür ki bir pınarbaşında bir haylı örtekler yüzüyor. Der-akab¹⁰⁵ bunları tutmaklığa koşmasında örtekler uçup kaçarlar. Bunun üzerine Hoca eline bir parça ekmek alıp pınarın sularına¹⁰⁶ batırıp yemeğe başlar. O sırada birisi gelip "Hoca ne yeyorsın?" dedikde "Örtek çorbası yeyorum."¹⁰⁷ der.

38- Bir gün Hoca çarşıdan ciğer alıp evine gideriken çaylağın biri ciğeri alıp kaçar. Hoca da baka kalır. Bunun üzerine Hoca da diger bir elinde ciğer gödüren ademin elinden ciğeri¹⁰⁸ kapıp bir taş üzerine çıkar. "Bu nedir Hoca?" deyi sorduklarında "Kendi ciğerimi kuldurmak için çaylak oldum." der.

39- Hoca'dan bir gün birisi bir urgan ister. O da "Urgana evde un sermişler." der. O da "Hoca ipe un serilir mi?". "Vermeği istemeyince su da serilir." der.

40- Hoca'nın yanına bir gün bir adam gelip Hoca ile gö[r]üşmek ister. Hoca bundan çekinir. Nihayet Hoca bunun sebebini sordukda o da tekmi esvaplarının biri birine benzemesinden onı kendisi zann eylemekde olmasından yanına yaklaşmakda olduğunu söyler.

41- Hoca'nın bir gün karısı kefsiz olup nasıl olduğunu sival etmekliğe gelenlere Hoca "Sabahdan sağ idi amma şimdi ölüyor." der.

42- Tavuklarını bir gün kafese doldurup Hoca

(14)

¹⁰⁵ Metinde *derakbab*.

¹⁰⁶ Metinde *su larına*.

¹⁰⁷ Metinde *y eyorum*.

¹⁰⁸ Metinde *ciğere*.

yanındaki bir karyeye gideriken yolda tavukları acıyıp şu zevallıları mahbusdan kuldarım diyerek kafes açması ile tavuklar her biri bir yere uçuşarak dağılıverdiler. Derhal Hoca elindeki deynek ile horsı önüne katıp “Gice¹⁰⁹ yarısı sabahın yak[1]aşıdığını bilirsin de gündüzleyin doğru yolu bilmez misin?” deyerek kovalayarak köyü götürür.

43- Günlerin birinde Hoca mezarlık arasında gezeriken kazaen bir eski mezar içerisine düşer ve ölü gibi uzanıp yadıp dur bakayım Ezrail nasıl gelip deyü dururken birden bire bir kuvetli cıngırdak gürüldüsüdür eşidilmesi ile Hoca kıyametin başıdır zannı ile başını delikten çıkarıp bakariken meğerise o sırada üzerinden kervan geçmekte imiş. Kervanın katırları Hoca’nın başından ürkmelerinden teknil üzerlerindeki yükü atarak harab eylemiş olmalarından sahibleri sebebini aramaklığa başlarlar ve Hoca’yı telikte bulup “Bire herif sen burda ne yapıyorsın?” dediklerinde Hoca “Ben ölülerdenim ve burdan seyr ediyorum.” der. Onun üzerine kevrane adamları “Gel eyi bir seyrettirelim.” deyip bir güzel tayak atıp koyverirler. Hoca başı kıcı yaralı evine gelip karısı “Nerede idin ve ne oldun?” temesine Hoca da “Ben öldüm de mezarda¹¹⁰ idim.” Der. “Öyle ise ahretde ne var?” dedikde, “Rahat durana bir şey yokdur lakin kervan katırı ürkitene güzel tayak urulması var.” der.

44- Bir gün Hoca kurt avına gidip kurtın yu-

(15)

vasında bulunmamasından Hoca yuvaya girip saklanır. Kurt gelip yuvaya girer girmez Hoca kuyruğundan yakalayverir. Kurt da ayakları ile toz koparmaya başlar. Hoca’nın arkadaşları “Bu toz çıkarmasının sebebi nedir?” demelerine “Tutduğım kuyruğu koparsa o vakit sebebini görürsünüz.” der.

45- Günlerin birinde Hoca tağda otun keseriken ağaç üzerinde bindiği dalı kesmeğe başlar, o sırada oradan geçmekte olanın birisi “Hoca ne yapıyorsın şimdi düşersin, bindiğin dalı kesiyorsın deyip.” gider. Fi’l-vaki biraz sonra Hoca¹¹¹ yere düşer ve der-akab o ademin arkasından koşup “Sen düşeceğimi bildin öleceğimi¹¹² de bilirsin söyle.” deye buna tacızlık vermeklğe başlar. O ademin de tehamulı dükenip Hoca’ya der ki “Merkebine otun yükledip şu yoldan gidesin. Merkebin birinci kavara

¹⁰⁹ Metinde *gicel*.

¹¹⁰ Metinde *merar*.

¹¹¹ Metinde *Hodia*.

¹¹² Metinde *öledeğimi*.

çekmesinde yarı canın ve ikincide tekmili çıkar der.”. Hoca merkebinin birinci kavarasına canımın yarısı ikincisinde de tekmili çıkdı deyip yere yadıp uzanır. Biraz vakit sonra ordan gelip geçenler¹¹³ Hoca ölmüş deyüp bir tabut gedirip içine koyup gödürürleriken bir balçık yere geldiklerinde savuşmak üzere aralarında munaza hasıl olmasından Hoca tabutdan başını çıkarıp “Ben sağiken balçığın yan tarafından geçeridim”¹¹⁴ der.

46- Hoca evinin altında bir ahur yapmak için yer altından kazmaya başlar. Bir haylı eşdikde komşusunun ahurına delinip komşusunun öküzlerini görür

(16)

görmez karısının yanına seğirdip “Müzde karı Rum devrinden kalma bir sağ öküz dolu ahur buldum.” der.

47- Hoca everdiği kızlarının birinin kocası kiremitci ve digerininki de çi[f]tçi imiş. Bir gün kızlarının her ikisi de gelip birisi yağmur yağarsa ve digeri de yağmur yağmazsa güzel getceklerine dair hallerini söyleyip giddikden sonra karısı “Hoca kızlarımızın halleri nasıl?” dedikde, “Karı ikisinden birisi¹¹⁵ belasını bulaca[k]dır¹¹⁶ ya bilmem hangisidir.” der.

48- Bir gün Hoca dige bir memleketde bir haylı ademler toplanıp aya bakmakda olduklarını görmesi ile “Bizim memleketde tekerlek kadar olan aya bile kimse bakmaziken burada hilal kadarına ne kadar adem cem olup bakarlar.” demişdir.

49- Bir gün Hoca bir şehirde¹¹⁷ su terazılarını görmek isteyip gördükde bunlar nedir deyü sual eder. “Bunlar bizim şehirin zekiridir.” demelerine Hoca da “Öyle ise bunlara göre fucularınız da¹¹⁸ olmalıdır.” demişdir.

50- Hoca kadimi Allah’a “Bana bin lira ver, 999 versen almam.” deyü doa etmekte imiş. Komşusu Yahudi, Hoca’nın bu doasını sınamak için bir gün bir torba içine 999 lira koyarak gizlice Hoca’nın gelip evine adar. Hoca nice ki torbayı içindeki liralara ile gördü ise “Şükr olsun ya Rabb!” deyüp saymağa başlar ve nice ki 999 olduğunu

¹¹³ Metinde *leçenler*.

¹¹⁴ Metinde *gegeçeridim*.

¹¹⁵ Metinde *birissi*.

¹¹⁶ Metinde *bulaca dırya*.

¹¹⁷ Metinde *hehirde*.

¹¹⁸ Metinde *fucularımca*

görürse “Bunu gönderen Allah helbetde¹¹⁹ bir dane daha gönderir.” deyip liralari¹²⁰ alıkor.

(17)

Yahudi, Hoca’nın paraları eksikliği için kabul eylediğini görüp canı sıkılıp Hoca’ya gelir ve der ki “ Hoca ben şaka için mahsusi bu paraları ben atmışdım. Eksik olduğu için Hoca almaz deyü ”. Hoca “Ben senden bir şey isteyip almadım. Ben Allah’dan bin lira istedim ve bana 999 dane göndermiş. Helbet bir dane daha gönderir ola.” deyü paraları vermemesinden Hoca Yahudi ile munazaalaşır. Bunun üzerine Yahudi, Hoca’yı mahkemeye teklif eder lakin Hoca mahkemeye bir hayvana binmezse gitmeye[c]eğini söyler. Yahudi bir kadıra bindireceğini der. Hoca bir de kürk geyinmezse kadının huzurına çıkmayacağını da söylemesinde Yahudi bir de kürk geydirmeğe mecbur olur. Hoca ve Yahudi kadının huzurunda teknil yokarıda söylemiş olduğu ifadeyi söyler. Kadı da dur bakalım Hoca da ne ifadede bulunacak demesine Hoca da der ki “Ben Tañrı’dan bin lira istedim. O da bana 999 lira gönderdi. Ben de elbetde bir lira daha gönderir ola deyü paraları alı koydum. Bu Yahudi de gelip göya kendisi şaka tarzında paraları bıraktığını ittia ederek benden liralari geri isteyor ve bu Yahudi pek fena adem olduğundan şimdi tururken bu paralar gibi bindiğim kadir ile sırdımdaki kürke de benimdir der.” demesine Yahudi de “Elbetde bunlar¹²¹ da benimdir.” deyip Hoca “Gördünüz mı demesinde¹²² kadı efendi bu ademi ne eftiracı olduğunu?” dedi ve kadı¹²³ Yahudiye “Sen haksızsın.” deyerek huzurundan kovdu ve Hoca da kürk ve kadırla evine geldi.

(18)

51- Hoca bir gün düğün evine bayağı rubası ile gider. Düğün evinde buna riayet gösdermezler. Hoca bu tahkire¹²⁴ canı sıkılıp evine giderek kürkünü geyinip¹²⁵ yeniden düğün evine gider. Hoca’yı bu defa¹²⁶ ikram ve hörmet ile kabul eylerler ve doğruca sufranin başına gödürüp odurmasını rica ederler. Hoca sufraya odurup

¹¹⁹ Metinde *helbetge*.

¹²⁰ Metinde *kiraları*.

¹²¹ Metinde *bunalar*.

¹²² Metinde *sinde*.

¹²³ Metinde *kadıya*.

¹²⁴ Metinde *takihre*.

¹²⁵ Metinde *geyginip*.

¹²⁶ Metinde *deda*.

kürkünü tutup¹²⁷ “Ye kürküm ye.” demeğe başlar. Yanında oturanlar “Hoca bunun sebebi nedir?” demelerine o da “Temin adi rubamla geldim kimse beni tanımadı. Şimdi kürkümü geyinip geldimise her-kes bana buyurun deyüp sofraya oturtdular. Demek ki bana degil illa kürküme hörmet ve ikram ediyorlar demektir.” dedi.

52- Hoca bir köyye varıp oranın ehalisini yeyip içmekde ve bunu güzel¹²⁸ tamlar yemekliğe teklif eylemelerini görmekle Hoca güzelce yeyip karnını doyurduktan sonra “Ne bol bolabat güzel memleketimiş.” der (Hal-buki o sene o memleketde kıtlık varımış). Ehali de “Ne deyorsun Hoca? Bu gün bayramdır da o sebebe her-kes böyle yeyip içiyorlar.” demesine “Öyle ise keşke her gün böyle bayram ola imiş¹²⁹.” der.

53- Hoca pazarda ineğini satmak için çok gezdirir ise de ölüp satamaz. Sonradan bir dellal gelip Hoca’dan ineğini satamadığını duyması ile, Hoca’ya der ki “Sen öğmesini bilmediğinden satamadın ver de bak nasıl¹³⁰ satar-

(19)

lar.” deyip ineği alıp “Kız oğlan kız altı aylık gebe.” temeğe başladı ve pek çok geçmeden ineğe müşteri çıkıp satılır. Hoca bu öğmekliği hatırına koyup evine gider. Bir kaç gün sonra Hoca’nın evine kızını görüp almaklığa düñür gelip Hoca’nın karısı “Hoca kızını görmekliğe¹³¹ düñür gelmiş sen tur anlerin yanlarına ben varayım da iktiza etdikce meth edeyim de berki beğenir de alırlar.” deyince, Hoca da “Karı sakın sen ağzını açma ben şimdi bir meth eşitdim. O methi söyleyeyim de bak ki nasıl beğenirler.” deyip düğürlerin yanına gider. Bunlar “Ya Hoca senin kadınların yanında ne işin var? Karın gelsin.” dediklerinde Hoca da “Anası kıza hısmet yaptırmaktan hünerlerine bakdığı yokdır. Biz ehl-i tecrübe olduğumuzdan daima hünerlerine nazaret ederiz ve sual ederseniz benden sual ediniz ve en birinci hünerlerinden başlıcası kız oğlan kız ve altı aylık gebedir. Eğer çıkmazise¹³² mal benimdir.” deyince düñürler birbirine bakup heman gederler. Bunun üzerine karısı der ki “ Hoca niye böyle söyledin? İşte gördün mi kaçdılar.”. Hoca da der ki “Ey

¹²⁷ Metinde *tupıp*.

¹²⁸ Metinde *güzlel*.

¹²⁹ Metinde *öyle ise keşke her-kes böyle yeyip içiyorlar demesine öyle ise keşke her gün böyle bayram ola imiş*.

¹³⁰ Metinde *na sıl*.

¹³¹ Metinde *görmekliğe*.

¹³² Metinde *ıksıkamazise*.

Karı! Sen korkma, bitün vilayeti gezseler böyle hiç bir kız bulamazlar yine gelirler. ineği de eğer böyle deyerek medh eylemese edik kimse almazdı.” der.

54- Günlerin birinde Hoca sarığını sarmak ister ve ölüp bir dürlü ucunu biri birine gediremez. Bozar sarar olmaz ne yaparsa olmaz. Nihayet canı sıkılıp sarığı mezada verir. Birisi müşteri olup Hoca gizlice ona

(20)

der ki “Arkadaş sakın bu sarığı alma zira ucu gelmez.”.

55- Bir gün Hoca’ya bir adem gelip “Hoca oğlu[n] oldu müzdem ver der, Hoca da oğlum doğdu ise Huda’ya minnet sana ne der.

56- Hoca’dan bir gün merkebinin isterler. Hoca da benim gönlüm var a, durun bakalım. Onın da gönlü var mı ondan da bir sorayım bakayım deyip ahura girer ve biraz sonra dışarı çıkıp merkebin gönlü yok ve bana beni ellere verme zira bana işkence edip acımaksız tayak vuruyorlar dedi deyerek merkebi vermez.

57- Günlerin birinde Hoca merkebine binip tarlasına gider ve su dökmek iktizası gelip merkebin üzerine cıbbasını bırakıp gider. Bir hırsız da gelip cıbbasını alıp gider. Hoca da gelip cıbbasını merkebin üzerinde bulamaması ile merkebe öfkelenip semerini çıkarıp kendi üzerine koyduktan sonra merkebe dönüp ver cıbbamı vereyim semerini der.

58- (Yukarıdaki letayifin bakıyesi). Yine Hoca¹³³ merkebine binip giderkene su dökmek için ayrıldığında eşşek ağırmayı başlar. Hoca zırlasan değil ya patlasan cıbbamı gedirmedikce sana semerini vermem demesine yanında bulunan hırsız duyup hoşuna gitmesi ile¹³⁴ gizlice cıbbasını semerin üzerine kor.

59- Bir defa Hoca merkebinin gayb edip bir rast gelmesine merkebinin gördü mü deyü sorar, o da filan köy de vaz veriyordu demesine Hoca da hele ben söyleriken kulaklarını dikip dinleridi der.

(21)

60- Hoca merkebine otun yükledip ormanlıktan gelirken merkebi yerimez. Hoca’nın canı sıkılıp dururken ordan gecenin birisi der ki eğer Hoca merkebin yerimesini

¹³³ Metinde *Hodpsa*.

¹³⁴ Metinde *ele*.

isterisen arkasına (kıcına) biraz nişadır değir de bak nasıl yerir der, Hoca'nın yanında rahsatın nişadır da bulunmakda olup çıkarıp arkasına sürder sürtmek eşşek o kadar bir seğırtmeğe başlar ki Hoca ölüp yetişemez imdi merkebine yetişip tutmak için. Dur şu nişadırdan kendi kıcıma da değireyim bakayırı deyip değirir değirmez kendisi de seğırtmeğe başlar ve o kadar çabuk seğırtmeğe başlar ki merkebinden evvel evine gelir ve karısı ne oluyorsın Hoca dedikde eğer sen de bana yetişmek isterisen kendiyn kıcına da biraz değir o zaman¹³⁵ gelip yetişirsin der.

61- Bir gün Hoca'dan danıdıklarının biri gelip merkebin ister. Hoca da merkeb evde yokdur deriken merkeb ahurdan anırmaya başlar. Bunun üzerine o adem de Hoca¹³⁶ bak sen yok deyorsın amma merkebin ahurdan sesi geliyor demesine Hoca da ak sakalımınan benim sözüme emniet etmeyon da merkebin sesine mi emniet idiyorsın deyerek gönderir.

62- Hoca bir gün karısına der ki (:) ölmüş adem neresinden tanılır dedikde karısı da elleri ile ayaklarının soğumasından¹³⁷ der. Bir kış gününde Hoca eşşegi ile otun kesmeğe gideriken elleri ile ayakları soğumasında Hoca demek ben öldüm deyip bir ağaç altına oturur. O esnada kurtlar gelip merkebin¹³⁸ yemeğe başlarlar. Hoca da ağacın altından nası benim elimin ayağımın soğumasından

(22)

öldüğümü tanıdınız da ölü ademin merkebin yeyorsunuz der.

63- Hoca'nın merkebin bir gün kurtlar yerler ve bunu görünce¹³⁹ kaçarlar, ve diger bir adem de bunu görüp “ bire vardı ya” deyü bağırmasına Hoca bire adem ne bağırırsın tok kurta yokuş yokarı seyümekliğe zahmet etdireceksin der.

64- Bir gün Hoca merkebin satmak için pazara giderkene yolda eşşegin kuyruğı çamur olup Hoca kuyruğı kesip torbaya kor, pazarda müşterinin birisi kuyruksız merkebi ne yapmalı dedikde Hoca siz pazarlık yapın da kuyruğunu Allah kerim der.

65- Günlerin birinde Hoca merkebi ile yazıdan gelirken merkebi ziade susamış olmasından bir uzakdaki gölü görür görmez seğırdip su içmekliğe gelip gölün de kenarı yüksek olmasından Hoca üzerinde oturduğu halde göle atlayacağı sırada göl

¹³⁵ Metinde *kseman*.

¹³⁶ Metinde *Hodaks*.

¹³⁷ Metinde *soğumasınsan*.

¹³⁸ Metinde *merkebine*.

¹³⁹ Metinde *görüncü*.

kurbağlarının vıkkırtılarından merkeb ürkerek geri çekilmesinde Hoca cebinden 3 ahçe çıkarıp göle adar deyerek ki “sağolun göl kuşları bu ahçelere darı alın da yeyin zira siz olmasanız idi merkebim su içmek için hem beni ve hem de kendini boğacağıdı”.

66- Her ilimce kendilerini alim göstermek isteyen 3 zat Anatol’ın birçok kasabalarını dolaşıp bazı suallar ederek kendilerini gayet bilgili göstermekliğı adet edinmişleridi, bu 3 zat seyahatları esnasında Sultan

(23)

Alaeddin vilayetine (!!) gelüp ehaliyi taciz etmekte olmalarından Şah bunları celb edip suallerinin ne olduğunu sorar ve anler de kim ki suallerimize cevap verirse onu kendimizden daha üstün bilip her yerde onu meth edeceğiz demelerine Şah kendi [m]emalindeki teknil Hoca ve ulemaları celb ile bunların sivallarına cevap vermelerini emr eyler, lakin bunların hiç birisi minasıb bir cevap veremez ve birisi Şaha söyler ki bu ademlerin yalnız bir Nasrandın Hoca namında birisi var(,) o verse verse sivallarına cevap verebilir demesine şah emr eyler ve Hoca huzu çıkıp bunlara sivallarını söylemelerini der, ve bunlardan birisi dünyanın ortasının nerede olduğunu¹⁴⁰ söylesin dedikde Hoca ahura gidip merkebinin ön ayağını kaldırıp deyneğini dikerek dünyanın ortası burasıdır der. O adem de neden isbat edeceksin dimesine Hoca da eğer istersen ölç de gör der, bunun üzerine o adem benden alim imişsin deyip geri çekilir. Digeri gelip giceleyin bu memleketde kaç yıldız görünir demelisin dedikde Hoca merkebimin kıllarının sayısında görükür¹⁴¹ der, o da neden biliyorsın dedikde Hoca da eğer emniet etmezisen her ikisini de say da gör demesine esahdan sen benden daha alim imişsin deyip geri çekilir. digeri de benim sakalımda ne kadar kıl varısa bil demesine Hoca da eşşeğimin kuyruğında ne kadar kıl varısa o kadar vardır eğer isterisen her ikisinden de birer dane kıl kopar da bak ki her ikisi de biri birine benzemez mi dedikde o da pest deyip

(24)

her üçü de küçük düşerek gitdikleri gibi Hoca’ya da şah bir haylı ikramlar yapıp gönderir.

¹⁴⁰ Metinde *olduğığın*.

¹⁴¹ Metinde *gönükür*.

67- Gü[n]lerin birinde Hoca bir büyük tepsi içerisine 3 dane erik koyup beye hedaye gödürürken yolda erikler sallanmaya başlar. Hoca öfkelenip sallanmayın sizi şimdi odurur yerim der. Defadan kalkıp gideriken yine sallanmalarından dudup ikisini yer ve birini de tepsi ile gedirip beyin huzuruna kor. Onun da hoşuna gitmesinden bir haylı akçe verip gönderir.

68- Yine günlerin birinde Hoca bir haylı pancar alıp beye hedaye gödürürken yolda birisi rast gelip pancarları nereye gödürüyorsın deyü sual edip öğrendikten sonra beye incir gödürsen daha makbul görünür der, bunun üzerine Hoca incir alıp beye gödürür. Bey de bunların¹⁴² Hoca'nın başına urulmasını emr eyler ve ururlar¹⁴³. Hoca da Allah'a şükr eylemeğe başlar, bey de niçün şük[r] eyleyorsın dedikde Hoca ibtida ben birçok pancar gediriyordum. Beriket versin o ademe ki incire tebdil etdirdi. Zira şimdi başım para parca olacağıdı der.

69- Bir gün Hoca yine beye gider¹⁴⁴ o da bunu ava götürür¹⁴⁵ amma bir kalb ata bindirir. Yolda yağmur dudup digerleri atlarını üzengileyip kaçarlar. Hoca da o yörimez atınan ortada kalıp yağmurda ıslanmamak için rubasını çıkarıp altına alıp, yağmur turduktan sonra e[s]vabını kuruca geyinip ve beye yetişir ve bey nice ki¹⁴⁶ bunu kurı esvab ile geldiğini görürse

(25)

teacub edip ıslanmadığının sebebini sorar. Hoca da atın gayet çabuk kaçmasından yağmurdan asla ıslanmadım dedikde kalb at¹⁴⁷ beyin nazarına girip buna eyi bakılmasını emr eyler, bir kaç gün sonra bey yine ava gitmek isteyip bu defa da o kalb ata biner ve Hoca'yı da evvelki kendi atına bindirir. Yolda yine rahsatan yağmur yağmaya başlar. Digerleri kaçıp kuldurur. Bey de o kalb atınan ortada kalıp gözelce ıslanıp sonra bey Hoca'yı gördükde buna hitaben sen ak sakkalığının utanmaz mısın bana yalan söyleyerek böyle ıslatmanın yakışığı var mı idi demesine Hoca da senin de hiç aklın yok mu idi ki ısla[n]mamak için rubanı¹⁴⁸ çıkarıp da altına alasın da ıslanmayasın der.

¹⁴² Metinde *bunlarını*.

¹⁴³ Metinde *urururlar*.

¹⁴⁴ Metinde *dider*.

¹⁴⁵ Metinde *avagötürür*.

¹⁴⁶ Metinde *niceni*.

¹⁴⁷ Metinde *kalbiat*.

¹⁴⁸ Metinde *içünrubanı*.

70- Bey bir gün Hoca'yı cirid sınamaya davet eder. Hoca da büyük bir öküzüne binip cirid meydanına varır. Nice ki seyriler Hoca'yı öküzüne binmiş gelmekte olduğunu görmeleri ile gülmeğe başlarlar. Hoca'ya öküz ile ciride demelerine o da ben bu öküzün buzağı iken koşduğunda atın yetişmiyor olduğunu gördüğüm için bindim der.

71- Günlerin birinde Hoca'nın duasını¹⁴⁹ Almak için o zamanın büyük zabitanın biri bunu davet eder, Hoca eşşesine binip mulları ile birlikte kalkıp gider. Oraya vardıklarında zabıt Hoca'ya ikram edip yer gösterir¹⁵⁰ oturmasına¹⁵¹. Hoca da zabitanın bir ayağı eksikliğinin farkına varmayıp bir ayağını minderin altına sakladı kıyası il[e]

(26)

bu da bir ayağını minderin altına kor. Zabıt Hoca'nın bu hareketini kendinin sakatlığını eğleniyor zannı ile hiddetlenip “Hoca senin ile merkebin farkı nedir ?” dedikde, Hoca da bu minder üzerinde oturduğım der. Bu defa zabıt daha ziyade öfkelenise de o sırada yemek gelmesinden Hoca'ya bir şey yapmaz lakin yemek yerkene Hoca'nın yüzüne karşı aksırır. Hoca bu yaptığın yakışmaz temesine zabıt ben bunun ziyanı yok bilirim der, Hoca da biraz sonra gürlüdü yelleniverir. Zabıt, Hoca ne yapıyorsın demesine o da ben de bunun ziyanını yok bilirim der, Hoca mullası ile avdet ederiken mullası Hoca'ya der ki bu büyük zabitanın yanında yellenmekliğin oldu mu demesine o da onun öyle aksırmasına benim de ossurmam çok¹⁵² görülmez ve daha doğrusu imam ossurunca cemiata terslemek icabı iktizadandır.

72- Bir gün Hoca bir kaz pişirip padişaha hedaye gödürürken yolda acığıp oturur kazın bir butunu yer ve bakisini gödürüp patışaha takdim eder. Padişah bunu eksik gördükde Hoca'ya eğleniyor zannı ile bunun bir kışkı ne oldu der. Hoca da bizim tarafımızdaki kazlar bir kışkıdır. eğer inanmazisen çeşme başındaki kazlara bak der. Meğer çeşme başında bir sürü kaz bulunup bunlar da tek ayak üzerinde durmakda imişler. Patışah davulcu başısına davul çalmalarını emr eyler. Davullar urulmaya başlayınca kazların cümlesi iki ayak üzerine gelip kaçarlar. Padişah onun

(27)

¹⁴⁹ Metinde *dusını*.

¹⁵⁰ Metinde *yergösterir*.

¹⁵¹ Metinde *oturmarsına*.

¹⁵² Metinde *çek*.

üzerine Hoca'ya der ki gördün mi iki ayaklıdırlar. Hoca da der ki padişahım eğer o davulların sesini birden bire sen de işitmiş olsanıdı dört ayaklı olup koşarydın¹⁵³ der.

73- Hoca'nın katılık etdiği sırada iki adem gelip birisi bu adam benim kulağımı sırdı digeri de hayır kendi kendinin kulağını sırdı deyü şikâyet etmelerine Hoca biraz düşünüp bunlara biraz sonra gelin de sizi hökm edeyim der, ve bunlar gider gitmez kapuyi kapadıp kendi kendinin kulağını sırmaklığa çalışırken arkası üstü düşüp başını yaralar ve kalkıp başını bağladıktan sonra yerine oturur ve o ademler yeniden geldiklerinde kendi kendinin kulağını sırdı deyene hitaben der ki bu adem kendi kulağını sıracak olsa idi başını da yarması iktiza ideridi.

74- Bir gice Hoca'nın kapısı önünde bir gürüldüdü¹⁵⁴ kopar. Hoca uykudan oyanıp karı kalk mumı yak bakalım bu patırdı ne oluyor demesine karısı Hoca nemize lâzım ne olursa olsun der. Hoca ölüp irahat edemeyip yorgana sarınıp gürüldünün ne idiğini anlamak için dışarı çıkıp patırdının yanına gelirken birisi Hoca'nın sırtından yorganı kapdığı gibi kaçır ve biraz sonra da gürüldü tesf olur. Hoca eve gelip karısı neye gavgı oluyormuş demesine Hoca da tek mil gavgı bizim yorgan üzerine oluyormuş¹⁵⁵. Yorgan gitdi¹⁵⁶ gavgı bitdi der.

75- Bir gün Hoca'nın karısı¹⁵⁷ Hoca'ya der ki Hoca şu

(28)

çocuğı tut¹⁵⁸ da ben biraz işimi göreyim. Hoca da çocuğı alıp gezdirirken¹⁵⁹ çocuk Hoca'nın esvabına işer. Hoca da tutup çocuğun üzerine işer. Karısı Hoca ne yapıdın demesine karı bereket versin ki çocuk bizimidi başkası olsa idi tersleridim der.

76- Hoca'nın karısı çamaşırın arasında kocasının kaftanını da (entari) yeykayıp bağçede bir ağacın üzerine atar. Akşamlayın Hoca gelip kaftanını bağçede gördüğünde başka yabancı adem zannı ile yayını alıp okunu atdıktan sonra yerine yatar. Sabah olup kalkdıkda kaftanı olduğunu anlayıp ve okun iki delik açmış olduğunu da görmesi ile şükr olsun Allah'a ki eyi ki ben kaftanın içinde yoğudım. Eğer olmuş ola idim dünden ölmüş olacağıdım der.

¹⁵³ Metinde *koşarındın*.

¹⁵⁴ Metinde *gügürüldüdü*.

¹⁵⁵ Metinde *oluyoronmuş*.

¹⁵⁶ Metinde *kelime çok açık değil. Kalıplaşmış anlatımlara göre gitdi tercih edildi*.

¹⁵⁷ Metinde *Hoca'nın karısı*.

¹⁵⁸ Metinde *tun*.

¹⁵⁹ Metinde *gezkdirirken*.

77- Hoca dersine giderken merkebine biner bakar ki mullalar arkada kalıyorlar bu defa dönüp merkebine ters biner. Mullalar Hoca niye böyle¹⁶⁰ biniyorsın demelerine siz arkada kalıyorsunuz da o sebebe der.

78- Bir gice Hoca kendinin evi üzerinde hırsızın geçmekte olduğunu görüp karısına hırsızın eşideceği derecede der ki ben karı evvelki gün gice evden dışarıda kalmıştım. Evin üzerine çıkıp üçer defa selavat doalarını okuyup Bismillah deyerek bacanın içine düşen ayın ziayasından sıyrılıp endim demesini hırsız eşitmesi ile sayı zann eyleyip o da o doaları okuyup bacadan ayın ışığına emniet ile kendini koyverir koyvermez aşağıya pat

(29)

deyü tüşüverir, Hoca der-akab karısına der ki kalk kalk¹⁶¹ karı çabucak mumı¹⁶² yak da şu hırsızlı dudayım demesine hırsız obir taraftan Hoca Hoca sen asla acele etme senin doan ile ve benim aklımla beni ne zaman istesen gelip dutabilirsen der.

79- Bir gün Hoca'nın karısı buna der ki Hoca eve hırsız girip öteberiyi karışdırıyor. Hoca da karı ne korkuyorsın bizim olmayan eşyayı gündüz bulamadığımız halde gice hırsız neyi bulup gödüreceksin der.

80- Bir gice Hoca karısı ile yatairken karısı Hoca biraz geri get demesine Hoca rubalarını geyinip evinden bir haylı uzadıktan sonra danıdıklarının biri ile karısına haber gönderip der ki isterse daha ileri gidip şehirden tışarı çıkayım yoksa yeter mi.

81- Bir gün Hoca yatairken karısına der ki karı aklıma bir beyit geldi kalk mumı yak da dividi kalemi gedirip şunu yazayım. Karı da kalkıp Hoca'nın emrini icra edip¹⁶³ ne yazdığını sorar. Hoca da yeşil yaprak arasında kara davuk kızıl burnı der.

82- Hoca'nın gayet büyük buynuzlu bir öküzü olup bunun buynuzları arasında bir adam oturabilir derecede imiş, Hoca öküz her hergeleden gilip gitmesinde¹⁶⁴ şu öküzün buynuzları arasında hiçbir defa odurmayacağım mı deyi canı sıkılırmış. Günlerin birinde Hoca ahura gider ve görür ki öküz yatıyor. Der-akab sıra bu sıradır deyüp öküzün iki buynu-

¹⁶⁰ Metinde *bile*.

¹⁶¹ Metinde *kall*.

¹⁶² Metinde *mummi*.

¹⁶³ Metinde *edit*.

¹⁶⁴ Metinde *gitdesinde*.

(30)

zunun arasına oturur, ve öküz kalkması ile Hoca'yı yere atar. Başı yaralanıp bayılır. Neden sonra akli başına geldiğinde karısının yanında ağlamakda¹⁶⁵ olduğunu görüp ağlama karı bayılıp yaralandım ise de amma arzumı aldım der.

83- Hoca'nın kefsizliği esnasında komşu karıları gelip gidip hatırını sormakda idiler. Bunlardan birisi Hoca'ya der ki Hoca Allah bilir amma sen öleceksin. Öldüğünde ne deyü ağlayalım, Hoca da karı ülfetinden osanmazıdı deyü ağlayın der.

84- Hoca evine pek çok defalar ciğer gedirir imiş ve karısı da o günler hamur işi yapıp sofraya kor imiş, Hoca'nın bir gün canı sıkılıp bire karı ben ciğer¹⁶⁶ gediriyorum sen de hamurdan yapma yemekler gediriyorsın¹⁶⁷. Gelen¹⁶⁸ ciğerler ne oluyor demesine, karı da kedi kapıyor der. Hoca der-akab koşup baltayı alarak sandığa saklar. Karısı baltayı neye saklayon, dedikde, iki paralık ciğere irtigab edip kapan kedi 45 paralık baltaya ne kadar daha ziade irtigab eyleyecek der.

85- Hoca'nın bir akçesi olup bunu karısından ziade saklarıdı. Bir gün karısı hamama gitdiğinde bu akçeyi evin bir tarafına saklar ki dur bakayım ben öldüğümde karım bulabilecek mi deyerek.

86- Hoca'nın karısı çamaşır yeykamak icün çaya gider ve esvabları sabunladıkdan sonra sabunu bir taş üzerine kor¹⁶⁹ ve o sırada bir siyah karga gelip sabunu

(31)

alıp kaçar. Karısı gelip bunu Hoca'ya der ve o da görünüşde onun üzeri de kirlenmiş de yeykanmak için almış olsa gerekdir der.

87- Hoca karısı ile şöylece kavl-i karar eyler ki karı benim meshulietim çok olmasından akşamları senin ile eğlenemiyorum. Bu sebebe her cumaa¹⁷⁰ gicesi sarığımı yükün üzerine korsın ve ben de onu orda görüp cumaa gicesi olduğımı¹⁷¹ bilip senin ile cümbüş yaparım der, karı bir iki hafta bu kararın icrasını muteakıp başlar. Hoftda bir iki defa fazla olarak cumaa gicesi alâmetini yapmaya, Hoca da

¹⁶⁵ Metinde *alğamak*.

¹⁶⁶ Metinde *dkşiğen*.

¹⁶⁷ Metinde *gediriyorsır*.

¹⁶⁸ Metinde *keklen*.

¹⁶⁹ Metinde *üzerinezkor*.

¹⁷⁰ Metinde *cumaka*.

¹⁷¹ Metinde *dldüğünü*.

bunun farkına varıp der ki cumaa gicesi artmasından ya ben oturayım bu evde de ya cumaa gicesi dursın.

88- Bir gün Hoca'nın karısı komşu karıları ile su başında çamaşır yeykamaya gider. Meğer o yaylanın ağası da seyre çıkmış imiş ve karıların yanına gelip bunlara seyr eylemekliğe başlamasında Hoca'nın karısı bire herif bize neye bakarsın der, o ağa da bu kimin karısıdır ki bana böyle söyleyor dedikde Nasradın¹⁷² Hoca'nın karısıdır derler, ertesi gün o ağa Hoca'yı çağırıp karını buraya getir de o da niçün demesin. Ondan bir şey soracağım der. Hoca da bana sen sor ben de ondan sorayım der.

89- Bir gün Hoca'nın oğluna batlıcan nedir dediklerinde o da güzü açılmadık¹⁷³ sığırcık kuşundur der. Hoca da bunu eşitmesi ile bu lakırtıyı benden duyup¹⁷⁴ söylemesi değil illa zekilliğin¹⁷⁵ lakırdısıdır der.

(32)

90- Bir gün köyden bir adam gelip Hoca'ya bir tavşan hedaye getirir. Hoca da herife ikram edip çorba yedirip bir hafta sonra yine gelir. Hoca yine ikram eder, bir kaç gün sonra bir kaç adam gelip misafir olmak isterler. Hoca siz kimsiniz dedikde anler de biz tavşan gediren ademin komşusuyuz derler. Gelüp onlara da Hoca sorduğında siz kimlerdensiniz (?) anler de tavşan gedirenin komşularının komşusuyuz derler. Hoca da hoş geldiniz deyip yemek yerine önlerine bir kase su kor. Nedir bu su Hoca dediklerinde o da bu da tavşanın suyunun suyudur der.

91- Hoca tarlasında bir keleni (tarla faresi) tutup bunun boğazına bir ip takıp kuşağından asar. Keleni de çabalanarak çağırıp bağırmaya başlamasında Hoca çok patırdı yapm[a] yoksa sana da çift sürmeklik belledirim a, der.

92- Bir defa Hoca evlenmek istemesinde bir kızılı nişanlayıp düyüne başlarlar. Komşuları ve dostlara tecemmü olup yeyip içip deyip gülerkene Hoca tarılıp bir tarafa çekilir. Akşam olup girdek gicesi¹⁷⁶ vakti gelip Hoca'yı girdeğe komak istediklerinde bulamazlar ve nihayet arayarak bulup Hoca hayde bakalım girdeğe gireceksin demelerine Hoca öfkesini zabt edemeyip “kim ki yeyip içdi ise o girdek gicesine de girsin” der.

¹⁷² Metinde *Nasradın*.

¹⁷³ Metinde *açılmadı*.

¹⁷⁴ Metinde *duyoop*.

¹⁷⁵ Metinde *zekil gilin*.

¹⁷⁶ Metinde *girdekki cesi*.

93- Bir defa Hoca yanındaki kasabaya gitmek isteyip bir arabanın da gitmekde olduğunu duyması ile çıplak arabaya biner yola çıkar. Kasabaya yakın var-

(33)

dıklarında Hoca'nın gelmekde olduğu say olur olmaz birçok halk istikbalına çıkıp Hoca'yı karşılarlar ve nice ki Hoca'yı üryan görürlerise nedir Hoca bu hal dediklerinde o da sizi ziade sevdiğimden rubalarımı geymekliğe unuttım der.

94- Hoca tıraş olmak için bir berber düğanına gider görür ki birisi gelip tıraş olduktan sonra aynenin üzerine bir akçe kor. Hoca'nın başı kel olması ile berbere der ki benim başımın yarısı keldir¹⁷⁷ onun için iki tıraşa bir akçe vereceğim.

95- Bir gün Hoca balık ağcılarının¹⁷⁸ yanına gidip bunlarla beraber balık avlamaklığa g[i]derler. Ağı hazırlayıp denize atacakları zeman Hoca birden bire ağın içerisine yatıverir. Arkadaşları Hoca ne yapıyorsın dediklerinde kendimi balık zann eyledimte onun için ağın içerisine atdım der.

96- Bir gün mahle çocukları bir büyük ağaç altında cem olup otururken bakarlar ki Hoca geliyor. Birbiri ile ittifak edip gelin Hoca'yı ağaca çıkaralım da pabuçlarını alalım derler. Hoca geldikde Hoca bu ağaçta kimse çıkamaz sen çıkabilir misin derler. O da ben çıkarım deyip heman eteklerini beline sokup ve pabuçlarını koynuna koyup çıkmaya başlayınca pabuçlarını niye koynuğa koyorsın deyi sorduklarına Hoca da belki ondan öte yol vardır da pabucum yanımta bulunsın teyü der.

(34)

97- Günlerin birinde Hoca bir ata binip kevranlı bir mahale giderken akşamlayın¹⁷⁹ konak mahalinde enip teknil atları bir mahale çekerler. Sabah oldukda Hoca ahura gidip kendi atını o kadar atların arasında tanıyamamasından başlar atım karışmıştır deyi çağırıp bağırmaya. Nihayet teknil kevran halkı atlarına binip gitdikden sonra Hoca'nın atı yalnız kalır. O vakıt Hoca atının yanına gelip sağ ayağını üzengiye kor. Bunu görenler Hoca ata ters biniyorsın temelerine Hoca da ben ters binmeyorum der ki at ters turmuş da öyle zann idiliyor der.

¹⁷⁷ Metinde *benim başımın yarısı kel olması ile berbere der ki benim başımın yarısı keldir.*

¹⁷⁸ Metinde *ağdılarının.*

¹⁷⁹ Metinde *akşamladın.*

98- Hoca'nın şagirdlerinden birisi Habeş imiş (siyah) ve ismine Hamad derlermiş. Günlerin birinde Hoca'nın rubasına mirekeb dökülüp Hoca'ya bu nedir dediklerinde bizim Hamad'a derse giç kalup yetiŕeceđim deyü derlemiş ve yerleri de üzerime damlalı der.

99- Hoca bir gün camide ehaliye vaz verirken der ki “ya muslimanlar ŕimden sonra doğacak erkek evladlarınıza Eyüb ismi komayın zira kullanıla kullanıla ‘ip’ kalır” der.

100- Bir defa Hoca abdest alırken suyu dükenir ve bir ayağını yeykayamaz ve namaza bir ayağı üzerinde turup namaz kılkene Hoca ayağının biri ne oldu dediklerinde o da o ayağım abdestsizdir de onun için kaldırıyorum der.

101- Hoca'ya bir misafir gelip o akŕam Hoca'nın odasın-

(35)

da yatar, gice misafirin ihtizası gelip Hoca'ya sağ yanındaki¹⁸⁰ mumı ver de yakayım demesine bir-herif sen gice yarısı delirdin¹⁸¹ mi ne oldun ben bu karanlıkda sağ yanımı nasıl bulayım der.

102- Hoca'ya arkadaşları senin borcun nedi deyü sorarlar. Hoca da teke der. Adamın burcu hiç teke olur mı dediklerinde teke olup olmadığını bilmem ya yalnız güçüklüğümde validemden burcumın ne olduğunu sival eylediğimde cediti yani oğlak demiŕidi. O vakıtdan ŕimdiye kadar kırk beŕ elli sene geçmiŕdir. Elbet de oğlak da teke olmuŕdır der.

103- Hoca bir camide hatab (efimerios) iken o mahlelinin birisi ile gavgalaŕır ve o adem de biraz sonra [ö]lür komŕuları cenazesini kaldırmağ-icün çağırdıklarında Hoca baŕkasını bulın o benimle gavg etmiŕ olmasından deyeceklerimi¹⁸² yapmayacaktır.

104- Günlerin birinde iki komŕu arasında yol üstünde bir köpek geberir ve o iki ev sahibleri senin evine¹⁸³ daha yakın benim evime daha yırak sen kaltıracaksın ben kaldıracam deyerek baŕlarlar gavg edip kadıya giderler. Rahsatan o sırada Hoca da kadının yanında bulunmasından bu kavga eden komŕuların¹⁸⁴ ifadelerini

¹⁸⁰ Metinde *yınındaki*.

¹⁸¹ Metinde *delildin*.

¹⁸² Metinde *deyeyceklerimi*.

¹⁸³ Metinde *evinde*.

¹⁸⁴ Metinde *komŕularıt*.

dinledikten sonra kadıdan evvel Hoca bu geberir cenda sokak üzerinde mi deyü sorar. Onlar da evet temelerine öyle ise ne sana ne ona illa kadıya aldırması¹⁸⁵ tüşer der.

105- Bir gün Hoca bir kasabaya gideriken yolda bir

(36)

çobana rast gelip çoban Hoca'ya sorup¹⁸⁶ der ki (") seni Hoca kisbesi ile görüyorum. Acaba Hoca mı yoksa fakı mısın(?) O da ne soracaksın dedikde eğer Hoca isen şunu soracağım ki ay yeni oltukda güçük olup sonra büyük tekerlek kadar olur. 15inden¹⁸⁷ sonra yine hilal kadar olup eski ayi ne yaparlar dedikde Hoca da şu kadar şey fark etmedin mi eski ayi uzadırlar şimşek yaparlar. Görmezsin¹⁸⁸ ki gök gürledikde ne kadar kılınç gibi parlar dedi, bunun üzerine çoban da aferin Hoca ben de öyle zan eylerim der.

106- Hoca'nın bir mikdar akçesi olup bir gün evini تنها bulur ve bir yerini kazup gömer. Anden sonra da varup bakar der ki ben hırsız olsam işte akçe derim alırım burasında olmadı deyüp oradan çıkarıp başka mahale gömer yine gönlü rahat olmayup yine çıkarır. Evinin önünde bir tepe varmış. Varıp bağçeden bir uzun otun kesüp akçeyi torba ile sırıgın tepesine bağlayıp o tepeye sırıgı diker. Aşşağı enip yokarıya bakar ve der ki ademler kuş değiller ki bunun üzerine çıkarlar, eyi yer buldım deyerek gider, haramzatenin birisi de¹⁸⁹ Hoca'yı kollamakda olup bunun gitdiği gibi tepeye çıkarar sırıgı endirerek paraları alır ve sırıgın¹⁹⁰ tepesine de biraz sığır tersi bulaştırıp yine sırıgı dikip gider, Hoca'ya akçe lazım olup sırıgın yanına gelip paraların alınıp yerine sığır tersi sürümüş olduğunu görüp ben ise bu sırığa adam çıkamaz teriken görünüşde sığır bile çıkmış. Bu hal garib ve acayıbdır deyüp olup vuku hali keşf edemez.

(37)

¹⁸⁵ Metinde *aaldırması*.

¹⁸⁶ Metinde *surup*.

¹⁸⁷ Metinde *15indi*.

¹⁸⁸ Metinde *görmezsin*.

¹⁸⁹ Metinde *birisize*.

¹⁹⁰ Metinde *sırıgın*.

108¹⁹¹- Hoca evine gelirken bir kaç talebesi rast gelip Hoca bunlara buyurun eve gidelim de bu akşam bizde çorba içelim deyerek bunları evine gödürür. Eve geldiklerinde Hoca karısına der ki bir kaç misafir gedirdim bir tas çorba ver yeyelim. Karısı da bire herif öteberi gedirdin mi ki çorba istersin dedikde Hoca da¹⁹² barı şu çorba tasını bana ver deyip tası alarak misafirlerin yanına gidip der ki efendiler eğer yağ ile pirinç olaydı size şu tas ile çorba çıkaracağdım.

109- Bir gün Hoca kılara girip bir küp arasında yatar ve kızı babasının kılarda yatdığını görmesi ile efendi baba burada ne yatarsın dedikde anneğin yanında yatmaklıktan osandım bezdim de biraz da burda gurbetde bulunayım dedim.

110- Bir gün Hoca evinin tamında tururken birisi gelip kapıyı¹⁹³ urur, Hoca ne istersin dedikde biraz aşşağı enmenizi isterim der. Hoca aşşağıya enip kapıyı açdıkda o adem biraz sataka talebinde bulunur, bunun üzerine Hoca da gel arkam sıra deyerek göya buna sataka verecek gibi bunu tama kadar çıkarıp orada Allah versin der. Fakır da mademki bunu deyeceğidin de niçün aşşağıta iken söylemedin dedikde¹⁹⁴ Hoca da (“ sen de niye benden aşşağı endirmeden sadaka istemedin? (“) deyerek dilencinin maksadının doğru olmadığını eyiden kendisine anladır.

111- Bir defa Hoca'nın karısı doğuracak¹⁹⁵ olup bir kaç gün ağrı çekerse de ölüp toğuramaz. Nihayet ba-

(38)

şında bulunanlar derler ki barı Hoca'ya söyleyelim de eğer bir doa bilirise okusun da zevallı karısı kuldırsın deyerek Hoca'nın yanına varıp Hoca görünüşde karın oğlan doğuracak bu sebeple bir iki gündır ağrı çekmekde. Eğer elinden kulturmasını bir çare ve ya doa ne bilirsən oku da kuldursun dediklerinde turun ben bir çare bilirim deyerek toğrıca¹⁹⁶ bakkaal¹⁹⁷ düğanına seğirdip beş on dane ceviz alıp karısının odasına gedip aldığı cevizleri karının oturduğu telik iskemlinin¹⁹⁸ altına tüzzer. Orada bulunanlar Hoca ne yapıyorsun dediklerinde şimdi çocuk cevizleri gördükde oynamaya tışarı çıkar ve karım da kuldurır der.

¹⁹¹ Metinde 107 numara atlanmıştır.

¹⁹² Metinde Hocaza.

¹⁹³ Metinde gelip kapıyı.

¹⁹⁴ Metinde söyleme dindedikde.

¹⁹⁵ Metinde doğuradak.

¹⁹⁶ Metinde toğrıca.

¹⁹⁷ Metinde bakkaal.

¹⁹⁸ Metinde telikiskemlinin.

112- Bir defa Hoca merkebinin yılarını tutup arkasından çekerek gödürürkene bir kaç sokak çocukları Hoca'nın haberi olmaksız merkebi çalmaklığa meşveret edip¹⁹⁹, içlerinde birisi ben işi beceririm lakin siz merkebi alıp ani de bazarda satasınız ve kusurlarına karışmayın²⁰⁰ deyip biraz ilerileyerek usul ile merkebin²⁰¹ başından yılarını çıkarıp kendi başına dakar ve yavaş yavaş Hoca'ya teakıb eder ve diğer arkadaşları da merkebi alıp gödürüp bazarda²⁰² satarlar, ve biraz sonra Hoca dönüp bakdıkda merkebi yerine bir çocuğun başında yılarının teakıb eylemekte olduğunu görüp sen kimsin dedikde, o da Hoca²⁰³ ben evvelinden ademidim lakin atalarımı gücendirdiğimden²⁰⁴ beni betdoaladılar ve merkeb oldum ve birinci defa bir bağçevana ve sonra da sana satıldım, ve biraz evvel siz

(39)

beni çekip gödürürken atalarım tekrar beni görüp acıdılar ve Allah'a doa ed[i]p ben şimdiki gördüğün gibi tekrar adem oldum dedi. Hoca nice ki bunun bu sözlerini duydu ise sakalını dutarak²⁰⁵ “subhan Allah” demeğe başladı ve biraz düşündükde[n] sonra bu dediklerin olabilir, lakin benim elimde olması iktiza idi, işiğe git çocuğım ve bir daha atalarımı gücendirme deyip çocuğı²⁰⁶ savdı, ve kendine bir merkeb iktiza²⁰⁷ etdiğinden²⁰⁸ yeniden merkeb almak için bazara gitdi²⁰⁹ ve orada kendi merkebin²¹⁰ mezatda bir dellal da tolaşdırılmakda olduğunu görüp yava[ş]ca yanına varıp gizlice kulağına²¹¹ der ki (“)yine atalarımı gücendirdin de merkeb mi oldun? Senin adam olmak tabiatında yokdur(“), gel ahura gedelim, deyip dellal ve sayirlerini de kendi merkebi olduğuna kani eyledikden sonra alıp merkebin²¹¹ yine geri gelir.

113- Bir defa Hoca karısı ile merkebin²¹¹ yemleyip su vermek hakkında gavgalaşıp her kim ki bir daha ilk defa söyleyecek olurise o merkebi sulayip yem vermekliğe karar ibtida. Hoca odanın bir göşesine çekilip put gibi söylemeyip beldir beldir bakmaklığa

¹⁹⁹ Metinde *meşveretedip*.

²⁰⁰ Metinde *kadışmayın*.

²⁰¹ Metinde *merkerbin*.

²⁰² Metinde *gödürüpbazarda*.

²⁰³ Metinde *Hoda*.

²⁰⁴ Metinde *gücendirdiğim den*.

²⁰⁵ Metinde *dutarka*.

²⁰⁶ Metinde *deyipçocuğı*.

²⁰⁷ Metinde *merkebiktiza*.

²⁰⁸ Metinde *bir merkeb iktiza etdiğinden yeniden bir merkeb iktiza etdiğinden*.

²⁰⁹ Metinde *gitzi*.

²¹⁰ Metinde *merbebin*.

²¹¹ Metinde *gizlice kulağına*.

başlamasında karısı da evde durup da söylememek için komşuluğa gider ve vuku-i²¹² hal[i] orada anladır²¹³. O esnada Hoca'nın evine hırsız girip Hoca'yı ilk defa gördüklerinde biraz çekinirlerse de lakin bunun hareketsiz oturmasından cesaret alıp evin tekmil eşyasını topladıkda[n] sonra Hoca'yı söyletmek için varıp başından kavuğunu alarak başını çıplak bırakmaya

(40)

muvafak olurlarsa da lakin söyletmeye kadir olamayıp savuşup giderler. Öylen vaktında Hoca'nın karısı Hoca acıkdı deyerek komşuluktan bir çocuk ile buna çorba gönderir. Çocuk yemek ile Hoca'nın²¹⁴ evine gelip bunun hiç söylemediğini ve elleri ile başına doğru bazı işaretler eylemesinden başında bir şey var zannı ile gelip bakarkene kazaen²¹⁵ elindeki çorbadan akıp Hoca'nın saç sakalını sıcak corba ile sulamından ve yine bir ses çıkarmamasında çocuk şaşa kalarak çorbayı orda b[ı]rakı gelir. Vuku-i hali karısına söyler, ve karısı da der-hal ivine gidip Hoca'nın başı açık, evde hiç bir eşya kalmamış olduğunu görmesinde, nedir bu hal Hoca deyi sormasına, birden bire Hoca karı sen ilk söyledin var eşşeğ[i] suvar yemini ver der.

114- Bir gün Hoca'nın karısı buna bir eziyet olmak üzere çorbayı kaynar kaynar sufranın üzerine kor ve unudarak bir kaşı[k] alır ve ağzı²¹⁶ yanmağlı²¹⁷ gözünden ya[ş] gelip Hoca karı ne oldu da ağlayorsın dedikde karı asıl hali gizleyip onun da ağzı ve boğazı yanması için der ki rahmetlik validem çorbayı çok severidi. Hatirime tüşdü²¹⁸ de onun için ağlayorum ve bunun üzerine Hoca da çorbadan bir kaşık alık alır onun da ağzı ve boğazı yanmasından gözlerinden yaşlar gelmekte olduğunu gören karısı Hoca sen de niye ağlayorsın demesine Hoca da anan baban ölüp de senin kaldığına ağlayorum der.

115- Hoca'nın karısı bir gün vaz dinlemekliğe gider

(41)

²¹² Metinde vevuku-i.

²¹³ Metinde anlardır.

²¹⁴ Metinde Hoza'nın.

²¹⁵ Metinde kadaen.

²¹⁶ Metinde ağdı.

²¹⁷ Metinde yanmağın.

²¹⁸ Metinde hatirimetüşdü.

ve eve geldiğinde Hoca karı vazda²¹⁹ eşitdiklerini söyle bakalım demesine karı da Hoca vayız her bir karı kendi kocası ile her birleşmesinde cennetde bir göşk yapar dedi. Gel bu gice beraber yatalım da cennetde bizim²²⁰ de bir göşkümüz olsun deyip beraber yatarlar. Biraz vakıt²²¹ geçdikden sonra karı yine birleşmek isteyip Hoca'ya hitaben Hoca sen cennetde kendiñe bir ev yaptın gel billeşelim de bir de bana yapalım der, Hoca karı görünüşde senin canın istedikce cennetde ev yapmklık isteyeceksin ki bakalım bizim kumumuz ile kirecimiz yetişecek mi ve meymarbaşı da buna darılmasın. Bunun için en eyisi karı o yaptığımız ev hem bana ve hem de sana yetişir der.

116- Hoca'ya bir defa bir kaç sohta rast gelip Hoca bunları eve buyur eder. Evinin kapusına geldiklerinde sohtalar tışarıda turup Hoca eve girip karısına şu herifleri kapudan sav der, karı da tışarı çıkıp bunlara kimi arayorsunuz der, onlar da Hoca'yı gözleyoruz demelerine karı da Hoca evde yokdır der, onlar da hayir evdedir deyüp karı da yokdır demesine aralarında munazaa zuhur edip bu sırada Hoca evin ikinci kadının penceresinden bunlara hitaben der ki ne munazalaşıyorsunuz berki evin iki kapusu²²² var da ondan çıkıp gitmiştir.

117- Hoca bir²²³ defa yeni doğan bir çocuğun göbeğini keserkene ziade çekmesinden teknil göbek koparak bir de delik açılır. Hoca'ya bunu ne yaptın dediklerinde ziyan yok bunun da arkasında bolunacak²²⁴ delik önünde olsun der.

(42)

118- Hoca bir defa hamama gidip yeykandıktan sonra hamama hizmet edenler Hoca'ya hor bakıp yırım yırtık bir peştambal ile bir de eski havli verip hiç de iltifat eylemediler. Nihayet Hoca hamamdan çıkarkene aynenin üzerine hamam parası olarak o vakıtın en zenginin vermekde olduğu bir akçeyi bırakıp gitdi²²⁵, yine biraz vakıt sonra Hoca hamama gitdiğinde bu defe son²²⁶ derece ikram ve iltifat görüp hamamdan çıkarke[n] de ayneye bu defa yalnız bir pul bıraktı. Hamamcı Hoca bu

²¹⁹ Metinde *vadza*.

²²⁰ Metinde *bidim*.

²²¹ Metinde *vakıp*.

²²² Metinde *kasusı*.

²²³ Metinde *ber*.

²²⁴ Metinde *bozlungcak*.

²²⁵ Metinde *gitzi*.

²²⁶ Metinde *defeson*.

nedir dediğinde bu günki ihtiramınıza geçen haftadaki ücret ve geçen haftaki tahkiranınıza da bu haftaki bir pul ücret yakışır deyip gider.

119- Bir kere Hoca merkebinı pazarda satmaklığa gödürüp dellala verir, dellal merkebin satılması²²⁷ için iktiza eden her bir methi söylemeğe başlamasında her-kes gelip artırarak peh vermekliğe, Hoca da dellalın²²⁸ bu methielerini²²⁹ sayı beleyerek bu da diger müşteriler gibi başlar merkebin fiyatını artırmaklığa ve o kadar artırır ki nihayet merkeb fiatca Hoca'da²³⁰ kalıp o da alarak eve geri gelir. Yine o gün Hoca'nın karısı keşkek arzulayip sütçü geçerkine eve çağırıp biraz satın alır, ve sütçi keşkeği dardarkene dirheme²³¹ çok girmesi için bunun bakmadığı sırada ellerindeki altın bilezikleri çıkarıp dirhem tarafına kor ve sütçü de buna asla ehemiet vermeyip tarttıktan²³² sonra bilezikleri alıp ve keşkeği fazlaca²³³ verip gider²³⁴. İmdi Hoca pazardan²³⁵ geldikten sonra karısı bu vaki olan

(43)

hali birer birer anladır ve göya açık gözlülükde bulunmış olduğunu söylemesinde²³⁶ Hoca da aferim karı sen içeriden dışarıya ve ben de dışarıdan içeriye ködürüp gedirerek şu evi öyle kumanda edelim ki farelere bile bir şey kalmış olmasın der.

120- Hırsızın biri çalmış²³⁷ olduğu bir kaftanı gedirip Hoca'nın bazarda satması için verir. Hoca da bunu bazarda tolaştırırken nasıl olurise bunu çaldırır, Hoca geri gelip kaftanı veren adem Hoca kaftanı kaç a satdın dedikde bu gün bazarda ahz u ita kesat almasından sermayesine yani senin aldığın fiata satdım der.

121- Hoca bir defa bağda bir zerdali ağacının üzerinde zerdali yerkene bağ sahibi gelip bire herif sen kimsin dedikde Hoca da ben bülbülüm der, öyle ise bir öt de bakayım dedikde²³⁸ Hoca da ötmeye başlar. Bağ sahibi de bu²³⁹ ötmeklik değil illa terennumdır demesine acemi bülbül böyle öter der.

²²⁷ Metinde *satıdması*.

²²⁸ Metinde *cellalın*.

²²⁹ Metinde *bumethielerini*.

²³⁰ Metinde *Hoca'za*.

²³¹ Metinde *dardarkenedirheme*.

²³² Metinde *tartçıktan*.

²³³ Metinde *faylaca*.

²³⁴ Metinde *veripgider*.

²³⁵ Metinde *padardan*.

²³⁶ Metinde *söylemesindi*.

²³⁷ Metinde *ıksalmış*.

²³⁸ Metinde *bakayimdedikde*.

122- Bir akşamlayın Hoca²⁴⁰ su çekmeğe kuyuya gitdiğinde aynı safkını kuyuda görüp ay kuyuya düşdü zann ederek bir çengelin gedirip çıkarmaklığa çalışır ve bu sırada çengel bir ucu taşa takılmasından çekerkene ip kopup Hoca sırt üstündür düşüverir ve gök yüzünde ay görmesi ile “neyise epeyi zahmet çekdimise²⁴¹ ayı da yerine çıkardım ya²⁴²” der.

123- Hoca'yı bir defa yalan şahidliğine gödürüp arkadaşları kadının yanında buğday idi deyü şahid-

(44)

lik ederler. Hoca da arpa idi deyü şahidlik eylemesinde arkadaşları hayr buğday idi deyü ısrar etmelerinde Hoca da bire ademler ne ittia ediyorsunuz ki yalan oldukdan sonra ister arpa ister buğday²⁴³ olsun der.

124- Bir defa Hoca bir ırmak kenarında kendisini ölmüş mesabesinde tutarak uzanıp yadar ve rahsatan o esnada birisi ırmaktan geçmek isteyip acaba suyin geçidi neresidir ola deyü deyip tururkene Hoca yatdığı yerden başını kaldırıp bire adem ben sağiken ırmağın şu²⁴⁴ tarafından²⁴⁵ geçeridim²⁴⁶ der.

125- Hoca bir acemi berberde tıraş olurkene berber Hoca'nın bir kaç tarafını kesip pamuk yapışdırmasını görmesi ile Hoca der ki usta başımın her tarafına pamuk ekme zira birazını da keten tohumu ekceğim.

126- Hoca'nın oğlu bir gün ben babamın toğduğunu bilirim demesinde²⁴⁷ validesi sus öyle lakırtı²⁴⁸ olur mı demesinde Hoca da oğlan akıllıdır berki de bilir der.

127- Hoca bir gün kırdı gezerkene görür ki bir kadı serhoş olup sezgisiz yatıyor. Yanına varıp namazlığını çıkarıp alıp geyinir ve kadı²⁴⁹ ay[ı]ldıkda namazlığının olmadığını görmesi ile mahşerlerini çağırıp²⁵⁰ namazlığımı uyurkene almışlar her

²³⁹ Metinde *sahibidebu*.

²⁴⁰ Metinde *Hodda*.

²⁴¹ Metinde *tdekdimise*.

²⁴² Metinde *çıkardımya*.

²⁴³ Metinde *buğdaay*.

²⁴⁴ Metinde *şo*.

²⁴⁵ Metinde *tarafındam*.

²⁴⁶ Metinde *geçeridin*.

²⁴⁷ Metinde *delesinde*.

²⁴⁸ Metinde *lakırtı*.

²⁴⁹ Metinde *kazı*.

²⁵⁰ Metinde *çakğırıp*.

kimde²⁵¹ görürseniz²⁵² tutup getirmeli deyi emir verir. Mahşerler kadının namazlığını Hoca'nın sırtında görmesi²⁵³ ile der-akab Hoca'yı tutup kadının yanına gödürdüler. Kadı da bu namazlığı hoca nerden aldın dedikde o da bir gün yazıda gezerkene gör-

(45)

düm ki bir mahalde tonuzlar yayılıyor gördüm ve yanlarına vardığımda tonuzlar kaçıp orada bir sohtanın ağzından içkiler geri gelir derecede²⁵⁴ serhoş olup yatmakta olduğunu görmemle geyindiği namazlığı acıyıp sırtından çıkararak ben aldım. Eğer senin ise al dedikde kadı da Hoca'nın bu ifadesi üzerine kabul itmeklikden²⁵⁵ utanıp benim değil deyerek Hoca'yı namazlıkla geri gönderir.

128- Hoca bir sıcak günde tağdan otun kesmeğe gidip yanısıra da yeyecek²⁵⁶ olarak bir karpuz alır. Biraz işledikten²⁵⁷ sonra Hoca hem acıgıp ve susamasna dur şu karpuzı yeyim deyerek oturarak karpuzı yemeğe başlar. Karpuzı yedikden sonra kabuklarının üstüne de su[u]yunı döker. Lakin karpuzın lezet huşuna gitmiş olmasından kabuklarının yanından ayrılamayıp²⁵⁸ şuna sidik tokanmış şuna tokanmamış deyerek teknilini yer bitirir.

129- Eski vakıtda bir edebsiz zorbanın birisi kendi karısını boşamış olmasından tolayı her bir evli olarak huzuruna²⁵⁹ çıkanların başlarını kistirir imiş, nihayet o memleketin adamları bunun bu vahşiliğinden çaresiz²⁶⁰ kalarak bunun bir kolayını²⁶¹ bulmak için Hoca'yı buna gönderi[r]ler. Hoca bunun huzuruna çıktıkda “Sen Allah’dan korkmaz mısın ki böyle insafsız cinayetlerde bulunuyorsın?” der, zorba da şimdi sen de sebebini anlarsın deyip kulağına yavaşca “evli misin?” der, Hoca da elbetde bu sinde bekâr olamam a, ev[l]iyim dedikde zorba da ha ben de boylerin başlarını kesdiriyorum deyerek der-hal bunı[n] da ka-

(46)

²⁵¹ Metinde *kemde*.

²⁵² Metinde *kemdegörürseniz*.

²⁵³ Metinde *görmeli*.

²⁵⁴ Metinde *gelirderecede*.

²⁵⁵ Metinde *itmeklinden*.

²⁵⁶ Metinde *yanısıradayeyecek*.

²⁵⁷ Metinde *birazişledikten*.

²⁵⁸ Metinde *ayrılmayep*.

²⁵⁹ Metinde *olarakhuzurına*.

²⁶⁰ Metinde *szaresiz*.

²⁶¹ Metinde *koylanı*.

fası kesilsin deyü emr eyledikde, Hoca şaşırarak “ aman efendim evmeyiniz bakalım bir defa daha bana sival eyleyin bakalım karımı boşadı[m] mı ve yeniden²⁶² bunu aldım mı? Yahot öldü mü²⁶³? Ve yeniden evlendim mi? Her ne oldu ise oldu yanlıştır, kabahat yaptım “ demesine zorba insafa gelerek Hoca'nın başını kesdirmediği gibi bir defa daha da baş kesilmesini emr eylememiştir.

130- Bir defa Hoca bazardan zarzavat alıp heybey[e] koyup boğazına dakarak merkebine biner. Hoca'nın bu halini görenler niye Hoca heybeyi omuzuna al[d]ın da merkebin üzerine atmayorsın dediklerinde zevallı merkebe daha z[i]ade ağırlık vermemek için der.

131- Hoca bir defa yazıda gezerkene nasılısa bir davşan yakalayiverir ve o zemana kadar bunu hiç görmemiş olmasından kisbeti Hoca'nın garayibine gidip dur bakalım şunu köyge gödüreyim de bakalım ne deyecekler deyerek torbasının içerisine koyup ağzını sıkı sıkı bağlayıp alıp köye gelir. Hoca eve geldikde karısına der ki, karı bir acayib hayvan tutdım ki olmaz soyinden garaibdir. Dur varayım köyin ehalisini çağırayım bakayım onlar hiç böyle²⁶⁴ bir hayvan görmüşler mi, sakın torbanın ağzını açma²⁶⁵ zira çok atik bir hayvandır sonra kaçır der ve köylüleri çağırmağığa gider. Bu sırada Hoca'nın karısının bu hayva[n] teacubuna gidip dur bakayım şu ne imiş deyerek torbanın ağzını²⁶⁶ açar açamaz tavşandır sıcırayarak kaçıp gider. Karı hayvanın²⁶⁷ kaçmasına canı²⁶⁸ sıkılıp bunu

(47)

Hoca'ya belli etmemek için zahra ölçeğini alıp torbanın içerisine kor ve ağsını eskiki gibi yine bağlar. Hoca köylülerin yanına varıp ya²⁶⁹ arkadaşler bu gün ben yazıda bir hayvan tutdım ki olmaz soıdan garaib, kafası bir çeşit gözleri başka. Hiç görülmemiş bir nevdır, gelin²⁷⁰ bakalım da bu hayvana siz de ne dersiniz ona göre bir isim koyalım deyerek tekmiil ehaliyi evine gedirir ve bunlar eve geldiklerinde bunları firtolayı oturtdurıp ellerini yokarı kaldıddırır ki hayvan kacacak olurısa

²⁶² Metinde *yeniedn*.

²⁶³ Metinde *öldü mo*.

²⁶⁴ Metinde *bryle*.

²⁶⁵ Metinde *ağzma*.

²⁶⁶ Metinde *ağzanı*.

²⁶⁷ Metinde *karihayvanın*.

²⁶⁸ Metinde *kaçmasınacanı*.

²⁶⁹ Metinde *varıpya*.

²⁷⁰ Metinde *gelil*.

bırakmamaları²⁷¹ için Hoca torbayı bir suret-i mahsusla tutup ehalinin ortasına²⁷² gedirdikten sonra ağzını çözüp ortalığa silkdikde ne düşer zannedesin? Zahra²⁷³ ölçeği yuvarlanı verir. Hoca bunun düşüğünü anlamıyor ve bilmeyor gösdererek²⁷⁴ dururkene o toplanan ehali der ki Hoca sen bunu bilmez misin buna zahra ölçeği tabir edilip bunun ile zahre ölçerler²⁷⁵ derler.

132- Hoca bir defa merkebini bazarda satmak için gedirip dellala verir, mezatda merkeb önden gelip bakanları kapar ve arkadan bakanlara da tepmesinden²⁷⁶ dellal merkebi geri vermekliğe mecbur²⁷⁷ olur ve Hoca'ya der ki bu merkebi kimse almaz zira önden geleni kapıyor ve arkasındakini tepiyor. Hoca da ben de satmak için deyi gedirmedim illa ehalinin merkebiden²⁷⁸ ne çekmekde olduğımı bilmeleri²⁷⁹ ve görmeleri için bazara gedirdim der.

133- Bir gice Hoca karısı ile gavga edip karısı bunu döğdükden sonra yitip eşiklerden de aşşağı yuvarlar,

(48)

komşuları patırdıyı eşitmelerinde sabah oldukda Hoca'ya gice ne patırdı idi deyü sorarlar. Hoca da der ki gice karımla gavga eyledim ve kaftanımı yitmesi ile eşikden aşşağı yuvarladı, komşuları da “pek güzel ya patırdı ne idi?” Kaftanını yitmiş olsa idi o kadar güürldü olmayacağıdı demelerine Hoca da şu kadar şey bilmeyor musunuz ki ben de kaftanımın içinde idim der.

134- Hoca bir defa heybesini gayb edip teknil köylüleri başına toplayıp bunlara heybemi bulmazsanız ben bilirim yapacağımı²⁸⁰ deyü korkutmasından ehal[i] arayıp bularak Hoca'ya heybesini verirler ve verdikten sonra Hoca şayet bulup vermese idik ne yapacağıdın dediklerinde der ki evde bir eski çuval varıdı ağzını²⁸¹ dikip onu heybe yapacağıdım.

²⁷¹ Metinde *olurısabırakmamaları*.

²⁷² Metinde *ehalininortasına*.

²⁷³ Metinde *zannedesinzahra*.

²⁷⁴ Metinde *bilmeyorgösdererek*.

²⁷⁵ Metinde *ökçerler*.

²⁷⁶ Metinde *bakanlaradatepmesinden*.

²⁷⁷ Metinde *mebzur*.

²⁷⁸ Metinde *merkebilden*.

²⁷⁹ Metinde *bilneleri*.

²⁸⁰ Metinde *bilirimyapacağımı*.

²⁸¹ Metinde *ağzırı*.

135- Bir yaz gününde birisi Hoca'yı bir taama teklif edip teknil yemekler yendikten²⁸² sonra üstelik olarak üzüm hoşafı da gedirirler. Hane sahibinin elinde bir büyük kaşık olup her bir almasında bir de oh der. Hoca'ya ise bir küçük kaşık verilip her defa yok hoşaf alıp illa kaşığı yalamaklıktan başka çaresi olmadığından²⁸³ hane sahibinin kaşığı dolu dolu alıp bir de üzerine oh çekmesi ile beraber hoşafdan buna yedirmeyip teknilini yeyeceğine akli kesmiş olmasından hane sahibine der ki arkadaş hiç olmazsa senin kaşığı bana da ver de bir defa için barı ben de oh deyeyim.

136- Hoca'ya karın yabancı evleri geziyor dediklerinde öyle ise bizim de eve gelecekdir der.

(49)

137- Hoca'dan tanıdıklarının birisi vade ile biraz para ister. Hoca da ona “arkadaş param olmadığı için sana²⁸⁴ para veremem amma vade ne kadar isteyecek olurisen onu veririm.” der.

138- Bir defa Hoca uykusuzluk hastalığından mustarip²⁸⁵ olmasından geceleri²⁸⁶ ge[z]mekte²⁸⁷ imiş, yine bir gice gezeriken gice karagölü rast gelip bire Hoca bu saatda niye geziyorsın dedikde uykum kaçtı²⁸⁸ da onu bulmaya arıyorum der.

139- Hoca merkebinin gayb edip birçok aradıktan sonra bulamayarak başlar Allah’a şükretmekliğe deyerek²⁸⁹, eyi ki ben üzerinde yoğudım. Eğer ben de üzerinde olsa idim muhakkak ben de gayb olacığıdım.

140- Bir defa merkebinin gayb olmasında köyin içerisinde dellal çağırtdırır deyerek ki her kim ki merkebinin bulup gedirecek olurisa semeri ile gemini ona bağış²⁹⁰ verecek deyü.

141- Hoca'ya bir kaz gediriyorlar dediklerinde bana ne vazife size gediriyorlar dediklerinde de öyle ise size ne vazife der.

²⁸² Metinde *ynedikten*.

²⁸³ Metinde *olmağığından*.

²⁸⁴ Metinde *içünsana*.

²⁸⁵ Metinde *mutsarip*.

²⁸⁶ Metinde *getseleri*.

²⁸⁷ Metinde *gemekçe*.

²⁸⁸ Metinde *katçıda*.

²⁸⁹ Metinde *dieyereki*.

²⁹⁰ Metinde *bakoıs*.

142- Hoca bir defa bazardan bir çiğ er alıp evine giderkene tanıdıklarından birisi rast gelip, Hoca çiğ erin şu yemeğ ini yapacak olurisen pek g zel ve lezetli olur der. Hoca da bunun tertibini bilmem dedikde o adem de bu yemeğ i şu yolda yaparsan pek eyi ve lezetli olur deyip pişirmeklik tarikini de tearif edip giderkene²⁹¹ Hoca tur

(50)

tur bu dediklerini unuttım şunları bir keğad  zerine yaz da unutmayım²⁹² deyerek bunları bir keğada yazdırır²⁹³ ve evine gitmeğ e başlar ve giderkene bir  aylakdır Hoca'nın elinden çiğ eri kapd ı gibi kaçar. Hoca bu işe biraz şaşa kalarak d n p  aylağ a der ki “ iğ eri kapdın ise de pişirmeklik tarifini de alamadın a? Yediğ in²⁹⁴ de lezetini²⁹⁵ bulamayacaksın“

143- Hoca medresede tearif ederiken teknil şagirdlerine kendisi ahsırd ığında²⁹⁶ “hayir ola” temekliğ i  ğretmişidi, ve bir g n rahsatan kuva²⁹⁷ kuyuya t şer ve şagirdlerine der ki biriniz kuyuya ensin de kuvayi  ıkartsın. şagirdlerin kefası korkduklarından hi  birisi kuyuy[a] enmez, bunun  zerine Hoca'nın kendisi bunu  ıkartmak isteyerek  ıplanarak şagirdlerine der ki beni gevşek e ba[ğ]layın ve ben kuyudan enip kuvayi  ıkardacağ ım. İmdi Hoca²⁹⁸ kuyuya enip kuvayi alarak tamam kuyunun ağzına yaklaşarak  ıkacağ ı sırada birden bire ahsırmasından ipini dudarak yokarı cekmekde olan şagirdleri adedleri  zere ipi bırakıp ellerini biri birine urarak “hayr ola Hoca” demelerinde²⁹⁹ Hoca kuva ile birlikde başını ve vicudini kuyunun taşlarına urarak gerisingeri yeniden kuyunun dibine d şer ve nihayet şagirdleri Hoca'yı kuyudan  ıkardıklarında bunlara der ki “sizin hi  kabahatiniz yoktur, teknil kabahat benim gibi ahmağ ındır k[i], size d ř nmeksiz³⁰⁰ bana b yle bir ihtıram g stermenizi [ ]ğrederek en sonunda kendi başımın da yaralanmasına sebeb oldum”.

(51)

²⁹¹ Metinde *edipgiderkene*.

²⁹² Metinde *utanmayım*.

²⁹³ Metinde *yatsırır*.

²⁹⁴ Metinde *yetidinde*.

²⁹⁵ Metinde *lezeti ni*.

²⁹⁶ Metinde *ahsırd ığında*.

²⁹⁷ Metinde *kuva kuva*.

²⁹⁸ Metinde *İmdiHoca*.

²⁹⁹ Metinde *dedelerinde*.

³⁰⁰ Metinde *d ş n meksiz*.

144- Bir akşamlayın Hoca kendi karısı ile konuşurken³⁰¹ buna der ki³⁰² yarın eğer yağmur yağarsa bazara ve yağmazsa tarlaya gideceğim ve karısı da buna “Allah isterise söyle” der, Hoca da bunda Allah isteyip istememek ne var yarın her ikisinden biri olacak ben de ona göre gideceğim der, irtesi³⁰³ gün sabahlayın havanın açıklığını Hoca görerek azığını alıp tarlasına gitmekliğe yola çıkar, bir haylı gitdikden sonra ne görsün zann edersiniz bir bora tipidir kopup Hoca yok gidecek yolu illa kendini gaib etme derecesine gelerek geri gelmekliğe mecbur olup, gelip kapuyi urarak aman karı, Allah isterse aç kapuyi deyü çağırmaya başlar, ve eve geldikde ya karı bu dediğin doğru imiş şimden sonra senin de dediklerini yapacağım der.

145- Bir gün arkadaşının birisi komşunuza Hoca huvarda geliyor dedikde karımı saklarım der, ve karın huvardalarından görüşüyor³⁰⁴ demelerine de kindimi saklarım cevabını verir.

146- Bir defa Hoca bir komşuna hovardalığa gidece[k] olup ehali bunun için ne deyeceğini anlamak için bir gün öküzünü çift aletleri ile beraber tamına çıkarıp başlar çift sürmeğe, ehali bir hafta kadar, Hoca tamda çift sürüyor deyüp sonra bundan vaz geçerler. Bunun üzerine Hoca da demek ki o huvardalığımızın sayısı da üç beş gün kadar söylenilip sonra ya vaz gecilecek ve ya unudulacaktır der.

(52)

147- Hoca kendinin talebelerinin³⁰⁵ arasında bir aded ittihaz etmişidi ki her hangisini ki suya gönderecek idi ise ibdida için bir iki defa dokat urdukdan sonra gö[n]deriridi, Hoca'nın dostlarından birisi bunun sebebini sordukda, Hoca da aklı başında olsun da su doldurmağa gödürdüğü destiyi kırmassın deyü, zira destiyi kırdıktan sonra şagirdi döğmeklik faydesizdi[r], de mi³⁰⁶ der.

148- Hoca bir defa tarlasını ekip her sabahlayın giderek ellerini gök yüzüne kaldırıp tarlasını göstererek “ Ya Rabbi kuluğun bu tarlasını suvar ki güzel mahsul hasıl eylesin ” deyü rica eylerimiş, yine bir gice Hoca eşidir ki kuvetli suretde yağmur başlamış. Tarlamın mahsullarının boyu benim boyumu savucaktır³⁰⁷ deyerek

³⁰¹ Metinde *kuşurken*.

³⁰² Metinde *derkin*.

³⁰³ Metinde *istesü*.

³⁰⁴ Metinde *közüüyor*.

³⁰⁵ Metinde *taletelerinin*.

³⁰⁶ Metinde *faydesizdidemi*.

³⁰⁷ Metinde *savucaskdır*.

sevinmeğe³⁰⁸ başlar ve o gün erkenden kalkıp tarlasına bakmaya gider, lakin ne görsün, tarlasına yakın vardıkda bunun yerini bile tanımaz olur, zira tarlası bir derenin yanında olup yüksek mahallerden gelen yağmur suları dereyi coşurup tarlayı su basarak ne bitki varısa alıp gitdikden sonra bunu da tarlalıktan bellisiz bir hale gedirmişleridi. İmdi Hoca tarlasının bu halini görerek³⁰⁹ yine ellerini ve gözünü semaya kaldırıp “Ya Rabb³¹⁰ Senin kabahatın yok lakin tekmlil kabahat ben ahmağındır ki³¹¹ sana tarlamı gösterdim” der.

149- Bir defa Hoca'nın yüreği bozulmasından her nasılısa yatağına pisler³¹², lakin bunu karısına duyurmaklığa çekindiğinden ne yolda söyleyim deyü düşü-

(53)

nürüken şu tetbiri aklına koyup karısına çağırarak der ki karı bu gün ben ruyamda pek dehşetli bir ruya gördüm ki olmas soyından korkulu idi. Şöyle ki daha o korkudan şimdiye kadar titreyorum, karısı da kocacığım hayr ola söyle şu görduğun korkulu ruya ne imiş bakalım demesine, Hoca da karı, ruyamda gördüm ki 3 minareyi biri biri üzerine koydular ve üzerine de bir büyük çuvaldıs innesi koydular ve bunun üzerine de³¹³ bir büyük sine koyup bunun üzerine de beni oturdılar ve bu sallanmaya başlandı ve lakin bana dediler ki sakın çağırıp bağırma. O seman bunlarla beraber sen de düşersin ve para parça olursun, der demez, karısı der ki eğer senin yerine ben olsa idim korkuğdan yerime pisleridim, Hoca da “ ben de öyle yaptım ya, gel karı kimseye bir şey söylemeksiz bunu pakleyiver ” der.

150- Bir defa koylunun birisi merkebini gayb edip gelip Nasradın Hoca'ya yalvarır ki camide ehaliye söylesin de kim ki merkebini buldu ise gedirsin versin³¹⁴ deyü, Hoca da camide namas kıldıkdan sonra ehaliye hitaben der ki “ya muslimanlar, kim ki sisten³¹⁵ bu bulunduğunuz kemalette gelinceye kadar, kafe, çay, içki, tütün narkile³¹⁶ içmedi ise ve ya tomino keğad, tavli ve tama, oynamadı ise ve en siade de ünsüyet sohbet ve eğlencelerin hiç birinde bulunmadı ise, bu husurıma gelsin bunu görmek

³⁰⁸ Metinde *sevikmeğe*.

³⁰⁹ Metinde *göirerek*.

³¹⁰ Metinde *Rabt*.

³¹¹ Metinde *ahmağın dırki*.

³¹² Metinde *pirsler*.

³¹³ Metinde *üzerineze*.

³¹⁴ Metinde *versen*.

³¹⁵ Metinde *sitsen*.

³¹⁶ Metinde *larkile*.

isterim.“ İmdi camide bulunan ehalinin tekmi Hoca'nın bu söylediklerinin icrasında bulunmuş olmalarından kimsesi Hoca'nın huzuruna çıkmaklığa ce-

(54)

saret eyleyemez, yalnız birisi huzuruna gelerek “ Hoca ben bu yaşa kadar bu dediklerin içkilerden hiç birisin istimal³¹⁷ etmedim ve ne bir eğlence için oyun oynadım ve asla da öyle bir sohbetli şenliklerde bulunmadım “ dedikde Hoca o zaman merkebinin gayb eden ademi çağırıp “ merkebin işte. bundan daha iyi bir merkebin bulamazsın³¹⁸ al bunu “ deyerek o yanına gelen ademi gösterir.

151- Bir defa Ak-şehir'den bir sertalı (voyvoda) geçerken Ak-şehir ehali arsa-ı ubutiet eylemek için Nasradın Hoca'yı vekil teayin ederek merhum kır sertalıya gönderirler, Hoca huzuruna çıkıp lasım gelen ihtiram ile hoş-amedide bulundukda, kır sertalı Hoca'nın eyice bir kıspetini nasardan geçirdikten sonra Hoca'ya der ki, buranın ehali adam bulamadı da mı seni bana gönderirler? Hoca da “Adamı adama beni de sana gönderirler.” der.

152- Hoca'nın arkadaşlarından birisi Hoca'ya yoksulluğula nasıl geçiniyorsun deyü sordukda Hoca da pek iyi geçiniyorum der, onun üzerine o arkadaş³¹⁹ nasıl yoksulluğula bir adam iyi geçinebilir demesine, arkadaş sarurete alıştım da onun için iyi geçiniyorum, der.

153- Bir defa Hoca hırsızlığa gidip elindeki ege ile tüganın anahtarını kesmekliğe çalışırken rahsaten o esnadan danıdıklarından biri geçerek Hoca orada ne yapıyorsun der, Hoca da “ tambura çalıyorum “ dedikde

(55)

bunun üzerine o adam ya tamburanın sesi nerededir deyü sormasına da, tamburanın sesi yarın eşidilir der, ve sahihen de ertesi günü o düganın açılmış ve mallerinin sırkat edilmiş olduğu eşidilir.

³¹⁷ Metinde *birisini stimal*.

³¹⁸ Metinde *bulamatsın*.

³¹⁹ Metinde *arkada şı*.

154- Bir defa Hoca'ya dünyanın sonu³²⁰ ne zemandır³²¹ deyü sorduklarında hangi sonu sival eder zira iki sonu vardır der, en büyük sonu ben ölünce³²² ve küçük sonu da karım ölünce der.

155- Hoca bir defa bağçesinde odurup kavun ve karpuzları ince kökden hasıl olup ve muğari olarak da cevizlerin kalın kökden hasıl olduklarını seyredip bu hakka tefekkür eyleyerek esahdan Allah ne halk eylediğini bilmeyor, zira kavun ve kabak mahsulları ceviz ağaçlarında ve cevi[z]ler de bostanlarda hasıl o[l]ması iktiza ederidi demekde iken o sırada bir rusgâr esip odurmakda olduğu ceviz ağacının altında bir yokarıdan başına ceviz düşerek tesirli suretde kafasını ağrıdır, ve bunun üzerine Allah'ın halk eyledikleri usul pek toğrı imiş, zira eğer o kavun ve kabak ceviz ağacında³²³ biderek başıma düşmüş olsaydı mücerret başımı para parça edeceğidi der.

156- Hoca ekmiş bitirmiş olduğu sarmusaklardan³²⁴ yeyip yatdıkda karısı ağzından sarmısak kokuyor deyü yanına gelmez³²⁵, bu sebebe Hoca sarmusak yediğinde ağzı³²⁶ kokmamak için ne yolda sarmısağı ekmeli deyü dostunun birine sorar o da kabuğunu soyup ekersen kokmaz der.

(56)

Hoca da bu tetbiri yaparsa da yine kokar, defaden o dostuna sorar ki kend[i]nin söylediği usuli yapmış ise de yine kokmaktadır daha ne lâzımdır³²⁷ der. O da kendin de soyunup ekecek olurısan o vakıt kokmaz demesini de Hoca da bir tamam içra edip yine³²⁸ kokmakda olduğunu görerek hitdetlenip eline bir baş sarmısak alıp “ bire sen ne gibi kokmuş mahsulümüştün? Kabuğunu soydum ekdim fayide etmedi³²⁹, sundum ekdim yine fayde³³⁰ etmedi. Sen görünüşde tabiatını kolay değiştirenlerden değilsindir ” der.

³²⁰ Metinde *sunu*.

³²¹ Metinde *zeman dır*.

³²² Metinde *ölünçü*.

³²³ Metinde */ö/ işareti ters yazılmıştır*.

³²⁴ Metinde *sarmusaklardan*.

³²⁵ Metinde *deyüyanınagelmez*.

³²⁶ Metinde *sarmusakyediğindeağzı*.

³²⁷ Metinde *lazım dır*.

³²⁸ Metinde *içraedip*.

³²⁹ Metinde *etmede*.

³³⁰ Metinde *fayds*.

157- Hoca bağçesinde hasıl olan hıyarları sadıp bunların³³¹ paraları ile bir merkebe alır, ve buna bir gün otun yükledip³³² evine gedirmek için [ırmak]dan geçirirken merkebe ırmağın ortasında yıkılarak boğulur. Hoca da bunu görmesi ile helbetde hıyar parası ile alınan merkebin ölümü sudan olur, der.

158- Bir kere Hoca komşusunun evinden sağan çalmak istemesinden tamına çıkıp penceresinde eve giren ayn işiğğin yanındaki karanlığı direk zann eyleyip ona sarılıp da aşşağı eneceğim derkene birden bire aşşağıya düşüverir, hane sahibi kalk karı tez mumı yak bakalım ki eve hırsız girdi demesine Hoca obir taraftan, arkadaş hiç evme bu tüşüş bende iken bu gün de yarın da burdayım der.

159- Hoca'nın ekmekde olduğu soğanların köküne dükürmekde olduğunu görenlerin birisi bunun sebebini buna³³³ sorduğında, görüp görecekları³³⁴ su budır bu[n]-

(57)

dan başka hiç su vermeklik olmayacaktır o sebebe böyle yapıyorum, der.

160- Hoca ceynemekde olduğu sakızı yemek yemeğe sofraya vardığında çıkarıp burnının üzerine yapışdırır. Sufrada oduranlardan birisi Hoca niye böyle yaptın dedikde her-kesin kendi malı gözünün önünde olması iktizadır der.

NASRADIN HOCA'NIN MEZARI

∞

Merkum Hoca'nın mezarı yere ucları gömülü dört köşe üzerine dört ağaç direk üstünde bir köhnek tahtadan bir tavan tarafından siper edilmektedir, mezarın taşının baş tarafından paçavralardan müteşekkül (ve yok da taşdan) bir büyük sarık bulunmaktadır, mezarın üç tarafı kapalı olmayıp açık olup yalnız³³⁵ ziyaretçilerin geleceğı taraf yani poryaz tarafına olan şemdi iki kanatlı kapu ile örtülür, ve onunki üzerinde heybetli bir kilit asılmaktadır. Rüzgârdan direkler yatmaklığa meyallı görüldüğü halde ve üç tarafı da teknil açık bulunup³³⁶ ve üzerindeki örtünün dahı bir nev fakır entarisi gibi ya telik ve ya üstü ü[s]tüne tahta yamalı olarak diger taraftan da çifde kanatlı kapu ile muhafazada bulunuyor görölmesi

³³¹ Metinde *bu ların*.

³³² Metinde *yü ledip*.

³³³ Metinde *bunda*.

³³⁴ Metinde *görecekleği*.

³³⁵ Metinde *yalınız nız*.

³³⁶ Metinde *buluanup*.

(58)

her bir seyaheyne teacub ile elbetde o mezarda defn edilenin gayet nekre bir zatdan bulunmuş olmasına hökm³³⁷ eylemekden kendini³³⁸ alamamak ile beraber mücerrette bir gülmeklikde de bulunıcağıta şubhe yoktur. Lakin bazı cahil ve safteronların muzdarıb bulundukları hastalık ve ya emrazdan tahlislerine mezkûr mezarı ziyaret ve paçavra bağlamaklıkda devamları da halâ bu güne kadar görülmekdedir³³⁹. Bu da elbetde bilgisizlik eserinden başka hiç bir şeye ham edilemez.

İNTİHA

∞

YENİ TALİBİ

yahod

İLAVELİ TALİBİ

Bir haylı meshebi ve meşrebi divan gazel de[s]dan ve sair bu gibi edebi terennümü TALİBİ namındaki kitaba bu defa bir haylı eğlenceli destanlar ve divanlar daha zammuli boledenı isimle tab edilmeğe başlanmış olmasından birer dane edinmek arzu buyuran zevat ya Balkapanı Hanı'nda 42 nom. Ignatiadis'e ve yahod³⁴⁰ da Galata'da Perşembe Bazarı'nda Dimitrios Thomaidis Efendi'nin matbasına³⁴¹ muracaat ve bildirmeleri belli olunur. Fiat-ı kitab İstanbul ve taşralar içunda³⁴² yalınız (3) gruşdır.

(59)

BELA[GA]T-I MEZHAKKE

YANI

GÜLMEKLİĞE ŞAYESDE MESULİET

∞

³³⁷ Metinde *hömk*.

³³⁸ Metinde *kendinid*.

³³⁹ Metinde *görülmekdediri*.

³⁴⁰ Metinde *yaozda*.

³⁴¹ Metinde *matbasına*.

³⁴² Metinde *itksunda*.

Bir şahs-ı mefrusın başı ahvalda apansıs bir netice[-i] makusenin suhurı sebebi ile, pek fena bir suretde bozulmasından ve bunun her-kesi ve hatda halini gözünün önüne gedirinçe kendisini³⁴³ dahı güldürecek bir tavr-ı garip ve gülmeklik peyda eyleyecek hallerin basenleri.

∞

Yazı yasan bir adam için en büyük itsirab ne seman görülür? Deyü bir meclisde latife tarsında dermeyan olundukda hasır bulunan efendilerden birisi şu yolda beyan-ı efkâr eylemiş “Temir kalemile ya[z]maklığa başlayıp basen bunun işlememesi, biraz basıldıkda kağıdı telip yırtması, yahot ortası fasla³⁴⁴ ayrılıp³⁴⁵ beyaz iz³⁴⁶ bırakması ve bazı defa da mirekebin çoğı akıp yığılması, ve binaen-aleyh yazı yazanın rahatça³⁴⁷ kalem yörüdemesi en büyük itsirabı mucib olur” der ise de, lakin diger bir sayiri³⁴⁸ şu yolda bu hakka ifaden kelimada bulunur.

“Bir mahbubesi (kıs veya karı dostu) tarafından

(60)

mektub alan bir şahsı düşününüs. Bu ki almış³⁴⁹ olduğu mektubta acele cevabı da taleb olunuyor hatta mektubı gediren adem de orada bekleyor. Biçare ademciğez³⁵⁰ cevabı yazmaklığa başlamış, ilk sahifeyi doldurmak için kağıta³⁵¹ iki parmaklık yer kaldıkda tamam orada beyan eylediği fikir ve mutealâyı tevsî ve tevzihi içü[n] hatırına o kadar şeyler geliyor ki. Bunlardan tolayı da nasıl sevineceğini bilmeyor.

Bir de tamam sahife touldukda kağıt üzerine rih (rik) töküüp kağıdın o-bir tarafını cevirecek iken rihtanlığa el uzadır ki içinde hiç bir şey yok, bir şey olmadığını bildiği halde sehninde olanları gaib etmemek için rihtanlığı yine sallar turur. Sallamakda devam eylediği halde rihtandan bir şey tökülmediğini³⁵² görür iken göya daha ziade kuvvetle sallar ise rih tökülecek imiş gibi olanca kuvveti ile sallamaya başlar, nihayet rih tökülmeyince bari mirekeb kendi kendine kurusun deye kağıdı gözleri önüne

³⁴³ Metinde *kendi sini*.

³⁴⁴ Metinde *fasta*.

³⁴⁵ Metinde *aylılıp*.

³⁴⁶ Metinde *iks*.

³⁴⁷ Metinde *rahatsa*.

³⁴⁸ Metinde *sayiriri*.

³⁴⁹ Metinde *amlış*.

³⁵⁰ Metinde *adelciğez*.

³⁵¹ Metinde *kağıtsa*.

³⁵² Metinde *tagülmediğini*.

koyup beklemeye başlar, aksisi olacakda mirekeb çok sulu ve heva da rutubetli olmasından kurumak bilmez³⁵³, bu adem beş on dakika bekler. Mektubun bir hayli yerleri kurur ise de şurada burada dört beş kelime bir dürlü kurumak bilmediğinden anleri dahı parmaklarının harareti ile kurutmaya çalışır, asıl belanın çoğı ise bu ande görülür. Zira parmağını basıp kaldırdıkda altındaki kelimeleri bozup dallı budaklı bir şeylere tahvil ey-

(61)

lediğini görünce ademciğez üzüm üzülür, nihayet kağıdı kurudup öte tarafını çevirir, hal-buki evvelce aklına gelen güzel güzel şeylerin hiç biri zihninde kalmadığından bunları tekrar der hatır etmesine medar olmak için önden yazdıklarını bir kaç defa daha okursa da bir dürlü aklına gediremediğinden adam³⁵⁴ bi'l-aks ibtida ziyade beğenerek yazmış³⁵⁵ olduğu şeyleri de şimdi hiç beğenmemeye başlar. “O sırada³⁵⁶ o adamın halini düşünmek iktiza eder, yazacağı cevabın³⁵⁷ serien yazılması maşukesi tarafından reca olunduğı halde, başladığı ve yarısını yazdığı³⁵⁸ mektubu tekmiyan yırtar ve bir küçük pusula üzerine “bu gün sehnim³⁵⁹ perişan olduğundan cevabın yarına kadar tehiri hususındaki özürümün kabulünü istirham eylerim” deyü birkaç kelime³⁶⁰ yazıp ve anı zarfa koyarak göndermekliğe mecbur olur.

Biçare adem rikdan içinde bir kaç dirhem rıh bulunmamasından tolayı oğradığı belaya müteesüf iken bir buçuk saat sonra maşukesinden zarf deruninde bir keğat daha gelir açar bakar ki demincek kendi gönderdiği pusula meğer o zemanki telaş üzerine bunu yaş iken kapayup yollamış olduğundan yazılar keğadın diger tarafına yapışup bir takım dallar budaklar peyda edüp okunmak mimkin olmayacak bir hale gelmiş. Maşukesi de bir şey yazmıyor ki muhaberede bu kadar tezliğe mecburiyet veren hal nedir

(62)

³⁵³ Metinde *bilmel*.

³⁵⁴ Metinde *mada*.

³⁵⁵ Metinde *yazdı*.

³⁵⁶ Metinde *osırada*.

³⁵⁷ Metinde *cesabın*.

³⁵⁸ Metinde *yatsıdı*.

³⁵⁹ Metinde *gehnim*.

³⁶⁰ Metinde *belime*.

anlasın!!! Artık bu gibi bir ıstıraba tüşen bir adem kendi kendine demez mi ki. Ah!!
gidi me'lun [r]ıktan?... Ah!! Tövbeler tövbesi olsun bir daha seni boş
bırakmayayım³⁶¹!!

☆

☆ ☆

Yeni elbise geymiş gayet süslenmiş olduğunuz halde bir ziyareti aşikane³⁶² (sevilen
dost) gitmekde iken bağçe kapusından geçiyo[r]sunuz (acaba İstanbul'ın sair işlek
mahallerinde de bu gibi haller vaki olma mı ki?) tranvay bir taraftan, arabalar bir
taraftan sürücü bargirleri, yük hayvanları, sırık hamalları ve bekeler üzerinde de sıra
ile köpeklerin uyumaları diğer taraftan, bunların hangisinden kendinizi
koruyacağınızı bilemeyip çekinerek gideriken bir de hiç beklemediğiniz bir taraftan
“vardaa!” na'rasını eşitmekle beraber altmış okkalık bir un cuvalıdır size carpar,
terbiesiz³⁶³ hamalı tekdir edecek olursunuz, bu sırada “kör mü idiniz?... sakına
idiniz?... Cevabını alırsınız. Geyindiğiniz caket fasona olduğundan unları mendiliniz
ile silmeye çalışırsanız da aksisi olarak daha ziade yayılıp suvanır ya o halde iki
tarafalı dükanlarda bulunanların bakıp gülmelerine ne dersiniz?...

☆

☆ ☆

Bir kibare ilk defa olmak üzere gedilmiş hane sahibi olan zat gayet mutevazı gayet
na[z]ik huzurına giril-

(63)

diği zaman ta kapudan istikbal itmesi insanı adeta mahcub³⁶⁴ etmiş çıkıldığı zaman
ise ta merdivan başına kadar gönderici çıkmış, “aman efendim, lutf ediniz merhamet
buyurunuz, zahmete girmeyiniz ihsan ediniz” deyü her kelimedede yerden berü temenna
ederek geri geri çıkıyorsunuz bir de paldır küldır merdivenden aşşağı yuvarlanırsınız!
Acaba³⁶⁵ bu halde o kadar nazık olan hane sahibi sizden³⁶⁶ mi özür diler yoksa

³⁶¹ Metinde *bırapmayayım*.

³⁶² Metinde *aşikaneve*.

³⁶³ Metinde *terbie siz*.

³⁶⁴ Metinde *mahzdub*.

³⁶⁵ Metinde *acata*.

³⁶⁶ Metinde *sitden*.

arkanızdaki³⁶⁷ merdiveni görmediğinden tolayı siz anden mi? Dikat buyurmalıdır ki hane sahibi olan efendi hazretleri sisden ösür dilese artık kafanın yarıklarına ve akan kanlara bakmayarak güler yüz de göstermekliğe mecbursunuz.

☆

☆ ☆

Alafranka usullarının acemisi bulunuyorsun³⁶⁸, fakat acemi görünmek de istemeyorsunuz, hatta alafrangalığın birçok şeylerini pek beğendiğinden halde başka cihetlerini de³⁶⁹ hiç beğenmeyerek itirazlar³⁷⁰ ediyorsunuz. Bu halde bir gün sufra siyafetlerinden birinde davetli bulunuyorsun³⁷¹, bir eksiklik etmemek ziadesi ile dikkat ederek hiç bir yolsuzlığa da³⁷² bulunmadığını görmenisden³⁷³ kendi kendinise bir sevinç³⁷⁴ his ediyorsun. Yemeklerin nihayetinde kâse deruninde önünüze bir su getiriyorlar³⁷⁵ ki sıcak olduğunu çıkan dumanlardan anlıyorsunuz³⁷⁶. Bunu hoşab (hoşap) belleyerek “zevzekler hoşab³⁷⁷ sıcak³⁷⁸ mı yener? Ağışlarının tatını bilseler bunu soğuk

(64)

yerler” deyü kendi kendinize muallanmaya başlayarak kaşık dahı bulunmadığı cihetle kâseyi kaldırıp içiyorsun. “ O!! Ne?... Hoşaf değil ya!! Adeta bir kâse sıcak su, bir de bakıyorsun ki her-kes kendi³⁷⁹ önündeki kâsenin içine ellerini sokup yeykayorlar... Fakat size sufrada bulunanların hiç biri gülmüyor, zira beraber taam etmekdesinis, her-kesde terbiye, ve nesakete³⁸⁰ ehemmiyet var, yalnız görüyorsun ki³⁸¹ ayakda hitmet eden bir uşak size güldükden ma da diğer uşaklara da kaşı ve

³⁶⁷ Metinde *arkanıtdaki*.

³⁶⁸ Metinde *acemisibulunuyorsunıs*.

³⁶⁹ Metinde *basıcıhetlerinide*.

³⁷⁰ Metinde *itiraalar*.

³⁷¹ Metinde *bulunuyorsunas*.

³⁷² Metinde *yolsuzlıdaga*.

³⁷³ Metinde *bulunmadığınısıgörmenisden*.

³⁷⁴ Metinde *sevinds*.

³⁷⁵ Metinde *sugetiriyorlar*.

³⁷⁶ Metinde *anlayorz sunız*.

³⁷⁷ Metinde *hoşah*.

³⁷⁸ Metinde *sıcakk*.

³⁷⁹ Metinde *keskendi*.

³⁸⁰ Metinde *yesakete*.

³⁸¹ Metinde *görüsunıski*.

gözü ile sizi işaret edip gösteriyor. İşte bir eksiklik ki insana gülmeklik değil teesüf etmeklik verir.

HİTAM

İTİZAR-I MEHSUS-- Şirket-i nevrie tarafından tab³⁸² edilecek kitablara abone kayd edilerek isimlerini kitabların sonunda bulundurmaklığa vad edilmiş olan rağbetlü kariinin bu tab³⁸³ edilmiş olan ehemmiyetden ari iki kitabın hıtamında bulundurmaklığı³⁸⁴ yakışık bilmeyip diğerlerinde bulunacağına³⁸⁵ kani olup bu hoş görülmeyecek kaideden tolayı da ma'zur görmeleri arzu olunur.

³⁸² Metinde *tarafindantab*.

³⁸³ Metinde *botab*.

³⁸⁴ Metinde *bulunıv dırmaklığı*.

³⁸⁵ Metinde *bulunacadına*.

4. SÖZLÜK - DİZİN

4.1. Dizin Oluşturulmasında Dikkat Edilen Hususlar

1. Farsça izafet i'leri dizine dahil edilmedi.
2. Kalıplaşmış Farsça terkipler bir arada verildi. İki kelimenin tek bir kavramı ifade ettiği durumlarda kelime dizinde 1. kelimenin alfabetik sırasına konuldu: *icâb-ı cevab* “cevap verme”, *hoş-âmedî* “hoşamedî, hoş geldin”.
3. Eserin “Mukaddeme Yahod Nasradın Hoca Kitabına Bir Nazar” adlı bölümünde ilk sayfa numarası yazılmamış ancak bunu takip eden sayfa numarası 2 olarak gösterilmiştir. Sayfa numaralarının akışına göre bu sayfa numarası 1 kabul edildi.
4. Arapça terkipler bir arada gösterildi: *fî'l-vaki*.
5. Kelime kökünün sonundaki ses değişimlerinin olduğu kelimeler dizinde kök halleriyle gösterildi: *gider* örneğinde kök *git-* olarak alındı
6. Dizideki yer bildiren sayılar fıkra numarasına göre yazıldı.

4.2. Sözlük – Dizin

A

a <T. *a*, ‘şaşma, acıma, üzülmeye, kızma vb. duyguların anlatılmasında kullanılan ifade’.

a. 32, 45, 50

abdest <F. *āb* + *dest*, (din) ‘abdest’.

a.+ini 8

abdesbane <F. *āb* + *dest* + *hāne*, ‘abdest alınan yer’.

a.+de 8, 8

a.+ye 8

abdest al- <F. *āb* + *dest*, T. *al-*, ‘abdest almak’.

a.-ırken 8

a.-ırkene 34

abdestsiz <F. *āb* + *dest*, T. *+siz*, ‘abdesti olmayan kimse’.

a.+dır 34

abone <Fr. *abonné*, ‘sürekli yayınları, parasını önceden ödeyerek alan’.

a. 64

acaba <A. ‘*acebā*, ‘merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz’.

a. 36, 44, 62, 63

acayib <A. ‘*acā’ib*, ‘acayip, tuhaf’.

a. 5, 46

a.+dır 36

acele <A. ‘*acele*, ‘çabuk, hızlı’.

a. 60

acele et- <A. ‘*acele*, T. *et-*, ‘hızlı, çabuk olmak’.

a. 29

acemi <A. ‘*acemī*, ‘usta olmayan, bir işi tam bilmeyen, yeni’.

a. 43, 44, 63

a.+si 63

acı- <T. *acı-*, ‘merhamet etmek, kötü bir duruma üzülmek’.

a.-dılar 39

a.-yıp 14

a.maksız 20

acık- <T. *acık-*, ‘acıkmak’.

a.-ıp 26, 45

a.-dı 40

aç <T. *aç*, ‘tok olmayan, aç’.

a. 51

aç- <T. *aç-*, ‘açmak’.

a.-ması 14

a.-amaz a. 46

a.-ar 46, 61

a.-dıkda 37

a.-ma 19, 46

a.-mış 28

açık <T. *açık*, ‘açık’.

a. 40, 11

açık bulun- <T. *açık*, *bulun-* ‘açık olmak’.

a.-up 57

açıkgözlülük <T. *açıkgözlülük*, ‘açıkgözlülük’.

a.+de 43

açıklık <T. *açıklık* ‘açık olma’.

a.+ını 51

açık ol- <T. *açık*, *ol-*, ‘açık olmak’.

a.-up 57

açıl- <T. *açıl-*, ‘açılmak’.

a. -ır 41

a.-madık 31

a.-mış 55

adam bk. *adem*

a. 13, 27, 29, 36, 54, 59

a.+a 54

a.+ı 54

a.+ın 35, 61

adam ol- <A. *ādem*, T. *ol-*, ‘yetişkin olmak, adam olmak’.

a.-mak 39

ad- bk. *at-*

a.-ar 16, 22

aded <A. *ādet*, ‘alışkanlık’.

a. 52

a.+leri 50

adem / adam <A. *ādem*, ‘kişi, kimse’.

a. 5, 7, 8, 16, 17, 20, 21, 21, 22, 22, 23, 23, 27, 27, 28, 32, 32, 35, 37, 39, 43, 44, 49, 54, 55, 60, 60, 61, 62,

a.+e 5, 24

a.+i 17, 54, 54

a.+idim 38	a.+ın 33, 33
a.+in 13, 15, 15, 22, 32	ağa <Moğ. <i>ākā</i> , ‘geniş toprakları olan, varlıklı ve sözü geçen kimse’.
a.+ler 16, 27, 36, 44	a. 31, 31
a.+leri 14, 45	a.+sı 31
a.+lerin 23	ağaç <T. <i>ağaç</i> , ‘(bitki) ağaç’.
a.+lerine 1	a. 10, 15, 21, 33, 57
ademciğez <A. <i>ādem</i> , T. <i>+ciğez</i> , ‘zavallı adam’.	a.+a 33, 33
a. 60, 61	a.+dan 10
adeta <A. <i>‘ādetā</i> , ‘sanki, hemen hemen’.	a.+ın 21, 28
a. 63, 64	ağır- bk. ağır-
adet edin- <A. <i>‘ādet</i> , T. <i>edin-</i> , ‘alışkanlık, görenek haline getirmek’.	a.-mayı 20
a.-mişleridi 22	ağırlık ver- <T. <i>ağırlık</i> , <i>ver-</i> , ‘yük etmek’.
adi <A. <i>‘ādī</i> , ‘bayağı, sıradan’.	a.-memek 46
a. 18	ağıs bk. ağız
aferim bk. aferin	a.+ını 47
a. 43	a.+larının 63
aferin / aferim <F. <i>āferin</i> , ‘aferin, bravo’.	ağla- <T. <i>ağla-</i> , ‘ağlamak’.
a. 36	a.-mağle 11
ağ <T. <i>ağ</i> , ‘(balık vb. için) ağ’.	a.-ma 30
a.+ı 33	a.-makda 11, 30
	a.-yalım 30
	a.-yarak 11

a.-yın 30	a.+dan 21
a.-yorsın 40, 40	ahmak <A. <i>aḥmak</i> , ‘aptal, ahmak’.
a.-yorum 40, 40	a. 7,
ağrı <T. <i>ağrı</i> , ‘ağrı, acı’.	a.+ındır 50, 52
a. 38	ahret <A. <i>āḥiret</i> , (din) ‘öteki dünya’.
ağrı çek- <T. <i>ağrı</i> , <i>çek-</i> ‘ağrı çekmek’.	a.+de 14
a.-erse 37	ahsır- bk. <i>aksır-</i>
ağrıd- <T. <i>ağrıd-</i> , ‘ağrıtmak, ağrı vermek’.	a.-dığında 50,
a.-ır 55	a.-masından 50
ağız / ağıs <T. <i>ağız</i> , (vücut) ‘ağız; torbanın giriş ve açık kısmı’.	ahur / ahır <F. <i>āḥūr</i> , ‘ahır’.
a.+ı 12, 40, 40, 40, 55	a. 15, 16
a.+ına 50	a.+a 20, 23, 29, 34, 39
a.+ından 45, 55	a.+dan 21
a.+ını 19, 46, 46, 46, 47, 48	a.+ına 15
ah <A., F. <i>āh</i> , ‘pişmanlık bildiren bir ifade, ah’.	ahval <A. <i>aḥvāl</i> , ‘durum, vaziyet’.
a. 62, 62	a.+da 59
ahçe bk. <i>akçe</i>	a.+ına 1
a. 22	a.+ini 1
a.+lere 22	ahzuita <A. <i>aḥḍ, i ‘ṭā’</i> (F. iza.), ‘alışveriş, alım satım’. Tietze, C. I, 121.
ahır bk. <i>ahur</i>	a. 43
	ak <T. <i>ak</i> , ‘beyaz’.
	a. 21, 25

ak- <T. *ak-*, 'sıvıların aşağıya doğru hareket etmesi'.

a.-maya 10

a.-an 63

a.-dığın 10

a.-ıp 40, 59

a.-makda 8

akçe / ahçe <T. *akçe*, 'Osmanlı'da bir para birimi'.

a. 4, 4, 4, 11, 11, 24, 33, 33, 36, 36,

a.+mi 11

a.+si 30, 36

a.+yi 30, 36, 42

akıllı <A. '*akl*, T.+*lı*, 'akıllı, zeki'.

a.+dır 44

akl <A. '*akl*, 'akıl; hafıza'.

a.+ı 52

a.+ıma 29

a.+ımla 29

a.+ın 25

a.+ına 53, 61, 61

aklı başına gel- <A. '*akl*, T. *baş*, *gel-*, 'bilinci yerine gelmek'.

a.-diğinde 30

aklı kesmiş ol- <A. '*akl*, T. *kes-*, *ol-*, 'anlamak, idrak etmek'.

a.-masından 48

aksır- / ahsır- <T. *aksır-*, < ET *asur-*, (ses taklidi) 'hapşırmaq'. Tietze, C. I, 131.

a.-ır 26

a.-masına 26

aksi <A. '*aksī*, 'ters, zıt, olumsuz'.

a.+si 60, 62

akşam <ET *aḥşam*, 'akşam vakti'. Clauson, 96.

a. 32, 34, 37

a.+ları 31

akşamlayın <T. *akşamleyin*, 'akşam vakti'.

a. 28, 34, 43, 51

al- <T. *al-*, 'almak; satın almak'.

a. 8, 45, 54

a.-dın 44, 46

a.-mak 25, 39

a.-mam 16

a.-alım 33

a.-dığı 38	10, 11, 12, 13, 13, 13, 19, 20,
a.-ıp 38	24, 24, 24, 28, 28, 31, 38, 38,
a.-ın 22	39, 42, 44, 46, 46, 47, 48, 48,
	49, 51, 52, 56
a.-maz 17, 47	alafrangalık <İt. <i>alla franca</i> , T. + <i>lık</i> , 'alafrangalık'.
a.-maklığa 19	
a.-mazıdı 19	a.+ın 63
a.-masında 48	alafranka <İt. <i>alla franca</i> , 'Avrupa tarzı, alafranga'.
a.-mış 6, 31, 60	a. 63
a.-amadın 50	alamet <A. <i>alāmet</i> , 'belirti, işaret'.
a.-an 60	a.+ini 31
a.mışlar 44	aldır- <T. <i>aldır-</i> , 'aldırmak'.
a.-arak 30, 37, 39, 42, 50	a.-ması 35
a.-asın 25	alet <A. <i>ālāt</i> , 'alet, araç'.
a.-dığın 43	a.+leri 51
a.-dılar 11	alık <ET <i>aluk</i> , <i>al-</i> , 'kaşıklamak'. Clauson, 135-136.
a.-dım 30, 45, 46	a. 40
a.-ır 11, 36, 40, 45, 56	alıko- <T. <i>al-</i> , <i>ko-</i> , 'almak'.
a.-ırım 36	a.-r 16
a.-ırlar 19	a.-ydum 17
a.-ma 20	alın- <T. <i>alın-</i> , 'alınmak; satın alınmak'.
a.-madım 17	a.-mış 2
a.-ıp 5, 7, 7, 7, 7, 8, 8, 9,	

a.-ıp 36	alt <T. <i>alt</i> , ‘alt, taban’.
a.-an 56	a.+ıa 25
alış- <T. <i>alış-</i> , ‘alışmak’.	a.+ına 21, 24, 25, 26, 38
a.-tım 54	a.+ında 8, 15, 33, 55
alışveriş <T. <i>al-</i> , <i>ver-</i> , ‘alışveriş’.	a.+ındaki 60
a.+de 6	a.+ından 21
alim <A. <i>‘alīm</i> , ‘alim, bilgili kişi’.	altı <T. <i>altı</i> , (sayı) ‘elli’.
a. 22, 23, 23	a. 19, 19
Allah <A. <i>al-lāh</i> , (din) ‘yaratıcı, Tanrı’.	altın bilezik <T. <i>altın</i> <ET <i>altun</i> Clauson 131., <i>bilezük</i> Clauson, 345., ‘altından yapılmış bilezik’.
a. 16, 30, 51, 51, 51, 55	a.+leri 42
a.+a 16, 24, 28, 39, 49	altmış <T. <i>altmış</i> , ‘(sayı) altmış’.
a.+dan 17, 45	a. 62
a.+ın 55	altolun- <T. <i>alt</i> , <i>olun-</i> , ‘üstün gelememek, yenilmek’.
Allah Allah <A. <i>al-lāh</i> , (din) ‘şaşıрма, can sıkıntısı gibi durumlarda kullanılan söz’.	a.-acağını 11
a. 11	aman <A. <i>emān</i> , ‘yardım veya bir suçun bağışlanması istenirken söylenen söz’.
Allah kerim <A. <i>Allāh</i> , <i>kerīm</i> , ‘Tanrı büyüktür’.	a. 6, 46, 51, 63
a. 22	amma <A. <i>ammā</i> , ‘ama, fakat’.
Allah versin <A. <i>Allāh</i> , T. <i>ver-</i> , ‘Allah versin’.	a. 13, 21, 24, 30, 30, 49
a. 37	an <A. <i>ān</i> , ‘çok kısa zaman, lahza, dakika’.

a.+de 60	a.-yınca 11
ana <T. <i>ana</i> , ‘anne’.	a.-yıp 28
a.+n 40	a.yorsunuz 63
a.+sı 19	anlad- <T. <i>anlat-</i> , ‘bilgi vermek, izah etmek’.
anahtar <Yun. <i>anikhtóri</i> , ‘anahtar’.	a.-ır 37, 39, 43
a.+ını 54	anler <T. <i>onlar</i> , ‘onlar’.
anden <T. <i>andan</i> , ‘ondan’.	a. 6, 10, 23, 32, 32
a. 36, 63	a.+i 60
anı / ani <T. <i>anı</i> , ‘onu’.	a.+in 19
a. 61	anne <T. <i>ana</i> , (insan ve hayvan için) ‘anne’.
anın <T. <i>anın</i> , ‘onun’.	a.+ğın 37
a. 2	a.+leri 8
ağır- / ağır- <T. <i>anır-</i> , (hayvan) ‘(ses taklidi) eşek bağırması, anırmak’.	apansıs <T. <i>ap+ansız</i> , ‘aniden, birdenbire’.
a.-maya 21	a. 59
ani bk. <i>anı</i>	ara <T. <i>ara</i> , ‘iç; iki ve daha çok şey veya kimseyi ayıran bölge’.
a. 38	a.+larında 15, 41, 9
anla- <T. <i>anla-</i> <ET <i>aḡla-</i> , ‘idrak etmek, akıl yoluyla kavramak’. Tietze, C. I, 179.	a.+sına 30
a.-mak 27, 51	a.+sında 11, 14, 28, 29, 29, 29, 34, 35, 37, 52
a.-mayor 47	ara- <T. <i>ara-</i> , ‘bulmaya çalışmak, aramak’.
a.-rsın 45	
a.-sın 62	

a.-maklığa 14	a.+sına 9, 21, 21,
a.-dıktan 49	a.+sında 41
a.-rsın 5	a.+sındaki 6
a.-yarak 7, 32	a.+sındakini 47
a.-yip 48	a.+sından 10, 15, 38
a.-yorsunuz 41	arkadaş <T. <i>arkadaş</i> , ‘arkadaş, dost’.
a.-yorum 49	a. 20, 44, 48, 49, 54, 56
araba <? <i>araba</i> , ‘araba’. Tietze C. I, 190.	a.+ı 54
a.+lar 62	a.+ının 51
a.+nın 8, 32	a.+lar 12, 3, 6
a.+ya 32	a.+ları 6, 10, 15, 33, 35, 38, 43
ardı sıra <T. <i>art</i> , Yun. <i>seirá</i> , ‘Ardınca’.	a.+larından 10, 54
a. 10	a.+larının 7
ari <A. ‘ <i>arī</i> , ‘ayrı, farklı’.	a.+ler 47
a. 64	arkası sıra <T. <i>arka</i> , Yun. <i>seirá</i> , ‘peşinden, ardından’.
arka <T. <i>arka</i> , ‘Geri, art, peş; bir şeyin ters yüzü’.	arkam sıra. 37
a.+da 28, 28	arpa <T. <i>arpa</i> <ET <i>arpa</i> , (bitki) ‘arpa’. Clauson, 198.
a.+dan 47	a. 44, 44
a.+mdakine 6	ars-ı ubutiet eyle- <A. ‘ <i>arz</i> , ‘ <i>ūbūdiyyet</i> (F. iza.), T. <i>eyle-</i> , ‘kulluk etmek, kulluk göstermek’.
a.+nızdaki 63	a.-mek 54
a.+sı 27	

art- <T. *art-* <ET *art-*, ‘artmak, fazlalaşmak’. Tietze, C. I, 201.

a.-masından 31

artık <T. *artık*, ‘bundan sonra, bundan böyle’.

a. 62, 63

artır- <T. *artır-*, ‘daha yüksek fiyat vermek’.

a.-arak 42

a.-ır 42

a.-maklığa 42

arzu <F. *ārzū*, ‘istek’.

a.+mı 30

arzu buyur- <F. *ārzū*, T. *buyur-* ‘bir şeyin olmasını istemek, istekte bulunmak’.

a.-an 58

arzula- <F. *ārzū*, T. +la-, ‘istemek, candan istemek’.

a.-yip 42

arzu olun- <F. *ārzū*, T. *olun-*, ‘istenmek, arzu edilmek’.

a.-ur 64

as- <T. *as-*, ‘asmak, sarkıtmak’.

a.-ar 32

asıl <A. *aşl*, ‘esas, temel, gerçek’.

a. 40, 60

asıl- <T. *asıl-*, ‘asılmak’.

a.-makdadır 57

asla <A. *aşlā*, ‘hiçbir zaman, hiçbir biçimde’.

a. 7, 25, 29, 42, 54

aşağı / aşşağı <T. *aşağı*, ‘aşağı’.

a.+ya 28

aşşağı bk. *aşağı*.

a. 36, 37, 37, 47, 48, 56, 63

a.+dan 4

a.+ta 37

a.+ya 37, 56

at <T. *at*, (hayvan) ‘bir yük taşıma hayvanı, at’.

a. 25, 34, 7

a.+a 9, 9, 24, 25, 34, 34

a.+ı 34

a.+ım 34

a.+ın 9, 25, 25

a.+ına 25

a.+ınan 24, 25

a.+ını 34

a.+ının 34	ati <A. <i>ātī</i> , ‘daha sonra, gelecek’.
a.+ları 34	a.+ye 1
a.+ların 34	atik <T. <i>atik</i> , ‘hızlı, çevik’.
a.+larına 34	a. 46
a.+larını 24	atla- <T. <i>atla-</i> , ‘atlamak.; cinsel ilişkide bulunmak’.
at- / ad- <T. <i>at-</i> , ‘atmak, fırlatmak’.	a. -yacağı 22
a.-maya 5	a.-yanın 9
a.-acakları 33	atlı <T. <i>atlı</i> , ‘atı olan veya ata binmiş kişiler’.
a.-ar 5, 28, 30	a. 4
a.-arak 14	a.+lar 4
a.-dı 5, 5	av <T. <i>av</i> , (hayvan) ‘hayvanları yakalama işi’.
a.-dıktan 28	a.+a 24, 25
a.-dım 33	a.+ına 14
a.-ıp 6, 11	avdet et- <A. ‘ <i>avdet</i> , T. <i>et-</i> , ‘geri dönmek’.
a.-mayorsın 46	a.-eriken 26
a.-mışıldım 17	avla- <T. <i>avla-</i> , ‘hayvanı ölü veya diri ele geçirmek’.
ata <T. <i>ata</i> , ‘birinin geçmişte yaşamış büyükleri; baba’.	a.-maklığa 33
a.+larını 39, 39	ay <T. <i>ay</i> , (astronomi) ‘uydu, ay; zaman ay’.
a.+larım 39	a. 6, 36, 43, 43
a.+larımı 38	
ateş <F. <i>āteş</i> , ‘ateş, od’.	
a.+e 10	

a.+ında 5	a. 27
a.+ın 5, 5, 7	a.+dırlar 27
a.+a 16, 16	ayıl- <T. <i>açıl-</i> , ‘sarhoşluk veya baygınlık sonrası kendine gelmek’. Clauson, 56.
a.+ı 36	
a.+ın 28, 28	a.-dıkda 44
a.+i 36, 43	ayine bk. <i>ayne</i> .
a.+ları 6	a.+ye 42
a.+n 43, 56	aylık <T. <i>aylık</i> , ‘belirli bir aydan beri olan’.
ayak <T. <i>ayak</i> , (vücut) ‘ayak’.	a. 19, 19
a. 26, 26	ayne / ayine <F. <i>āyine</i> , ‘ayna’.
a.+ı 25, 34	a.+nin 33, 42
a.+ıgın 34	aynı <A. ‘ <i>ayn</i> , F. <i>-ī</i> , ‘tıpkı, benzer’.
a.+ım 34	a. 10
a.+ımın 21	ayrıl- <T. <i>ay(ı)rıl-</i> , ‘bir yerden, kişiden veya şeyden uzaklaşmak; ikiye bölünmek’.
a.+ını 23, 25, 26, 34, 34	a.-amayıp 45
a.+da 64	a.-dığında 20
a.+ları 15, 21	a.-ıp 59
a.+larını 12	azamet <A. ‘ <i>azamet</i> , ‘büyüklük, ululuk’.
a.+larının 21	a.+ile 12
ayağa kalk- <T. <i>ayak</i> , <i>kalk-</i> , ‘ayakları üzerinde durmak, doğrulmak ve ayakları üstünde durmak’.	azen <A. <i>ezān</i> , (din) ‘ezan’.
a.-ıp 9	
ayaklı <T. <i>ayaklı</i> , ‘ayakları olan’.	

a. 4
azık <T. *azuk*, ‘yiyecek ve içecek, yemek’.

a.+ını 51

B

baba <T. *baba*, ‘baba’.

b.+mın 9, 44

b.+n 40

b.+sının 5, 37

baça <F. *bāce*, ‘evlerin çatısında bulunan, yanan maddelerden çıkan dumanı ve gazı dışarıya atan kısım’.

b.+dan 28

b.+nın 28

bağ <F. *bāğ*, ‘meyve bahçesi, bostan’.

b. 43, 43

b.+da 43

bağçe <F. *bāğçe*, ‘meyve veya sebze yetiştirilen toprak parçası’.

b. 7, 62

b.+de 28, 28

b.+den 36

b.+lerimize 3

b.+nın 7

b.+sinde 55, 56

bağçevan <F. *bāğčebān*, ‘bahçe ile ilgilenen kişi, bahçe ürünü yetiştiren kişi’.

b. 7

b.+a 38

bağır- <T. *bağır-*, ‘yüksek ve gür ses çıkarmak’.

b.-masına 22

b.-ırsın 22

bağla- <T. *bağla-*, ‘bir şeyi bir şeye tutturmak; düğümlemek; sarmak’.

b.-dıkdan 27

b.-maklıkda 58

b.-r 47

b.-ym 50

b.-yip 36, 46

bahs <A. *bahs*, ‘bahis, iddia’.

b.+ı 9, 9

bak- <T. *bak-*, ‘gözleri bir şey üzerine çevirmek; aramak; anlamak; incelemek’.

b. 18, 19, 21, 21, 23, 26

b.-alım 17, 20, 27, 32, 41, 41,
46, 46, 46, 46, 47, 53, 56

b.-anlara 47

b.-anları 47

b.-ar 4, 4, 28, 36, 36, 61

b.-ariken 14

b.-arkene 40

b.-arlar 16, 33

b.-arsın 31

b.-ayım 5, 12, 14, 20, 30, 43

b.-ayım 46, 46

b.-ayiri 21

b.-dığı 19

b.-dıkda 38

b.-ıp 9, 62

b.-ıyorsunıs 64

b.-madığı 42

b.-makda 16

b.-maya 52

b.-mayarak 63

b.-maziken 16

b.-up 19

bakakal- <T. *bak-*, *kal-*, ‘şaşkın bir biçimde ne yapacağını bilmeden bakmak’.

b.-ır 13

bakıl- <T. *bakıl-*, ‘bir şeyin iyi durumda olması için dikkat etmek, önem göstermek’.

b.-masını 25

bakıye <A. *baḳīyye*, ‘artan, kalan’.

b.+si 20

baki <A. *bāḳī*, ‘artan, kalan; kalıcı’.

b. 1

b.+sini 26

bağış <F. *baḡış*, ‘bağış’.

b. 49

bakkal <A. *baḳḳāl*, ‘yiyecek, içecek ve diğer çeşitli malzemelerin satıldığı yer dükkan. Bu dükkanı işleten kişi’.

b. 38

balçık <T. *balçık*, ‘killi, koyu ve yapışkan çamur’. Clauson, 333.

b. 15

b.+ın 15

balık <T. *balık*, <ET *balık* (hayvan) ‘balık, av’. Clauson, 335.

b. 33, 33

balık ağcılar <T. *balık*, *ağ+cı*,
'(balık vb. için) balık tutan kişiler veya
mesleği balık tutmak olan kişiler'.

b.+nın 33

balta <T. *balta* <ET *baltu*, 'balta'.
Clauson, 333.

b.+ya 30

b.+yı 30, 30

ban <T. *ban*, 'ben zamirinin
yönelme durumu eki almış biçimi'.

b. 5, 16, 17, 17, 18, 18, 20, 20,
21, 25, 31, 31, 37, 41, 41, 46,
48, 49, 50, 53, 54

barı <F. *bārī*, 'hiç değilse, öyleyse,
hiç olmazsa'.

b. 4, 37, 38, 48, 60

bargir <F. *bârgīr*, (hayvan)
'beygir'. Tietze, C. I, 281.

b.+leri 62

bas- <T. *bas-*, 'bir şey üzerine
kuvvet vererek basmak; vücut ısısı
artmak ve susamak'.

b.-ıp 10, 60

basen <A. *ba'zan*, 'bazen; bazı'.

b. 59

b.+leri 59

basıl- <T. *basıl-*, 'basmak işi
yapılmak'.

b.-dıkda 59

baş <T. *baş*, (vücut) 'baş, kafa;
başlangıç noktası'.

b. 46, 56, 57

b.+ı 30, 33, 40, 59

b.+ıdır 14

b.+ına 18, 3, 48, 63, 24, 38, 40,
55

b.+ında 26, 31, 37-38

b.+ındaki 26

b.+ım 24

b.+ıma 55

b.+ımı 55

b.+ımın 33, 44, 50

b.+ına 24, 38, 40, 55

b.+ında 38, 40, 52

b.+ından 14, 38, 39

b.+ını 14, 15, 27, 27, 27, 39,
44, 46, 50

b.+larını 45, 45

başı kıcı <T. *baş, kıcı*, (vücut)
'vücudun çeşitli yerleri'.

b. 14

başka <T. *başka*, 'diğer, öteki'.

b. 3, 28, 36, 47, 48, 57, 58, 63

b.+sı 28

b.+sını 35

başla- <T. *başla-*, 'harekete geçmek'.

b. 31, 39, 42

b.-masına 7

b.-masında 32

b.-masından 10

b.-dı 19, 39

b.-dığı 61

b.-mış 52, 59

b.-r 4, 4, 5, 5, 5, 5, 6, 7, 10, 10,
11, 12, 12, 13, 15, 15, 15, 15,
16, 18, 20, 21, 21, 21, 21, 24,
24, 25, 31, 34, 42, 43, 45, 49,
50, 51, 51, 52, 60, 60, 61

b.-rlar 10, 14, 21, 25, 32, 35

b.-yarak 64

b.-yınca 26, 33

b.-yıp 59

başlan- <T. *başlan-*, 'başlama
işi yapılmak'.

b.-dı 53

b.-mış 58

başlıca <T. *başlıca*, 'önemli, önde
gelen'.

b.+sı 19

batır- <T. *batır-*, 'bandırmak'.

b.-ıp 13

batlıcan <A. *bādicān* <F. *bādingān*,
'patlıcan'.

b. 31

bayağı <T. *bayağı* <*bayakı*, 'adi,
sıradan'. Clauson, 385.

b. 18

bayıl- <T. *bayıl-*, 'bilincini kaybetme,
baygın olma durumu'.

b.-ıp 30

b.-ır 30

bayram <ET *baḍrām*, 'özel olarak
kutlanan gün'. Clauson, 308.

b. 18

b.+dır 18

bazı <A. *ba'zī*, 'kimi, birtakım'.

b. 9, 22, 40, 58, 59

bean <A. *beyān*, ‘beyan, bildirme’.

b. 2, 2

becer- <T. *becer-*, ‘üstesinden gelmek, halletmek’.

b.-irim 38

beğen- <T. *beğen-*, ‘iyi ve güzel bulmak; onaylamak’.

b.-diğinis 63

b.-erek 61

b.-ir 19

b.-irler 19

b.-memeye 61

b.-meyerek 63

behey <T. *be*, *hey*, ‘çıkışma bildiren bir söz’.

b. 4, 7, 8

bekar ol- <A. *bikr*, T. *ol-*, ‘evli olmamak’.

b.-amam 45

beke <? *beke* ‘bank’, DS, C. II, 601.

b.+ler 62

bekle- <T. *bekle-*, ‘bir iş veya biri gelinceye kadar beklemek; süre tanımak’.

b.-mediğiniz 62

b.-meye 60

b.-r 60

b.-yor 60

bel <T. *bel*, ‘bel’.

b.+ine 33

bela <A. *belā*, ‘içinden çıkılması zor durum; ceza’.

b.+nın 60

b.+sını 16

b.+ya 61

belagat-ı mezhake <A. *belāğat*, *mezağa*, ‘güldürme sanatı’.

b. I, 59

beldir beldir bak- <? *beldir beldir bak-*, ‘manasız, aptal aptal bakmak’, DS, C. II, 608.

b.-maklığa 39

belki / berki <A. *bel*, F. *ki*, ‘muhtemelen, muhtemel olarak’.

b. 33

belled- <? *bellet-*, ‘öğretmek’.

b.-irim 32

belle- <? *belle-*, ‘sanmak, zannetmek, öyle bilmek’.

b.-yerek 63

belli olun- <? *belli*, T. *ol-*,
'beklenmek, istenmek'.

b.-ur 2, 58

belli et- <? *belli*, T. *et-*, 'göstermek,
farkettirmek'.

b.-memek 47

belli eyle- <? *belli*, T. *eyle-*,
'göstermek, belli etmek'.

b.-mek 12

bellisiz <? *belli*, T. *+siz*,
'belirsiz, anlaşılabilir halde olan'.

b. 52

ben <T. *ben*, (kişi zamiri) 'teklik
birinci kişiyi bildiren söz'.

b. 3, 3, 5, 6, 6, 8, 8, 11, 12, 14,
14, 15, 17, 17, 17, 17, 17, 17,
19, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 26,
28, 28, 28, 30, 30, 31, 31, 31,
33, 34, 35, 35, 36, 36, 36, 38,
38, 38, 39, 43, 43, 44, 44, 45,
45, 47, 47, 48, 48, 48, 49, 49,
49, 50, 51, 52, 53, 53, 53, 54,
55

b.+de 56

b.+den 17, 19, 23, 23, 31, 37

b.+i 5, 5, 6, 6, 18, 20, 22, 29,
38, 39, 39, 50, 53, 54

b.+im 4, 6, 11, 20, 21, 21, 23,
26, 27, 29, 31, 33, 35, 39, 45,
50, 52

b.+imdir 17, 17, 19

b.+imle 35

benze- <T. *beñize-*, 'andırmak,
benzemek'.

b.-mesinden 13

b.-mez 23

beraber <F. *berāber*, 'birlikte'.

b. 33, 41, 41, 48, 51, 53, 58,
62, 64

b.+inde 12

berber <İt. *barbiere*, 'berber, kuaför'.

b. 33, 44

b.+de 44

b.+e 33

bereket versin / beriket versin
<A. *bereket*, T. *ver-*, 'bulunulan
durumdan duyulan hoşnutluğu
anlatmak için söylenen söz'.

b. 28

beriket versin bk. *bereket versin*

b. 24

berki bk. *belki*

b. 19, 41, 44

ber-taraf et- <F. *ber*, A. *taraf*, T. *et-*,
'bir yana bırakmak'.

b.-ip 2

berü <T. *berü*, 'beri, -den bu yana'.

b. 63

besle- <? *besi*, T. *+le-*, 'doyurmak,
bakmak'.

b.-mekde 10

beş <T. *beş-*, (sayı) 'beş'.

b. 38, 51, 60, 60

betdoala- <F. *bed*, A. *du 'ā*, T. *+la-*,
'birine beddua etmek'.

b.-dılar 38

bey <T. *bey*, 'zengin, ileri gelen
kimse; erkekler için kullanılan saygı
sözü'.

b. 24, 24, 24, 25, 25, 25, 25

b.+e 24, 24, 24, 24, 24, 24

b.+in 24, 25

beyan eyle- <A. *beyān*, T. *eyle-*,
'bildirmek'.

b.-diği 60

beyan-ı efkar eyle- <A. *beyān*, *efkār*
(A. iza.), T. *eyle-*, 'fikirlerini
bildirmek, düşüncelerini söylemek'.

b. -miş 59

beyaz <A. *beyāz*, 'kar renginde olan'.

b. 59, 7

beyit <A. *beyt*, 'divan edebiyatında
iki mısradan oluşan bir nazım parçası'.

b. 29

bez <A. *bezz*, 'pamuk veya
ketenden yapılmış bir tür dokuma'.

b. 8

bez- <T. *bez-*, 'usanmak, sıkılmak'.

b.-dim 37

bırak- <T. *bırak-*, 'koymak'.

b.-mak 1

b.-mayayım 62

b.-tığımı 17

b.-dı 6, 42,

b.-ıp 20, 42, 50

b.-mamaları 47

b.-ması 59

b.-maya 39

bırakı gel- <T. *bırak-*, *gel-*,
'bırakmak ve gelmek, bırakıp
dönmek'.

b.-ir 40

biçare <F. *bi-çāre*, 'zavallı, çaresiz'.

b. 60, 61

bit- <T. *büt-*, 'çıkmaq, yetişmek'.

b.-erek 55

bil- <T. *bil-*, 'bir şeyi anlamış ve
öğrenmiş bulunmak, hakkında bilgisi
olmak'.

b. 23

b.-mem 7

b.-en 3

b.-irim 26

b.-mek 5

b.-meyene 3

b.-diği 60

b.-din 15

b.-ip 1, 23, 31

b.-ir 3, 3, 8, 30, 44,

b.-irim 26, 38, 44, 48

b.-mediğinden 18, 60

b.-meleri 47

b.-mem 7, 16, 35, 49

b.-meyip 64

b.-meyiz 3

b.-meyor 47, 48, 55, 60

b.-mez 3, 14, 47, 60

b.-mezsınız 3

b.-seler 63

b.-irise 38

b.-iriz 3

b.-irsen 38

b.-irsin 14, 15

b.-irsiniz 3

b.-ecek 12

b.-emeyip 62

b.-iyorsın 4, 23

bilaks <A. *bi*, 'aks, (A. iza.), 'tam
tersine'.

b. 61

bildir- <T. *bildir-*, 'beyan etmek,
haber vermek'.

b.-meleri 58

bile <T. *bile* <ET *birle*, 'ile, dahi'.
Clauson, 364-365.

b. 16, 36, 43, 52

bilezik <T. *bilezük* <ET *bilezük*,
'bilezik'. Clauson, 345.

b.+leri 42

bilgicilik <T. *bilgiçlik*, 'bilgelik,
bilgiçlik'.

b.+de 12

bilgili <T. *bilgili*, 'bilgi sahibi'.

b. 12, 22

bilgisizlik <T. *bilgisizlik*, 'cahillik,
bilgi veya yeterli bilgi sahibi olmama
durumu'.

b. 58

bil ittifak <A. *bi, ittifāk* (A. iza.), 'iş
birliği yapmak'.

b. 10

billeş- bk. *birleş-*

b.-elim 41

bin <T. *bin*, (sayı) 'bin'.

b. 16, 17, 17

bin- <T. *bin-*, 'binmek'.

b.-ememesi 9

b.-ememesine 9

b.-mek 6, 9

b.-mişken 6

b.-diği 15

b.-diğim 17

b.-diğin 15

b.-dim 25

b.-er 25, 28, 28, 32, 46

b.-ip 6, 20, 20, 25, 25, 34, 34

b.-iyorsın 28, 34

b.-meyorum 34

b.-mezse 17

b.-miş 25

binaenaleyh <A. *binā'an*, 'alayhi (A.
iza.), 'bundan dolayı, bundan ötürü,
bunun üzerine'.

b. 59

bindir- <T. *bindir-*, 'bir
kimseyi bir şeyin üzerine oturtmak,
binmesini sağlamak'.

b.-eceğini 17

b.-ir 24, 25

bir <T. *bir*, (sayı) 'sayıların ilki,
bir'.

b. 1, 1, 1, 3, 3, 3, 4, 4, 4, 4, 4,
4, 4, 4, 4, 4, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5,
6, 6, 6, 6, 6, 6, 7, 7, 7, 7, 7, 7,
7, 7, 7, 7, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 8,
8, 8, 8, 8, 9, 9, 9, 9, 9, 9, 9, 10,

10, 10, 10, 11, 11, 11, 11, 11,
 11, 11, 11, 11, 12, 12, 13, 13,
 13, 13, 13, 13, 13, 13, 13, 13,
 13, 13, 13, 14, 14, 14, 14, 14,
 14, 14, 14, 15, 15, 15, 16, 16,
 16, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 16,
 17, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 18,
 18, 18, 19, 19, 20, 20, 20, 20,
 20, 20, 20, 21, 21, 21, 21, 21,
 22, 22, 22, 22, 23, 23, 24, 24,
 24, 25, 25, 25, 25, 26, 26, 26,
 26, 26, 26, 26, 26, 27, 27, 27,
 28, 28, 29, 29, 29, 29, 29, 30,
 30, 30, 30, 30, 31, 31, 31, 31,
 31, 32, 32, 32, 32, 32, 32, 32,
 32, 32, 32, 32, 32, 33, 33, 33,
 33, 33, 33, 34, 34, 34, 34, 34,
 34, 34, 34, 35, 35, 35, 35, 35,
 36, 36, 36, 36, 36, 37, 37, 37,
 37, 37, 38, 38, 38, 38, 38, 38,
 38, 39, 39, 39, 39, 39, 39, 40,
 40, 40, 40, 40, 40, 40, 40, 41,
 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41,
 42, 42, 42, 42, 42, 42, 42, 42,
 43, 43, 43, 43, 43, 43, 43, 43,
 43, 44, 44, 44, 44, 44, 44, 44,
 45, 45, 45, 45, 45, 45, 45, 46,
 46, 46, 46, 46, 46, 46, 46, 47,
 47, 47, 47, 47, 47, 47, 48, 48,
 48, 48, 48, 48, 48, 48, 48, 48,
 49, 49, 49, 49, 49, 49, 50, 50,
 50, 50, 50, 51, 51, 51, 51, 51,
 51, 51, 52, 52, 52, 52, 52, 52,
 52, 53, 53, 53, 53, 53, 54, 54,

54, 54, 54, 54, 54, 54, 55, 55,
 55, 55, 56, 56, 56, 56, 56, 57,
 57, 57, 57, 57, 58, 58, 58, 59,
 59, 59, 59, 59, 59, 59, 59, 60,
 60, 60, 60, 60, 61, 61, 61, 61,
 61, 62, 62, 62, 62, 62, 62, 62,
 62, 62, 62, 63, 63, 63, 63, 63,
 64, 64, 64, 64

b.+i 13, 21, 25, 29, 34, 43, 51,
 54

b.+inde 3, 4, 5, 7, 8, 12, 12, 14,
 15, 19, 20, 22, 24, 24, 25, 29,
 34, 34, 35, 63

b.+inden 11, 12

b.+ine 55

b.+ini 24

b.+inin 16

b.+isi 21, 22, 23, 30, 34, 35,
 36, 38, 45, 49, 49, 51, 52, 53,
 54, 56, 57, 59

biraz <T. *bir+az*, ‘bir parça, az, azıcık’.

b. 5, 5, 11, 12, 15, 15, 20, 21,
 21, 26, 27, 27, 27, 28, 29, 35,
 36, 37, 37, 37, 38, 38, 38, 39,
 39, 41, 42, 42, 45, 49, 50, 59

b.+ını 44

birbiri / biribiri <T. *bir*, ‘karşılıklı olarak bir diğeri’.

b. 33

b.+ne 19

birçok <T. *bir, çok*, ‘bir hayli, sayısı belirsiz, çok’.

b. 2, 2, 22, 24, 33, 49, 63

birdenbire <T. *bir*, ‘aniden, ansızın’.

b. 9, 14, 27, 33, 40, 50, 56

bir dürlü <T. *bir, türlü*, ‘bir türlü, hiçbir şekilde’.

b. 60, 61

bire <Yun. *vré*, ‘(ses taklidi ünlem) ey! Hey! anlamlarında kullanılan bir seslenme sözü’.

b. 4, 5, 14, 22, 22, 30, 31, 37, 43, 44, 44, 49, 56

birer <T. *bir*, (sayı) ‘bir bir, teker teker’.

b. 6, 8, 9, 23, 43, 43, 58,

bir gün <T. *bir, gün*, ‘belirsiz bir zamanı anlatmak için kullanılan söz’.

b. 30

bir hayli <T. *bir*, F. *hayli*, ‘birçok, fazla’.

b. 1, 4, 8, 10, 11, 11, 12, 15, 24, 24, 24, 29, 51, 58, 58, 60, 51

birherif <Yun. *vré*, A. *harif*, ‘bre herif! Hey! Şeklinde erkeklere yöneltilen bir seslenme sözü’.

b. 35

bir <T. *bir*, ‘bir kişi, herhangi bir insan, kimse’.

b. 7

b.+ni 7

b.+si 4, 7, 8, 12, 13, 13, 15, 16, 16, 19, 23, 23, 24, 27, 27, 33, 37, 44, 48, 54

b.+sini 6

b.+niz 50

biribiri bk. **birbiri**

b. 53

b.+ne 9, 13, 19, 23, 50

birinci <T. *bir*, (sayı) ‘ilk sırada olan, en önde olan. Bir sayısının sıra sıfatı’.

b. 15, 15, 19, 38

birkaç <T. *bir+kaç*, ‘sayısı az ve kesin olarak bilinmeyen şeyleri belirtmek için kullanılır’.

b. 5, 7, 8, 8, 8, 10, 10, 11, 11,
12, 19, 25, 32, 32, 37, 37, 37,
38, 41, 44, 6, 61, 61, 61

birleş- / **billeş-** <T. *birleş-*, ‘birleşmek,
cinsel birleşme’.

b.-mek 41

b.-mesinde 41

birlikde <T. *birlikte*, ‘beraber,
beraberce’.

b. 25, 50

birtakım <T. *bir, takım*, ‘kimi, bazı’.

b. 61

Bismillah <A. *bi’smi’llāh* (A. iza.),
(din) ‘Bismillāhirrahmānirrahim
sözünün kısaltılmış biçimi, besmele’.

b. 5, 28

bit- <T. *bit-*, ‘sona ermek,
tamamlanmak’.

b.-di 27

b.-memiş 8

bitir- <T. *bitir-*, ‘sona erdirmek,
tamamlamak’.

b.-ir 45

b.-miş 55

bitki <T. *bitki*, (bitki) ‘bitki’.

b. 52

bitün <T. *bütün*, ‘bütün, tam’.

b. 19

biz <T. *biz*, ‘çokluk birinci kişi
zamiri’.

b. 19, 32

b.+de 37

b.+e 31

b.+im 2, 4, 10, 16, 16, 26, 27,
29, 34, 41, 41, 48

b.+imidi 28

b.+imkininki 4

boğ- <T. *boğ-*, ‘bir canlıyı soluk
almasına engel olacak biçimde
öldürmek’.

b.-acağıdı 22

boğaz <T. *boğaz* ‘ağız ile gırtlak
arasında kalan, yiyecek ve içeceklerin
ağızdan sonra geçtikleri bölüm’.

b.+ı 40, 40

b.+ına 32, 46

boğazla- <T. *boğaz+la-*, ‘boğazını
kesmek suretiyle öldürmek’.

b.-r 7

b.-yayım 6

b.-yıp 10	boş <T. <i>boş</i> , ‘dolu olmayan’.
b.-yıp 10	b. 62
boğul- <T. <i>boğul-</i> , ‘boğulmak’.	boşa- <T. <i>boş+a-</i> , ‘kanuna göre eşlerden birinin bir diğeri ile bağını koparması’.
b.-ur 56	b.-dım 46
bol bolabat <? <i>bol bolamat</i> , ‘(bol kelimesinin pekiştirme hali) bol ve bereketli, çok’. DS, C. II, 734.	b.-mı 45
b. 18	boy <T. <i>boy</i> , ‘uzunluk’.
boleden < ?	b.+u 52
b. 58	b.+umı 52
bolun- bk. <i>bulun-</i>	boyle bk. <i>böyle</i>
b.-acak 41	b.+rin 45
bora <İt. <i>borea</i> , (meteoroloji) ‘genellikle arakasından yağmur getiren sert rüzgar’.	boyun <T. <i>boyın</i> , ‘gövdenin baş ile omuz arasında kalan kısmı’.
b. 51	b.+una 8
borç bk. <i>burç</i>	b.+ını 12
b.+un 35	boz- <T. <i>boz-</i> , ‘düzensiz hale getirmek, bozmak’.
bostan <F. <i>būstān</i> , ‘bahçe, bağ’.	b.-ar 19
b.+a 5	b.-up 60
b.+larda 55	bozul- <T. <i>bozul-</i> , ‘çok korkmak; derde girmek, huzuru kaçmak’.
bostancı <F. <i>būstān</i> , T. <i>+cı</i> , ‘bostan, bağ veya bahçe işleri ile ilgilenen ve geçimini de buradan sağlayan kişi’.	b.-masından 52, 59
b. 5, 5, 5	böyle / boyle <T. <i>böyle</i> < <i>bu+ile</i> , ‘böyle, bunun gibi’.

b. 10, 11, 18, 18, 19, 19, 25,
28, 31, 4, 4, 43, 45, 46, 50, 57,
57, 6, 7, 9

böyü- <T. *büyyü-*, ‘yaşı artmak,
yetişmek, daha büyük hale gelmek’.

b.-duğunu 1

b.-yüp 1

böyük <T. *büyük*, ‘büyük, ortalamanın
üstünde; fazla, çok’.

b. 11, 11, 24, 25, 25, 26, 29,
33, 36, 48, 53, 53, 55, 57, 59,
59

bu <T. *bu*, ‘(işaret zamiri/sıfatı)
‘yerde, zamanda veya söz zincirinde
en yakını gösteren bir söz’.

b. 2, 2, 3, 4, 4, 5, 6, 7, 7, 9, 12,
12, 12, 13, 15, 16, 17, 17, 17,
17, 17, 18, 18, 18, 19, 20, 22,
22, 23, 23, 25, 25, 26, 26, 26,
26, 26, 26, 27, 27, 27, 28, 30,
31, 31, 31, 31, 31, 32, 32, 33,
33, 34, 35, 35, 35, 36, 36, 37,
38, 39, 39, 40, 41, 42, 42, 42,
42, 42, 42, 42, 43, 43, 44, 45,
45, 45, 46, 46, 47, 47, 49, 49,
50, 50, 51, 52, 52, 53, 53, 53,
53, 54, 54, 55, 55, 56, 56, 56,
58, 58, 58, 59, 60, 60, 60, 61,
62, 62, 63, 63, 64, 64

b.+dır 56

b.+na 15, 18, 25, 25, 29, 37,
40, 40, 41, 42, 45, 47, 48, 51,
51, 56, 56, 7

b.+nda 51

b.+ndan 7, 13, 51, 54, 56-57

b.+nı 10, 16, 18, 22, 22, 24, 24,
25, 26, 30, 31, 31, 34, 37, 37,
4, 41, 43, 43, 46, 46, 47, 47, 5,
50, 52, 53, 53, 54, 61, 63, 63,
7, 7

b.+nın 1, 11, 11, 13, 13, 13, 17,
19, 21, 23, 24, 26, 26, 26, 29,
31, 32, 36, 36, 37, 39, 39, 40,
41, 41, 42, 45, 45, 45, 45, 47,
47, 49, 5, 5, 5, 50, 52, 52, 53,
53, 56, 59, 59, 6, 8, 9

b.+nu 46, 52, 56

b.+nun 18, 36, 40, 51, 51, 55,
55, 6, 8

buçuk <T. *buçuk* <*bıçuk*, ‘yarım’.

b. 61

budak <T. *budak*, ‘çıkıntı, fazlalık’.

b.+lar 61

bugün <T. *bu, gün*, ‘içinde bulunan
gün’.

b. 47, 5, 53, 56

b.+e 58

bugünkü <T. *bu, gün, T. +ki*,
'Bugüne ait olan, bugünkü'.

b. 42

buğday <T. *buğday* <ET
buğday, 'buğday'. Clauson, 312-313.

b. 43, 44, 44

bu kadar <T. *bu, A. kadar*, 'yaklaşık
gibi miktar bildiren bir söz'.

b. 61

bul- <T. *bul-*, 'bulmak; keşfetmek;
cezaya uğramak'.

b.-abilecek 30

b.-acaktır 16

b.-amadı 54

b.-amadığımız 29

b. -amaması 20

b.-amayacaksın 50

b.-amayarak 49

b.-amayıp 4

b.-amazlar 19, 32

b.-amazsın 54

b.-arak 48

b.-ayım 35

b.-dı 5

b.-dım 36

b.-mak 45

b.-maya 49

b.-mazsanız 48

b.-ın 35

b.-du 53

b.-dum 16

b.-up 14, 29, 32, 48, 49

b.-ur 36

bulaştır- <T. *bulaştır-* 'sürmek,
sıvaştırmak'.

b.-ıp 36

bulın- bk. **bulun-**

b.-mak 12

b.-mamasından 15

b.-an 1, 20

b.-anlar 38

b.-anların 64

b.-duğı 1, 12

b.-duğunu 2

b.-makda 21

b.-masından 2, 35

b.-mı 43

bulun- / **bolun-** / **bulın-** <T. *bulun-*,
'var olmak, mevcut olmak'.

b.-malarına 10

b.-maya 12

b.-acağına 64

b.-acak 17

b.-an 53, 59

b.-anlar 38

b.-anların 62

b.-ayım 37

b.-duğunuz 53

b.-dukda 54

b.-dukları 58

b.-ıcağıta 58

b.-ıp 12, 8

b.-ır 11, 12, 8

b.-ıyorsunuz 63

b.-madı 53

b.-madığı 64

b.-madığınızı 63

b.-madım 54

b.-maktadır 57

b.-mamasından 61

b.-muş 53, 58

b.-sın 33

b.-up 1, 26

b.-uyor 57

b.-uyorsunuz 45

b. 63

bulundır- <T. *bulundur-*, 'hazır
etmek, var olmasını sağlamak'.

b.-maklığı 64

b.-maklığa 64

bunlar <T. *bunlar*, (işaret/kişi zamiri
ve sıfatı) 'bu zaminin çokluk biçimi'.

b. 9, 10, 16, 16, 17, 19, 26, 27,
47, 60

b.+a 16, 23, 27, 31, 37, 41, 41,
48, 50

b.+dan 10, 23, 30, 59

b.+ı 13, 23, 37, 41, 47, 5, 5, 50,
6, 61

b.+ıla 33, 53

b.+ın 2, 23, 23, 24, 56, 62

bura <T. *bu, ara*, 'bu yer'.

b.+da 16, 37, 60

b.+nın 54

b.+sıdır 23

b.+sında 36

b.+ya 31, 4, 5

buracıkda <T. *bu, ara+cık*, ‘hemen burada, çok yakın yerde’.

b. 1

burç / borç <A. *burc*, (astronomi) ‘zodyak üzerinde bulununan on iki takımyıldız verilen isim’.

b.+u 35

b.+umın 35

burda <T. *bu, ara*, ‘bu yerde’.

b. 14, 37, 4, 4, 4, 4, 5, 7

b.+yım 56

burdan <T. *bu, ara*, ‘bu yerden’.

b. 14

burun <T. *burun*, (vücut) ‘burun’.

b.+ı 29

b.+ının 57

bu sırada <T. *bu*, Yun. *seirá*, ‘bu anda, aynı anda, aynı zamanda’.

b. 41, 43, 46, 62

but <T. *but* <ET *būt*, ‘bacağın dizden kalçaya kadar olan kısmı’.

Clauson, 297.

b.+unı 26

buynız / buynuz <T. *boynuz*, (hayvan) ‘boynuz’.

b.+ları 29, 29

buynuz bk. *buynız*

b.+unun 29-30

buynuzlu <T. *boynuzlu*, ‘boynuzları olan’.

b. 29

buyur- <T. *buyur-*, ‘bir çağırma, davet etme, kabul etme sözü’.

b.-ın 18

b.-un 37

buyur et- <T. *buyur, et-*, ‘davet etmek, yemeğe çağırma’.

b.-er 41

buzacı <T. *buzacı*, (hayvan) ‘sütten kesilmemiş inek yavrusu’.

b. 25

bülbül <F. *bulbul*, (hayvan) ‘sesinin güzelliğiyle bilinen ötücü bir kuş’.

b. 43

b.+ım 43

C

cahil <A. *cāhil*, ‘bilgisiz kişi’.

c. 1, 58

caket <T. *ceket* <Fr. *jaquette*, ‘ceket’.

c. 62

camî <A. *cāmi*, (din) ‘İslam dininde Müslümanların ibadet ettiği mabet’.

c.+de 3, 3, 34, 35, 53, 53, 53

c.+nın 4

c.+ye 6

can / cen <F. *cān*, ‘yaşam, hayat; gönül, iç’.

c.+ımın 15

c.+ın 15, 41

canı sıkıl- <F. *cān*, T. *sıkıl-*, ‘içi sıkılmak; üzülmek’.

c.-ıp 17, 18, 19, 21, 30, 4, 46, 7

c.-ırmış 29

carp- <T. *çarp-*, ‘değmek, vurmak’.

c.-ar 62

ceb <A. *ceyb*, ‘genellikle içine bir şey koymak için bir giysinin belli bir yerine açılarak koyulan parça’.

c.+inden 22

Cebraîl alie el selam <A. *Cebraîl, alayhi's-selām* (A. iza.), (din) ‘dört büyük melekten biri, Cebrail’.

h. 8

ceddi <A. *cadī*, (astronomi) ‘oğlak burcu’.

c. 35

celb <A. *celb*, ‘getirtme, çağırma’.

c. 23

celbet- <A. *celb*, T. *et-*, ‘çağırtmak, getirtmek’.

c.-ip 23

cemiat <A. *cemā‘at*, (din) ‘cemaat’.

c.+a 12, 26

cem ol- <A. *cem*, T. *ol-*, ‘toplanmak, bir araya gelmek’.

c.-up 16, 33

cen bk. *can*

c.+da 35

Cenab-ı Hakk <A. *cenāb, hakk*, ‘Allah, Tanrı’.

c.+a 3

cenaze <A. *cenāze*, ‘ölü, ölmüş kimse’.

c.+sını 35

cennet <A. *cennet*, (din) ‘cennet’.

c.+de 41, 41, 41, 41

cesaret al- <A. *cesaret*, T. *al-*, ‘bir kişiden veya bir şeyden güç, güven almak’.

c.-ıp 39

cesaret eyle- <A. *cesaret*, T. *eyle-*, ‘korkmadan girişmek, korkmadan yapmak’.

c.-yemez 53-54

çeşit <T. *çeşit*, ‘tür, nev’.

c. 47

cevab <A. *cevāb*, ‘karşılık, yanıt’.

c.+ı 60, 60

c.+ın 61, 61

c.+ında 8

cevab al- <A. *cevāb*, T. *al-*, ‘karşılığını almak’.

c.-ırsınız 62

cevab ver- <A. *cevāb*, T. *ver-*, ‘karşılık vermek, yanıt vermek’.

c.-eyim 12

c.-ir 6, 51

c.-melerini 23

c.-ebilir 23

c.-emez 23

c.-irse 23

c.-mem 12

ceviz <A. *cevz*, (bitki) ‘ceviz’.

c. 38, 55

c.+ler 55

c.+leri 38, 38

c.+lerin 55

ceviz ağacı <A. *cevz*, T. *ağaç* (bitki) ‘ceviz ağacı’.

c.+nda 55

c.+nın 55

c.+larında 55

ceyne- <? *çiğne-*, ‘çiğnemek’.

c.-mekde 57

cıbbā <A. *cubbe*, ‘cübbe’.

c.+mı 20, 20

c.+sını 20, 20, 20, 20

çingirdak <T. *çingirak* <ET *çıırak* ‘küçük çan, çingirak’. Clauson, 426.

c. 14

cıplak <T. *çıplak*, ‘giysisiz, üryan, cııldak’.

c. 32, 39

ciğer <F. *ciğer*, (vücut) ‘akciğer, karaciğer organlarının ortak adı; yürek, iç’.

c. 13, 13, 30, 30, 49

c.+e 30

c.+i 13, 13, 50

c.+imi 13

c.+in 49

c.+ler 30

c.+i 50

cihet <A. *cihāt*, ‘taraf, yön, yol’.

c.+de 2

c.+le 64

c.+lerini 63

cilbirlilik <? *çilbır*, T. +*lık*, ‘yoğurtlu yumurta yemeği’. DS, C. III. 965.

c. 7

cinayet <A. *cināyet*, ‘cana kıyım, öldürme’.

c.+lerde 45

cirid <A. *cerīd*, ‘at üzerinde değnek atma oyunu; bu değneğe verilen ad’.

c. 25, 25

c.+e 25

civar <A. *civār*, ‘dolay, yakında olan’.

c.+ında 1

çoşur- <F. *cūşiden*, ‘çoşturmak’.

c.-up 52

cumaa < A. *cum‘a*, ‘perşembeden sonra gelen gün, haftanın beşinci günü’.

c. 31, 31, 31, 31, 31

cümbüş <F. *cünbüş*, ‘eğlence, coşku’.

c. 31

cümle <A. *cumle*, ‘hep, tüm’.

c.+si 26

Ç

çabalan- <T. *çab-ala-n-* <ET *cap-*, ‘gayret göstermek, çalışmak, çabalamak’. Tietze, C. I, 461.

ç.-arak 32

çabucak <? <*çabuk+cak*, ‘hızlı, hızlı bir biçimde’.

ç. 29

çabuk <? *çabuk*, ‘hızlı’.

ç. 21, 25

çağır- <T. *çağır-*, ‘seslenmek; davet etmek’.

ç.-arak 53

ç.-maklığa 46

ç.-ayım 46

ç.-dıklarında 35

ç.-maya 51

ç.-ıp 44, 54

ç.-ip 42

çağırt- <T. *çağırt-*, ‘getirtmek, çağırma işini yaptırmak’.

ç.-ıp 31

çağıırıp bağıır- <T. *çağıır-ıp, bağıır-ıp*, ‘öfke, korku, telaş ve/veya acıyla bağırma’.

ç.-malarına 7

ç.-maya 32, 34

ç.-ma 53

çağıırıp çığıır- <T. *çağıır-ıp, çığıır-ıp*, ‘öfkeyle bağırma’.

ç.-maya 7

çağıırttır- <T. *çağıırttır-*, ‘getirtmek, çağırtma işini yaptırmak’.

ç.-ır 49

çal-ı <T. *çal-*, (müzik) ‘müzik aletinden ses çıkarmak, müzik aletini çalıştırmak; hırsızlık yapmak, aşırma’.

ç.-ıyorum 54

ç.-malarını 26

ç.-mak 56

ç.-maklığa 38

ç.-mış 43

çaldır- <T. *çaldır-*, ‘hırsıza kaptırmak, çaldırmak’.

ç.-ır 43

çalış- <T. *çalış-*, ‘emek harcamak, uğraşmak; denemek’.

ç.-ır 43, 60

ç.-ırken 54

ç.-ırken 27

ç.-ırsanız 62

çamaşır <F. *cāme-şūy*, ‘kirli giysi’.

ç. 30, 31

ç.+ın 28

çamur <? *çamur*, ‘çamur’.

ç. 22

çare <F. *çāre*, ‘ilaç, çözüm’.

ç. 38, 38	ç.-erkene 43
ç.+si 48	ç.-erler 34
çaresiz kal- <F. <i>çāre</i> , T. +siz, <i>kal-</i> , 'çıkar yolu, çözüm yolu bulamamak'.	ç.-erse 10
ç.-arak 45	ç.-ip 39
çarşı <F. <i>çār-sū</i> , 'dükkanların bir arada bulunduğu alışveriş yeri, çarşı'.	ç.-meğe 43
ç.+dan 13	ç.-mekde 38, 47
ç.+ya 12	ç.-mesinden 41
çay₁ <Çağ. <i>çay</i> , 'dereden büyük ve ırmaktan küçük akarsu, çay'. Tietze, C. I, 485.	ç.-mekde 50
ç.+a 30	çekil- <T. <i>çekil-</i> , 'kendini geriye veya bir tarafa çekmek'.
çay₂ <F. <i>çāy</i> <Çin. <i>ça</i> , 'çay'. Tietze, C. I, 485.	ç.-mesinde 22
ç. 53	ç.-ip 39, 8
çaylak <T. <i>çaylak</i> , (hayvan) 'yırtıcı ve avcı bir kuş, çaylak'.	ç.-ir 23, 23, 32
ç. 13	çekin- <T. <i>çekin-</i> , 'utanma duygusuyla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak'.
ç.+dır 50	ç.-diğinden 52
ç.+a 50	ç.-ir 13
ç.+ın 13	ç. --irlerse 39
çek- <T. <i>çek-</i> , 'bir şeyi veya kimseyi yukarıya doğru almak'.	ç.-erek 62
ç.-erek 38	çengel <F. <i>çengāl</i> , 'bir yere takılmaya, geçirilmeye yarayan eğri ve ucu sivri demir'.
	ç. 43

ç.+in 43	ç.-dıkda 45
çeşme / çoşme <F. <i>çeşme</i> , 'çeşme'.	ç.-ıp 19, 20, 27, 28, 3, 33, 4, 4, 41, 41, 54, 56
ç. 26, 26, 8	ç.-ıyorsunuz 63
çevir- <T. <i>çevir-</i> , 'bir şeyi bir yana doğru döndürmek'.	ç.-maklığa 53
ç.-ecek 60	ç.-maya 33
ç.-ir 61	ç.-mayacağı 17
çık- <T. <i>çık-</i> , 'içeriden dışarıya gitmek, bulunduğu yerden başka bir yere gitmek; yukarıya doğru yürümek veya gitmek; bir makama veya huzura gitmek; olmak, bulunmak'.	ç.-mazise 19
ç.-abilir 8, 33	ç.-mış 36, 63
ç.-acağı 50	çıkarm- <T. <i>çıkarm-</i> , 'çıkma işini yaptırmak; giysi çıkarmak,; ortaya çıkarmak; üretmek, yapmak'.
ç.-amaz 33, 36	ç.-acağıdım 37
ç.-an 63	ç.-alım 33
ç.-anların 45	ç.-ar 36
ç.-ar 4, 7, 9, 13, 15, 38, 51	ç.-arak 45
ç.-arken 42	ç.-diklerinde 50
ç.-arkene 42	ç.-dım 43
ç.-arlar 36	ç.-ıp 14, 15, 20, 21, 22, 24, 25, 36, 37, 38, 42, 44, 51, 57
ç.-arım 33	ç.-ır 36
ç.-ayım 29	ç.-ırlar 10
ç.-dı 15	ç.-maklığa 43
	ç.-mamasında 40

çıkart- <T. *çıkart-*, 'çıkarma işi yaptırılmak'.

ç.-acağım 50

ç.-mak50

ç.-sın 50

çıkıl- <T. *çıkıl-*, 'çıkma işi yapılmak'.

ç.-dığı 63

çıplan-<T. *çıplan-*, 'soyunmak, kıyafetleri çıkarmak'.

ç.-arak 50

çifde <F. *cuft*, T. +e, 'ikili, çift sayısı olan'.

ç. 57

çift <F. *cuft*, 'toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan'.

ç. 51

çiftçi <F. *cuft*, T. +çi, 'çift işleriyle ilgilenen, çift süren kişi'.

ç. 16

çift sür- <F. *cuft*, T. *sür-*, 'toprağı iki hayvan ile işlemek veya sürmek'.

ç.-meklik 32

ç.-meğe 51

ç.-mekde 12

ç.-üyor 51

çirkin <F. *çirkin*, 'iyi olmayan, kötü'.

ç. 4

çoban <F. *çōbān*, 'koyun, keçi ve inek gibi küçükbaş veya büyükbaş hayvan sürülerini otlatan kişi'.

ç. 36, 36

ç.+a 36

çocuk <T. *çocuk*, 'küçük yaştaki erkek veya kız, insan yavrusu'.

ç. 11, 28, 28, 38, 40, 40, 40

ç.+ı 28, 28, 39

ç.+ım 39

ç.+ın 38

ç.+ının 41

ç.+un 28

ç.+lar 9, 9

ç.+ları 33

çok <T. *çok*, 'sayıca veya miktarcı fazla, pek'.

ç. 18, 19, 26, 30, 31, 32, 40, 42, 46, 60

ç.+ı 59, 60

ç.+larının 2

çorba <F. *şūrbā*, ‘çeşitli malzemelerle hazırlanan sıcak ve sulu içecek’.

ç. 12, 32, 37, 37, 37, 37, 40, 40

ç.+dan 40, 40

ç.+y1 40, 40, 40

çorba tası <F. *şūrbā*, A. *ṭās*, ‘içine çorba koyulan kap’.

ç.+n1 37

çoşme bk. *çeşme*

ç.+nin 10

ç.+ye 10

çök- <T. *çök-*, ‘üzerinde bulunduğu yere yıkılmak’.

ç.-ecekleridi 3

çömlek <?. *çömlek* ~ *çölmek*, ‘toprak tencere’. DLT 242.

ç. 5

ç.+e 5

ç.+in 6

ç.+ini 5

çöz- <T. *çöz-*, ‘bağlı veya sarılı bir şeyi açmak’.

ç.-üp 47

çuval <F. *cuvāl*, ‘çuval, torba’.

ç. 48

ç.+a 5, 5

çuvaldıs innesi <F. *cuvāl-dūz*, T. *iğne*, ‘büyük iğne’.

ç. 53

D

da / de <T. *da/de* ‘dahi anlamındaki bağlaç; bile’.

d. 1, 1, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 11, 12, 12, 12, 12, 13, 13, 13, 13, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 18, 18, 19, 19, 19, 19, 2, 20, 20, 20, 20, 20, 20, 20, 20, 21, 21, 21, 21, 21, 21, 21, 22, 22, 22, 23, 23, 23, 23, 23, 23, 23, 24, 24, 24, 24, 25, 25, 25, 25, 25, 25, 25, 25, 26, 26, 26, 26, 26, 27, 27, 27, 27, 28, 28, 28, 28, 28, 28, 28, 29, 29, 29, 29, 3, 3, 30, 30, 30, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 32, 32, 32, 32, 32, 32, 32, 33, 33, 33, 33, 34, 34, 34, 35, 35, 35, 35, 36, 36, 36, 36, 37, 37, 37, 37, 37, 38, 38, 38, 38, 38, 38, 39, 39, 39, 40, 40, 40, 40, 40, 40, 4, 4, 4, 4, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41,

41, 41, 42, 42, 42, 42, 43, 43,
43, 43, 43, 44, 44, 44, 44, 44,
44, 45, 45, 45, 45, 45, 45, 46,
46, 47, 47, 47, 48, 48, 48, 48,
48, 49, 49, 49, 5, 5, 5, 5, 5, 5,
50, 50, 51, 51, 51, 51, 52, 52,
52, 53, 53, 53, 53, 54, 54, 54,
54, 54, 54, 55, 55, 55, 55, 56,
56, 56, 56, 56, 56, 56, 57, 57,
57, 58, 58, 58, 59, 60, 60, 60,
6, 6, 6, 6, 6, 61, 62, 63, 64, 64,
64, 7, 7, 7, 7, 8, 8, 9

dağılıver- <T. *dağıl-*, *ver-*, ‘Hızlıca
birbirinden ayrılmak, uzaklaşmak’.

d.-diler 14

daha <T. *daha*, ‘elde bulunana ek
olarak; sözü edilen konuda fazlasını
belirtmek; artık; hâlâ’.

d. 1, 1, 12, 16, 17, 17, 23, 23,
24, 26, 26, 29, 30, 35, 35, 39,
39, 46, 46, 46, 53, 54, 56, 58,
60, 61, 61, 62, 62, 8

dahi <T. *dahi*, ‘da, de; bile’.

d. 2, 57, 59, 60, 64

daima <A. *dā’imā*, ‘sürekli, her
zaman, hep’.

d. 19, 8

dair <A. *dā’ir*, ‘hakkında,
konusunda’.

d. 16

dak- bk. *tak-*

d.-ar 38

d.-arak 46

dakıka <A. *daḳıka*, ‘bir saatin altmışta
biri, altmış saniye’.

d. 60

dal <T. *dal*, ‘ağaç gövdesinde
çıkan kollara verilen isim’.

d.+ı 15, 15

d.+lar 61

dallı budaklı <T. *dal+lı*, T. *budak+lı*,
‘karışık, çapraşık’.

d. 60

damlalı <T. *damla* <*tamla*, ‘damla izi
olan’.

d. 34

dana <T. *dana* <EF. *daenu*,
(hayvan) ‘sütten kesilmiş sığır
yavrusunun iki yaşına kadarki ismi’.

d.+nın 7, 7

d.+ya 7

dane / dene <F. *dāne*, ‘tane, adet’.

d. 12, 16, 17, 17, 23, 24, 38,
58, 6, 8

d.+sini 6, 7

dandık <T. *tanıdık*, ‘bilinen kişi, ahbap’.

d.+ları 9

d.+larından 54, 7

d.+larının 21, 29

darb et- <A. *ḍarb*, T. *et-* ‘Vurmak, dövmek’.

d.-meğe 5

dard- bk. *tart-*

d.-arkene 42

darı / tarı <T. *darı*, <ET *tarıḡ*, (bitki) ‘darı’. Clauson, 537-538.

d. 22

darıl- / tarıl- <T. *darıl-*, ‘küsmek, gücenmek’.

d.-ıp 10

d.-masın 41

davet et- <A. *da‘vet*, T. *et-*, ‘sofraya, yemeğe çağırma’.

d.-er 25, 25

davetli <A. *da‘vet*, T. *+li*, ‘bir yere veya yemeğe davet edilmiş kimse’.

d. 63

davşan bk. *tavşan*

d. 46

davuk bk. *tavuk*

d. 29

davul <A. *ṭabl*, ‘tokmak ve çubuk ile vurularak çalınan bir müzik aleti’.

d. 26

d.+lar 26

d.+ların 27

davulcu başı <A. *ṭabl*, T. *baş*, ‘davulcu lideri, davulcu başı’.

d.+sına 26

daya- <T. *daya-* <ET *taya-*, ‘dokunur duruma getirip yaslamak’. Clauson, 567.

d.-yıp 7

de / da bk. *da*

d. 10, 10, 10, 11, 11, 12, 12, 14, 14, 15, 15, 15, 16, 16, 16, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 18, 18, 18, 19, 19, 19, 19, 2, 20, 21, 21, 21, 22, 22, 22, 23, 23, 23, 23, 23, 24, 24, 24, 24, 25, 25, 26, 26, 26, 27, 27, 27, 3, 3, 3, 3, 3, 30, 30, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 32, 32, 32, 32, 34, 34, 35, 35, 36, 36, 36, 37, 37, 37, 37, 38, 38, 39, 39, 39, 40, 40, 40, 4, 41, 41, 41,

41, 41, 42, 42, 42, 42, 43, 43,
43, 44, 45, 45, 45, 46, 47, 47,
47, 48, 48, 48, 48, 48, 48, 49,
49, 49, 49, 49, 5, 5, 5, 5, 50,
50, 50, 51, 51, 51, 52, 53, 53,
53, 53, 53, 53, 53, 54, 55, 55,
56, 56, 56, 56, 58, 59, 60, 60,
60, 6, 6, 61, 61, 62, 62, 63, 63,
63, 63, 64, 64, 7, 7, 7, 7, 7, 8,
8, 9, 9

de- / di- / ti- / te- <T. *de-*,
'anlatmak, söylemek'.

d.-dikde 38, 45

d.-meğe 18, 39

d.-melerine 15, 16, 18, 23, 3, 3,
4, 6

d.-mesinde 17

d.-mesine 17, 17, 18, 20, 20,
21, 23, 23, 23, 26, 3, 3, 4, 4, 5,
7, 7, 8, 8

d.-r 26, 32, 52

d.-rseniz 47

d.-yerek 47

d.-di 12, 17, 18, 20, 36, 39, 41

d.-diğin 51

d.-diğinde 42

d.-dikde 11, 13, 14, 16, 21, 21,
22, 23, 23, 23, 23, 24, 25, 26,
30, 31, 32, 36, 36, 37, 37, 37,
37, 40, 43, 43, 43, 44, 45, 49,
49, 5, 51, 54, 54, 57, 6, 7, 9

d.dikleriği 51

d.-diklerin 39, 54

d.-diklerinde 14, 19, 31, 32, 33,
33, 34, 34, 35, 38, 38, 41, 46,
48, 48, 49, 49

d.-diklerini 50

d.-diler 53

d.-rsiniz 62

d.-diler 37

d.-mekde 55

d.-melerinde 50

d.-melerine 25, 28, 32, 41, 48,
51

d.-melisin 23

d.-mesin 31

d.-mesinde 44, 44

d.-mesine 25, 26, 27, 27, 28,
29, 29, 30, 35, 40, 41, 41, 43,
46, 53, 54, 56

d.-mesini 28, 56

d.-mez 53, 62

d.-miş 10, 6	32, 33, 37, 38, 39, 39, 4, 41, 42, 44, 45, 49, 9
d.-mişdir 11, 16, 16, 3, 4, 8	
d.-riken 21	d.-yorsın 21, 6
d.-rim 36	d.-yüp 15, 16, 18, 29, 36, 36, 41, 51
d.-rkene 56	d.-yorsun 18
d.-rlr 10, 10, 31, 32, 32, 33, 33, 38, 47, 9	d.-mişidi 35
d.-rleriken 9	d.-r 10, 10, 10, 11, 11, 11, 11, 11, 12, 12, 12, 13, 13, 13, 13, 13, 14, 14, 14, 15, 15, 15, 15, 16, 16, 17, 17, 17, 17, 18, 18, 18, 19, 19, 19, 20, 20, 20, 20, 20, 21, 21, 21, 21, 21, 22, 22, 22, 23, 23, 23, 23, 24, 24, 24, 25, 25, 26, 26, 26, 26, 26, 27, 27, 27, 27, 27, 27, 27, 28, 28, 28, 29, 29, 29, 29, 29, 29, 3, 3, 3, 30, 30, 30, 30, 30, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 32, 32, 33, 33, 33, 33, 34, 34, 34, 34, 34, 35, 35, 35, 35, 36, 36, 36, 36, 37, 37, 37, 37, 38, 39, 40, 40, 40, 4, 4, 4, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 43, 43, 43, 43, 44, 44, 44, 44, 45, 45, 46, 46, 46, 47, 47, 47, 48, 48, 48, 48, 48, 48, 49, 49, 49, 49, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 50, 50, 50, 51, 51, 51, 51, 51, 51, 52, 53, 53, 53, 53, 53, 54, 54, 54, 54, 55, 55, 55, 55,
d.-rlermiş 34	
d.-yeceğidin 37	
d.-yeceğini 51	
d.-yecekler 46, 5	
d.-yeceklerimi 35	
d.-yerek 14	
d.-yene 27	
d.-yerek 11, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 28, 3, 30, 35, 36, 37, 37, 37, 38, 38, 40, 45, 45, 45, 45, 46, 46, 49, 49, 5, 50, 52, 54, 8	
d.-yeyim 48	
d.-yince 19, 19, 5	
d.-yip 14, 15, 15, 16, 17, 19, 19, 20, 21, 21, 23, 23, 23, 32,	

56, 56, 56, 56, 57, 57, 59, 6, 6,
6, 61, 7, 7, 7, 7, 7, 8, 8, 8, 8,
9, 9, 9

defa / defe <A. *defʿa*, ‘kez, kere’.

d. 18, 20, 25, 26, 28, 28, 29,
31, 32, 32, 34, 37, 38, 38, 39,
39, 39, 41, 41, 42, 42, 43, 43,
44, 46, 46, 46, 46, 47, 48, 48,
48, 49, 49, 49, 51, 52, 52, 52,
53, 54, 54, 55, 55, 58, 59, 61,
62, 8, 9

d.+dan 24, 8

d.+lar 30

defaden <A. *defʿaten*, ‘birden, bir
defada’.

d. 12, 56

defe bk. *defa*

d. 42

defn et- <A. *dafn*, T. et-, ‘ölüyü
gömmek’.

d.-in 8

defn edil- <A. *dafn*, T. *edil-*,
‘gömölmek’.

d.-enin 58

d.-mişdir 1

defol- <A. *defʿ*, T. *ol-*, ‘bulunduğu
yerden savuşup gitmek’.

d.-sun 7

degil bk. *değil*

d. 18

değil / degil <T. *değil*, ‘olumsuzluk
bildiren bir kelime, değil’.

d. 20, 31, 43, 45, 64, 64

d.+ler 36

d.+sindir 56

değir- <T. *değir-*, ‘değdirmek,
dokundurmak’. DS, C. IV, 1401.

d. 21, 21

d.-eyim 21

d.-ir 21

d.-mez 21

değiştir- <T. *değiştir-*, ‘bir şeyin
mevcut biçimini farklı bir hale
getirmek’.

d.-enlerden 56

dehşetli <A. *dehşet*, T.+*li*, ‘korkunç,
korku dolu’.

d. 53

deli <T. *deli* <ET *telve*, ‘coşkun;
aklımı kaybetmiş olan’. Clauson, 493.

d. 10, 5

delik <T. *delik*, ‘dar, küçük açıklık; dar, küçük çukur’.

d. 28, 41, 41

d.+içe 10

d.+den 14

delin- <T. *delin-*, ‘delik açılmak’.

d.-ip 15

delir- <T. *deli+r-*, ‘aklını kaçırmak’.

d.-din 35

dellak <A. *dellāk*, ‘hamamda çalışan ve hamama gelen müşterileri yıkayan kişi’.

d. 8-9, 9

d.+a 8

d.+ın 9

dellal <A. *dellāl*, ‘herhangi bir şeyi, bir olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyuran kişi, tellal’.

d. 18, 39, 39, 42, 47, 49

d.+a 42, 47

d.+ın 42

demek <T. *de-*, ‘anlamına gelmek, bir anlamdaki karşılığı olmak’.

d. 18, 21, 51

d.+dir 1, 18

demincek <T. *demin+cek*, ‘az önce, kısa bir süre önce’.

d. 61

dene bk. *dane*

d.+si 10

deniz <T. *deniz*, ‘deniz’.

d.+e 33

derakab <F. *der*, A. ‘*aḳab*, ‘hemen, zaman kaybetmeden, arkasından’.

d. 10, 12, 13, 15, 29, 29, 30, 44, 5

derceyle- <A. *derc*, ‘toplamak, bir araya getirmek’.

d.-riz 2

d.-yeceğimiz 2

dere <F. *derre*, ‘çaydan, ırmaktan daha küçük bir akarsu, dere’.

d.+nin 52

d.+yi 52

derece <A. *derece*, ‘miktar, ölçü; seviye, makam’.

d. 1, 42

d.+de 28, 29, 45

d.+sine 51

derhal <F. *der*, A. *ḥāl*, ‘o anda, hemen’.

d. 14, 40, 45

deri <T. *deri*, ‘insan ve hayvanların vücudunu örtü gibi saran koruyucu tabaka, cilt’.

d.+sini 7, 7

derle- <T. *derle-*, ‘ter çıkarmak, ter dökmek’.

d.-miş 34

dermeyen olun- <F. *der-miyān*, T. *olun-*, ‘ileri sürülmek, ortaya atılmak’.

d.-dukda 59

ders <A. *ders*, ‘ders’.

d.+e 34

d.+ine 28

derun <F. *derūn*, ‘İç’.

d.+inde 61, 63

desdan bk. *destan*

d. 58

destan / desdan <F. *destān*, ‘tarih öncesi olağanüstü konu ve şeyleri ele alan şiir, destan’.

d.+lar 58

desti <F. *destī*, ‘testi’.

d.+yi 52, 52

devam <A. *devām*, ‘aynı şeyin sürmesi, bitmemesi’.

d.+ları 58

devam et- <A. *devām*, T. *et-*, ‘sürmek, bitmemek’.

d.-di 11

devam eyle- <A. *devām*, T. *eyle-*, ‘sürmek, bitmemek’.

d.-diği 60

deve <T. *deve*, <ET *tevey*, (hayvan) ‘deve’. Clauson, 447-448.

d. 6

d.+sine 6

d.+ye 3, 3

d.+yi 6

devir <A. *devr*, ‘kendi özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, dönem’.

d.+i 16

devlid eyle- <A. *tevlid*, T. *eyle-*, ‘doğurmak’.

d.-mekde 11

deye bk. *deyü*

d. 12, 15, 60

deyi bk. *deyü*

d. 13, 16, 29, 33, 34, 40, 44,
47, 52, 9, 9

deynek <T. *değnek*, ‘sopa, çomak’.

d. 11, 14

d.+i 11

d.+ini 23

deyü / deye / deyi / teyü <T. *deyü*,
‘diye, diyerek; herhangi bir yargıya
vararak’.

d. 14, 16, 17, 17, 17, 20, 22,
24, 27, 29, 30, 30, 34, 35, 35,
4, 43, 44, 44, 44, 46, 48, 48,
49, 5, 5, 51, 52, 52, 53, 54, 55,
55, 55, 55, 59, 6, 6, 6, 61, 63,
64, 7

dışarı / tışarı <T. *dışarı*, ‘dış, dış
çevre, için karşıtı’.

d. 20, 27, 8

d.+da 28, 9

d.+dan 43

d.+ya 43

di- bk. **de-**

d.-mesine 23

dib <T. *dip* <ET *tüb*, ‘oyuk veya
çukur bir şeyin en altı, taban, dip’.
Clauson, 434-435.

d.+ine 50

diger <F. *diger*, ‘öteki, başka, öbür’.

d. 10, 13, 16, 22, 38, 42, 57,
59, 61, 62, 64, 7, 9

d.+i 16, 23, 23, 27

d.+ininki 16

d.+leri 24, 25

d.+lerinde 64

dikat buyur- <A. *dikḳat*, T. *buyur-*,
‘dikkat göstermek, dikkat etmek’.

d.-malıdır 63

dik- <T. *dik-*, ‘bir cismi dik olarak
tutmak’.

d.-er 36

d.-erek 23

dik- <T. *dik-*, ‘dikmek, birbirine
tutturmak’.

d.-ip 48

dikkat et- <A. *dikḳat*, T. *et-*, ‘dikkatli
bir biçimde yapmak, özen göstermek’.

d.-erek 63

dilenci <T. *dilenci*, ‘geçimini
dilenerek sağlayan kişi’.

d.+nin 37

din talkın idici <A. *dīn*, *telkīn*, T. *edici*, ‘din öğretilerini aşıl原因, öğreten kimse’.

d. 1

dinle- <T. *dinle-*, ‘işitmek için kulak vermek’.

d.-dikden 35

d.-mekliğe 40

d.-ridi 20

direk <T. *direk*, ‘ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek’.

d. 56, 57

d.+ler 57

dirhem <F. *direm* <Yun. *drahmi*, ‘bir tür gümüş para’.

d. 42, 61

d.+e 42

divan <F. *dīvān*, ‘şiiir külliyyatı’.

d. 58

d.+lar 58

divar <F. *dīvār*, ‘duvar’.

d.+ına 7

divid <A. *devāt*, ‘mürekkebe batırılarak yazı yazmaya yarayan ve farklı uçları olan bir kalem çeşidi’.

d.+i 29

doa / dua <A. *du‘ā*, (din) ‘yalvarma, yakarış’.

d. 38, 38

d.+ları 28

d.+larını 28

d.+n 29

d.+sını 16

doa et- <A. *du‘ā*, T. *et-*, (din) ‘Tanrı’ya yakarmak, yalvarmak’.

d.-ip 39

d.-mekde 16

doğ- / toğ- <T. *doğ-* <*toğ-*, ‘dünyaya gelmek, bir anne tarafından dünyaya getirilmek’.

d.-acak 34

d.-an 41

d.-du 20

d. 1, 1

doğrı bk. *doğru*

d. 14

d.+sı 1

doğru / doğrı / toğrı <T. *doğru*,
'yalan veya yanlış olmayan, gerçek; -e
karşı, -e yönelmiş olarak'.

d. 37, 40, 51

d.+sı 26

doğruca / toğrıca <T. *doğruca*,
'dosdoğru, hiçbir yöne sapmadan
doğru bir şekilde, direkt'.

d. 18

doğrud- <T. *doğrult-*, 'kaldırmak,
dik bir konuma getirmek'.

d. 2

doğur- / toğur- <T. *doğur-*, 'dünyaya
getirmek, doğurmak'.

d.-acak 37, 38

d.-an 11

d.-dı 11

dokat <? *tokat*, 'şamar, tokat'.

d. 52

dolaş- <T. *dolaş-*, 'gezmek,
gezinmek'.

d.-ıp 22

doldur- <T. *doldur-*, 'Dolu
hale getirmek'.

d.-dı 5

d.-mağa 52

d.-mak 60

d.-mışlar 7

d.-up 13

dolu <T. *dolu*, 'boş olmayan, İçi
veya yüzeyi olmuş olan'.

d. 16

dolu dolu <T. *dolu*, 'iyice dolmuş
olan, tamamen dolu'.

d. 48

dost <F. *dūst*, 'arkadaş, dost'.

d. 62

d.+lar 6

d.+lara 32

d.+ları 6

d.+larından 52

d.+u 59

d.+una 56

d.+unun 55

doyur- <T. *doyur-*, 'açlığını
gidirmek'.

d.-dukdan 18

döğ- <T. *döv-*, 'dövmek,
darbetmek'.

d.-dükden 47

d.-meklik 52

dök- <T. *dök-*, ‘bulunduğu yerden başka bir kaba veya bir yere boşaltmak’.

d.-er 45

d.-üp 5

dökül- <T. *dökül-*, ‘dökülmek’.

d.-üp 34

dön- <T. *dön-*, ‘geriye veya başka bir tarafa doğru yönelmek’.

d.-erken 9

d.-üp 10, 20, 28, 38, 50, 6, 9

dört <T. *dört*, (sayı) ‘dört’.

d. 27, 57, 57, 60

dua bk. *doa*

d.+sını 25

dud- bk. *tut-*

d. 6, 6, 9

d.-arak 50

d.-ayım 29

d.-ıp 7

d.-un 6

d.-up 24

duman <T. *duman*, ‘duman, buhar’.

d.+lardan 63

dur- / tur- <T. *dur-*, ‘hareket etmemek, beklemek; hiç yoktan; yağmur dinmek; dikilmek’.

d. 12, 14, 17, 21, 30, 45, 46, 46, 46

d.-ır 8

d.-makda 26

d.-sın 31

d.-up 39

d.-urken 14, 21

d.-urkene 47

d.-uyorum 4

d.-un 20

dut- bk. *tut-*

d.-abilersen 29

d.-arak 39

d.-mış 12

duy- <T. *duy-*, ‘işitmek; öğrenmek, haberini almak’.

d.-ması 18

d.-du 39

d.-ması 32

d.-up 20, 31

duyur-<T. *duyur-*, ‘bildirmek, haber etmek’.

d.-maklığa 52

dügan / dükan <A. *dukkān*, ‘içinde perakende şeyler satılan küçük yer’.

d.+ın 55

d.+ına 33, 38

düğün <T. *düğün*, ‘evlenme dolayısıyla yapılan şenlik, düğün’.

d. 18, 18, 18

d.+e 32

düğür bk. *dünür*

d.+lerin 19

dükan bk. *dügan*

d.+ına 5

d.+larda 62

düken- <T. *tüken-*, ‘bitmek, kalmamak’.

d.-ip 15

d.-ir 34

dükür- <T. *tükür-*, ‘ağızdaki tükürüğü dışarı atmak’.

d.-mekde 56

dün <T. *dün*, ‘içinde bulunulan günden bir önceki gün’.

d.+den 28

dünür / düğür / düğür <T. *dünür* <ET *tünür*, ‘gelin veya damadın anne ve babalarının birbirlerine göre hısımlık adları’. Clauson, 523.

d.+ler 19

dünya <A. *dunya*, ‘üzerinde yaşadığımız gezegen, yeryüzü’.

d.+nın 23, 23, 55

dürlü <T. *türlü*, ‘çeşitli, farklı’.

d. 19

düş- <T. *düş-*, ‘düşmek’.

d.-er 14, 15, 47, 50

d.-duğımı 47

d.-dü 43

d.-eceğimi 15

d.-üp 27

d.-en 28

d.-erek 55

d.-ersin 15, 53

d.-meyesin 9

d.-miş 55

düşün- <T. *düşün-*, ‘aklından geçirmek, göz önüne almak; hayal etmek’.

d.-dükden 39

d.-mek 61

d.-meksiz 50

d.-ünüs 60

d.-üp 27

d.-ürüken 52-53

d.-üyordum 5

düşüver- <T. *düş-*, *ver-*, ‘ansızın ve kısa sürede düşmek’.

d.-ir 43, 56

düşür bk. *dünür*

d. 19, 19

E

e- bk. *i-*

e.-dik 19

edebi <A. *edebī*, ‘edebiyat ile ilgili, edebiyat hakkında’.

e. 58

edepsiz <A. *edeb*, T. +siz, ‘terbiyesiz, utanmaz’.

e. 45

edin- <T. *edin-*, ‘sahip olmak, almak’.

e.-mek 58

efendi <Yun. *áfendis*, ‘erkeklerle yönelik söylenen ve saygı bildiren bir söz; ileri gelen ve nüfuzlu kimse’.

e.+ler 37

e.+lerden 59

e.+m 46, 63

efendi baba <Yun. *áfendis*, T. *baba*, ‘yaşça olgun kişilere veya yaşça olgun babalara söylenen ve saygı bildiren bir söz’.

e. 37

efendi hazretleri <Yun. *áfendis*, A. *hazret*, ‘erkeklerle yönelik saygı bildiren bir söz’.

e. 63

eftiracı <A. *iftirā*, T. +cı, ‘iftira atan kişi’.

e. 17

eğe <T. *eğe*, ‘demiri perdahlamaya yarayan alet, eğe’. Tietze, C. I, 694.

e. 54	e.+sine 13
eğer <F. <i>eger</i> , ‘eğer, şayet’.	e.+sini 18, 46
e. 11, 19, 19, 21, 21, 23, 23, 23, 26, 27, 28, 36, 37, 38, 38, 45, 49, 5, 51, 53, 55, 6	e.+ye 3, 3, 34, 53, 53
eğil- <T. <i>eğil-</i> , ‘eğilmek’.	e.+yi 23, 47
e.-diğinde 6	e. 3
eğlence <T. <i>eğlence</i> , ‘eğlenmek işi; Neşeli ve hoş vakit geçirilen ortam’. Tietze, C. I, 696.	ehemiet ver- <A. <i>ehemmiyet</i> , T. <i>ver-</i> , ‘önem vermek’.
e. 2, 54	e.-meyip 42
e.+lerin 53	e.-meyerek 7
eğlenceli <T. <i>eğlence+li</i> , ‘keyifli, keyif veren’.	ehemmiet <A. <i>ehemmiyet</i> , ‘önem, mühim olmak’.
e. 58	e. 64
eğlen- <T. <i>eğlen-</i> , ‘dalga geçmek, alay etmek; karı ve kocanın cinsel münasebet için bir araya gelmesi, birleşmesi’. Tietze, C. I, 696.	e.+den 64
e.-emiyorum 31	ehl-i servet <A. <i>ehl</i> , <i>servet</i> ‘servet sahibi, zengin’.
e. 26, 26	e.+in 11
ehali <A. <i>ehālī</i> , ‘ahali, halk’.	ehl-i tecrübe <A. <i>ehl</i> , <i>tecribe</i> , (F. iza.) ‘tecrübeli, tecrübe sahibi’.
e. 12, 18, 3, 3, 3, 3, 4, 47, 48, 51, 51	e. 19
e.+nin 47, 47, 53	ehtiyarlık <A. <i>ihtiyār</i> , T. <i>+lık</i> , ‘yaşlılık’.
e.+si 54, 54	e. 1
	e.+ında 9
	ek- <T. <i>ek-</i> , ‘ekmek’.

e.-ceğim 44	e. 60
e.-dim 56, 56	e.+imin 21
e.-ecek 56	e.+inde 13, 48, 4, 7
e.-ersen 55	e.+indeki 14, 40, 54
e.-ip 52	e.+inden 11, 13, 50
e.-me 44	e.+ine 11, 13, 56
e.-mekde 56	e.+imde 5
e.-meli 55	e.+imdekini 7
e.-miş 55	e.+ine 8
ekmek <T. <i>ekmek</i> , ‘ekmek’.	e.+leri 21, 21, 40
e. 13	e.+lerindeki 42
eksik <T. <i>eksik</i> , ‘tam olmayan, tamamlanmamış’.	e.+lerini 4, 47, 50, 52, 52, 64, 9
e. 17, 26, 7	el₂ <T. <i>él</i> , ‘yabancı, tanıdık olmayan’.
eksiklik <T. <i>eksiklik</i> , ‘Eksik olma durumu; yoksun olma, sahip olmama durumu’.	e.+lere 20
e. 64	e.+imde 39
e.+i 17	e.+inden 38
e.+inin 25	elbetde <A. <i>elbette</i> , ‘şüphesiz, muhakkak’.
eksiklik etme- <T. <i>eksiklik</i> , et-me-, ‘Her şeyi tam, eksiksiz yapmak’.	e. 17, 17, 35, 45, 58, 58
e.-mek 63	elbise <A. <i>elbise</i> , ‘kıyafet, giysi’.
el₁ <T. <i>el</i> , (vücut) ‘el’.	e. 62, 9
	elli <T. <i>elli</i> , (sayı) ‘elli’.
	e. 35

emir ver- <A. *emr*, T. *ver-*,
'buyurmak, emretmek'.

e.-ir 44

emniet <A. *emniyyet*, 'güven'.

e. 28

emniet et- / emniet it- <A. *emniyyet*,
T. *et-*, 'inanmak, sözüne güvenmek'.

e.-ip 10

e.-meyon 21

e.-mezisen 23

emniet it- bk. *emniet et-*

e.-iyorsın 21

emr <A. *emr*, 'Buyruk'.

e.+ini 29

emraz <A. *emrāz*, 'Hastalık'.

e.+dan 58

emr eyle- <A. *emr*, T. *eyle-*,
'Buyurmak, emretmek'.

e.-memişdir 46

e.-dikde 46

e.-r 23, 23, 24, 25, 26

en <T. *en*, 'başına geldiği sıfata
üstünlük derecesi veren söz'.

e. 19, 41, 42, 53, 55, 59, 59

en- <T. *in-*, 'inmek'.

e.-dim 28

e.-eceğim 56

e.-ip 3, 34, 36, 37, 4, 50, 50

e.-menizi 37

e.-mez 50

e.-sin 50

endir- <T. *indir-*, 'indirme işini
yapmak'.

e.-erek 36

e.-meden 37

en sonunda <T. *en*, *son*,
'nihayetinde'.

e. 50

entari <A. *'anterī*, 'tek parçadan
oluşan kıyafet'.

e. 28

epeyi <T. *epeyi*, 'hayli, çok'.

e. 43

erik <T. *erik*, (bitki) 'erik'.

e. 24

e.+ler 24

erkek <T. *erkek*, 'erkek'.

e. 34

erken <T. *er+iken*, ‘sabahın ilk saatlerinde’.

e.+den 11, 52

ertesı / irtesi <T. *erte+si*, ‘bir sonraki gün’.

e. 11, 31, 55

esah <A. *aşahh*, ‘Gerçek, sahi’.

e.+dan 23, 55

esassız <A. *esās*, T.+sız, ‘Temeli, gerçekliği olmayan’.

e. 12, 12

eser <A. *eşer*, ‘Bir emek sonucu ortaya konan yapıt; işaret, gösterge’.

e.+i 2

e.+inden 58

e.+ini 2, 2

e.+inin 2

e.+lerden 2

es- <T. *es-*, ‘esmek, rüzgarın hareketi’.

e.-ip 5, 55

eski <T. *eski*, ‘üzerinden çok zaman geçmiş olan, yeni karşıtı; önceki’.

e. 12, 14, 2, 36, 36, 42, 45, 48, 8

e.+den 8

e.+ki 47

e.+yen 6

eskilik <T. *eskilik*, ‘eski olma durumu’.

e.+ini 8

esna <A. *eşnā*, ‘an, sıra’.

e.+sında 22, 30, 6

esvab <A. *esvāb*, ‘giysi’.

e.+larının 13

e. 6, 9, 24,

e.+ına 28

e.+ını 24

e.+ları 30

eş- <T. *eş-*, ‘kazmak, eşmek’.

e.-dikde 15

eşid- / eşit- / işit- <T. *işit-*, ‘duymak’.

e.-eceği 28

e.ir 52

eşidil- <T. *işitil-*, ‘duyulmak’.

e.-mesi 14

e.-ir 55, 55

eşik <T. *eşik*, ‘kapı boşluğunun alt tarafındaki basamak’.

e.+den 48

e.+lerden 47

eşit- bk. *eşid-*

e.-diklerini 41

e.-dim 19

e.-mekle 62

e. 48

e.-mesi 28, 31

eşşek <T. *eşek*, (hayvan) ‘bir binek ve yük hayvanı, eşek’.

e. 20, 21

e.+i 21, 40

e.+imin 23

e.+in 22

e.+ine 25

eşya <A. *eşyā* ‘eşya’.

e. 10, 40

e.+sını 39

e.+yı 29

et- <T. *et-*, ‘yapmak, tamamlamak’.

e.-in 4

e.-miş 63

e.-mişidi 52

e.-diği 27

etdir- <T. *ettir-*, ‘yaptırmak’.

e.-erek 1

etek <T. *etek*, ‘giysinin belden aşağı kalan kısmı’.

e.+lerini 33

ev- <T. *iv-*, ‘acele etmek’. DS, C. V, 1811.

e.-me 56

e.-meyiniz 46

ev / iv <T. *ev*, ‘ev’.

e. 41, 41, 41

e.+de 13, 21, 31, 39, 40, 41, 48

e.+dedir 41

e.+den 28

e.+e 10, 27, 29, 37, 37, 41, 41, 41, 42, 42, 46, 47, 48, 5, 5, 51, 56, 56

e.+i 10, 28, 43

e.+ime 35

e.+in 28, 30, 39, 41, 41

e.+inde 10, 18

e.+inden 29, 56	ev sahibi <T. <i>ev</i> , A. <i>şāhib</i> , T. +i, 'ev sahibi'.
e.+ine 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 18, 18, 19, 19, 21, 30, 35, 37, 37, 39, 40, 47, 49, 50, 56, 7, 7	e.leri 35
e.+ini 36	evvel <A. <i>evvel</i> , 'önce'.
e.+inin 15, 36, 37, 41	e. 21, 35, 38
e.+leri 48	e.+inden 38
e.+lerimiz 3	evvelce <A. <i>evvel</i> , T. +ce, 'önceleri'.
e.+lerimizin 3	e. 61
ever- <T. <i>ever-</i> , 'evlendirmek'. DS, C. V, 1805.	evvelki <A. <i>evvel</i> , T.+ki, 'Önceki'.
e.-diği 16	e. 25, 28
evet <T. <i>evet</i> , 'doğrulama ve onaylama sözü'.	ey <F. <i>ay</i> , (Ünlem) 'hey, bre, be'.
e. 35	e. 19
evlad <A. <i>evlād</i> , 'çocuk'.	eyi <T. <i>iyi</i> , 'iyi'.
e.+larınıza 34	e. 14, 25, 28, 36, 49, 49, 54, 54, 54, 54
evlen- <T. <i>evlen-</i> , 'evlenmek'.	e.+den 37
e.-dim 46	e.+si 41
e.-mek 32	eyice <T. <i>eyice</i> , 'iyi bir şekilde'.
evli <T. <i>evli</i> , 'bekar olmayan, evli'.	e. 54
e. 45, 45	eyle- <T. <i>eyle-</i> , 'etmek, yapmak'.
e.+yim 45	e.-mesinden 40
	Eyüb <A. <i>Eyyūb</i> , (isim) 'Eyüp'.
	e. 34

eziyet <A. *eziyyet*, 'işkence, zulüm'.

f.-medin 36

e. 40

Ezrail <A. *'azrā'il*, (din) 'ölüm meleği'.

e. 14

F

fakat <A. *feḳaṭ*, 'ama, ancak'.

f. 63, 64

fakı <A. *faḳīh*, 'sahte hoca'.

f. 36

fakır <A. *faḳīr*, 'yoksul, fakir'.

f. 37

fakır entarisi <A. *faḳīr*, A. *'anterī*, 'fakir giysisi, fakir giysisine benzeyen giysi'.

f. 57

fare <A. *fāre*, (hayvan) 'fare'.

f.+lere 43

fark <A. *farḳ*, 'ayrılık, ayırım'.

f.+1 26

f.+ına 25, 31

fark et- <A. *farḳ*, T. *et-*, 'görmek, seçmek'.

fasona <Fr. *façon* <Lat. 'belli bir modele göre biçim verilen kumaş, kesim'.

f. 62

fasla bk. *fazla*

f. 59

fayde et- / fayide et- <A. *fā'ide*, T. *et-*, 'yarar sağlamak'.

f.-medi 56

faydesiz <A. *fā'ide*, T. +siz, 'faydasız, yararsız'.

f.+dir 52

fayide et- bk. *fayda et-*

f.-medi 56

fazla / fasla <A. *fazla*, 'çok, gereğinden çok'.

f. 31

fazlaca <A. *fazla*, T. +ca, 'çokça'.

f. 42

fena <A. *fenā*, 'kötü, iyi özelliklere sahip olmayan'.

f. 17, 59

ferah <A. *ferah*, 'sıkıntısız olma, mutlu olma durumu'.

f.+larından 10

fırtolayı <T. *fır* (ses taklidi), *dolayı*, 'etrafını çevreleyerek'. Tietze, C. II, 54.

f. 47

fiat <A. *fī'āt*, 'fiyat, para karşılığındaki değer'.

f.+a 43

f.+ını 42

fiatca <A. *fī'āt*, T. +*ca*, 'fiyat yönünden, fiyat açısından'.

f. 42

fikir <A. *fikr*, 'düşünce'.

f. 60

f.+ini 1

filan <A. *fulān*, 'falan'.

f. 20

fī'l-vaki <A. *fī'l-vāki*, (A. iza.) 'gerçekte, her ne kadar'.

f. 11, 15

fucu <A. *fucu*, 'musibet'.

f.+larınız 16

G

gaib et- bk. *gaybet-*

g.-me 51

g. 60

garaib / garayib <A. *garā'ib*, 'değişik, görülmemiş veya şaşılacak durum'.

g. 1, 2, 2, 47

g.+dir 46

garayib bk. *garaib*

g.+ine 46

garib <A. *garīb*, 'tuhaf, değişik, şaşılacak şey'.

g. 36

gavga <F. *gavğa*, 'kavga, dövüş, atışma'.

g. 27, 27, 27

gavga et- <F. *gavğa*, T. *et-*, 'dövüşmek, atışmak'.

g.-ip 35, 47

g.-miş 35

gavga eyle- <F. *gavğa*, T. *eyle-*, 'dövüşmek, atışmak'.

g.-dim 48

gavgalaş- <F. *gavğa*, +laş-, 'birbiri ile dövüşmek, atışmak'.

g. 39

g- ır 35

gaybet- / **gaib et-** <A. *gā'ib*, T. *et-*, 'kaybetmek, yitirmek'.

g.-en 54

g.-ip 20, 48, 49, 53

g.-di 9

gaybol- <A. *gā'ib*, T. *ol-*, 'görünür olmaktan çıkmak; yitmek'.

g.-acağıdım 49

g.-masında 49

gayet <A. *gāyet*, 'çok, pek çok, fazlasıyla'.

g. 22, 25, 29, 58, 62, 62, 62

gazel <A. *gazel*, 'divan edebiyatında beyitlerden oluşan bir nazım biçimi'.

g. 58

gebe <T. *gebe* <*kebe <ET *keber-* 'hamile'. Clauson, 691.

g. 19

g.+dir 19

geber- <T. *geber-*, 'ölmek, can vermek'.

g.-ir 35, 35

gece bk. *gice*

g.+leri 49

g.-nin 21

geç- <T. *geç-*, 'bir yerden başka yere gitmek'.

g. 11, 11

g.-enlerde 5

g.-enlerden 4

g.-mekde 15

g.-dikden 41

g.-en 42, 42

g.-enler 15

g.-erek 54

g.-eridim 15, 44

g.-erken 54

g.-erkıne 42

g.-iyorsunuz 62

g.-meden 19

g.-mek 44

g.-mekde 14, 28

g.-mişdir 35

g.-ip 6

geçmiş <T. *geçmiş*, ‘geçme işinin yapılmış olduğunu gösteren bir sıfat’.

g. 11

geçin- <T. *geçin-*, ‘yaşamak için gerekeni sağlamak veya yapmak’.

g.-iyorsun 54

g.-ebilir 54

g.-iyorum 54, 54

geçid <T. *geçit*, ‘geçecek yere’.

g.+i 44

geçir- <T. *geçir-*, ‘geçirmek; yazmak, kaydetmek; bakmak, göz atmak; zaman harcamak’.

g.-mekliğe 6

g.-melerini 6

g.-dikden 7

g.-dikten 54

g.-en 2

g.-irkene 56

ged- bk. *git-*

g.-elim 39

g.-erler 19

g.-ip 38

g.-iyor 8

gedil- <T. *gidil-*, ‘gidilmek’.

g.-miş 62

gedir- / getir- <T. *getir-*, ‘gelmesini sağlamak; hatırlamak; kavuşmak’.

g. 31

g.-ir 47

g.-dikden 47

g.-dim 37, 47

g.-din 37

g.-ecek 49

g.-emediğinden 61

g.-emez 19

g.-en 32, 60

g.-enin 32

g.-erek 43

g.-in 4

g.-inçe 59

g.-ip 12, 15, 24, 29, 43, 43, 47, 7, 9

g.-ir 30, 32

g.-irler 48

g.-iyorlar 49, 49

g.-iyorsın 30

g.-iyorudım 24

g.-iyorum 30

g. 20

g.-medim 47

g.-mek 56

g.-mişleridi 52

g.-sin 53

gel- / gil <T. *gel-*, 'ulaşmak, varmak, gelmek; hatırlamak; yetişmek'.

g. 10, 14, 37, 39, 41, 41, 53

g.-en 52

g.-ip 36

g.-meyle 4

g.-di 17, 29, 9

g.-diğinde 41

g.-diğini 10, 24

g.-dikde 33, 46, 51

g.-dikden 42, 6

g.-diklerinde 15, 27, 37, 41, 47

g.-dim 18

g.-dimidi 8

g.-dimise 18

g.-eceği 57

g.-eekdir 48

g.-en 30, 54, 54, 61

g.-eni 47

g.-enlere 13

g.-erek 46, 51, 54

g.-in 27, 33, 47, 9

g.-inceye 53

g.-ip 10, 10, 10, 10, 11, 11, 11, 12, 13, 13, 14, 14, 15, 15, 16, 16, 17, 18, 19, 20, 20, 20, 20, 21, 21, 21, 22, 23, 26, 27, 27, 28, 29, 30, 30, 31, 31, 32, 32, 32, 33, 34, 34, 37, 40, 40, 42, 43, 47, 5, 51, 53, 6, 6, 7, 7, 7, 8, 8

g.-ir 12, 17, 21, 32, 46, 61

g.-irken 21, 37

g.-irkene 12, 22, 27

g.-irler 19

g.-iyor 21, 33, 51, 60

g.-iyorsın 10

g.-mekde 25, 33, 40, 4

g.-mesinden 26

g.-mez 20, 55

g.-miş 19, 61

g.-sin 19, 53

g.-üp 23, 32, 4, 4

gem <? *gem*, ‘atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç’.

g.+ini 49

gençlik <T. *gençlik*, ‘genç olunan zamanlar, genç olma durumu’.

g.+inde 9

gerek <T. *gerek*, ‘Lazım’.

g. 1, 1, 2, 2, 2

g.+dır 31

geri <T. *geri*, ‘geri, arka yöne doğru’.

g. 22, 23, 23, 29

geri dön- <T. *geri, dön-*, ‘aksi yöne gitmek’.

g.-üp 13

geri gel- <T. *geri, gel-*, ‘tersi yöne gelmek’.

g.-ip 43

g.-ir 39, 42, 45

g.-mekliğe 51

geri geri - <T. *geri, geri*, ‘geriye doğru’.

g. 63

geri gönder- <T. *geri, gönder-*, ‘geri gitmesini sağlamak’.

g.-ir 45

geri iste- - <T. *geri, iste-*, ‘verilen bir şeyi tekrar almak istemek’.

g.-yor 174

gerisin geri - <T. *geri+sin, geri*, ‘geriye doğru, geri geri’.

g. 50

geri ver- <T. *geri, ver-*, ‘alınan bir şeyi aynı kişiye veya yere iade etmek’.

g.-mekliğe 47

get- bk. *git-*

g. 29

getir- bk. *gedir-*

g. 12

g.-iyorlar 63

g.-meli 44

g.-mişlerdir 2

gevşekçe <T. *gevşekçe*, ‘sıkı olmayacak bir şekilde’.

g. 50

geydir- <T. *giydir-*, ‘giyme işini yaptırmak’.

g.-meğe 17

geyin- <T. *giyin-*, ‘giyinmek’.

g.-mesinin 9

g.-diği 45

g.-diğiniz 62

g.-erek 9

g.-ip 18, 24, 29, 6, 9

g.-ir 44

g.-mezse 17

g.-ip 18

gey- <T. *giy-*, ‘bir giyeceği veya örtüyü bedene veya herhangi bir organa geçirmek’.

g.-mekliğe 33

g.-miş 62

gez- <T. *gez-*, ‘dolaşmak, yürümek’.

g.-eriken 14

g.-enlerden 7

g.-eriken 49

g.-erken 11, 4, 7, 9

g.-erkene 44, 44, 46

g.-ip 12

g.-iyor 48

g.-iyorsın 49, 7

g.-mekte 49

g.-seler19

gezdir- <T. *gezdir-*, ‘gezme işini yaptırmak’.

g.-ir 18

g.-irkene 28

gibi <T. *gibi*, ‘benzerlik bildiren bir edat’.

g. 1, 2, 9, 9, 9, 14, 17, 24, 27, 36, 36, 37, 39, 42, 46, 47, 50, 50, 56, 57, 58, 60, 62, 62

gice / gece <T. *gece*, ‘Akşamdan sonra gelen zaman dilimi. Akşamdan sonra gelen zaman dilimi’.

g. 10, 11, 11, 27, 28, 28, 29, 29, 35, 41, 47, 48, 48, 49, 52

g.+si 31, 31, 31, 31, 31

gice karagöl <T. *gece*, T. *karakol* <*karavul* < Moğ. *karağöl*, ‘gece bekçisi, geceleyin sokaklarda asayiş sağlayan güvenlik görevlisi’.

g. 49

giceleyin <T. *geceleyin*, ‘gece vakti’.

g. 23

gice yarısı <T. *gece*, *yarı+sı*, ‘gecenin geç saatlerini bildirmek için kullanılan bir söz’.

g. 14, 35

giç kal- <T. *geç*, *kal-*,
'zamanında gidememek,
yetişememek'.

g.-up 34

gid- bk. *git-*

g.-dikden 16

gidi <F. *gīdī* , (nida) 'şaka yollu
azarlamada kullanılan bir nida'.

g. 62

gil bk. *gel-*

g.-ip 29

girdek <F. *girdek*, 'gerdek'.

g.+e 32, 32

girdek gicesi <F. *girdek*, T. *gece*,
'düğün gecesi, gerdek yapılacak gece'.

g. 32

g.+ne 32

girdeğe gir- <F. *girdek*, T. +e, *gir-*
'Gelin ve damat düğün gecesi bir
araya gelmek'.

g.-eceansin 32

gir- <T. *gir-* 'dışarıdan içeriye
girmek; katılmak, dahil olmak; değer,
eder olarak gelmek; dönüşmek'.

g.-di 56

g.-en 56

g.-er 4, 7, 8, 8, 15, 20

g.-ip 5, 15, 25, 29, 37, 39, 41

g.-mesi 42

g.-mez 15

g.-mişdir 12

g.-sin 32

g.-üp 4, 5

giril- <T. *giril-*, 'bir kişinin karşısına
çıkma veya evine gitmek'.

g.-diği 62-63

git- / ged- / get- / gid- <T. *git-*, 'bir
yere doğru yönelmek'.

g. 12, 39

g.-mekliğe 10

g.-mesi 20

g.-mesinden 24

g.-ip 14, 23, 29, 30, 33, 34, 37,
40, 42, 45, 46, 46, 5, 54

g.-eçğim 51, 51

g.-ecek 51

g.-elim 37

g.-er 3, 6, 8, 10, 13, 15, 18, 18,
19, 19, 20, 20, 20, 24, 25, 27,

29, 30, 31, 33, 36, 36, 39, 40,
42, 42, 46, 46, 52
g.-erek 5, 18, 52
g.-eriken 13, 14, 21, 24, 35, 62
g.-erken 5, 6, 10, 28, 34,
g.-erkene 20, 22, 49, 49, 50
g.-erler 9, 33, 35, 40
g.-esin 15
g.-eyim 5
g.-di 27, 39, 42
g.-diği 9, 36
g.-diğinde 30, 42, 43
g.-dikden 34, 51, 52
g.-dikleri 24
g.-meğe 50
g.-mek 25, 32
g.-mekde 32, 62
g.-mekliğe 51
g.-mesinde 29
g.-meyeceğini 17
g.-mez 27
g.-miş 45
g.-mişdir 41

g.-sin 7

gizle- <T. *gizle-*, ‘başkalarının görmeyeceği konuma getirmek, saklamak’.

g.-miş 9

g.-yip 40

gizlice <T. *gizlice*, ‘gizli bir şekilde’.

g. 16, 19, 20, 39

göbek <T. *göbek*, (vücut) ‘insan veya hayvanlarda anne ile yavrusunu karın kısmından bağlayan damar örgüsünün koptuktan sonra bıraktığı çukur’.

g.+ini 41

g. 41

göbek taşı <T. *göbek, taş+ı*, ‘hamamlarda terlemek için üzerine uzanılan alttan ısıtılmalı mermer taş’.

g. 9

gödür- / götür- <T. *götür-*, ‘bir şeyi bir yerden başka bir yere taşıma işi’.

g.-meğe 7

g.-memesinden 11

g.-dügü 52

g.-düleri 44

g.-ecek 29

g.-en 13	g.+nın 22
g.-eyim 46	göl kuşları <T. <i>göl, kuş</i> , (hayvan) 'kurbağalara, çıkardıkları seslerden ötürü verilen takma bir ad'.
g.- sen 24	
g.-üp 12, 18, 26, 38, 42, 43, 43	g. 22
g.-ür 24, 37	göm- <T. <i>göm-</i> , 'toprağın altına bir şey koyup üzerine yine toprakla örtmek'.
g.-ürken 24, 24, 26, 39	
g.-ürkene 38	g.-er 36, 36
g.-ürleriken 15	gömülü <T. <i>gömülü</i> , 'gömülmüş olan'.
g.-üyorsın 24	
gök gürle- <T. <i>gök, gürle-</i> , (meteoroloji) 'gök gürlemek'.	g. 57
g.-dikde 36	gönder- <T. <i>gönder-</i> , 'yollamak, ulaşmasını sağlamak'.
gökyüzü <T. <i>gökyüzü</i> , 'atmosferin gözle görünen kısmı, sema'.	g.-di 17
g.+nde 43, 6	g.-ir 17
g.+ne 52	g.-diği 61
göl <T. <i>göl</i> , 'oluşması çeşitli olaylara bağlı olan tuzlu veya tuzsuz durgun su birikintisi'.	g.-din 11
g.+e 22, 22	g.-ecek 52
g.+ü 22	g.-en 16
g.+ün 22	g.-ip 29
göl kurbağaları <T. <i>göl, kurbağa</i> , (hayvan) 'gölde yaşayan kurbağalar'.	g.-ir 16, 17, 21, 24, 24, 40
	g.-iridi 52
	g.-irler 45, 54, 54, 54
	g.-mekliğe 61

g.-miş 17	g.-düklerinde 39
gönderici <T. <i>gönderici</i> , 'gönderen kişi'.	g.-dülerise 10
g. 63	g.-düm 44-45, 45, 53, 53
gönül <T. <i>gönül</i> , 'istek, arzu'.	g.-dün 19, 27
g.+ü 20, 20, 36	g.-dünüz 17
g.+üm 20	g.-ecekleri 56
gör- <T. <i>gör-</i> , 'göz yardımıyla bir şeyin varlığını seçmek'.	g.-en 40
g. 23, 23	g.-enler 34, 46
g.-mekle 18	g.-enlerin 56
g.-mekliğe 19	g.-erek 51, 52, 56
g.-meksiz 8	g.-eyim 28
g.-meleri 12, 6	g.-mediğinisden 63
g.-mesi 10, 11, 16, 4, 7, 8, 9	g.-mek16, 53
g.-üp 38	g.-meleri 25, 47
g.-duğın 53	g.-memile 45
g.-duğunı 1	g.-memiş 46
g.-duğunuz 12	g.-ür 60
g.-dü 16, 20	g.-menisden 63
g.-düğüm 25	g.-mesi 28, 37, 43, 44, 44, 44, 56
g.-düğün 39	g.-mesinde 40
g.-düğünde 28	g.-mez 16, 22
g.-dükde 16, 25, 26, 38	g.-mezsın 36

g.-müşler 46

g.-sün 51, 52

göre <T. *göre*, ‘gereğince, uygun olarak; nazaran, göz önünde tutulursa’.

g. 16, 47, 51

görük- <T. *görün-*, ‘görünmek, görünür olmak, algılanmak, seçilmek’. DS, C. VI, 2162.

g.-ür 23

görül- <T. *görül-*, ‘görünür olmak, algılanmak, seçilmek’.

g.-duñi 57

g.-mekdediri 58

g.-memiş 47

g.-mesi 57

g.-meyecek 64

g.-mez 26

g.-üp 17, 19, 22, 28, 30, 31, 36, 39, 39, 4, 43, 56

g.-ür 13, 15, 22, 29, 33, 44, 59, 60

g.-ürlerise 33

g.-ürse 16, 24

g. ürseniz 44

g. ürsünüz 15

g.-üyorsunıs 64

g.-üyorum 36

g.-ünce 22, 61

görün- <T. *görün-*, ‘görülür olmak, gözükme’.

g.-mesinde 6

g.-en 4

g.-ır 23

g.-mek 63

g.-ür 24

g.-üyor 4

görünüş <T. *görünüş*, ‘görünme işi, görünen şekil veya durum’.

g.+de 13, 31, 36, 38, 41, 56

görüş- <T. *görüş-*, ‘karşı karşıya gelip birbiri konuşmak’.

g.-mek 13

g.-üyor 51

gösder- bk. *göster-*

g.-erek 47

göster- / **gösder-** <T. *göster-*, ‘görülmesini veya görmesini sağlamak’.

g.-dim 52

g.-mek 22	göze koy- <T. <i>göz, koy-</i> , ‘elde etmek istemek’.
g.-mekliğe 1	
g.-mekliği 22	g.-up 10
g.-erek 52	gözel bk. <i>güzel</i>
g.-eyim 8	g. 49
g.-ip 9	gözelce <T. <i>güzelce</i> , ‘güzel bir şekilde’.
g.-ir 25, 54	g. 25
g.-iyor 64	gözle- <T. <i>gözle-</i> , ‘birisinin gelmesini beklemek’.
g.-mekliğe 63	
götür- bk. <i>gödür-</i>	g.-yoruz 41
g.-ır 14	gruş <Alm. <i>groschen</i> , ‘bir liranın yüzde biri olan Türk para birimi’.
g.-ır 24	g.+dır 58
göya <F. <i>gūyā</i> , ‘Sanki’.	gurbet <A. <i>gurbet</i> , ‘el, yabancı veya uzak memleket’.
g. 17, 37, 43, 60, 9	g.+de 37
göz / güz <T. <i>göz</i> , (vücut) ‘insanda veya hayvanda görme işini yapan, sağlayan organ’.	gücendir- <T. <i>gücendir-</i> , ‘üzmek ve darılmasına sebep olmak’.
g.+leri 47, 59	g.-diğimden 38
g.+lerinden 40	g.-din 39
g.+lerini 4	g.-me 39
g.+unun 57, 59	güçük <T. <i>küçük</i> , ‘Ufak, küçük, büyük olmayan’.
g.+ü 64	g. 36
g.+ünden 40	
g.+ünü 52	

güçüklük <T. *küçüklük*, ‘Çocukluk’.

g.+ümde 35

gül- <T. *gül-*, ‘İnsanın hoşuna giden durumlar karşısında genellikle ses çıkarır bir biçimde duygusunu açığa çıkarması eylemi; gülümsemek’.

g.-mekliğe I, 59

g.-dükden 64

g.-erkene 32

g. 63

g.-meğe 25

g.-meklik 59, 64

g.-meklikde 58

g.-melerine 62

g- meyor 64

g.-üp 5

güldür- <T. *güldür-*, ‘birinin gülmesini sağlamak’.

g.-ecek 59

güler yüs <T. *güleryüz*, ‘güleryüz’.

gün <T. *gün*, ‘Dünyanın kendi etrafında dönmesi sonucu oluşan 24 saatlik zaman parçası’.

g. 11, 11, 11, 11, 11, 11, 11, 11, 13, 13, 13, 13, 13, 13, 14, 16, 16, 16, 18, 18, 18, 19, 20, 20, 21, 21, 22, 22, 24, 25, 25, 26, 27, 28, 29, 29, 3, 3, 30, 31, 31, 31, 32, 32, 33, 33, 34, 35, 36, 37, 37, 37, 39, 40, 4, 4, 42, 43, 44, 44, 44, 5, 5, 5, 50, 51, 51, 51, 52, 56, 6, 6, 6, 61, 63, 7, 7, 7, 7, 7, 8, 8, 8, 8, 8, 9, 9, 9, 9

g.+de 45, 5

g.+dır 38

g.+dür 6

g.+i 5, 55

g.+ler 30

g.+lerin 12, 12, 14, 15, 19, 20, 22, 24, 24, 25, 29, 3, 34, 34, 35, 4, 5, 7, 8

g.+ünde 21, 48

günah eyle- <F. *günāh* <A. *cunah*, T. *eyle-*, (din) ‘günah işlemek’.

g.-dim 11

gündüz <T. *gündüz*, ‘güneşin doğuşu ile batışı arasında kalan zaman, gün, gecenin karşıtı’.

g. 29

gündüzleyin <T. *gündüz*+*leyin*,
'gündüz vakti'.

g. 14

gürüldüh <T. *gündüz*, 'yüksek sesli
ve gürültüsü olan'.

g. 26

gürüldü <T. *gürültü*, 'patırtı,
uyumsuz sesler bütünü'.

g. 27, 48

g.+den 7

g.+dır 27

g.+nın 27

g.+südir 14

güz bk. *göz*

g.+ü 31

güzel / gözel <T. *güzel*, 'güzel,
çirkinin karşıtı'.

g. 14, 14, 18, 18, 48, 52

g.+dir 4

güzelce <T. *güzelce*, 'güzel, iyi bir
şekilde'.

g. 18

güzel get- <T. *güzel*, *git-*, 'işleri,
durumları yolunda ve iyi gitmek'.

g.-ceklerine 16

güzel güzel <T. *güzel*, *güzel*, 'güzel,
iyi, hoş'.

g. 61

H

ha <T. *ha*, 'birdenbire hatırlanan
ve anlaşılan sözlere karşılık kullanılan
bir ünlem'.

h. 45

haber <A. *haber*, 'bilgi, salık'.

h. 29

h.+i 10, 38, 5

haber ver- <A. *haber*, T. *ver-*, 'bilgi,
salık vermek'.

h.-eyim 7

habeş <A. *habeş*, 'derisinin rengi
çok koyu esmer olan kimse;
Etiyopyalı'.

h. 34

hafta <F. *hefte*, 'birbiri ardınca gelen
yedi günlük bir zaman parçası'.

h. 31, 32, 51

h.+daki 42

h.+ki 42, 42

hak <A. *hak*, 'adalet'.

s. 55	h. 58
Hakk <A. <i>ḥaqq</i> , (din) ‘Allah, Tanrı’.	hâlbuki <A. <i>ḥāl</i> , T. <i>bu</i> , F. <i>ki</i> , ‘Oysaki’.
h.+a 55, 59	h. 18, 61
hakkında <A. <i>ḥaqq</i> , T.+ <i>ında</i> , ‘ilgili olarak, üzerine’.	hâlihazır <A. <i>ḥāl</i> , <i>ḥāzır</i> , (F. iza.) ‘içinde bulunulan durum’.
h. 39	h.+daki 2
haksız <A. <i>ḥaqq</i> , T. + <i>sız</i> , ‘davası veya iddiası doğru olmayan kimse’.	halk <A. <i>ḥalk</i> , ‘ahâli, aynı yerde bulunan veya yaşayan insanlar’.
h.+sın 17	h. 33
hal <A. <i>ḥāl</i> , ‘durum, ahval, vaziyet’.	h.+a 5
h. 33, 36, 40, 61	h.+ı 34
h.+de 11, 57, 63, 63, 63, 22, 29, 60, 60, 61, 62,	halk eyle- <A. <i>ḥalk</i> , T. <i>eyle-</i> , ‘yaratmak’.
h.+e 52, 61	h.-diğini 55
h.+i 40, 43	h.-dikleri 55
h.+inden 4	hamal <A. <i>ḥammāl</i> , ‘geçimini yük taşıyarak sağlayan kimse’.
h.+ine 2	h.+ı 62
h.+ini 46, 52, 59, 61	h.+ları 62
h.+ler 2, 62	hamam <A. <i>ḥammām</i> , ‘hamam’.
h.+leri 16	h. 4, 42, 9
h.+lerin 59	h.+a 30, 4, 42, 42, 42, 9, 9
h.+lerini 1, 16, 2	h.+da 8
hala <A. <i>ḥālā</i> , ‘henüz; hâlen’.	

h.+dan 4, 42, 42

hamamcı <A. *ḥammām*, T. +cı, 'hamamda çalışan kimse'.

h. 42

hamedil- <A. *ḥaml*, T. *edil-*, 'bir nedene bağlanmak, yorulmak, hamletmek'.

h.-emez 58

haml <A. *ḥaml*, 'yüklemek, yüklenme, yorma'.

h. 2

hamur <A. *ḥamīr*, 'un ile yapılan, un ürünü'.

h.+dan 30

hamur işi <A. *ḥamīr*, T. *iş*, 'hamur ürünleri'.

h. 30

hâne <F. *ḥāne*, 'ev, konut'.

h. 48, 48, 48, 56, 62, 63, 63

hangi <T. *hangi*, 'hangi'.

h. 55

h.+sidir 16

h.+sinden 62

harab et- <A. *ḥarāb*, T. *et-*, 'yıkmaq, çökertmek'.

h.-ecekleridi 3

harab eyle- <A. *ḥarāb*, T. *eyle-*, 'mahvetmek, kötü veya kullanılmaz duruma sokmak'.

h.-miş 14

haramzate <A. *ḥarām*, F. *zāde*, (din) 'hırsızlık yaparak haram işleyen kimse'.

h.+nin 36

hararet <A. *ḥarāret*, 'vücut ısısı, sıcaklık'.

h. 10

h.+i 60

hareket <A. *ḥareket*, 'davranış'.

h.+ini 26

hareketsiz <A. *ḥareket*, T. +siz, 'kımıldamak'.

h. 39

hâsıl eyle- <A. *ḥāşıl*, T. *eyle-*, 'ortaya çıkarmak, meydana getirmek'.

h.-sin 52

hasıl ol- <A. *ḥāşıl*, T. *ol-*, 'ortaya çıkmak, meydana gelmek'.

h.-masından 15

h.-an 56

h.-duklarını 55	h. 60, 63
h.-ması 55	hava / heva <A. <i>hevā</i> , ‘meteoroloji ile ilgili durumların bütünü; gökyüzü’.
h.-up 55	h.+nın 51
hasır <A. <i>ḥāzır</i> , ‘hazır, tamamlanmış olan’.	h.+sı 4
h. 59	havi <A. <i>ḥāvī</i> , ‘kapsayan, içeren’.
hastalık <F. <i>ḥaste</i> , T. <i>+lık</i> , ‘sağlık durumunun bozuk olması’.	h. 2
h. 58	havla- <T. <i>havla-</i> , (hayvan) ‘(ses taklidi) ‘köpek bağırması, ürümek’.
hatab <A. <i>ḥaṭab</i> , (din) ‘hatip, hutbe okuyan kimse’.	h.-yarak 11
h. 35	havli <T. <i>havlu</i> , ‘havlu’.
hatda bk. <i>hatta</i>	h. 42
h. 59	havuç <F. <i>hevīc</i> , ‘havuç’.
hatır / hatir <A. <i>ḥāṭır</i> , ‘hafıza, bellek’.	h. 5, 7
h.+ına 19, 60	haya <F. <i>ḥāye</i> , ‘erkeklik bezi, testis’.
h.+ını 30	h.+ları 6
hatır et- <A. <i>ḥāṭır</i> , T. <i>et-</i> , ‘hatırlamak’.	h.+larını 6, 6, 9
h.-mesine 61	hayde <T. <i>hayde</i> , ‘teşvik amaçlı kullanılan bir söz, haydi’.
hatir bk. <i>hatır</i>	h. 32
h.+ime 9, 40	hayir <A. <i>ḥayr</i> , ‘olumsuzluk ve ret bildiren bir cevaplama sözü, hayır’.
hatta / hatda <A. <i>ḥattā</i> , ‘üstelik’.	h. 27, 41

hayir ola / hayrola <A. *ḥayr*, T. *ol-a*,
'iyi olsun manasında olumlu bir
dileme sözü'.

h.- 50

haylı <F. *ḥaylī*, 'çok, fazla'.

h. 13, 16

hayr <A. *ḥayr*, 'iyi, hayırlı'.

h. 4, 44, 53

hayrola bk. *hayır ola*

h. 50

hayvan <A. *ḥayevān*, (hayvan)
'insan ve bitki ile beraber diğer bir
canlı çeşidi'.

h. 46, 46, 46, 47, 47

h.+a 17, 47

h.+dır 46

h.+ın 46

hazırla- <A. *ḥāẓır*, T.+la- 'hazır,
kullanılır hale getirmek'.

h.-r 5

h.-yip 33

hazreti <A. *ḥaḍra* (din)
'hazreti'.

h. 8

hedaye <A. *hediyye*, 'hediye,
armağan'.

h. 24, 24, 26, 32

helbet <A. *elbet*, 'Elbet'.

h. 17

helbetde <A. *elbet*, 'elbette'.

h. 11, 16, 56, 9

hele <F. *hele*, 'temenni edilen
durumlarda kullanılabilen bir söz;
özellikle anlamında kullanılan bir söz'.

h. 20, 4

helva <A. *ḥalvā*, 'şeker, un, yağ veya
irmikle yapılan tatlı'.

h.+yı 5

h.+yi 5

helvacı <A. *ḥalvā*, T. +cı,
'helva satan kişi; helva satılan yerin
sahibi'.

h. 5, 5

hem <F. *hem*, 'hem'.

h. 22, 22, 41, 41, 45, 6, 6

heman <F. *hemān*, 'derhal, vakit
kaybetmeden, hemen'.

h. 19, 33, 4

hepsi <F. *ham*, T. *+si*, ‘tümü, bütünü, tamâmı’. Tietze, C. II, 287.

h.+nin 5

her <F. *her*, ‘teker teker hepsi, her’.

h. 11, 16, 18, 2, 22, 23, 23, 23, 23, 24, 29, 31, 39, 41, 41, 42, 44, 44, 45, 46, 48, 48, 49, 5, 51, 52, 52, 58, 6, 63, 9, 9

her bir <F. *her*, T. *bir*, ‘sayılabilen bilen şeylerin ayrı ayrı hepsi’.

h. 2

h.+i 14

hergele <F. *hargala*, (hayvan) ‘at, eşek sürüsü’.

h.+den 29

herhangi <F. *her*, T. *hangi*, ‘rastgele’.

h.+sini 52

herif <A. *harif*, ‘evin erkeği; Adam’.

h. 14, 31, 37, 4, 43, 8

h.+e 32

h.+leri 41

herkes <F. *herkes*, ‘insanların bütünü, cümle’.

h. 18, 18, 42, 64, 64

h.+i 59

h.+in 57

her nasılsa <F. *her*, T. *nasıl*, ‘sebebi bilinmeyen veya anlaşılmayan bir biçimde’.

h. 6

hesab <A. *hisāb*, ‘işlem’.

h. 5

heva bk. *hava*

h. 60

heybe <A. *heybe*, ‘heybe’.

h. 48

h.+mi 48

h.+sini 48, 48

h.+ye 46

h.+yi 46

heybetli <A. *heybe*, T. *+li*, ‘büyük, azametli’.

h. 57

hırsız <A. *hayır*, T. *+sız*, ‘kendisine ait olmayan şeyleri çalan kimse’.

h. 10, 10, 20, 20, 28, 29, 29,
29, 36, 39, 56

h.+ı 29

h.+ın 10, 28, 28, 43

hırsızlık <A. *hayır*, T. +sızlık,
'çalma işi'.

h.+a 54

hısmet <A. *hidmet*, 'hizmet'.

h. 19

hıtam / hitam <A. *hitām*, 'son,
nihayet, bitim'.

h. 64

hıtmet et- <A. *hidmet*, T. *et-*, 'hizmet
etmek'.

h.-en 64

h.-enler 42

hıyar <A. *hiyār*, (bitki) 'salatalık
sebzesi'.

h. 56

h.+ları 56

hiç <F. *hīç*, 'hiç; daha önce'.

h. 11, 25, 35, 40, 42, 46, 46,
47, 48, 50, 56, 57, 61, 62, 63

hiçbir <F. *hīç*, T. *bir*, 'hiçbir'.

h. 19, 29, 40, 58, 60, 63

h.+i 61, 64

h.+inde 53

h.+isi 23

h.+isin 54

hiçbiri <F. *hīç*, T. *bir+i*, 'bir teki bile'.

h.+si 50

hiddetlen- / **hitdetlen-** <A. *hiddet*,
T. +*len-*, 'öfkelenmek, sinirlenmek'.

h.-ip 26

hilal <A. *hilāl*, (astronomi) 'hilal,
yeni ay'.

h. 16, 36

hisab bk. **hesab**

h.+ına 6

his et- <A. *hiss*, T. *et-*, 'hissetmek,
sezmek'.

h.-iyorsunıs 63

hitaben <A. *hiṭāben*, 'hitap ederek'.

h. 3, 3, 3, 3, 4, 7, 8, 9, 12, 25,
27, 41, 41, 53

hitam bk. **hıtam**

h.+ında 64

hitdetlen- bk. **hiddetlen-**

h.-ip 56

hoca <F. *hāca*, (din) ‘Nasreddin Hoca; İslamda din görevlisi; medresede eğitim veren öğretmen’.

h. 1, 10, 10, 10, 10, 10, 11, 11,
11, 11, 11, 11, 11, 12, 12, 12,
12, 12, 13, 13, 13, 13, 13, 13,
13, 13, 13, 13, 13, 13, 13, 14,
14, 14, 14, 14, 14, 14, 15, 15,
15, 15, 15, 15, 15, 15, 16,
16, 16, 16, 16, 16, 16, 17, 17,
17, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 17,
17, 18, 18, 18, 18, 18, 18, 18,
18, 19, 19, 19, 19, 19, 19, 19,
19, 19, 20, 20, 20, 20, 20, 20,
20, 20, 20, 21, 21, 21, 21, 21,
21, 21, 21, 21, 21, 21, 22, 22,
22, 22, 22, 22, 22, 23, 23, 23,
23, 23, 23, 23, 24, 24, 24, 24,
24, 24, 24, 24, 25, 25, 25, 25,
25, 26, 26, 26, 26, 26, 26, 26,
26, 27, 27, 27, 27, 27, 27, 27,
27, 28, 28, 28, 28, 28, 28, 28,
29, 29, 29, 29, 29, 29, 29, 29,
29, 29, 29, 29, 3, 3, 3, 30, 30,
30, 30, 31, 31, 31, 31, 32, 32,
32, 32, 32, 32, 32, 32, 32, 32,
32, 32, 32, 33, 33, 33, 33, 33,
33, 33, 33, 33, 34, 34, 34, 34,
34, 34, 34, 34, 35, 35, 35, 35,
35, 35, 36, 36, 36, 36, 36, 37,
37, 37, 37, 37, 37, 37, 37, 37,
37, 38, 38, 38, 38, 38, 39, 39,
39, 40, 40, 40, 40, 40, 40, 40,

4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 41, 41, 41,
41, 41, 41, 41, 41, 41, 42, 42,
42, 42, 42, 42, 42, 43, 43, 43,
43, 43, 43, 43, 43, 43, 44, 44,
44, 44, 44, 44, 44, 44, 45,
45, 45, 45, 46, 46, 46, 46, 46,
47, 47, 47, 47, 47, 47, 47, 48,
48, 48, 48, 49, 49, 49, 49, 49,
49, 49, 49, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5,
50, 50, 50, 50, 50, 51, 51, 51,
51, 51, 51, 51, 51, 52, 52, 52,
52, 52, 53, 53, 53, 54, 54, 54,
54, 54, 54, 54, 54, 55, 55, 55,
56, 56, 56, 56, 56, 56, 57, 57,
6, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 7, 7, 7, 7,
7, 7, 7, 7, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 9,
9, 9, 9, 9, 9

h.+da 42

h.+dan 10, 13, 18, 20, 21, 49, 5

h.+nın 10, 10, 10, 10, 10, 10,
10, 11, 12, 12, 13, 13, 14, 15,
16, 16, 17, 19, 19, 2, 2, 2, 21,
21, 22, 24, 25, 26, 26, 27, 27,
27, 27, 28, 28, 29, 29, 29, 30,
30, 30, 30, 31, 31, 31, 33, 33,
34, 34, 34, 34, 36, 37, 38, 38,
39, 40, 40, 40, 40, 40, 40, 4, 4,
42, 43, 44, 44, 44, 45, 46, 46,
46, 46, 5, 50, 50, 52, 52, 53,
53, 54, 54, 56, 57, 7, 7, 7, 8, 9,
9, 9

h.+ya 10, 11, 11, 12, 15, 17, 18, 2, 20, 24, 25, 25, 26, 26, 26, 27, 27, 3, 30, 31, 32, 34, 34, 35, 35, 36, 36, 38, 38, 4, 4, 41, 41, 41, 42, 47, 47, 48, 48, 48, 48, 49, 54, 54, 55, 6, 6, 7, 8, 9, 9	hoşaf <F. <i>ḥōṣ-āb</i> , ‘hoşaf’.
	h. 48, 64
	h.+dan 48
	hoş-âmedî <F. <i>ḥōṣ-āmedi</i> , ‘hoş geldine gitme’.
	h.+de 54
h.+yı 14, 17, 18, 25, 25, 25, 25, 30, 31, 32, 33, 33, 33, 36, 39, 39, 41, 43, 44, 45, 45, 48, 5, 50, 6	hoşap bk. <i>hoşaf</i>
	h. 63
hoft <F. <i>hefte</i> , ‘Hafta’.	hoşgeldiniz <F. <i>ḥōṣ</i> , T. <i>gel-diniz</i> , ‘gelen bir kimseye söylenen karşılama sözü’.
h.+da 31	h. 32
hor bak- <F. <i>ḥōr</i> , T. <i>bak-</i> , ‘aşağı görmek, küçümsemek’.	hovardalık / huwardalık <? <i>hovarda</i> , T. + <i>lık</i> , ‘Çapkınlık’.
h.-ıp 42	h.+a 51
horoz / hors <F. <i>ḥurūs</i> , (hayvan) ‘horoz’.	hökmet- <A. <i>ḥukm</i> , ‘hüküm, karar vermek’.
h. 9, 9	h.-eyim 27
hors bk. <i>horoz</i>	hökmeyle- <A. <i>ḥukm</i> , T. <i>eyle-</i> , ‘karar, hüküm vermek’.
h.+ı 14	h.-mekden 58
hoş / huş <F. <i>ḥōṣ</i> , ‘güzel gelen, beğenilen’.	hörmet <A. <i>ḥurmet</i> , ‘saygı, ihtiram’.
h. 4, 64	h. 18, 18
h.+una 20, 24	Huda <F. <i>Ḥudā</i> , (din) ‘Tanrı, Allah’.
hoşab bk. <i>hoşaf</i>	h.+ya 20
h. 63, 63	

hulesa-i temsil <A. *ḥulāṣa, temṣil*,
'kitabın özü, kendisi'.

h.+den 2

husur bk. *huzur*

h.+ıma 53

husus <A. *ḥuṣūṣ*, 'konu'.

h.+ındaki 61

huş bk. *hoş*

h.+una 45

huvarda <? *hovarda*, 'hovarda,
çapkın'.

h.+larınan 51

h.+da 51

huvardalık bk. *hovardalık*

h.+ımızın 51

huzu çık- <A. *ḥuzū*, 'bir makama,
huzura çıkmak'.

h.-ıp 23

huzur / husur <A. *ḥuzūr*,
'huzur, yüksek makam'.

h.+ına 17, 45, 62

h.+una 24, 45, 53, 54, 54

h.+unda 17

h.+undan 17

hücmet- <A. *hucūm*, T. *et-*,
'saldırmak, atak yapmak'.

h.-meğe 11

hüner <F. *huner*, 'yetenek, kâbiliyet'.

h.+lerinden 19

h.+lerine 19, 19

I

ırmak <T. *ırmak*, 'ırmak, nehir'.

1. 6, 8

1.+dan 44, 56, 6

1.+ın 44, 56

ırmak kenarı <T. *ırmak*, F. *kenār*,
'ırmak, nehir yanı'.

1.+nda 44

ıslan- <T. *ıslan-*, 'ıslak duruma
gelmek'.

1.-ıp 25

1.-ır 10

1.-madığının 25

1.-madım 25

1.-mamak 24, 25

1.-mayasın 25

ıslat- <T. *ıslat-*, ‘ıslanmasına neden olmak’.

i.-manın 25

İ

i- / e- <T. *i-*, ‘cevher fiili, ek fiil’.

i.-diniz 62, 62

i.-diğini 27

i.-dik 48

i.-diler 30

i.-dim 14, 28, 48, 49, 53

i.-din 14

i.-di 13, 22, 25, 25, 27, 28, 3, 39, 43, 44, 44, 48, 48, 48, 52, 53

i.-ken 11, 25, 35, 37, 55, 56, 59, 59, 61, 61, 62

i.-miş 14, 16, 16, 18, 29, 30, 30, 31, 34, 45, 46, 49, 5, 51, 53, 55, 60

i.-mişler 26

i.-mişsin 23, 23

i.-se 14, 16, 16, 18, 18, 20, 3, 30, 32, 35, 36, 39, 43, 45, 46, 48, 48, 49, 5, 5, 5, 5, 50, 52,

53, 53, 53, 53, 56, 59, 60, 60, 60, 63, 7, 9

i.-n 36

ibdida bk. **ibtida**

i. 52

ibtida / ibdida <A. *ibtidā*, ‘başlama zamanı’.

i. 24, 39, 61

icâb-ı cevab <A. *icāb*, *cevāb*, (F. iza.) ‘cevap verme’.

i.+ında 12

icâb-ı iktiza <A. *icāb*, *iktizā*, (F. iza.) ‘gerekme’.

i.+dandır 26

icra <A. *icrā*, ‘uygulama, yapma; yürütme, olmasını sağlama’.

i.+dan 1

i.+sında 53

i.+sını 31

icra et- <A. *icrā*, T. *et-*, ‘yürütmek; Uygulamak, yapmak’.

i.-ip 29, 56

icra-i sival it- <A. *icrā*, A. *su’āl*, T. *et-*, (F. iza.) ‘Soru sormak’.

i.-erek 12

iç	<T. <i>iç</i> , 'iç; vücut ile giysi arası'.	i.+sine 14, 24, 33, 33, 46, 47, 5
		i.+ye 43
	i.+inde 28, 48, 60, 61	
	i.+indeki 16	
	i.+ine 15, 16, 28, 4, 64, 7, 7	
	i.+lerinde 38	
	i.+unda 58	
iç-	<T. <i>iç-</i> , (sıvı ve tütün) 'içmek'.	içki <T. <i>içki</i> , 'alkollü içecekler'.
	i.-mek 22	i. 53
	i.-mekliğe 22	i.+ler 45
	i.-di 32	i.+lerden 54
	i.-elim 37	
	i.-eriken 12	içün <T. <i>için</i> , 'sebepl bildiren bir söz'.
	i.-ip 32	i. 1, 3, 3, 5, 6, 6, 8, 10, 12, 13,
	i.-iyorlar 18	15, 16, 17, 17, 17, 18, 20, 21,
	i.-meğe 10	22, 22, 24, 25, 25, 25, 27, 30,
	i.-medi 53	31, 33, 33, 33, 34, 39, 39, 39,
	i.-mekde 18	40, 40, 41, 42, 42, 43, 45, 46,
	i.-iyorsunıs 64	47, 47, 47, 47, 47, 48, 49, 51,
		51, 52, 54, 54, 54, 55, 56, 59,
		60, 60, 60, 61
içeri	<T. <i>içeri</i> , 'iç yan, iç bölüm'.	ifade <A. <i>ifāde</i> , 'anlatım, açıklama'.
	i.+den 43	i.+de 10, 17
	i.+si 7	i.+lerini 35
	i.+sinde 49	i.+si 45
		i.+yi 17
		ifaden <A. <i>ifāden</i> , 'ifade edecek şekilde'.
		i. 59
		ihsan et- <A. <i>iḥsān</i> , T. <i>et-</i> , 'lutfetmek, bağışlamak'.

i.-iniz 63	i.+de 15
iẖtiram göster- <A. <i>iḥtirām</i> , T. <i>göster-</i> , ‘saygı göstermek’.	i.+sinde 15
i.-menizi 50	ikram <A. <i>ikrām</i> , ‘ağırlama, yemek verme; Sunma; Hediye verme’.
iẖtiram <A. <i>iḥtirām</i> , ‘saygı’.	i. 18, 42
i. 54	i.+lar 24
i.+ınıza 42	ikram et- <A. <i>ikrām</i> , T. <i>et-</i> , ‘bir şey ile ağırlamak, bir şey sunmak’.
ihtiyaç <A. <i>ihtiyāc</i> , ‘gereksinim’.	i.-er 32
i.+ın 11	i.-ip 25, 32
ihtizâ <A. <i>iḥtizā</i> , ‘ihtiyaç, gereksinim’.	i.-iyorlar 18
i.+sı 8	iktiza <A. <i>iḥtizā</i> , ‘tuvalet ihtiyacı gelmek’.
ihtizası gel- <A. <i>iḥtizā</i> , T. <i>+sı</i> , T. <i>gel-</i> , ‘tuvalet ihtiyacı gelmek’.	i. 39
i. ip 35	i.+dır 57, 9
iki <T. <i>iki</i> , (sayı) ‘iki’.	i.+sı 20
i. 2, 9, 26, 27, 27, 28, 29, 30, 31, 31, 33, 35, 35, 38, 41, 52, 55, 57, 60, 62, 64,	iktiza et- / iktiza it- <A. <i>iḥtizā</i> , T. <i>et-</i> , ‘gerekmek’.
i.+si 16, 23	i.-en 42
i.+sinden 16, 23, 51	i.-er 61
i.+sini 23, 24	i.-eridi 55
ikinci <T. <i>ikinci</i> , (sayı) ‘iki’.	i.-diğinden 39
i. 41	i.-dikce 19
	iktiza it- bk. <i>iktiza et-</i>

i.-eridi 27

ilave et- <A. *‘ilāve*, T. *et-*, ‘eklemek’.

i.-erek 2

ilave edil- <A. *‘ilāve*, T. *edil-*, ‘eklenmek’.

i.-miş 2

ilaveli <A. *‘ilāve*, T. *+li*, ‘eki olan’.

i. 58

ile <T. *ile*, ‘cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlayan söz; Beraberlik anlamı veren bir edat’.

i. 10, 11, 12, 13, 14, 14, 14, 14, 15, 16, 16, 17, 17, 18, 18, 18, 2, 2, 2, 20, 20, 21, 21, 21, 22, 23, 24, 24, 25, 25, 25, 25, 26, 26, 26, 28, 28, 28, 28, 29, 29, 29, 30, 31, 31, 31, 31, 31, 32, 33, 33, 35, 36, 36, 37, 37, 37, 38, 39, 40, 40, 40, 40, 40, 4, 4, 41, 41, 42, 43, 44, 44, 44, 47, 47, 48, 48, 49, 49, 5, 50, 51, 51, 54, 54, 56, 56, 56, 57, 57, 58, 58, 59, 60, 60, 62, 62, 63, 64, 7, 8, 8, 9, 9

ileri <T. *ileri*, ‘daha öte, daha uzak’.

i. 29

ilerile- <T. *ilerle-*, ‘daha ileri gitmek’.

i.-yerek 38

ilim <A. *‘ilm*, ‘bilim’.

i.+den 22

ilimce <A. *‘ilm*, T. *+ce*, ‘ilim yönünden’.

i. 12

ilk <T. *ilk*, ‘önem bakımından birinci sıradaki, en önde gelen’.

i. 39, 39, 40, 60, 62

illa <A. *illā*, ‘her halde, her ne şartta olursa olsun’.

i. 18, 2, 2, 31, 35, 43, 47, 48, 51

iltifat eyle- <A. *iltifāt*, T. *eyle-*, ‘ilgilenmek, saygı göstermek’.

i.-mediler 42

iltifat gör- <A. *iltifāt*, T. *gör-*, ‘ilgilenilmek, saygı görmek’.

i.-üp 42

imam <A. *imām*, (din) ‘camide cemaate namaz kıldıran kimse’.

i. 26, 6

i.+ın 6

imdi <T. *imdi*, ‘şimdi’.

i. 1, 21, 42, 50, 52, 53

inan- <T. *inan-*, ‘bir şeyi doğru olarak benimsemek’.

i.-mazisen 26

ince <T. *ince*, ‘dar ve kalınlığı az olan’.

i. 55

incir <F. *encir*, ‘yaş veya kuru olarak yiyilen, etli ve tatlı bir yemiş, ballıdarı’.

i. 24, 24

i.+e 24

inek <T. *inek*, (hayvan) ‘dişi sığır’.

i.+e 19

i.+i 19, 19

i.+ini 18, 18

insaf <A. *inşāf*, ‘acıma ve vicdana dayalı adalet’.

i.+a 46

insaflı <A. *inşāf*, T. +*lı*, ‘insafı, acıma duygusu olan kimse’.

i. 6

insafsız <A. *inşāf*, T. +*sız*, ‘insafı, acıma duygusu olmayan kimse’.

i. 45

insan <A. *insān*, ‘Kişi, kimse’.

i.+a 64

i.+ı 63

insaniyet <A. *insāniyyet*, ‘insanlık, insana yakışır durum’.

i. 6

intiha <A. *intihā*, ‘son, sona erme’.

i. 58

ip <T. *ip*, ‘genellikle bir şeyi bağlama veya tutturma için kullanılan bükülmüş sicim, iplik’.

i. 32, 34, 43

i.+e 13

i.+i 50

i.+ini 50

irahat et- <A. *rāḥat*, T. *et-*, ‘rahatlamak, rahatlık duymak’.

i.-emeyip 27

irtesi bk. *ertesi*

i. 51

irtigab et- <A. *irtikāb*, T. *et-*, ‘yiyicilik yapmak, göz koymak’.

i.-ip 30

irtigab eyle- <A. *irtikāb*, T. *eyle-*, ‘yiyicilik yapmak, göz koymak’.

i.-yecek 30	i.-dim 17, 17
isbat et- <A. <i>iṣbāt</i> , T. <i>et-</i> , ‘kanıtlamak, gerçeği kanıtlarla ortaya koymak’.	i.-medin 37
i.-eceksin 23	i.-memek 51
isim <A. <i>ism</i> , ‘ad’.	i.-mesinde 32
i.+le 58	i.-mesinden 56
i.+lerini 64	i.-meyince 13
i.+i 34	i.-meyorsunuz 63
i.+ine 34	i.-mez 12
isim koy- <A. <i>ism</i> , T. <i>koy-</i> , ‘adlandırmak, ad vermek’.	i.-r 11, 12, 13, 13, 19, 21, 44, 44, 49
i.-alım 47	i.-rim 37, 53
iskemli <Rum. <i>skamni</i> , ‘iskemle, arkalıksız ve genellikle dört ayaklı bir sandalye’.	i.-rise 51
i.+nin 38	i.-risen 21, 21, 23
israr et- <A. <i>iṣrār</i> , T. <i>et-</i> , ‘bir konu veya düşüncede diretme’.	i.-rler 10, 20, 32
i.-melerinde 44	i.-rse 29, 51
iste- <T. <i>iste-</i> , ‘istemek, arzulamak’.	i.-rsen 23
i.-mesine 11, 12	i.-rsin 37, 37
i.-di 6	i.-sen 29
i.-dikce 41	i.-yecek 49
i.-diklerinde 32	i.-yeceksin 41
	i.-yen 22
	i.-yenler 10
	i.-yerek 50

i.-yip 11, 16, 17, 25, 32, 41, 44,
51, 9

istifade eyle- <A. *istifāde*, T. *eyle-*,
'yararlanmak, faydalanmak'.

i.-meleri 2

istikbal <A. *istikbāl*,
'karşılama'.

i.+ına 33

istikbal it- <A. *istikbāl*, T. *et-*,
'karşılama'.

i.-mesi 63

istimal et- <A. *isti'māl*, T. *et-*,
'kullanmak'.

i.-medim 54

istirab / itsirab <A. *iztirāb*, 'sıkıntı,
eziyet'.

i.+a 62

istirham eyle- <A. *istirhām*, 'rica
etmek'.

i.-rim 61

iş <T. *iş*, 'çalışma, meşgûliyet;
konu'.

i.+e 50

i.+i 38

i.+iğe 39

i.+imi 28

i.+in 19

i.+ini 8

işaret <A. *işāret*, 'el ve kol hareketi'.

i.+ler 40

işaret et- <A. *işāret*, T. *et-* 'belirtmek,
göstermek'.

i.-ip 64

işe- <T. *işe-*, 'idrar yapmak'.

i.-r 28, 28

işik <T. *ışık*, 'ışık'.

i.+ına 28

i.+ıgın 56

işit- bk. *eşid-*

i.-miş 27

işkence et- <F. *şikence*, T. *et-*, 'eziyet
etmek, azap vermek'.

i.-ip 20

işle- <T. *işle-*, 'tarlada çalışmak; İşe
yaramak, çalışmak'.

i.-dikden 45

i.-memesi 59

işlek <T. *işlek*, 'canlı, hareketli'.

i. 62

işte <T. *işte*, 'işte'.

i.+ine 40

i. 10, 19, 36, 5, 54, 64

iz <T. *iz*, 'leke'.

i. 59

itiraz <A. *i'tirāz*, 'bir şeye karşı çıkmak, kabul etmemek'.

i.+lar 63

itizar-ı mehsus <A. *i'tirāz*, *maḥşūş*, 'kişiye veya kişilere özel özür'.

i. 64

itsirab bk. *istirab*

i. 59

i.+ı 59

ittia et- <A. *iddi'ā*, T. *et-*, 'bir şeyi savunmak'.

i.-erek 17

i.-iyorsunuz 44

ittifak <A. *ittifāk*, 'birlik olma'.

i. 9

ittifak et- <A. *ittifāk*, T. *et-*, 'birlik olmak'.

i.-ip 33

ittihaz <A. *ittihāz*, 'edinmek, benimsemek'.

i. 52

iv bk. *ev*

K

kabahat <A. *ḳabāḥat*, 'kusur, suç'.

k. 46, 50, 52

k.+ın 52

k.+ını 8

k.+ınız 50

kabak <T. *kabak*, (bitki) 'kabakgillerden, sürüngen gövdeli bir bitki'.

k. 55, 55

kabr-i mahsus <A. *ḳabr*, A. *maḥşūş*, 'kişiye özel kabir'.

k.+a 1

kabuk <T. *kabuk*, 'meyvelerin dış bölümünü kaplayan ve onu saran sertçe bölüm'.

k.+ını 55

k.+uı 56

k.+larının 45, 45

kabul <A. *ḳabūl*, 'onaylama, isteyerek rızası olma'.

k.+ını 61

kabul eyle- <A. *ḳabūl*, T. *eyle-*
'onaylamak, rızası olmak'.

k.-diğini 17

k.-rler 18

kabul it- <A. *ḳabūl*, T. *et-*,
'onaylamak, rızası olmak'.

k.-meklikden 45

kacacak ol- <T. *kaç-acak, ol-*,
'kaçmaya hazır olmak; kaçmak,
kurtulmak istemek'.

k.-urısa 47

kaç <T. *kaç*, (soru sıfatı) 'bir şeyin
niceliğini öğrenmek için sorulan soru
sıfatı'.

k. 23, 5

k.+a 43

k.+ıdır 5

kaç- <T. *kaç-*, 'kurtulmak için
uzaklaşmak; firar etmek'.

k.-ar 13, 27, 31, 46, 50, 8

k.-arlar 13, 22, 24, 26

k.-dılar 19

k.-ıp 25, 45, 46

k.-masına 46

k.-masından 25

k.-tı 49

kad <T. *kat*, 'bir binanın üst üste
olan bölümlerinden her biri, kat'.

k.+ının 41

kadar <A. *ḳadar*, 'ölçüde, derecede;
aşağı yukarı, yaklaşık'.

k. 11, 16, 16, 23, 30, 35, 36,
36, 36, 37, 42, 46, 49, 51, 53,
53, 54, 58, 61, 63, 9

k.+ına 16

k.+söylenilip 51

kadı <A. *ḳāḍī*, (kadı) 'kadı'.

k. 17, 17, 44, 44, 44, 45

k.+dan 35

k.+nın 17, 17, 35, 43, 44, 44

k.+ya 35, 35

kadı efendi <A. *ḳāḍī*, Rum. *ófendis*,
'kadılara saygı itibarı ile söylenen
söz'.

k. 17

kadın <T. *kadın*, 'kadın'.

k.+ların 19

kadır / katır <T. *katır*, (hayvan)
'katır'.

k. 17	k.+ın 28
k.+a 17	k.+ını 28, 28
k.+la 17	kağad bk. kağıt
kadimi <A. <i>ḳadīm</i> , ‘sonsuz, devamı olan’.	k.+ı 59
k. 16	kağıt / kağad / kağıd / keğad / keğat <F. <i>kāğad</i> , ‘kağıt’.
kadir ol- <A. <i>ḳādir</i> , T. <i>ol-</i> , ‘başarılı olmak, başarmak’.	k. 60
k.-amayıp 40	k.+a 60
kafa <A. <i>ḳafā</i> , ‘kafa, baş’.	k.+ı 60, 61
k.+nın 63	k.+ın 60
k.+sı 45-46, 47	kaide <A. <i>ḳā’ide</i> , ‘kural, usûl’.
k.+sını 55	k.+den 64
kafe <A. <i>ḳahve</i> , ‘kahve’.	kalb <A. <i>ḳalb</i> , ‘yaşlı ve yavaş’.
k. 53	k. 24, 25, 25, 25
kafes <A. <i>ḳafas</i> , ‘kafes’.	kal- <T. <i>kal-</i> , ‘kalmak; arkada kalmak; var olmak’.
k. 14	k.-dı 5
k.+e 13	k.-dığına 40
kaftan <F. <i>ḳaftān</i> , ‘genellikle ipekten yapılmış süslü bir üst giysisi’.	k.-dıkda 60
k.+ı 28, 43, 43, 43	k.-ıp 24, 25, 42
k.+ıı 48	k.-ır 34, 34
k.+ımı 48	k.-ırsa 6
k.+ımın 48	k.-ıyorlar 28
	k.-ıyorsunuz 28

k.-ma 16	k. 55
k.-madığından 61	kalk- <T. <i>kalk-</i> , ‘doğrulmak; uyanmak; hareket etmek’.
k.-mamış 40	k. 27, 29, 29, 29, 56
k.-miş 43	k.-dıkda28
k.-mışıldım 28	k.-ıp 24, 25, 27, 29, 52
kaldıddır- <T. <i>kaldirt-</i> , ‘kaldırtmak’.	k.-ması 30
k.-ır 47	kaltır- bk. <i>kaldır-</i>
kaldır- / kaltır- <T. <i>kaldır-</i> , ‘kaldırmak’.	k.-acaksın 35
k.-acağım 35	kan <T. <i>kan</i> , ‘kan’.
k.-dıkda 60	k.+lara 63
k.-ıp 23, 44, 52, 52, 64	kanad <T. <i>kanat</i> , (hayvan) ‘kanat’.
k.-ıyorum 34	k. 3, 3
k.-mağicün 35	kanatlı <T. <i>kanatlı</i> , (hayvan) ‘kanatları olan’.
kalem <A. <i>qalem</i> <Yun. <i>kalamos</i> , ‘yazı yazmaya yarayan araç, kalem’.	k. 12, 57, 57
k. 59	kani eylet- <A. <i>qānī</i> ‘, T. <i>eylet-</i> , ‘inandırmak, ikna etmek’.
k.+den 2	k.-dikden 39
k.+i 29	kani ol- <A. <i>qānī</i> ‘, T. <i>ol-</i> , ‘inanmak, ikna olmak’.
kaleme al- <A. <i>qalem</i> <Yun. <i>kalamos</i> , T.+e, <i>al-</i> , ‘bir konuyu yazı durumuna getirmek’.	k.-up 64
k.-miş 2	kap- <T. <i>kap-</i> , ‘ısırmak; birdenbire almak’.
kalın <T. <i>kalın</i> , ‘kalın’.	

k.-an 30	k.+yi 27, 51, 51
k.-ar 47	kara <T. <i>kara</i> , ‘siyah’.
k.-dığı 27, 50	k. 29
k.-dın 50	karanlık <T. <i>karanlık</i> , ‘aydınlık olmayan, karanlık’.
k.-ıp 13	k.+ı 56
k.-ıyor 30, 47	k.+da 35
kapa- <T. <i>kapa-</i> , ‘Kapalı bir biçime getirmek’.	karar <A. <i>ḡarār</i> , ‘karar’.
k.-mışlarımış 10	k. 39
k.-yup 4, 61	k.+ın 31
kapalı ol- <T. <i>kapalı, ol-</i> , ‘açık olmamak, kapalı olmak’.	karar et- <A. <i>ḡarār</i> , T. <i>et-</i> , ‘karar almak’.
k.-mayıp 57	k.-erler 9
kapat- <T. <i>kapat-</i> , ‘kapalı bir biçime getirmek, kapatmak’.	karga <T. <i>karga</i> , (hayvan) ‘karga’.
k.-ıp 27	k. 30
kapı bk. <i>kapu</i>	karı <T. <i>karı</i> , ‘kadın eş’.
k.+yı 37, 37	k. 16, 16, 19, 19, 27, 28, 28, 29, 29, 29, 29, 30, 30, 30, 30, 31, 31, 40, 40, 40, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 41, 43, 46, 46, 51, 51, 53, 53, 53, 56, 59
kapu / kapı <T. <i>kapı</i> , ‘kapı’.	k.+ı 31
k. 57, 57	k.+ları 30, 31
k.+dan 41, 63	k.+ların 31
k.+sı 27, 41	k.+m 11, 30, 38, 55
k.+sına 41	
k.+sından 62	

k.+mı 46, 51	k.+ını 18
k.+mla 48	karii / kariy <A. <i>ḡārī</i> , ‘okuyucu’.
k.+n 19, 38, 48, 51	k.+nin 64
k.+nın 38	kariy bk. <i>karii</i>
k.+sı 11, 11, 13, 14, 16, 19, 19, 21, 21, 27, 27, 27, 28, 28, 29, 29, 29, 30, 30, 30, 30, 31, 31, 31, 31, 37, 37, 38, 39, 39, 39, 40, 40, 40, 40, 42, 42, 47, 47, 51, 51, 53, 53, 55	k.+nin 2
k.+sıdır 31, 31	karpuz <F. <i>ḡarbūz</i> , (bitki) ‘karpuz’.
k.+sına 21, 28, 29, 29, 29, 37, 40, 41, 46, 52, 53, 7	k. 45
k.+sından 30	k.+ı 45, 45, 45
k.+sını 45	k.+ın 45
k.+sının 16, 30, 38, 46	k.+ları 55
karış- <T. <i>karış-</i> , ‘müdahale etmek; belirsiz ve seçilemez duruma gelmek’.	karşı <T. <i>karşı</i> , ‘ileri; -e doğru’.
k.-mayın 38	k. 26
k.-mıdır 34	k.+dan 4
karışdır- <T. <i>karışdır-</i> , ‘yoklamak, kurcalamak’.	karşıla- <T. <i>karşıla-</i> , ‘istikbal etmek, dışarıdan gelen birine karşı çıkmak’.
k.-ıyor 29	k.-rlar 33
karın <T. <i>karın</i> , (vücut) ‘mide’.	karye <A. <i>ḡarye</i> , ‘Köy’.
k.+ımda 12	k.+ye 14
	kasaba <A. <i>ḡaşaba</i> , ‘köy ile şehir arası yer, küçük şehir’.
	k.+larını 12, 22
	k.+nın 12
	k.+ya 32, 32, 35

kase <F. *kāse*, ‘çukur çanak, kase’.

k.+sına 15

k. 32, 63, 64

k.+nin 64

k.+yi 64

kaş <T. *kaş*, (vücut) ‘kaş’.

k.+ı 64

kaşık <T. *kaşık*, ‘kaşık’.

k.+ı 48, 48, 48

k. 40, 48, 48, 64

kaşık al- <T. *kaşık*, *al-*, ‘kaşık ile almak’.

k. 40

katılık <A. *ḳāḏī*, T. *+lık*, (kadı) ‘kadılık işi’.

k. 27

kat- <T. *kat-*, ‘önüne katıp yürütmek’.

k.-ıp 14

katır bk. *kadır*

k.+ı 14

k.+ları 14

kavara <? *kavara*, ‘yellenme, gaz çıkarma’. DS, C. VIII, 2687.

k.+dır 8

kavara çek- <? *kavara*, T. *çek-*, ‘yellenmek, gaz çıkarmak’.

k.-mesinde 15

kavga et- <F. *ḡavgā*, ‘çekişmek, tartışmak, kavga etmek’.

k.-en 35

kavl-i karar eyle- <A. *ḳavl*, *ḳarār*, T. *eyle-*, ‘kararlaştırmak, bir karar almak’.

k.-r 31

kavuk <T. *kavuk*, ‘kavuk’.

k.+ını 39

kavun <T. *kavun* <ET *kāḡūn*, (bitki) ‘kavun’.

k. 55, 55, 55

kaydedil- <A. *ḳayd*, T. *edil-*, ‘yazılmak, kaydedilmek’.

k.-erek 64

kaynar <T. *kaynar*, ‘kaynamış, aşırı sıcak’.

k. 40, 40

kaz <T. *kaz* <F. *ḡāz*, (hayvan) ‘kaz’.

k. 26, 26, 49

k.+ın 26	k.+sı 50
k.+lar 26	k.+sının 10
k.+lara 26	kefsiz <A. <i>keyf</i> , T. + <i>siz</i> , ‘neşesi olmayan, keyifsiz’.
k.+ların 26	k. 13
kaz- <T. <i>kaz-</i> , ‘toprağı eşmek, kazmak’.	kefsizlik <A. <i>keyf</i> , T. + <i>siz</i> , + <i>lik</i> , ‘neşesizlik, keyifsizlik’.
k.-maya 15	k.+i 30
kazaen <A. <i>każā’en</i> , ‘kaza ile’.	keğat bk. <i>kağıt</i>
k. 14, 40	k. 61
kazan / kazgan <T. <i>kazan</i> <ET <i>kazğan</i> , ‘kazan’.	k. 50, 53
k. 11, 11, 11, 11, 11	k.+a 50
k.+ı 11, 11, 11	k.+ın 61
kazan- <T. <i>kazan-</i> , ‘galip gelmek’.	kel <F. <i>kel</i> , ‘kel, saçlı olmayan kimse’.
k.-maklığa 9	k. 33
k.-up 36	k.+dır 33
kazgan bk. <i>kazan</i>	kelamda bulun- <A. <i>kelām</i> , T. + <i>da</i> , <i>bulun-</i> , ‘Söz söylemek’.
k.+ı 11	k.-ur 59
kedi <Erm. <i>katu/gadu</i> , (hayvan) ‘kedi’.	keleni <? <i>keleni</i> , (hayvan) ‘tarla faresi’. DS, C. VIII, 2728.
k. 30, 30	k.+i 32, 32
kefa <Yun. <i>κεφάλι</i> ? ‘hep, bütün, tüm’.	kelime <A. <i>kelime</i> , ‘sözcük, kelime’.
k.+leri 2	

k. 60, 61

k.+de 63

k.+leri 60

k.+sinin 1

kemalet <A. *kemālāt*, ‘olgunluk’.

k.+e 53

k.+inde 1

kenar <F. *kenār*, ‘yan’.

k.+ı 22

k.+ına 8

k.+ında 6, 8

kendi / kindi <T. *kendi*, ‘kendi’.

k. 13, 2, 20, 21, 23, 25, 27, 27,
27, 27, 3, 34, 38, 39, 39, 4, 41,
45, 5, 50, 51, 57, 60, 6, 61, 62,
63, 64, 64, 9

k.+e 41

k.+lerini 12, 22, 22

k.+mi 33

k.+mizden 23

k.+n 56

k.+nden 2

k.+ne 12, 39, 4, 5, 60, 6, 62, 9

k.+ni 22, 28, 51

k.+nin 26, 27, 27, 27, 28, 52,
56, 8

k.+nise 63

k.+nize 64

k.+nizi 62

k.+si 13, 17, 2, 21, 50, 50

k.+sine 2, 37

k.+sini 44, 59

k.+sinin 1

k.+yin 21

kendini alama- <T. *kendi*, *al-*, ‘bir şey yapma isteğine hâkim olamamak’.

k.-mak 58

kere <A. *kerre*, ‘kez, defa’.

k. 42, 56

kervan / kevran <F. *kārvān*, ‘kervan’.

k. 14, 14

k.+ın 14

kes- <T. *kes-*, ‘kesmek; bir hayvanı boğazlamak; yaralamak’.

k. 10

k.-meğe 15, 21

k.-eriken 15

k.-erkene 41	k. 18
k.-ip 22, 44	keşkek <F. <i>keşkek</i> , 'keşkek'.
k.-iyorsın 15	k. 42
k.-meğe 45	k.+i 42, 42
k.-mekliğe 54	keten <A. <i>kettān</i> , (bitki) 'keten'.
k.-tikden 12	k. 44
k.-üp 36	kevran bk. <i>kervan</i>
kesat al- <A. <i>kesād</i> , T. <i>al-</i> , 'alışveriş durgunluğu, kesat olmak'.	k. 14, 34
k.-masından 43	k.+ıla 34
kesbetdir- <A. <i>kesb</i> , T. <i>ettir-</i> , 'kazandırmak, edinmek'.	kıç <? <i>kıç</i> , (organ) 'kıç, popo'.
k.-en 12	k.+ına 21, 21
kesdir- / kistir- <T. <i>kestir-</i> , 'kestirmek'.	k.+ı 26
k.-iyorum 45	k.+ıma 21
k.-mediği 46	kıçlı <? <i>kıç</i> , T. <i>+lı</i> , 'kıçlı olan'.
kesil- <T. <i>kesil-</i> , 'kesilmek'.	k.+dır 26
k.-mesini 46	kıkıla- <T. <i>kıkıla-</i> , (ses taklidi) 'yumurtlamak'. DS, C. VIII, 2791.
k.-sin 46	k.-yarak 9, 9
keşfet- <A. <i>keşf</i> , T. <i>et-</i> 'anlamak, idrak etmek'.	kıl <T. <i>kıl</i> , 'kıl, tüy'.
k.-emez 36	k. 23, 23, 23
keşke <F. <i>kāşki</i> , 'keşke'.	k.+larının 23
	kılınç <T. <i>kılıç</i> , 'kılıç'.
	k. 36

kır <T. *kır*, ‘dağ, bayır, geniş ve boş alan’.

k.+a 4

k.+da 44, 7

kır- <T. *kır-*, ‘vurarak veya ezerek parçalara ayırmak’.

k.-dıkdan 52

k.-masın 52

kırk beş <T. *kırk beş*, (sayı) ‘kırk beş’.

k. 35

kır sertalı <T. *kır*, F. *ser-dār*, T. +ı, ‘voyvoda, ’.

k. 54

k.+ya 54

kıs bk. *kız*

k. 59

kısa <T. *kısa*, ‘kısa, uzun olmayan’.

k. 6

kış <T. *kış*, ‘kış’.

k. 21

kıtlık <? *kıt*, T. +lık, ‘kıtlık’.

k. 18

kıyamet <A. *ḳıyāmet*, (din) ‘dünyanın sonu, kıyamet’.

k.+in 14

kıyamet kop- <A. *ḳıyāmet*, *kop-* (din) ‘dünyanın sonu gelmek, kıyamet kopmak’.

k.-acak 10

k.-acaktır 10

kıyas <A. *ḳıyās*, ‘değerlendirme’.

k.+ı 25

kız / kıs <T. *kız*, ‘kız’.

k. 19

k.+a 19

k.+ı 37, 5

k.+ını 19, 19

k.+larımızın 16

k.+larının 16, 16

kızıl <T. *kızıl*, ‘genç, toy kız’. DS, C. VIII, 2863.

k. 29

k.+ı 32

kızoğlankız <T. *kız*, *oğlan*, *kız*, ‘Kız, dişi’.

k. 19, 19

ki <F. *ki* ‘(bağlaç) ki’.

k.+i 41

k. 1, 10, 10, 11, 11, 13, 15, 17,
17, 18, 18, 19, 19, 19, 20, 21,
21, 21, 21, 22, 23, 23, 23, 24,
25, 26, 27, 27, 27, 27, 28, 28,
28, 28, 28, 29, 29, 29, 29, 29,
3, 30, 30, 31, 31, 31, 32, 33,
33, 33, 34, 34, 36, 36, 36, 36,
36, 36, 37, 37, 37, 38, 39, 39,
40, 4, 4, 4, 41, 41, 42, 43, 44,
44, 44, 45, 45, 46, 46, 47, 47,
47, 47, 48, 48, 48, 48, 49, 49,
49, 5, 5, 5, 5, 5, 50, 50, 50, 50,
50, 51, 51, 52, 52, 52, 52, 52,
53, 53, 53, 53, 53, 53, 53, 53,
53, 53, 54, 56, 56, 60, 60, 60,
61, 61, 62, 62, 63, 63, 64, 64,
64, 7, 8, 9, 9

k.+in 31

k.+lerdensiniz 32

k.+sin 38, 43

k.+sınız 32

kimse <T. *kim+ise*, ‘kişi, insan, şahıs’.

k. 16, 18, 19, 33, 4, 47

k.+nin 9

k.+si 53

k.+ye 53

kindi bk. *kendi*

k.+mi 51

kibare <A. *kibāre*, ‘kibar kimse’.

k. 62

kilar <Yun. *kelāri*, ‘kiler’.

k.+a 37

k.+da 37

kilit <F. *kilīd* < Yun. *kleid*, ‘kilit’.

k. 57

kim <T. *kim*, ‘kim, hangi kişi’.

k. 23, 32, 39, 49, 5, 5, 53, 53, 9

k.+de 44

kireç <F. *gireç*, ‘cinsel birleşme ve bunun için gereken güç anlamında kullanılan dolaylı bir söz’.

k.+imiz 41

kiremitci < Yun. *keramiği*, T. +*çi*, ‘mesleği kiremit satmak, döşemek veya onarmak olan kimse’.

k. 16

kirlen-<T. *kirlen-*, ‘pis olmak, kirlenmek’.

k.-miş 31

kisbe bk. *kisbet*

k.+si 36

kisbet / kisbe <A. *kisvet*, 'kıyafet, elbise; Görünüş'.

k.+ine 12

k.+i 46

k.+ini 54

kistir- bk. *kesdir-*

k.-ir 45

kitab <A. *kitāb*, 'kitap'.

k.+a 58

k.+ın 64

k.+ına 1

k.+lara 64

k.+ların 64

kitabcık <A. *kitāb*, T. *+cık*, 'sayfa sayısı az kitap, küçük kitap'.

k. 2

ko- bk. *koy-*

k.-r 20, 22, 24, 26, 30, 30, 32, 33, 34, 40, 42, 47

k.-rsın 31

k.-mak 32

k.mayın 34

koca <T. *koca*, 'erkek eş'.

k.+sı 16, 41

k.+sının 28

kocacığım <T. *koca+cık*, 'karısının, kocasına karşı sevgi ve şefkat ile söylediği bir hitap sözü'.

k.+ 53

kok- <T. *kok-*, 'koku çıkarmak'.

k.-maz 55

k.-ar 56

k.-makda 56

k.-makdadır 56

k.-mamak 55

k- maz 56

k.-mış 56

k.-uyor 55

kolay <T. *kolay*, 'zor olmayan, kolay'.

k. 56

k.+ını 45

kolaylık <T. *kolaylık*, 'kolaylık, kolay olma'.

k.+la 13

kolla- <T. *kolla-*, 'gözetlemek'.

k.-makda 36

komşu <T. *komşu*, ‘komşu’.

k. 30, 31, 35

k.+ları 32, 35, 48, 48

k.+ların 35

k.+larının 32

k.+na 51

k.+nuza 51

k.+sı 11, 11, 11, 16

k.+sından 11

k.+sının 56

k.+sıyız 32, 32

k.+sunın 11, 15, 15

komşuluk <T. *komşuluk*, ‘komşuya misafirliğe gitme’.

k.+a 39

k.+dan 40

konak <T. *konak*, ‘mola yeri, konak’.

k. 34

kon- <T. *kon-*, ‘konmak’.

k.-dıklarında3, 3

konus-<T. *konus-*, ‘konuşmak, bahsetmek’.

k.-urken 51

kop- <T. *kop-*, ‘kopmak; birdenbire gürültü çıkmak’.

k.-arsa 15

k.-ar 27

k.-arak 41

k.-up 43, 51

kopar-<T. *kopar-*, ‘çekip yerinden çıkarmak, koparmak’.

k.-ar 23

kork- <T. *kork-*, ‘ürkmek, dehşete kapılmak; endişe etmek’.

k.-duklarından 50

k.-ma 19

k.-maz 45

k.-uyorsın 29

korku / korkuğ <T. *korku*, <ET *korğuğ*, ‘korkma duygusu’.

k.+dan 53

korkuğ bk. *korku*

k.+dan 53

korkulu <T. *korku+lu*, <ET *korğuğ*, ‘korkunç’.

k. 53, 53

korkut- <T. *korkut-*, ‘korkutmak, tehdit etmek’.

k.-masından 48	k.+nın 53
koru- <T. <i>koru-</i> , ‘sakınmak, muhafaza etmek’.	koyun <T. <i>koyun</i> , (vücut) ‘göğüs ile giysi arası’.
k.-yacağınızı 62	k.+uğa 33
koş- <T. <i>koş-</i> , ‘koşmak’.	k.+una 12, 33
k.-masında 13	k.+undaki 12
k.-arının 27	koyver- <T. <i>koyver-</i> , ‘salmak, serbest bırakmak; bırakmak, çıkarmak’.
k.-duğunda 25	k.-ip 8
k.-up 15, 30	k.-ir 28
kovala- <T. <i>kovala-</i> , ‘kaçanın ardından koşmak, kovalamak’.	k.-irken 8
k.-yarak 14	k.-irler 14
kov- <T. <i>kov-</i> , ‘savmak, defetmek’.	k.-mez 28
k.-du 17	köhnek <F. <i>kuhne</i> , ‘eski, bakımsız’.
koy- / ko- <T. <i>koy-</i> , ‘koymak; bırakmak; göndermek; adlandırmak’.	k. 57
k.-arak 10, 16, 61	kök <T. <i>kök</i> , (bitki) ‘kök’.
k.-duktan 20	k.+den 55, 55
k.- dular 53, 53	k.+üne 56
k.-ip 46	köpek <? <i>köpek</i> , (hayvan) ‘it, köpek’.
k.-orsın 33	k. 11, 35
k.-up 12, 15, 19, 24, 33, 46, 5, 53, 53, 60	k.+e 11
koylu bk. <i>köylü</i>	k.+in 11
	k.+den 11

k.+lerin 62

kör <F. *kūr*, ‘gözleri görmeyen, kör’.

k. 12, 6

köşe <F. *gūše*, ‘köşe’.

k. 57

k.+sine 39

k.+lerinde 12

köşk <F. *kuşk*, ‘bahçesi olan büyük süslü ve gösterişli ev, köşk’.

k. 41

k.+ümüz 41

köy <F. *kūy*, ‘köy’.

k. 20

k.+den 32

k.+e 46

k.+ge 46

k.+in 46, 49

k.+ye 14, 18

köylü <F. *kūy*, T. +*lū*, ‘köy halkından olan, köylü’.

k.+leri 46, 48

k.+lerin 47

kul <T. *kul*, ‘Tanrı tarafından yaratılmış insan’.

k.+uğun 52

kulak <T. *kulak*, (vücut) ‘kulak’.

k.+ımı 27

k.+ına 39, 4, 45

k.+ını 27, 27, 27, 27

k.+larımı 20

kuldar- <T. *kurtar-*, ‘kurtarmak’.

k.-ım 14

k.-ırlar 6

k.-sın 4

kuldır- bk. *kuldur-*

k.-sın 38

kuldur- / **kuldır-** / **kultur-** <T. *kurtul-*, ‘kurtulmak’.

k.-mak 13

k.-ır 38

k.-sun 38

k.-ur25

kullanıl- <T. *kullanıl-*, ‘Yararlanılmak, faydalanılmak’.

k.-a 34, 34

kultur- bk. *kuldur-*

k.-masını 38

kum <T. *kum*, ‘Cinsel birleşme ve bunun için gereken güç anlamında kullanılan dolaylı bir söz’.

k.+umız 41

kumanda et- <İtal. *commando* <Lat., T. *et-*, ‘Yönetmek, çekip çevirmek’.

k.-elim 43

kurdul- bk. *kurtul-*

k.-ursa 11

kurı <T. *kuru*, ‘ıslak veya nemli olmayan, kuru’.

k. 24

kurt <T. *kurt*, (hayvan) ‘kurt’.

k. 14, 15, 15

k.+a 22

k.+ın 14

k.+lar 21, 22

kurtul- / kurdul- <T. *kurtul-*, ‘kurtulmak’.

k.-masından 11

kuruca <T. *kuruca*, ‘kuru bir şekilde’.

k. 24

kuru- <T. *kuru-*, ‘kurumak’.

k.- r 60

k.-sun 60

k.-mak 60, 60

kurut- <T. *kurut-*, ‘kurutmak’.

k.-up 61

k.-maya 60

kusur <A. *kuşūr*, ‘eksiklik, noksanlık’.

k.+larına 38

kuş <T. *kuş*, (hayvan) ‘kuş’.

k. 12, 36

kuşak <T. *kuşak*, ‘bele bağlanan kumaş, kuşak’.

k.+ından 32

kuva <T. *kova* <ET *kovğa*, ‘kova’.

k. 50, 50

k.+yi 50, 50, 50

kuvet bk. *kuvvet*

k.+le 60

kuvvet / kuvet <A. *kuvvat*, ‘güç; şiddet’.

k.+le 10

k.+i 60

kuvetli <A. *kuvvat*, T. +*li*, ‘etkili; güçlü’.

k. 14, 52

kuyruk <T. *kuyruk*, (hayvan) ‘kuyruk’.

k.+ı 15, 22, 22

k.+ında 23

k.+ından 15

k.+unı 22

kuyruksız <T. *kuyruk*, (hayvan) ‘kuyruğu kopmuş’.

k. 22

kuyu <T. *kuyu*, ‘kuyu’.

k.+da 43

k.+dan 50, 50

k.+nın 50, 50, 50

k.+ya 43, 43, 50, 50, 50, 50

kuzu <T. *kuzu*, (hayvan) ‘koyunun yavrusu, kuzu’.

k.+nu 10

k.+yu 10, 10, 10, 10

küçük ‘küçük, ufak’.

k. 48, 55, 61

küçük düş- ‘kusurlu ve mahcup duruma düşmek’.

k.-erek 24

küp <T. *küp*, ‘küp’.

k. 37

kürk <T. *kürk*, ‘kürk’.

k. 17, 17, 17

k.+e 17

k.+üm 18

k.+üme 18

k.+ümü 18

k.+ünü 18, 18

kürsü <A. *kur-sīy*, ‘kürsü’.

k.+den 3

k.+ye 3

L

lakırdı / lakırtı <T. *lakırtı*, ‘(ses taklidi) söz, laf’.

l. 4

l.+sıdır 31

lakırtı bk. *lakırdı*

l. 44

l.+yı 31

lakin <A. *lākinne*, ‘ancak, ama’.

l.+lerini 2

l. 2, 2, 14, 17, 23, 26, 38, 38,
39, 39, 40, 45, 52, 52, 52, 53,
58, 59

lasım bk. *lazım*

l. 54

latfe bk. *latife*

l.+leri 2

latif <A. *laṭīf*, ‘hoş, ince bir
güzelliği olan’.

l. 2

latife / latfe <A. *laṭīfe*, ‘şaka’.

l. 59

l.+lerin 2, 2

lazım / lasım <A. *lāzım*, ‘gerek,
lazım’.

l. 10, 27

l.+dır 56

lazım ol- <A. *lāzım*, T. *ol-*,
‘gerekmek’.

l.-up 36

letayif <A. *leṭā’if*, ‘şakanın çoğul
hali, şakalar’.

l.+i 3

l.+in 20

leylek <A. *laḳlāḳ*, (hayvan) ‘leylek’.

l.+i 12

lezet <A. *lezzet*, ‘tat’.

l. 45

l.+ini 50

lezetli <A. *lezzet*, T. +*li*, ‘tadı güzel,
lezzetli’.

l. 49, 49

lira <İt. *lira* <Fr. *livre* <Lat. *libra*,
‘para’.

l. 16, 16, 17, 17, 17, 17

l.+lar 16

l.+ları 16, 17

lutfet- <A. *luṭf*, T. *et-*, ‘ihsan etmek,
buyurmak’.

l.-iniz 63

M

ma <A. *ma’a*, ‘ile, birlikte’.

m. 64

mademki <A. *madem*, F. *ki*, ‘madem
anlamındaki bağlaç’.

m. 10, 3, 3, 37, 4

mahal / mahel <A. *maḥal*, ‘yer, mekan’.

m.+de 12, 45

m.+e 34, 34, 36

m.+inde 34

m.+lerden 52

mahal-i mezkūr <A. *maḥall*, *mezkūr*, (F. iza.) ‘adı geçen, zikredilen yer’.

m.+de 1

mahbube <A. *maḥbūbe*, ‘Sevilen kadın’.

m.+si 59

mahbus <A. *maḥbūs*, ‘hapis’.

m.+dan 14

mahcub <A. *maḥcūb*, ‘utangaç bir biçimde’.

m. 63

mahel bk. *mahal*

m.+de 6

m.+lerinde 62

mahkeme <A. *maḥkeme*, ‘anlaşmazlıkların bir kadı aracılığıyla çözüme kavuşturulduğu resmi devlet kurumu, yargı yeri’.

m.+ye 17, 17

mahle <A. *maḥal*, ‘mahalle’.

m. 33

mahleli <A. *maḥal*, T. +*li*, ‘mahalle sakini, o mahallede yaşayan kimse’.

m.+nin 35

mahluk <A. *maḥlūk*, ‘yaratık’.

m. 12

mahrum <A. *maḥrūm*, ‘yoksun’.

m. 12

mahsul <A. *maḥşūl*, ‘ürün’.

m. 52

m.+ları 55

m.+larının 52

m.+umışsın 56

mahsusi <A. *maḥşūsī*, ‘kasıtlı olarak’.

m. 17

mahşer <A. *maḥşer*, ‘görevli, birine bağlı olarak hizmet eden kimse, adam’.

m.+ler 44

m.+lerini 44

makbul <A. *maḥbūl*, ‘uygun olan’.

m. 24

maksad <A. *maḳṣad*, ‘gaye, amaç’.

m.+ımız 2

m.+ının 37

mal <A. *māl*, ‘ürün, sahip olunan şey’.

m. 19

m.+ı 57

m.+lerinin 55

mal edin- <A. *māl*, T. *edin-*, ‘sahiplenmek’.

m.-diğini 2

malumat <A. *ma lūmāt*, ‘bilgi’.

m.+ını 12

mana <A. *ma nā*, ‘anlam, meal’.

m.+sı 1

maşuke <A. *ma šūka*, ‘Aşık olunan kadın, kadın sevgili’.

m.+si 61, 61

m.+sinden 61

matba <A. *maṭba a*, ‘matbaa, kitap basılan yer’.

m.+sına 58

mazur gör- <A. *ma zūr*, T. *gör-*, ‘hoş görmek, kusuruna bakmamak’.

m.-meleri 64

mecane <A. *meccānen*, ‘boşuna, karşılıksız’.

m. 12

mecbur <A. *mecbūr*, ‘zorunda’.

m. 17

m.+sunuz 63

mecburiet <A. *mecbūriyyet*, ‘zorundalık’.

m. 61

mecbur ol- <A. *mecbūr*, T. *ol-*, ‘zorunda olmak’.

m.-up 51

m.-ur 47, 61

meclis <A. *meclis*, ‘dostlar toplantısı; çeşitli konular hakkında toplanan kimseler’.

m.+de 59

medar ol- <A. *medār*, T. *ol-*, ‘yararı, faydası olmak’.

m.-mak 61

medeniyet <A. *medeniyyet*, ‘Uygarlık’.

m.+den 12

medh eyle- <A. *medh*, T. *eyle-*, ‘bir şeyi veya kimseyi övmek’.

m.-mese19

medrese <A. *medrese*, (din) ‘medrese’.

m. 1, 1, 12

m.+de 50

meel <A. *me’āl*, ‘anlam, mana’.

m.+de 10

meğer <F. *meger*, ‘oysa, meğerse’.

m. 26, 31, 61, 8

m.+ise 14

mektub <A. *mektūb*, ‘mektup’.

m. 60

m.+ı 60, 61

m.+ta 60

m.+un 60

melun <A. *mel’ūn*, ‘lanet olası, kötü, nefretle karşılanan’.

m. 62

memalik <A. *memālik*, ‘birinin emri altındaki insanlar, kullar’.

m.+indeki 23

memleket <A. *memleket*, ‘yer, şehir, köy; bir kimsenin doğmuş olduğu yer’.

m.+de 16, 16, 18, 23, 4

m.+i 12

m.+imiş 18, 5

m.+in 3, 45

m.+inde 1

mendil <Yun. *manteli*, ‘mendil’.

m.+iniz 62

merdivan bk. *merdiven*

m. 63

merdiven / merdivan <F. *nerdubān*, ‘basamak’.

m.+den 63

m.+i 63

merhamet buyur- <A. *merḥamet*, T. *buyur-*, ‘merhamet göstermek, acımak’.

m.-unuz 63

merkeb <A. *merkeb*, ‘eşek’.

m. 21, 38, 39, 39, 39, 42, 47, 54, 56, 56

m.+e 20, 20, 46

m.+i 20, 21, 22, 22, 22, 38, 38, 38, 38, 39, 39, 47, 47

m.+im 22

m.+imden 47

m.+imin 23

m.+in 15, 20, 20, 20, 21, 21, 21, 21, 22, 26, 38, 42, 42, 46, 54, 56

m.+inden 21

m.+ine 15, 20, 20, 21, 21, 28, 28, 46

m.+ini 20, 20, 20, 21, 21, 22, 22, 22, 39, 39, 39, 42, 47, 49, 49, 53, 53, 54

m.+inin 15, 23, 38, 49

merkum <A. *merkūm*, ‘bahsedilen kişi’.

m. 54, 57

mesabe <A. *meṣābe*, ‘derece, ölçü’.

m.+sinde 44

mesarif <A. *meṣārīf*, ‘ödenecek ücret, masraf’.

m.+i 9

mescid <A. *mescid*, (din) ‘küçük cami, mescit’.

m.+de 11, 11

m.+e 11, 11

mesheb <A. *mezheb*, ‘öğreti; anlayış’.

m.+i 58

meshuliet bk. *mesuliet*

m.+im 31

mesuliet / meshuliet <A. *mes’ūliyyet*, ‘meşguliyet, Yoğunluk’.

m. I, 59

meşreb <A. *meşreb*, ‘karakter, davranış’.

m.+i 58

meşhur <A. *meşhūr*, ‘ünlü, tanınmış, meşhur’.

m. I

meşveret et- <A. *meşveret*, ‘danışmak, fikir alışverişinde bulunmak’.

m.-ip 38

meth <A. *medh*, ‘övgü’.

m. 19

m.+i 19, 42

methet- <A. *medh*, T. *et-*, ‘övmek’.

m.-eceğiz 23

m.-eyim 19

methie <A. *medhiyye*, ‘övgü’.

m.+lerini 42	m.+da 39, 47
meyllı <A. <i>meyyāl</i> , T. <i>+lı</i> , 'meyilli, eğilimli'. m. 57	m.+a 19
meşdan <A. <i>meşdān</i> , 'yarışma yeri'. m.+ına 25	mezake <A. <i>mezağa</i> , 'alay, eğlenme', m. 59
meşmarbaşı <A. <i>mi'mār</i> , T. <i>baş</i> , (T. iza.) 'mimarbaşı'. m. 41	meşkur <A. <i>meşkūr</i> , 'zikredilen, anılan'. m. 58
meşar <A. <i>meşār</i> , 'kabir, sin'. m. 14 m.+a 8 m.+da 14, 4, 58 m.+ı 57, 57, 58 m.+ın 4, 57, 57, 8	mı / mi / mu / mü <T. <i>mi</i> , '(soru edatı) mı'. m. 17, 20, 25, 26, 29, 35, 36, 4, 44, 46, 46, 54, 62, 63, 7 m.+sın 25, 36, 45
meşarlık <A. <i>meşār</i> , T. <i>+lık</i> , 'mezarların toplu olarak bulunduğu alan'. m. 11, 14, 4	mi bk. <i>mı</i> m. 11, 12, 13, 19, 21, 23, 27, 29, 30, 35, 35, 36, 37, 39, 41, 46, 46, 52, 62, 63, 63, 7, 7 m.+sin 14, 33, 45, 47 m.+siniz 3
meşartaşı <A. <i>meşār</i> , T. <i>taş</i> , (T. iza.) 'mezar taşı' m.+na 11	mikdar <A. <i>mikdār</i> , 'nicelik, ölçü'. m. 36
meşat <A. <i>meşād</i> , 'açık artırma ile yapılan satış; açık artırma yapılan yer, meşat'.	mimkin ol- <A. <i>mumkin</i> , T. <i>ol-</i> , 'imkan bulunmak'. m.-mayacak 61
	minare <A. <i>menāre</i> , 'minare'.

m.+den 4	mucib ol- <A. <i>mūcib</i> , ‘şaşırtmak, şaşkınlık vermek’.
m.+sine 4	
m.+yi 53	m.-ur 59
minasib <A. <i>munāsib</i> , ‘uygun’.	muğairi <A. <i>muğāyir</i> , ‘aykırı, uyuşmayan, mugayir’.
m. 23	m. 55
minder <? <i>minder</i> , ‘minder’.	muhabere <A. <i>muḥābere</i> , ‘yazışma, mektuplaşma’.
m. 26	m.+de 61
m.+in 25, 26	muhafaza <A. <i>muḥāfaẓa</i> , ‘koruma’.
minnet <A. <i>minnet</i> , ‘gönül borcu, Tanrı’ya şükür’.	m.+da 57
m. 20	muhakkak <A. <i>muḥakkaḳ</i> , ‘kesinlikle, mutlaka’.
mirekeb <A. <i>murekkeb</i> , ‘mürekkep’.	m. 49
m. 34, 60, 60	mukaddeme <A. <i>muḳaddeme</i> , ‘giriş, sunuş, başlangıç’.
m.+in 59	m. 1
misafir <A. <i>musāfir</i> , ‘konuk’.	mulhak <A. <i>mulḥaḳ</i> , ‘bağlı’.
m. 32, 34, 37	m. 1
m.+in 35	mulla <A. <i>mevla</i> , (din) ‘âlim, bilgili; medrese öğrencisi’.
m.+lerin 37	m. 12, 12, 12, 12
mu bk. <i>mı</i>	m.+lar 28, 28
m. 25, 4	m.+nı 25
m.+sunız 48	m.+sı 26, 26
muallan- <A. <i>mu‘allā</i> , T. +n-, ‘böbürlenmek, övünmek’.	
m.-maya 64	

mum <F. *mūm*, ‘mum’.

m.+1 27, 29, 29, 35, 56

munaza bk. *munaza*

m. 15

munazaa / munaza <A. *munāza‘a*, ‘tartışma’.

m. 41

munazaalaş- <A. *munāza‘a*, T. *+laş-* ‘tartışmak’.

m.-ır 17

m.-ıyorsunuz 41

muracaat <A. *murāca‘at*, ‘başvuru’.

m. 58

Musliman <A. *muslim*, F. *-ān*, (din) ‘Müslüman’.

m.+lar 3, 34, 53

musluk <A. *maslūk*, ‘musluk’.

m.+unun 10

mustarip bk. *muzdarib*

m. 49

mutabık <A. *muṭābık*, ‘uygun, yaraşır’.

m. 1

muteakıp <A. *mute‘āķib*, ‘uygulama, takip etme’.

m. 31

muteala <A. *muṭāla‘a*, ‘ayrıntılı görüş; yorum, düşünce’.

m.+yı 60

mutela eyle- <A. *muṭāla‘a*, T. *eyle-*, ‘düşünmek, yorumlamak’.

m.-meleri 2

mutevazı <A. *mutevāzi‘*, ‘alçak gönüllü’.

m. 62

muvaḥak ol- <A. *muvaḥḥak*, ‘başarmak, başarılı olmak’.

m.-muş 1

m.-ur 9

m.-urlarsa 40

muzdarib / mustarip <A. *muzḍarib*, ‘eziyet, acı çeken’.

m. 58

mü bk. *mı*

m. 20, 46, 62

mücerred / mücerret <A. *mucerred*, ‘tüm, bütün, hep; çıplak, yalın’.

m. 3

müceret bk. *mücered*

m. 55

m.+de 58

müşteri <A. *muşterī*, ‘satın alan, müşteri’.

m. 19, 19

m.+ler 42

m.+nin 22

müteesüf <A. *müte’ssif*, ‘üzgün’.

m. 61

mütela gūzar <A. *muṭāla’a*, F. *guzār*, ‘ilgilenen, irdeleyen kişi’.

m. 2

müteşekkül <A. *muteşekkil*, ‘meydana gelen, teşekkül eden’.

m. 57

müzde <F. *mujde*, ‘müjde’.

m. 16

m.+mi 20

N

nakıd <A. *naḳd*, ‘hazır, elde bulunan para, peşin para’.

n. 11

nakleye- <A. *naḳl*, T. *eyle-*, ‘aktarmak, geçirmek’.

n.-mekliği 1

n.-yeceğiz 1

nam <F. *nām*, ‘ad, isim’.

n.+ında 23

n.+ındaki 58

namas kıl- <F. *nemāz*, T. *kıl-*, (din) ‘namaz ibadetini yerine getirmek’.

n.-dıkdan 53

namaz <F. *nemāz*, (din) ‘namaz’.

n. 6

n.+a 34

n.-arkene 34

namazlık <F. *nemāz*, T. *+lık*, (namazlık) ‘namaz kılarken kişilerin üzerine giydiği bir giysi’.

n.+ı 44, 45

n.+ımı 44

n.+ını 44, 44

n.+ının 44

n.+la 45

nar <F. *enār*, (bitki) ‘nar’.

n. 12, 12

n.+ları 12

n.+ların 12

nara <A. *na're*, 'bağırma'.

n.+sını 62

narkile <F. *nārgile*, 'nargile'.

n. 53

nasar bk. **nazar**

n.+dan 54

nası bk. **nasıl**

n. 21

nasıl / nası <T. *ne*, A. *aşl*, 'hangi biçimde, nasıl'.

n. 1, 13, 14, 16, 18, 19, 21, 35, 43, 54, 54, 60, 8

n.+ısa 46, 52

nazar / nasar <A. *naẓar*, 'göz, bakış; dikkat'.

n. 1

n.+da 2

n.+ına 25

nazaret et- <A. *naẓar*, T. *et-*, 'dikkat etmek, bakmak'.

n.-eriz 19

nazik <F. *nāzūk*, 'saygılı ve kibar'.

n. 62, 63

ne <T. *ne*, 'hangi; neden; şaşma bildiren durumlarda kullanılan bir söz; nasıl'.

n. 1, 1, 3, 4, 4, 5, 5, 5, 5, 6, 6, 7, 7, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 14, 14, 15, 16, 17, 17, 18, 18, 19, 19, 20, 21, 22, 22, 23, 23, 26, 26, 27, 27, 27, 28, 29, 29, 29, 30, 30, 30, 33, 34, 35, 35, 35, 35, 36, 36, 36, 37, 37, 38, 38, 40, 41, 41, 44, 46, 46, 46, 47, 47, 47, 48, 48, 48, 49, 49, 49, 51, 51, 51, 52, 52, 52, 53, 54, 54, 55, 55, 55, 56, 56, 59, 62, 64,

n.+di 35

n.+dir 6, 13, 15, 16, 18, 26, 31, 32, 33, 34, 40, 42, 61

n.+mize 27

n.+ye 5, 11, 27, 30, 31

n.+yi 29

neden <T. *ne+den*, 'nasıl, nereden'.

n. 23, 23, 30, 4, 8

ne kadar <T. *ne kadar*, 'miktar anlamı ile soru bildiren bir söz'.

n. 23

nekre <A. *nekre*, ‘nükteci kimse, şaşırtıcı ve hoş şeyler söyleyen kimse’.

n. 1, 58

nekrelik <A. *nekre*, T. +*lik*, ‘nüktedanlık’.

n.+i 1

n.+lerine 2

nerde <T. *ne+re+de*, ‘hangi yerde, nerede’.

n. 7

nerden <T. *ne+re+den*, ‘hangi yerden, nereden’.

n. 44

nerdiban / nerdüban <F. *nerdubān*, ‘basamak, merdiven’.

n. 7, 7, 7

nerdüban bk. *nerdiban*

n.+ın 7

nere <T. *ne+re*, ‘hangi yer, nere’.

n.+de 14, 23

n.+dedir 55

n.+sidir 44

n.+sinden 21

n.+ye 10, 24

nesaket <F. *nezāket*, ‘nezaket, hoşgörü’.

n.+e 64

netice-i makuse <A. *netīce*, *ma’kūs*, (F. iza.) ‘uğursuz, şansız sonuç’.

m.+nin 59

nev <A. *nev*, ‘tür, çeşit’.

n. 57

n.+dir 47

neyise <T. *ne+ise*, ‘önemi yok anlamında kullanılan bir söz, neyse’.

n. 43

nice ki <T. *ne+ce*, F. *ki*, ‘ne zaman, -dığı zaman anlamlarında bir söz’.

n. 10, 10, 16, 16, 24, 25, 33, 39

niçün <T. *ne+için*, ‘bir şeyin sebebini sormak için kullanılan bir söz’.

n. 24, 31, 37, 8

nihayet <A. *nihāyet*, ‘sonuç, netice’.

n. 1, 13, 19, 32, 34, 37, 42, 42, 45, 50, 60, 61

n.+inde 63

nişadır <F. *nişādūr*, ‘amonyak, nişadır’.

n. 21, 21

n.+dan 21

nişanla- <F. *nişān*, T. *+la-*, 'nişanlamak'.

n.-yip 32

niye <T. *ne+y+e*, 'niye, niçin'.

n. 19, 28, 33, 37, 40, 46, 49, 57

niza et- <A. *nizā* 'T. *et-*, 'tartışmak, anlaşmaya çalışmak'.

n.-erken 4

nom. <İt. *numero* < Lat. *numerus*, 'numara sözünün kısaltması'.

n. 58

O

o <T. *o*, '(zamir) o'.

o. 1, 10, 10, 10, 11, 11, 11, 12, 13, 13, 13, 15, 15, 17, 18, 18, 18, 18, 19, 20, 21, 23, 23, 23, 23, 23, 24, 24, 24, 25, 25, 25, 25, 26, 26, 27, 27, 28, 28, 28, 30, 31, 31, 31, 31, 31, 31, 32, 32, 33, 33, 34, 34, 34, 35, 35, 35, 35, 36, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 42, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 5, 51, 52, 53, 53, 54, 54, 55, 55, 55, 55, 56, 56, 57, 58, 6, 6, 6, 61, 64, 7, 8, 8, 9

o.+na 19, 35, 47, 49, 49, 51, 56, 8

o.+ndan 20, 31, 31, 33, 41

o.+nı 13

o.+nın 20

o.+nu 23, 23, 31, 48, 49, 49, 5

o.+nun 12, 14, 24, 26, 26, 3, 31, 33, 33, 34, 40, 40, 40, 54, 54

o.+nunki 57

obir <T. *o, bir*, 'diğer'.

o. 29, 56, 60

oda <T. *oda*, 'oda'.

o.+nın 39

o.+sına 38

o.+sında 34-35

odur- bk. *otur-*

o.-masını 18

o.-anlardan 57

o.-makda 55

o.-mayacağım 29

o.-up 18, 55

o.- ur 24

o esna <T. *o*, A. *eṣnā* 'O sıra, o an'.

o.+da 21, 39, 44

o.+dan 54

oğul <T. *oğul*, 'Erkek evlat'.

o.+unı 28

o.+u 44

o.+um 20

o.+un 20

o.+una 31

oğlak <T. *oğlak*, (hayvan) 'keçi yavrusu; bir burç ismi'.

o. 35, 35

oğlan <T. *oğlan*, 'erkek çocuğu'.

o. 38, 44

oğra- <T. *uğra-*, 'uğramak'.

o.-dığı 61

oh <T. *oh*, '(Ses taklidi) beğenme, hayranlık gibi duyguları anlatan bir nida'.

o. 48, 48

o halde <T. *o*, A. *hāl*, T. +*de*, 'o halde'.

o. 62

oh çek- <T. *oh*, *çek-*, 'içinden gelerek oh demek'.

o.-mesi 48

ok <T. *ok*, 'ok'.

o.+un 28

o kadar <T. *o*, A. *ķadar*, 'çok, çok fazla; aynı sayıda'.

o. 21, 21, 23, 34, 48, 60, 63, 8

okkalık <A. *ūķiyye*, T. +*lık*, 'okka ağırlığında olan'.

o. 62

oku- <T. *oku-*, 'seslendirmek; bir metni göz yardımıyla çözmek'.

o. 38

o.-mağa 4

o.-maya 4

o.-duğunu 4

o.-rsa 61

o.-sun 38

o.-yup 28, 28

okun- <T. *okun-*, 'okuma işinin yapılması; ezan okuma işinin yapılması'.

o.-ır 4

o.-mak 61

ol- <T. *ol-* <ET *bol-*, 'meydana gelmek'. Clauson, 331.

o.-a 17

o.-duğı 2, 6

o.-duğunu 38

o.-maksız 5

o.-malarından 14, 23

o.-mamasından 9

o.-masanız 22

o.-masından 11, 11, 13, 22, 22,
4, 8, 9

o.-masını 11

o.-up 52

o.-ur 17

o.-ursunuz 62

o.-abilir 39

o.-acağıdı 24

o.-acağıdım 28

o.-acak 51

o.-acakda 60

o.-an 12, 16, 42, 50, 57, 62, 63,
63, 64, 64

o.-a 17, 18, 28, 44, 53

o- anın 15

o.-anları 60

o.-arak 11, 31, 42, 45, 45, 48,
55, 57, 62

o.-ayıldı 37

o.-dıkları 9

o.-du 11, 20, 26, 26, 34, 40, 46,
46

o.-duğı 10, 11, 12, 17, 17, 33,
42, 43, 55, 55, 55, 56, 57, 60,
61

o.-duğımdan 9

o.-duğımı 47

o.-duğımızdan 19

o.-duğundan 5, 61, 62

o.-duğımı 13, 13, 16, 23, 25, 28,
28, 30, 31, 32, 35, 36, 40, 4,
45, 5, 56, 63, 7

o.-duğınu 17

o.-duğuna 39

o.-duğundan 17

o.-duğunu 23, 25, 28, 40

o.-duğunuz 62

o.-duğunu 39, 43, 56

o.-dukda 34, 48

o.-dukdan 44

o.-duklarını 16

o.-dum 13, 38, 39

o.-dun 14, 35, 39

o.-madı 36

o.-madığı 49

o.-madığından 48

o.-madığını 9, 2, 35, 37, 44, 60,

o.-mak 32, 33, 40, 62

o.-maksız 38

o.-malarından 53

o.-malıdır 16

o.-mas 53

o.-ması 33, 39, 57

o.-masın 43

o.-masına 58

o.-masından 31, 35, 45, 45, 46,
48, 49, 58, 60

o.-mayacağıdı 48

o.-mayacaktır 57

o.-mayan 29

o.-maz 19, 19, 33, 46, 47

o.-mazsa 48

o.-muş 28, 5

o.-muşdır 35

o.-sa 27, 28, 3, 31, 48, 49, 53, 7

o.-sam 36

o.-sanıdı 27

o.-saydı 55

o.-sun 27, 4, 41, 41, 44, 52, 62

o.-tukda 36

o.-up 10, 13, 19, 21, 22, 27, 28,
29, 30, 32, 35, 36, 36, 36, 36,
36, 37, 4, 44, 45, 48, 51

o.-ur 35, 36, 44, 49, 49, 52, 56

o.-urisa 49

o.-urisan 56

o.-urise 39, 43

o.-urisen 49, 49

o.-ursa 27

o.-ursun 53

o.-uyor 27, 30

o.-uyorsın 21

o.-uyorumış 27, 27

olanca <T. *olanca*, 'olduğu kadar, tümüyle'.

o. 60

olun- <T. *olun-*, 'olunmak'.

o.-ır 2

omuz <Yun. *ômos*, (vücut) 'omuz'.

o.+una 46, 7

on	<T. <i>on</i> , (sayı) ‘on’.	o.+sına 47
	o. 38, 60	o.+sında 56
onlar	<T. <i>onlar</i> , ‘(zamir) onlar’.	o.+sının 23
	o. 35, 41, 41, 46	ortalık <T. <i>ortalık</i> , ‘bulunulan yer, çevre’.
	o.+a 32	o.+a 47
ora	<T. <i>o, ara</i> , ‘o yer, ora’.	oruç <F. <i>oruç</i> < <i>uruç</i> , (din) ‘oruç’.
	o.+da 12, 38, 39, 39, 45, 54, 60, 60, 37, 8	o.+un 5
	o.+dan 15, 36	osan- <T. <i>usan-</i> , ‘bıkmak, sıkılmak’.
	o.+nın 18	o.-dım 37
	o.+ya 25	o.-mazıdı 30
orda	<T. <i>o, ara</i> , ‘O yerde’.	o sıra <T. <i>o</i> , Yun. <i>seirá</i> , ‘o anda, o vakitlerde’.
	o. 31, 40	o.+da 13, 14, 15, 26, 30, 35, 4, 55, 61
ordan	<T. <i>o, ara</i> , ‘o yerden’.	ossur- <T. <i>osur-</i> , ‘yellenmek, gaz çıkarmak’.
	o. 15, 21	o.-mam 26
ordan oraya	<T. <i>o, ara</i> , ‘bir yerden başka bir yere’.	o.-unca 26
	o. 5	otun <T. <i>odun</i> , ‘yakılmak için kesilmiş veya parçalanmış ağaç’.
ormanlık	<T. <i>orman</i> , ‘orman, ormanlık’.	o. 15, 15, 21, 21, 36, 45, 56
	o.+dan 21	otur- / odur- <T. <i>otur-</i> , ‘vücut ağırlığını kaba ete verecek şekilde yere yerleşmek; yerleşmek’.
orta	<T. <i>orta</i> , ‘orta’.	
	o.+da 24, 25	
	o.+sı 23, 59	

o.-abilir 29	o.-ıp 27, 4
o.-anlar 18	oy- <T. <i>oy-</i> , 'yontmak, oymak'.
o.-arak 45	o.-muşlar 7
o.-ayım 31	oyna- <T. <i>oyun+a-</i> , 'oynamak'.
o.-dığı 38	o.-maya 10
o.-duğı 22	o.-madı 53
o.-duğım 26	o.-maya 38
o.-ın 10	oyun oyun- <T. <i>oyun oyun+a-</i> , 'tavla, dama, iskambil gibi kumar oyunları oynamak'.
o.-masına 25	o.-adım 54
o.-masından 39	o zaman <T. <i>o</i> , A. <i>zemān</i> , 'o vakit, o sıra'.
o.-ur 21, 26, 27, 30	o. 21, 54
o.-urken 33, 6	o.+ki 61
oturt- <T. <i>oturt-</i> , 'oturması için yer göstermek ve yer vermek, oturtmak'.	
o.-dılar 53	
o.-dular 18	
oturtdur- <T. <i>oturttur-</i> , 'oturtmak'.	
o.-ıp 47	
o vakit <T. <i>o</i> , A. <i>vaqt</i> , 'o zaman, o sıra'.	
o. 15, 34, 56	ö.+sini 32
o.+dan 35	öfke <T. <i>öfke</i> <ET <i>öpke</i> , 'sinir'. DLT 375.
o.+ın 42	öfkelen- <T. <i>öfkelen-</i> , 'sinirlenmek'.
oyan- <T. <i>uyan-</i> , 'uyanmak'.	ö.-ip 20, 24
	ö.-ise 26
	ögüz bk. <i>öküz</i>

ö. 29	ö.+üne 25
öğ- <T. <i>öv-</i> <ET <i>öğ-</i> , ‘övmek, methetmek’.	öl- <T. <i>öl-</i> , ‘ölmek’.
ö.-mekliği 19	ö.-ceğimi 15
ö.-mesini 18	ö.-duğımı 22
öğred- bk. <i>öğret-</i>	ö.-tür 35
ö.-erek 50	ö.-dü 11, 46, 8
öğren- <T. <i>öğren-</i> , ‘kavramak, yeni bir bilgi edinmek’.	ö.-düğümde 30, 8
ö.-dikden 24	ö.-düğünde 30, 9
öğret- / öğred- <T. <i>öğret-</i> , ‘öğretmek’.	ö.-düm 14, 21
ö.-mişidi 50	ö.-ebilir 11
ö.-sin 3	ö.-eceksin 30
öküz / ögüz <T. <i>öküz</i> , (hayvan) ‘erkek sığır, öküz’. Clauson, 120.	ö.-ecektir 11
ö. 8, 8, 16, 25, 29, 30,	ö.-müş 21, 28, 44
ö.+e 25	ö.-müşiou 15
ö.+ın 25, 29	ö.-ünce 55
ö.+i 29	ö.-üncedir 55
ö.+lerini 15	ö.-üyor 13
ö.+unı 51	ö.-üp 18, 19, 21, 27, 37, 40
ö.+ü 8	ölç- <? <i>ölç-</i> , ‘tartmak, ölçmek’.
ö.+ün 29, 8	ö. 23
	ö.-erler 47
	ölü <T. <i>ölü</i> , ‘ölü, ölmüş olan’.
	ö. 14, 22

ö.+lerden 4

ö.+lerdenim 14

ölüm <T. *ölüm*, ‘Hayatın sona ermesi, sonsuz uyku’.

ö.+ü 56

ön <T. *ön*, ‘Bir şeyin esas tutulan yüzü; Bir şeyin veya kimsenin ilerisi’.

ö. 23

ö.+den 47, 47, 61

ö.+lerine 32

ö.+ünde 27, 36, 41, 57

ö.+ündeki 6, 64

ö.+üne 14, 59, 60

ö.+ünüze 63

örtek <T. *ördek*, (hayvan) ‘ördek’.

ö.+ler 13, 13

örtek çorbası <T. *ördek*, F. *şûrbâ*, T. +sı, ‘mecaz olarak ördeklerin bulunduğu göle ekmek bandırılıp yiyilmesinden dolayı verilen ad’.

ö. 13

örtü <T. *örtü*, ‘örtmek için kullanılan şey, herhangi bir kumaş’.

ö.+nün 57

örtül- <T. *örtül-*, ‘örtülmek’.

ö.-ür 57

ösür dile- bk. *özür dile-*

ö.-se 63

öt- <T. *öt-*, (hayvan) ‘ötmek’.

ö. 43

ö.-er 43

ö- erek 9

ö.-meğe 43

ö.-meklik 43

öte <T. *öte*, ‘başka, diğer’.

ö. 33, 61

öteberi <T. *öte, беру*, ‘yemek yapmak için gerekli malzeme, ufak tefek malzemeler’.

ö. 10, 37

ö.+yi 29

öyle <T. *o, ile*, ‘o şekil, o biçim’.

ö. 14, 16, 18, 26, 3, 34, 35, 36, 43, 43, 44, 48, 49, 5, 5, 53, 54, 7

öylen vakti <T. *öğlen*, A. *vakt*, ‘öğle vakti’.

ö. 4

ö.+nda 40

özür <A. *uẓr*, ‘kabahat, hata’.

ö.+umın 61

özür dile- / **ösür dile-** <A. *uẓr*, T. *dile-*, ‘özür dilemek, affedilmek istenmek’.

ö.-r 63

P

pabuç <F. *pā-pūş*, ‘ayakkabı, pabuç’.

p.+larını 33, 33, 33

p.+um 33

p.+umı 8

p.+unı 8

paçavra <Rum. *patsavra*, ‘bez parçası, çaput’.

p. 58

p.+lardan 57

padişah / padişah / patışah / patişah

<F. *pādişāh*, ‘hükümdar, sultan’.

p. 26

p.+a 26

p.+ım 27

padişah bk. *padişah*

p. 26

pakleyiver- <F. *pāk*, T. +*la-y-ı ver-*, ‘hemen temizlemek’.

p. 53

paldır küldir <T. *paldır küldür*, ‘(ses taklidi) kaba bir gürültü çıkararak, gürültülü bir biçimde’.

p. 63

pamuk <F. *panbuḡ*, ‘pamuk’.

p. 44, 44

pancar <Erm. *pançar*, (bitki) ‘para’.

p. 24, 24

p.+ları 24

para <F. *pāre*, ‘para’.

p. 49, 49

p.+lar 17

p.+ları 17, 17, 17, 17, 17, 36, 56

p.+larımı 11

p.+ların 36

p.+larını 9

p.+m 49

p.+sı 42, 56

p.+sını 10

p.+ya 6, 6

paralık <F. *pāre*, T.+lık, 'değerinde, ederinde'.

p. 30, 30

para parça <F. *pāre*, *pārçe*, 'parça parça, pek çok parçaya ayrılmış şey'.

p. 24

para parça et- <F. *pāre*, *pārçe*, T. *et-*, 'parça parça etmek, pek çok parçaya ayırmak'.

p.-eceğidi 53, 55

parça <F. *pārçe*, 'parça'.

p. 13, 8

parla- <T. *parla-*, '(ses taklidi) ışıldamak, ışıık çıkmak'.

p.-r 36

parmak <T. *barmak*, 'insanlarda el ve ayakların son bölümünü oluşturan uzunca uzuvlar'.

p.+ını 60

p.+larının 60

parmaklık <T. *barmak*+lık, 'parmak ölçüsüne göre, parmak ölçüsü ile'.

p. 60

pat <T. *pat*, '(ses taklidi) pat'.

p. 28

patırdı <T. *patırdı*, '(ses taklidi) gürültü, ses'.

p. 27, 32, 48, 48

p.+nın 27

p.+yı 48

patışah bk. *padışah*

p.+a 26

patışah bk. *padışah*

p. 26

patla- <T. *patla-*, '(ses taklidi) istenen bir şey için sabırsız olmak ve bunu çeşitli sesler ile dile getirmek'.

p.-san 20

pazar <F. *bāzār*, 'Belli şeylerin satıldığı yer'.

p.+a 22, 39, 47, 51

p.+da 7, 18, 22, 38, 38, 42, 43, 43, 43, 47

p.+dan 42, 46, 49

pazarlık <F. *bāzār*, T. +lık, 'uygun fiyat konusunda anlaşma, pazarlık'.

p. 22

pazarlık et- <F. *bāzār*, T. +lık, *et-*, 'pazarlık etmek'.

p.-ip 6

peh <T. *peh* (ses taklidi), ‘beğenmek, beğendiğini göstermek için kullanılan bir ünlem’. DS, C. IX, 3420.

p. 42

pek <T. *pek*, ‘hayli, yeterinden fazla, çok’.

p. 17, 19, 2, 30, 48, 49, 49, 53, 54, 55, 59, 63

pencere <F. *pencere*, ‘pencere’.

p.+sinde 56

p.+sinden 41

perişan ol- <F. *perīṣān*, T. *ol-*, ‘dağılmak, düzeni bozulmak; mahvolmak’.

p.-duğundan 61

pest <F. *bes*, ‘vazgeçmek, karşı tarafın kazandığını bildirmek pes’.

p. 23

peştambal <F. *puşt-māl*, ‘hamamda örtünmek için giyilen örtü, peştamal’.

p. 42

peyda et- <F. *peydā*, T. *et-*, ‘ortaya çıkmak’.

p.-üp 61

peyda eyle- <F. *peydā*, T. *eyle-*, ‘ortaya çıkmak’.

p.-yecek 59

pınar <ET *bıñar*, ‘bir suyun çıktığı yer ve oradaki su birikintisi’. Clauson, 351.

p.+ın 13

pınarbaşı <ET *bıñar*, T. *baş*, ‘pınarbaşı, oradaki su birikintisi’.

p.+nda 13

pirinç <F. *birinc*, ‘pirinç’.

p. 37

pisle- <F. *pis*, T. *+le-*, ‘büyük veya abdestini yaparak pisletmek’.

p.-r 52

p.-ridim 53

pişir- <T. *pişir-*, ‘yemek yapmak, pişirmek’.

p.-meğe 10

p.-ip 26

p.-meklik 49, 50

poryaz <Yun. *boreás*, ‘Kuzeydoğu yönü’.

p. 57

pul <F. *pūl*, ‘para’.

p. 42, 42, 7

p.+a 6

pusula < İt. *bussola*, 'üzerine kısa bir yazı veya not düşülmüş kağıt'.

p. 61, 61

put gibi <F. *put*, T. *gibi*, 'hiç kımıldamadan ve sessizce'.

p. 39

R

rabb <A. *rabb*, 'Tanrı, Allah'.

r. 16

rağbetlü <A. *rağbet*, T. +*lü*, 'rağbet gören, ilgi duyulan'.

r. 2, 64

rahatça <A. *rāḥat*, 'rahat bir biçimde'.

r. 59

rahat dur- <A. *rāḥat*, T. *dur-*, 'yaramazlık yapmamak, rahat durmak'.

r.-ana 14

rahat ol- <A. *rāḥat*, T. *ol-*, 'kaygı duymamak'.

r.-mayup 36

rahmetlik <A. *raḥmet*, T. +*lik*, 'merhume, merhum'.

r. 40

rahsatan / rahsaten < A. *rasen*, 'birdenbire, aniden, o an'. DS, C. IX, 3505.

r. 21, 25, 35, 44, 50

rahsaten bk. *rahsatan*

r. 54

ramazan <A. *ramazān*, 'oruç tutulan ay'.

r. 5

rasta gel- <F. *rāst*, T. *gel-*, 'karşılaşmak'.

r.-ip 7

rast gel- <F. *rāst*, T. *gel-*, 'karşılaşmak'.

r.-mesine 20

.-ip 12, 24, 36, 37, 41, 49, 49, 5

razısızlık <A. *rāzī*, T. +*sızlık*, 'gönlü olmamak, isteği dışında olmak'.

r.+ıla 11

reca olun- <A. *ricā*, T. *olun-*, 'rica olunmak'.

r.-duğı 61

rica et- <A. *ricā*, T. *et-*, ‘kibarca istemek, rica etmek’.

r.-erler 18

rica eyle- <A. *ricā*, T. *eyle-*, ‘kibarca istemek, dilemek’.

r.-rimiş 52

r.-rler 6

rih / rik <F. *rīg*, ‘mürekkebi kurutmak için yazı üzerine serpilen ince kum’.

r. 60, 60, 60, 61

rihtan bk. *rikdan*

r.+dan 60

rihtanlık <F. *rīg-dān*, T. *+lık*, ‘kumluk, kum konulan küçük kap’.

r.+a 60

r.+ı 60

rik bk. *rih*

r. 60

rikdan / rihtan <F. *rīg-dān*, ‘kumluk, kum konulan küçük kap’.

r. 62, 61

riayet gösder- <A. *ri’āyet*, T. *göster-*, ‘saygı göstermek’.

r.-mezler 18

rivayat <A. *rivāyet*, ‘söylenti, aktarılan söz’.

r.+ından 2

rua <İt. *roba*, ‘giysi, giyecek’.

r. 10, 9, 9

r.+ı 25

r.+larımı 33

r.+larımı 10, 10, 29

r.+mla 18

r.+sı 18

r.+sına 34

r.+sını 10, 24

Rum <A. *rūm* <Yun. *romios*, ‘Anadolu topraklarında yaşamış Yunan asıllı kimseler’.

r. 16

rusgar bk. *rüzgar*

r. 55

rutubetli <A. *ruṭūbet*, T. *+li*, ‘nemli, rutubetli’.

r. 60

ruya <A. *ru’yā*, ‘düş, rüya’.

r. 53, 53

r.+mda 53, 53

r.+sında 4
rüzgar / **rusgar** <F. *rūzgār*,
(meteoroloji) 'rüzgar'.

r. 5, 5, 57

S

saat <A. *sā'at*, 'süre, vakit, zaman'.

s. 61

s.+da 49

s.+dır 8

s.+lar 8

sabah <A. *ṣabāḥ*, 'sabah'.

s. 28, 34, 48

s.+a 11

s.+dan 13

s.+ın 14

sabahlayın <A. *ṣabāḥ*, T. *+leyin*,
'sabah vakti'.

s. 11, 11, 51, 52

sabret- <A. *ṣabr*, T. *et-*, 'sabır
göstermek, sabırlı olmak'.

s.-in 5

sabun <A. *ṣābūn*, 'sabun'.

s.+ı 30, 30

sabunla- <A. *ṣābūn*, T. *+la-*, 'sabun
ile yıkamak'.

s.-dıkdan 30

saç <T. *saç*, (vücut) 'baş derisini
kaplayan kıllar'.

s. 40

sadaka / sataka <A. *ṣadaqa*,
(din) 'dilenciye verilen para'.

s. 37

sad- bk. *sat-*

s.-ıp 56

safk <? 'yansıma, görüntü'.

s.+ını 43

safteron <A. *ṣāf*, F. *derūn*, 'saf olan
kimse'.

s.+ların 58

sağ <T. *sağ*, 'sağ, hayatta olan'.

s. 13, 16, 34, 35, 35

s.+ıken 15, 44

sağan <A. *ṣaḡn*, 'sahan'

s. 56

sağ ol <T. *sağ ol*, 'çok yaşa, teşekkür
ederim'.

s.-un 22

sahib <A. *ṣāhib*, ‘bir şeyin üzerinde mülkiyeti olan kimse, iye, malik’.

s.+i 4, 43, 43, 56, 62, 63, 63, 7, 8

s.+ine 11, 11, 48

s.+inin 48, 48

s.+leri 14

sahife <A. *ṣahīfe*, ‘sayfa’.

s. 60

s.+yi 60

sahihen <A. *ṣahīhen*, ‘gerçekten, essahtan’.

s. 55

sair / sayir <A. *sa’īr*, ‘gibi, benzer; civar, çevre’.

s. 12, 6, 62

sakal / sakkal <T. *sakal*, ‘sakal’.

s.+ımda 23

s.+ımınan 21

s.+ını 39, 40

sakatlık <A. *saḳaṭ*, ‘vücutta bulunan fiziksel bir kusur’.

s.+ını 26

sakın <T. *sakın-*, ‘(ünlem) asla’.

s. 19, 20, 46, 53

sakın- <T. *sakın-*, ‘korunmak, dikkatli olmak’.

s.-a 62

sakız <T. *sakız*, ‘sakız, ciklet’.

s.+ı 57

sakkal bk. *sakal*

s.+ıgınan 25

sakla- <T. *sakla-*, ‘gizlemek, saklamak’.

s.-dı 25

s.-r 30, 30

s.-rıdı 30

s.-rım 51, 51

s.-yarak 7

s.-yon 30

s.-r 7

saklan- <T. *saklan-*, ‘gizlenmek, saklanmak’.

s.-ır 15

salla- <T. *salla-*, ‘sallamak’.

s.-r 60, 60

s.-makda 60

s.-maya 60

sallan- <T. *sallan-*, ‘sallanmak, kımıldamak, hareket etmek’.

s.-maya 24

s.-malarından 24

s.-maya 53

s.-mayın 24

sana <T. *sen+a*, ‘(zamir) sana’.

s. 10, 20, 20, 32, 35, 38, 41, 49,
52, 54, 7, 7

sandık <A. *şandūk*, ‘sandık’.

s.+a 30

sar- <T. *sar-*, ‘örtmek; dolamak’.

s.-mak 19

s.-ar 19

sarı <T. *sarı*, ‘yeşil ile turuncu arasındaki bir renk’.

s.+dır 7

sarık <T. *sarık*, ‘sarık’.

s. 57

s.+ı 19, 20

s.+ımı 31

s.+ını 19

sarıl- <T. *sarıl-*, ‘sarılmak, kucaklamak’.

s.-ıp 56

sarın- <T. *sarın-*, ‘kendi üstüne sarmak’.

s.-ıp 27

sarımsak / sarmusak <T. *sarımsak*, (bitki) ‘sarımsak’.

s. 55, 56

s.+ı 55

sarmusak bk. *sarımsak*

s. 55

s.+lardan 55

saruret <A. *zarūret*, ‘zorunluluk, ihtiyaç hali’.

s.+e 54

sat- / sad- <T. *sat-*, ‘satmak’.

s.-asınız 38

s.-mak 18, 22

s.-maklığa 6

s.-amadığını 18

s.-amadın 18

s.-amaz 18

s.-arlar 18-19, 38

s.-dım 43

s.-dın 43

s.-madığım	7	s. 23
s.-mak	47, 47	s.-mağa 16, 5
s.-maklığa	42	s.-ar 5
s.-ması	43	saya <F. <i>sāye</i> , ‘söylenti’.
sataka bk. <i>sadaka</i>		s.+sı 51
s. 37,	37	sayı <T. <i>sayı</i> , ‘adet’.
satıl-	<T. <i>satıl-</i> , ‘satılmak’.	s.+sında 23
s.-dım	38	s.+sını 5
s.-ır	19, 7, 7	sayı <A. <i>şahih</i> , ‘gerçek, doğru’.
s.-ması	42	s. 28
satın al-	<T. <i>satın al-</i> , ‘satın almak’.	sayı bele- <A. <i>şahih</i> , T. <i>belle-</i> , ‘gerçek sanmak, doğru olduğunu düşünmek’.
s.-ır	42	s.-yerek 42
satış	<T. <i>satış</i> , ‘satış’.	sayir bk. <i>sair</i>
s.+ının	6	s.+ır 59
sav-	<T. <i>sav-</i> , ‘istenmeyen bir kimseyi oradan uzaklaştırmak, savmak’.	say ol- <F. <i>sāye</i> , T. <i>ol-</i> , ‘görünmek, belirlemek’.
s. 41		s.-ur 33
s.-dı	39	sebeb <A. <i>sebeb</i> , ‘neden, sebep’.
s.-ucaktır	52	s.+e 18, 28, 31, 55, 57
savuş-	<T. <i>savuş-</i> , ‘dağılmak’.	s.+i 6, 15, 18, 59
s.-mak	15	s.+le 38
s.-up	40	
say-	<T. <i>say-</i> , ‘saymak’.	

s.+ini 8, 9, 11, 13, 14, 15, 25,
45, 52, 56

sebeb ol- <A. *sebeb*, T. *ol-*, ‘Yol
açmak, neden olmak’.

s.-dum 50

seğird- bk. *seğirt-*

s.-erek 7

s.-ip 4, 12, 16, 22, 38

seğirt- / seğird- <T. *seğirt-*, ‘koşmak,
koşarak uzaklaşmak’. DS, C. X, 3596.

s.-meğe 21, 21, 21

sehn <A. *zihn*, ‘zihin, hafıza’.

s.+im 61

s.+inde 60

selamet <A. *selāmet*, ‘güvenli,
sağlıklı’.

s. 11

s.+le 11

selavat <A. *ṣalavāt*, (dîn) ‘namaz’.

s. 28

sema <A. *semā*, (astronomi)
‘gökyüzü’.

s.+ya 52

seman bk. *zeman*

s. 53, 59

semer <Rum. *samari*, (hayvan)
‘semer’.

s.+i 49

s.+in 20

s.+ini 20, 20, 20

sen <T. *sen*, ‘(zamir) sen’.

s. 14, 15, 17, 18, 19, 19, 19, 21,
21, 23, 25, 27, 29, 30, 30, 31,
33, 35, 35, 37, 38, 40, 40, 41,
43, 43, 45, 45, 47, 53, 56, 56,
6, 7

s.+den 17

s.+i 36, 54, 9, 62

s.+in 11, 19, 25, 26, 29, 31, 31,
35, 35, 39, 40, 41, 43, 45, 48,
51, 52, 53

sene <A. *sene*, ‘yıl’.

s. 18, 35

s.+lerce 12

ser- <T. *ser-*, ‘asmak, sermek’.

s.-mişler 13

serhoş <F. *serhōş*, ‘sarhoş’.

s. 44, 45

serien <A. *serī'an* , 'ardından, hemen'.

s. 61

seril- <T. *seril-*, 'serilmek, asılmak'.

s.-ir 13, 13

sermaye <F. *ser+māye* , 'maliyet fiyatı, sermaye'.

s.+sine 43

sertalı <F. *ser-dār*, T. +ı, 'kır ağası, voyvoda'.

s. 54

ses <T. *ses*, 'kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün'.

s. 40

s.+i 21, 4, 55, 55

s.+ile 4, 4

s.+im 4

s.+ine 21

s.+ini 27

s.+den 4

sev- <T. *sev-*, 'Sevgi duymak, sevmek'.

s.-diğimden 33

s.-eridi 40

seven- bk. *sevin-*

s.-ip 10

sevil- <T. *sevil-*, 'sevilmek'.

s.-en 62

sevinç <T. *sevinç*, 'mutluluk'.

s. 63

sevin- / seven- <T. *sevin-*, 'sevinmek, mutluluk duymak'.

s.-eceğini 60

s.-meğe 52

seyahat <A. *siyāḥat*, 'yolculuk, seyahat'.

s.+ları 22

seyaheyn <A. *seyyāḥeyn*, 'ziyaretçi'.

s.+i 58

seyrangah <A. *seyrān*, F. *gāh*, 'kır, mesire yeri'.

s.+da 10

seyrci <A. *seyr*, T. +ci, 'yarışma izleyen insanlar, seyirci'.

s.+ler 25

seyre çık- <A. *seyr*, T. *çık-*, 'gezintiye çıkmak'.

s.-dımidi 4

s.-miş 31

seyret- <A. *seyr*, T. *et-*, ‘izlemek, bakmak’.

s.-ip 55

s.-iyorım 14

seyrettir- <A. *seyr*, T. *ettir-*, ‘izletmek, izlemesini sağlamak’.

s.-elim 14

seyr eyle- <A. *seyr*, T. *eyle-*, ‘izlemek, seyretmek’.

s.-mekliğe 31

seyü- <T. *seğirt-*, ‘koşmak, koşturmak’.

s.-mekliğe 22

sezgisiz <T. *sezgi*, ‘bilinçsiz, sarhoş’.

s. 44

sıcak <T. *sıcak*, ‘sıcak’.

s. 40, 45, 63, 63, 64

s.+ın 9-10

sıçıra- <T. *sıçra-*, ‘zıplamak’.

s.-yarak 46

sığır <T. *sığır*, (hayvan) ‘sığır’.

s. 36, 36, 36

sığircık kuşu <T. *sığır+cık*, *kuş*, (hayvan) ‘sığircık kuşu’.

s.+ndır 31

sıkı sıkı <T. *sıkı*, ‘çok sıkı, sınımsıkı’.

s. 46

sına- <T. *sına-* <ET *sına-*, ‘birisini denemek, test etmek; oyun oynamayı denemek’. Clauson, 835.

s.-mak 16

s.-maya 25

sır- <T. *ısır-*, ‘Isırmak’.

s.-maklığa 27

s.-acak 27

s.-dı 27, 27, 27

sıra <Yun. *seirá*, ‘sıra, zaman, an’.

s. 62

s.+da 22, 27, 42, 50, 6

sıra bu sıradır < Yun. *seirá*, T. *bu*, Yun. *seirá*, T. *+dır*, ‘tam zamanı olduğunu belirtmek için kullanılan söz’.

s. 29

sırf <A. *şirf*, ‘tamamen, bütünüyle; yalnızca’.

s. 2	sidik <T. <i>sidik</i> , ‘idrar’.
sırık <T. <i>sırık</i> , ‘sırık’.	s. 45
s. 62	silk- <T. <i>silk-</i> , ‘silkmek’.
s.+a 36	s.-dikde 47
s.+ı 36, 36, 36	sil- <T. <i>sil-</i> , ‘silme’.
s.+ın 36, 36, 36	s.-meye 62
sırkat edil- <A. <i>sırkat</i> , T. <i>edil-</i> , ‘çalışmış, gasp edilmiş’.	sin <A. <i>sinn</i> , ‘yaş,’.
s.-miş 55	s.+de 45
sırkat eyle- <A. <i>sırkat</i> , T. <i>eyle-</i> , ‘çalmak’.	sine <F. <i>sīnī</i> , <A. <i>ṣīnī</i> , ‘tepsi, sini’.
s.-miş 10	s. 53
sırt/sırd <T. <i>sırt</i> , ‘sırt, üst’.	siper edil- <F. <i>siper</i> , T. <i>edil-</i> , ‘korunmak, muhafaza edilmek’.
s.+ına 5	s.-mekdedir 57
s.+ında 44	sis bk. <i>siz</i>
s.+ımdaki 17	s.+den 63
s.+ından 27, 45	sival <A. <i>su’āl</i> , ‘soru, sual’.
sırtüstü <T. <i>sırt</i> , <i>üst</i> , ‘sırt, üst’.	s.+larına 23, 23
‘sırtı yerde olmak üzere, sırtüstü’.	s.+larını 23
s.+ndır 43	sival et- <A. <i>su’āl</i> , T. <i>et-</i> , ‘soru sormak’.
sıyrıl- <T. <i>sıyrıl-</i> , ‘kurtulmak’.	s.-er 55
s.-ıp 28	s.-eyim 12
siade bk. <i>ziade</i>	s.-mekliğe 13
s. 53	

sival eyle- <A. *su'āl*, T. *eyle-*, 'soru sormak'.

s.-melerine 9

s.-diğimde 35

s.-diğinde 8

s.-yin 46

siyafet <A. *ziyāfet*, 'eğlence, kutlama vb. çeşitli sebeplerden dolayı verilen yemek, ziyafet'.

s.+lerinden 63

siyah <F. *siyāh*, 'kara, siyah'.

s. 30, 34, 8, 9, 9, 9

siz / sis<T. *siz*, '(zamir) siz'.

s. 22, 22, 28, 32, 32, 38, 38, 47, 63

s.+den 53, 63

s.+e 3, 3, 37, 49, 49, 5, 50, 62, 64, 64

s.+i 24, 27, 33, 64

s.+in 10, 50

soğan <T. *soğan* <ET *osgun*, 'soğan'. Clauson, 245.

s.+ların 56

soğu- <T. *soğu-*, 'soğuk olmak, soğumak'.

s.-masında 21

s.-masından 21, 21

soğuk <T. *soğuk*, 'sıcak olmayan, soğuk'.

s. 63

sohbet <A. *şuhbet*, 'dostça, arkadaşça konuşularak geçirilen vakit, sohbet'.

s. 53

sohbetli <A. *şuhbet*, T. *+li*, 'açık saçık konulardan oluşan söyleşi, muhabbet'.

s. 54

sohta <F. *sūhte*, (din) 'medrese öğrencisi; hoca, alim'.

s. 41

s.+lar 41

s.+nın 45

sokak <A. *zuḳāḳ*, 'dışarı; sokak'.

s. 35

s.+a 12

sokak çocukları <A. *zuḳāḳ*, T. *çocuk*, 'sokaklarda vaktini harcayan veya oynayan çocuklar'.

s. 38

sok- <T. *sok-*, ‘sokmak; sıkıştırmak, tutturmak’.

s.-muşlardır 10

s.-up 33, 64

son <T. *son*, ‘bitim, nihayet, son’.

s. 42

s.+u 55, 55, 55, 55, 55

s.+unda 64

sonra <T. *son+ra*, ‘sonra’.

s. 1, 10, 10, 11, 11, 12, 15, 15, 16, 18, 19, 2, 2, 20, 20, 24, 24, 25, 25, 26, 27, 27, 27, 28, 29, 30, 30, 32, 32, 33, 34, 35, 35, 36, 36, 36, 38, 38, 39, 39, 39, 41, 42, 42, 42, 42, 44, 45, 45, 46, 47, 47, 48, 48, 49, 5, 5, 51, 51, 51, 52, 52, 52, 53, 54, 6, 61, 7, 8, 8, 8

s.+dan 18

sopa <? ‘Değnek’.

s. 8

sor- <T. *sor-*, ‘sual etmek, sormak’.

s. 31, 6

s.-malarına 5, 6, 6

s.-acağım 31, 36

s.-acaksın 36

s.-anlara 8

s.-ar 7, 20, 23, 25, 29, 35, 55, 56,

s.-arlar 35, 48

s.-ayım 20, 31

s.-duğında 32, 56

s.-dukda 11, 13, 52, 54

s.-duklarına 33

s.-duklarında 13, 55

s.-makda 30

s.-masına 40, 55

s.-up 36

soy <? *soy*, ‘tür, soy’.

s.+ından 47, 53

s.+inden 46

soy- <T. *soy-*, ‘kabuklarını soyamak’.

s.-dum 56

s.-up 55

soyun- <T. *soyun-* ‘giysilerini çıkarmak’.

s.-up 56

söyle- <T. *söyle-*, ‘söylemek; konuşmak’.

s. 15, 41, 51, 53, 7
s.-melerini 23
s.-mesinde 17
s.-diği 56
s.-diklerinin 53
s.-dim 6
s.-din 19, 40
s.-mediğini 40
s.-medin 37
s.-meğe 42
s.-meksiz 53
s.-mem 3, 3
s.-memek 39
s.-mesi 31
s.-mesinde 43
s.-meyip 39
s.-miş 17
s.-r 13, 17, 17, 23, 40
s.-riken 20, 3
s.-rim 5
s.-rsem 5
s.-sin 23, 53
s.-yeceğimi 3, 3

s.-yecek 39

s.-yelim 38

s.-yerek 25

s.-yeyim 19

s.-yim 52

s.-yip 16

s.-yor 31

söylet- <T. *söylet-*, ‘konuşturmak, söyletmek’.

s.-mek 39

s.-meye 40

söz <T. *söz*, ‘söz, kelam’.

s.+lerini 39

s.+üme 21

su <T. *su*, ‘su; çeşme; yağmur damlaları; su taşkını; akarsu’.

s. 10, 10, 13, 22, 22, 31, 32, 32, 39, 43, 52, 56, 57, 63, 64, 7, 8

s.+dan 56

s.+larına 13

s.+uyunu 45

s.+ya 52

s.+yin 44

s.+yu 34

- s.+yudur 32
- s.+yunın 32
- sual** <A. *su'āl*, 'soru'.
- s.+larda 12, 12, 12
- s.+lerimize 23
- s.+lerinin 23
- sualet-** <A. *su'āl*, T. *et-*, 'soru sormak'.
- s.-er 16
- s.-erseniz 19
- s.-iniz 19
- s.-ip 24
- s.-erek 22
- su bas-** <T. *su, bas-*, 'su basmak'.
- s.-arak 52
- subhanallah** <A. *subhān'allāh*, (A. iza.) 'beklenmedik ve anlaşılamayan durumlar karşısında söylenen bir söz, sübhanallah'.
- s. 39
- su dök-** <T. *su, dök-*, 'küçük abdestini yapmak, küçük tuvalet ihtiyacını gidermek'.
- s.-mek 20, 20, 8
- sufra** <A. *sufre*, 'Yemek yemek üzere hazırlanmış yer'.
- s. 63
- s.+da 57, 64
- s.+nın 18, 40
- s.+ya 18, 18, 30, 57
- suhur** <A. *zuhūr*, 'Ortaya çıkma'.
- s.+ı 59
- sulam** <T. *sula-*, 'Su ile ıslatmak, üzerine su dökmek'.
- s.+ından 40
- sula-** <T. *sula-*, 'su vermek, sulamak'.
- s.-yip 39
- sulu** <T. *sulu*, 'suyu çok olan, sulu'.
- s. 60
- sun-** <T. *soyun-* ?, 'soyunmak'.
- s.-dum 56
- suret** <A. *şūret*, 'biçim, şekil'.
- s.+de 1, 52, 55, 59
- suret-i mahsus** <A. *şūret, maḥṣūṣ*, (F. iza.) 'özel, sıradan olmayan bir biçimde'.
- s.+la 47

sus- <T. *sus-*, ‘konuşmamak ve sessiz kalmak, susmak’.

s. 44

susa- <T. *susa-*, ‘susamak’.

s.-masna 45

s.-miş 22

su terazıları <T. *su*, F. *terāzū*, (T. iza.) ‘su terazisi’.

s.+nı 16

suvan- <T. *sivan-*, ‘bulaşmak’.

s.-ır 62

suvar- <T. *suvar-*, ‘sulamak, su vermek’.

s. 40, 52

sürd- bk. *sürt-*

s.-er 21

sürt- / **sürd-** <T. *sürt-*, ‘sürtmek’.

s.-mez 21

sürü <T. *sürü*, (hayvan) ‘hayvan sürüsü’.

s. 26

sürü- <T. *sür-*, ‘sürmek’.

s.-miş 36

sürücü <T. *sürücü*, ‘sürücü’.

s. 62

süslen- <? *süslen-*, ‘kendini süslemek, süslenmek’.

s.-miş 62

sütçi bk. *sütçü*

s. 42

sütçü / sütçi <T. *sütçü*, ‘süt satan kimse’.

s. 42, 42

Ş

şagird <F. *şāgird*, ‘medrese öğrencisi’.

ş.+i 52

ş.+leri 50, 50

ş.+lerin 50

ş.+lerinden 34

ş.+lerine 50, 50, 50

şah <F. *şāh*, ‘sultan, padişah’.

ş. 23, 23, 23, 24

ş.+a 23

şahidlik et- <A. *şāhid*, T. +*lik*, ‘şahit olarak mahkemede bulunmak’.

ş.-erler 43-44

şahidlik eyle- <A. *şāhid* , T. +*lik*,
eyle-, ‘şahit olarak mahkemede
bulunmak’.

ş.-mesinde 44

şahs <A. *şahş*, ‘Kişi’.

ş.+1 60

şahs-ı mefrus <A. *şahş*, *mefrūz*, (F.
iza.) ‘sevdiğinden ayrı kimse’.

ş.+1n 59

şaka <T.? *şaka*, ‘şaka’.

ş. 17, 17

şalgam <F. *şelgam*, (bitki)
‘şalgam’.

ş. 5

ş.+1 7

şaş kal- <T. *şaş-*, *kal-*, ‘şaşıarak
öylece bakmak, çok şaşırmak’.

ş.-arak 40, 50

şaş- <T. *şaş-*, ‘şaşmak, şaşırmak’.

ş.-1p 3

şaşır- <T. *şaşır-*, ‘şaşırmak’.

ş.-arak 46

ş.-1p 5

şayesde bk. **şayeste**

ş. 59

şayeste / şayesde <F. *şāyeste*, ‘uygun,
yaraşır’.

ş. I

şayet <F. *şāyed*, ‘eğer, şayet’.

ş. 48

şedid <A. *şedīd*, ‘şiddetli, güçlü’.

ş. 5, 5

şehir <F. *şehr*, ‘kent, şehir’.

ş. 12

ş.+den 9

ş.+de 16, 3

ş.+den 29

ş.+in 13, 16

ş.+inde 1

şehir-i mezkur <F. *şehr*, A.
mezkūr, (F. iza.) ‘adı anılan şehir’.

ş.+de 1

şekl <A. *şekl*, ‘biçim, şekil’.

ş.+i 7

ş.+ini 7

şekl-i mahsus <A. *şekl*, *maḥşūş*, (F.
iza.) ‘Biçim özelliği, nasıl bir şekle

sahip olduğunu belirtirken kullanılan söz’.

ş.+ını 1

şemdi bk. *şimdi*

ş. 57

şenlik <Erm. *şen*, T. +*lik*, ‘Eğlence’.

ş.+lerde 54

şey <A. *şey*, ‘şey’.

ş. 14, 17, 26, 31, 36, 40, 4, 43,
48, 53, 60, 60, 60, 61, 7

ş.+e 58, 9

ş.+ler 60

ş.+lere 60

ş.+leri 61

ş.+lerin 61

ş.+lerini 63

şır şır <T. *şır*, ‘(ses taklidi) musluktan akan suyun çıkardığı ses’.

ş. 8

şikayet et- <A. *şikāyet*, T. *et-*, ‘Birinin yaptığı, doğru olmayan veya kendisine doğru gelmeyen şeyleri söz veya yazı ile bir kimseye veya bir makāma bildirmek’.

ş.-melerine 27

şimden sonra <T. *şu+imdi*, *sonra*, ‘bundan sonra anlamındaki söz’. bk. *şimden* TS 210.

ş. 34, 51

şimdi / şemdi <T. *şu+imdi*, ‘şu an, şimdi’.

ş. 1, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 24,
24, 38, 45, 61, 9

ş.+ki 39

ş.+ye 35, 53

şimşek <T. *şimşek*, (meteoroloji) ‘şimşek’.

ş. 36

Şirket-i Nevrie <A. *şirket*, *nevriye*, (F. iza.) ‘Nûriye adlı şirket’.

ş. 64

şöhret <A. *şuhret*, ‘isim, şan’.

ş. 12

şöyle <T. *şu*, *ile* ‘şu şekilde; şöyle’.

ş. 53

şöylece <T. *şu*, *ile+ce*, ‘şöyle, şöylece’.

ş. 31

şu <T. *şu* <*şol* <ET *uş ol*, '(işaret zamiri/sıfatı) şu'.

ş. 12, 14, 15, 21, 27, 29, 29, 37,
37, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 49,
53, 53, 59, 59

ş.+na 45, 45

ş.+nı 29, 36

ş.+nın 7

ş.+nu 46

şubhe <A. *şubhe*, 'Kuşku, şüphe'.

ş. 58

şu kadar <T. *şu* , A. *kadar* , 'şunca, şu kadar'.

ş. 36, 48

şunlar <T. *şu+n+lar*, '(zamir) şu'.

ş.+ı 50

şura <T. *şu+ara*, 'şu yer, şura'.

ş.+da 60

şübhelen- <A. *şubhe*, T. *+len-*, 'kuşku duymak'.

ş.-erek 4

şükret- <A. *şukr*, T. *et-*, 'Tanrı'ya minnet duygusunu sunmak, şükretmek'.

ş.-mekliğe 49

şükr eyle- <A. *şukr*, T. *eyle-*, 'Tanrı'ya minnet duygusunu sunmak, şükretmek'.

ş.-meğe 24

ş.-meliyiz 3

ş.-yorsın 24

şükr olsun <A. *şukr*, T. *ol-* 'Bir nimet karşısında minnettarlığı bildirmek için kullanılan bir söz'.

ş.- 16, 28

T

ta <F. *tā*, 'ta'.

t. 63, 63

taam / tam <A. *ta'ām*, 'yemek, aş'.

t.+a 48

taam et- <A. *ta'ām*, T. *et-*, 'yemek yemek'.

t.-mekdesinis 64

tab <A. *tab* ' , 'yayın'.

t. 66

tab edici <A. *tab* ' , T. *edici*, 'Yayınlayan, yayınlayan kişi'.

t.+si I

tab edil- <A. *ṭab* ‘, T. *edil-*, ‘basılmak, yayınlanmak’.

t.-ecek 64

t.-meğe 58

t.-miş 64

tabi <A. *ṭabī* ‘ī, ‘beklenildiği gibi olan, tabii’.

t.+dir 9

tabiat <A. *ṭabī* ‘at, ‘huy, karakter, kişilik’.

t. 1

t.+ıyı 56

t.+ında 1, 39

tabir edil- <A. *ta* ‘bīr, T. *edil-*, ‘yorumlanmak’.

t.-ip 47

tabut <A. *tābūt*, ‘tabut’.

t. 15

t.+dan 15

tacızlık ver- <A. *ta* ‘cīz, T. *+lık, ver-*, ‘rahatsız etmek’.

t.-mekliğe 15

taciz et- <A. *ta* ‘cīz, T. *et-*, ‘rahatsız etmek, sıkıntı vermek’.

t.-mekde 23

tağ <T. *dağ*, ‘dağ; yüksek ağaçlık yerlere verilen isim’.

t.+da 15

t.+dan 45

tahkir <A. *taḥkīr*, ‘aşağılama, kırma’.

t.+e 18

tahkîrar <A. *taḥkîrar*, ‘aşağılama, onur kırma’.

t.+ınıza 42

tahlis <A. *taḥlīs*, ‘kurtuluş, kurtarma’.

t.+lerine 58

tahsil <A. *taḥşīl*, ‘eğitim’.

t. 12

t.+inde 1, 1

tahta <F. *taḥte*, ‘tahta’.

t. 57

t.+dan 57

tahvil eyle- <A. *taḥvīl*, T. *eyle-*, ‘dönüşmek’.

t.-diğini 60-61

tak- / dak- <T. *tak-*, ‘bağlamak, takmak’.

t.-ip 32

t.-ıp 8	t.+lar 18
takdim et- <A. <i>taḳdīm</i> , T. <i>et-</i> , 'sunmak'.	tama <İt. <i>dama</i> , 'dama oyunu'.
t.-er 26	t. 53
takıl- <T. <i>takıl-</i> , 'takılmak'.	tamam / temam <A. <i>ṭamām</i> , 'tam, o sırada, o anda'.
t.-masından 43	t. 50
takviye <A. <i>taḳviye</i> , 'ekleme, ek'.	tambura <A. <i>ṭanbūre</i> , 'halk musikisinde çalınan telli ve mızraplı çalgılara verilen genel isim'.
t. 1	t. 54
talebe <A. <i>ṭalebe</i> , 'öğrenci'.	t.+nın 55, 55
t.+lerinin 52	tanıdık bk. <i>danıdık</i>
t.+si 37	t.+larından 49
talebinde bulun- <A. <i>ṭaleb</i> , T. <i>bulun-</i> , 'istemek, istekte bulunmak'.	t.+larının 49
t.-ur 37	tanı- <T. <i>tanı-</i> 'tanımak, hatırlamak; anlamak; seçmek, ayırt etmek'.
taleb olun- <A. <i>ṭaleb</i> , T. <i>olun-</i> 'istenmek, arzu edilmek'.	t.-dınız 22
t.-uyor 60	t.-madı 18
tam₁ <T. <i>dam</i> < ET <i>tam</i> , 'dam'.	t.-maz 52
t.+a 37	t.-yamamasından 34
t.+da 51	tanıl- <A. <i>tanıl-</i> , 'tanınmak, anlaşılmak, bilinmek'.
t.+ına 51, 56	t.-ır 21
t.+ında 37	Taḡrı <T. <i>Tanrı</i> <ET <i>teḡrı</i> , 'Allah, yaratıcı'.
tam₂ bk. <i>taam</i>	

T.+dan 17	tarif <A. <i>ta'rīf</i> , 'bir işin ne yolla yapılacağını açıklama, tarif'.
tapa <İt. <i>tappo</i> , 'tıpa'.	t.+ini 50
t. 10	tarih <A. <i>tārīh</i> , 'Bir olayın gününü, ayını ve yılını belirten söz'.
t.+sını 10	t.+de 1
t.+yı 10	tarik <A. <i>tarīk</i> , 'yol, yöntem'.
taraf <A. <i>ṭaraf</i> , 'yan, cihet'.	t.+ini 49
t. 57	tarla <T. <i>tarla</i> <ET <i>tarīg</i> , 'tarıma elverişli, sınırlı toprak parçası'. Clauson, 537-538.
t.+a 32	t. 32
t.+dan 29, 56, 57, 62, 62, 62, 62	t.+da 12
t.+ı 57, 57	t.+mı 52
t.+ımızdaki 26	t.+mın 52
t.+ına 30, 42, 44, 57, 61, 9, 9	t.+sı 52
t.+ından 15, 44, 61	t.+sına 20, 51, 52, 52, 8
t.+ını 44, 60, 61	t.+sında 12, 32
t.+larını 2	t.+sını 52, 52, 52
t.+lı 62	t.+sının 52
tarafından <A. <i>ṭaraf</i> , 'Aracılığı ile'.	t.+ya 51
t. 57, 57, 59, 64	t.+yı 52
tarı bk. <i>darı</i>	tarla faresi <T. <i>tarla</i> , A. <i>fāre</i> , 'tarla faresi, kelenji'.
t.+dan 17	
tarıl- bk. <i>darıl-</i>	
t.-ıp 32	

f. 32

tarlalık <T. *tarla+lık*, ‘tarla alanı’.

t.+dan 52

tars bk. *tarz*

t.+ında 59

tart- / dard- <T. *tart-*, ‘ağırlığını ölçmek, tartmak’.

t.-tıkdan 42

tarz / tars <A. *tarz*, ‘Tarz, biçim, yol’.

t.+ında 17, 2

tas <T. *ṭās*, ‘tas, kap’.

t. 37, 37

t.+ı 37

taş <T. *taş*, ‘taş’.

t. 13, 30, 5, 5, 5

t.+a 43

t.+dan 57

t.+ının 57

t.+ları 5

t.+larına 50

taşı- <T. *taşı-*, ‘taşımak’.

t.-yorumuş 10

taşra <T. *taşra*, ‘İstanbul dışı’.

t.+lar 58

tat <T. *tat*, ‘lezzet, tat’.

t.+ını 63

tavan <? *tavan*, ‘tavan’.

t. 57

tavli <F. *tavla* <Yun. *tavli* <Lat. *tabula*, ‘tavla oyunu’.

t. 53

tavr-ı garip <A. *ṭavr*, *ḡarīb*, (F. iza.) ‘tuhaf durum’.

t. 59

tavşan / davşan <T. *tavşan*, (hayvan) ‘tavşan’.

t. 32, 32, 32

t.+dır 46

t.+ın 32

tavuk / davuk <T. *tavuk* <ET *taḡıḡu*, (hayvan) ‘tavuk’. Clauson, 468.

t. 9

t.+a 9

t.+lar 14

t.+ları 14

t.+larını 13, 7

tayak <T. *dayak*, ‘Dayak, kötek, dövme işi’.

t. 14, 20, 5

tayak at- <T. *dayak at-*, ‘Dövmek’.

t.-ıp 14

te- bk. *de-*

t.-meğe 19

t.-mesine 14

t.-mekliği 50

t.-melerine 34, 35

t.-riken 36

t.-mesine 26

teacub <A. *te‘accub*, ‘şaşıрма’.

t. 58

t.+una 46

teacub et- <A. *te‘accub*, T. *et-*, ‘şaşırmak’.

t.-ip 25

teakıb et- <A. *ta‘kīb*, T. *et-*, ‘takip etmek, arkasından gitmek’.

t.-er 38

teakıb eyle- <A. *ta‘kīb*, T. *eyle-*, ‘takip etmek, arkasından gitmek’.

t.-mekde 38

tearif et- <A. *ta‘rīf*, T. *et-*, ‘anlatmak, nasıl yapılacağını açıklamak; ders anlatmak’.

t.-eriken 50

t.-ip 49

teayin et- <A. *ta‘yīn*, T. *et-*, ‘görevlendirmek’.

t.-erek 54

tebdil etdir- <A. *tebdīl*, T. *ettir-*, ‘kararını değiştirmek’.

t.-di 24

tecemmü ol- <A. *tecemmu‘*, T. *ol-*, ‘toplanmak, bir araya gelmek’.

t.-up 32

teesüf et- <A. *te‘essuf*, T. *et-*, ‘acımak, üzülmek’.

t.-meklik 64

tefekür eyle- <A. *tefekkur*, T. *eyle-*, ‘Düşünmek’.

t.-yerek 55

tehamul <A. *teḥammul*, ‘sabır’.

t.+ı 15

tehir <A. *te‘hīr*, ‘erteleme’.

t.+i 61

tek <T. *tek*, ‘bir tane, tek’.

t.+inin 8

t. 26

tekdir et- <A. *tekdīr*, T. *et-*, ‘Azarlamak, paylamak’.

t.-ecek 62

teke <T. *teke*, (hayvan) ‘erkek keçi, teke’.

t. 35, 35, 35, 35

tekerlek <T. *tekerlek*, ‘çember, teker’.

t. 16, 36

teklif et- <A. *teklīf*, T. *et-*, ‘Önermek’.

t.-er 17

t.-ip 48

teklif eyle- <A. *teklīf*, T. *eyle-*, ‘önermek’.

t.-melerini 18

tekmil <A. *tekmīl*, ‘bütün, hepsi’.

t. 13, 14, 17, 23, 27, 34, 34, 39, 41, 47, 48, 48, 5, 50, 50, 52, 57, 7, 8, 9

t.+i 15, 15, 2, 53

t.+imizin 9

t.+ini 45, 48

tekmilan <A. *tekmīlan*, ‘tamamen, bütünen’.

t. 3, 61

tekmilleş- <A. *tekmīl*, T. *+leş-*, ‘bir araya getirilmek’.

t.-mesine 2

tekrar <A. *tekrār*, ‘yine, yeniden’.

t. 39, 39, 61

telaş <F. *telāş*, ‘acele, telaş’.

t. 61

telaş et- <F. *telāş*, T. *et-*, ‘acele etmek’.

t.-iyorsunuz 7

telef et- <A. *telef*, T. *et-*, ‘zarar vermek, telef etmek’.

t.-eceği 6

telik <T. *delik*, ‘delik, dar ve küçük açıklık, delik’.

t. 38, 57

t.+de 14

tel- <T. *tel-*, ‘delik açmak’.

t.-ip 59

temam bk. *tamam*

t. 56, 60, 60	t. 36
temcid <A. <i>temcīd</i> , ‘sabah ezanından sonra minarelerde okunan dua’.	t.+sine 36, 36
t. 4, 4, 4	t.+ye 36, 36
temenna et- <A. <i>temennā</i> , T. <i>et-</i> , ‘öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa doğru götürerek verilen selam’.	tep- <T. <i>tep-</i> , ‘ayağıyla vurmak’.
t.-erek 63	t.-iyor 47
temin <T. <i>demin</i> <ET <i>temin</i> , ‘az önce, biraz önce’. DLT 549.	t.-mesinden 47
t. 18	tepsi <T. <i>tepsi</i> , ‘tepsi, sini’.
temir kalem <T. <i>demir</i> , A. <i>qalem</i> , ‘demir kalem’.	t. 24, 24
t.+ile 59	ter <T. <i>deri</i> , ‘deri’.
temsilli <A. <i>temşīl</i> , T. <i>+li</i> , ‘temsil ile alakalı olan, temsili’.	t.+si 36, 36
t. 2	terbie-i tahsil <A. <i>terbiye</i> , <i>taḥşīl</i> , (F. iza.) ‘eğitim ve görgü’.
tencire <A. <i>tancara</i> , ‘içinde yemek pişirelen kapaklı ve genellikle metal kap’.	t. 1
t. 11	terbiesiz <A. <i>terbiye</i> , T. <i>+siz</i> , ‘görgüsüz’.
tenha <A. <i>tenhā</i> , ‘sessiz ve kimse olmayan yerler için kullanılan bşr söz’.	t. 62
t. 36	terbiye <A. <i>terbiye</i> , ‘görgü’.
tepe <T. <i>tepe</i> , ‘üst, en üst bölüm’.	t. 64
	terenum <A. <i>terenum</i> , ‘anlatım, ifade etme’.
	t.+dır 43
	terenumlu <A. <i>terenum</i> , T. <i>+lı</i> , ‘anlatımlı’.
	t. 58

ters <? *ters*, ‘düz olmayan, bir şeyin bilinen yüzünün aksi’.

t. 28, 34, 34, 34

tersle- < *ters*, T. +*le*, ‘gönül kırıcı davranmak, azarlamak’.

t.-mek 26

t.-ridim 28

tertib <A. *tertib*, ‘düzen’.

t.+ini 49

tesf ol- <?, T. *ol-*, ‘durmak, kesilmek’.

t.-ur 27

tesir <A. *te’sîr*, ‘etki’.

t.+inden 10

tesirli <A. *te’sîr*, T. +*li*, ‘etkili, sert’.

t. 55

tetbir <A. *tedbîr*, ‘önlem’.

t.+i 53, 56

tevsî <A. *tevsî*, ‘yayma, genişletme’.

t. 60

tevzi <A. *tevzî*, ‘dağıtma, dağıtım’.

t. 60

teyü bk. *deyü*

t. 33

tez <F. *tîz*, ‘çabuk, hemen’.

t. 56

tezlik <F. *tîz*, T. +*lik*, ‘çabukluk, hız’.

t.+e 61

tıpkı <A. *tıbkı*, T.+ı, ‘aynı’.

t.+sıdır 4

tıraş <F. *tirāş*, ‘sakal, bıyık, saç vb. kılları kesme’.

t. 33

t.+a 33

tıraş ol- <F. *tirāş*, T. *ol-*, ‘sakal, bıyık, saç vb. kılları kestirme’.

t.-dukdan 33

t.-urkene 44

tışarı bk. *dışarı*

t. 29, 38, 41, 9

t.+da 41

tipi <T. *tipi* <ET *tîpi*, (meteoroloji) ‘fırtına, rüzgar’. Clauson, 436.

t.+dir 51

titre- <T. *titre-*, ‘titremek’.

t.-yorum 53

toğ- bk. *doğ-*

t.-duğunu 44

toğrı bk. *doğru*

t. 55

toğrıca bk. *doğruca*

t. 4, 38

toğur- bk. *doğur-*

t.-amaz 37

tohum <F. *tuḥm*, (bitki) 'yeni bitki oluşmasını ve elde edilmesini sağlayan tane'.

t.+1 44

tok <T. *tok*, 'karnı aç olmayan, doymuş'.

t. 22

tokan- <T. *dokun-* <*tokan-*, 'değmek, dokunmak'. DS, C. IV, 1540.

t.-mamış 45

t.-miş 45

tol- <T. *dol-*, 'bitmek, yer kalmamak'.

t.-dukda 60

tolaştır- <T. *dolaştır-*, 'gezdirmek'.

t.-ırken 43

tolaştırıl- <T. *dolaştırıl-*, 'gezdirilmek'.

t.-makda 39

tolayı <T. *dolayı*, 'ötürü, dolayı'.

t. 45, 60, 61, 63, 64

tolma yutdırıl- <T. *dolma*, *yut-tur-ul-*, 'kandırılmak'.

t.-mazımış 13

tomino <Fr. *domino*, 'üzeri noktalarla işaretli dikdörtgen taşlar ile oynanan bir masa oyunu'.

t. 53

tonuz <T. *domuz* <ET *toṇuz*, (hayvan) 'Domuz'.

t.+lar 45, 45

topla- <T. *topla-*, 'toplamak'.

t.-dıkdan 39

t.-yarak 2

t.-yıp 10, 7

t.-yip 48

toplan- <T. *toplan-*, 'bir araya gelmek'.

t.-an 47

t.-anlara 3

t.-ıp 16

torba <F. *tōbre*, 'torba'.

t. 16, 36

t.+nın 46, 46, 47	t. 19, 49, 50
t.+sının 46	t.-dukdan 24
t.+ya 22	t.-mış 34
t.+yı 16, 47	t.-un 38
toz çıkar- <T. <i>toz, çıkar-</i> , ‘toz çıkarmak, toz kaldırmak’.	t.-up 34, 41
t.-masının 15	t.-ur 60
toz kopar- <T. <i>toz, kopar-</i> , ‘toz çıkarmak’.	t.-urken 17, 37
t.-maya 15	t.-urkene 44
tököl- <T. <i>dököl-</i> , ‘dökölmek’.	tut- / dud- / dut- <T. <i>tut-</i> , ‘elde bulundurmak, ele almak; avlamak; yakalamak; varsaymak’.
t.-mediğini 60	t. 28
t.-meyince 60	t.-mak 21
t.-ecek 60	t.-maklığa 13
tök- <T. <i>dök-</i> , ‘akıtmak, düşürmek’.	t.-up 32
t.-üp 60	t.-ar 5
tövbeler tövbesi <A. <i>tevbe</i> , T. <i>+ler</i> , A. <i>tevbe</i> , T. <i>+si</i> , ‘pişmanlıktan kaynaklı bir daha yapılmayacak bir şey için söylenen bir söz’.	t.-arak 44
t. 62	t.-dığım 15
tranvay <İng. <i>tramway</i> , ‘tramvay’.	t.-dım 46, 47
t. 62	t.-ıp 18
tur- bk. dur-	t.-tım 9
	t.-up 28, 38, 44, 44, 47
	tutul- <T. <i>tutul-</i> , ‘göz önüne alınmak’.

t.-mayıp 2

tütün <T. *tütün*, (bitki) ‘tütün’.

t. 53

tügan <A. *dukkān*, ‘dükkan, alışveriş yapılan yer’.

t.+ın 54

tüş- <T. *düş-*, ‘düşmek’.

t.-dü 40

t.-en 62

t.-er 35, 50

tüşüş <T. *düşüş-*, ‘düşüş’.

t. 56

tüşüver- <T. *düş-*, *ver-*, ‘bir anda düşmek’.

t.-ir 29

tüz- <T. *düz-*, ‘sıralamak, dizmek’.

t.-er 38

U

uç <T. *uç*, ‘bir şeyin baş, başlangıç noktası, uç’.

u.+ları 57

u.+u 20, 43

u.+unu 19

uç- <T. *uç-*, ‘uçmak, kanatlanmak’.

u.-up 13

uçuş- <T. *uçuş-*, ‘beraber uçmak, birlikte kanatlanmak’.

u.-arak 14

ufak <T. *ufak*, ‘az, kayda değer olmayan’.

u. 12

ulema <A. *‘ulemā*, ‘Sarıklı din bilginleri’.

u.+ları 23

un <T. *un*, ‘Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri’.

u. 13, 13

u.+ları 62

un cuvalı <T. *un*, F. *cuvāl*, (T. iza.) ‘içine un koyulan çuval’.

u.+dır 62

unud- bk. *unut-*

u.-arak 40

unudul- <T. *unutul-*, ‘Hatırlanmamak’.

u.-acaktır 51

unut- / unud- <T. *unut-*<ET *unit-*, ‘hatırlamamak, unutmak’. Clauson, 179.

u.-dım 33, 50

u.-mayım 50

unvan <A. *unvān*, ‘san, unvan’.

u.+ı 12

ur- <T. *ur-* <ET *ur-*, ‘vurmak’. Clauson 194.

u.-arak 50, 50, 51, 9

u.-dukdan 52, 8

u.-makda 11

u.-up 8

u.-ur 10, 37

u.-urlar 24

u.-uyorsın 8

urgan <T. *urgan*, ‘ip, ince halat’. Clauson 225.

u. 13

u.+a 13

urul- <T. *urul-*, ‘vurmak; başı kesilmek’. Clauson 229.

u.-ması 14

u.-masını 24

u.-maya 26

usil bk. *usul*

u. 55

usta <F. *ustād*, ‘bir işin ehli, uzmanı kimse’.

u. 44

usul / usil <A. *uṣūl*, ‘yol, yöntem, tarz’.

u. 38

u.+i 56

u.+larının 63

uşak <T. *uṣak*, ‘hizmet eden erkek’.

u. 64

u.+lara 64

utan- <T. *utan-*, ‘mahcub olmak’.

u.-ıp 45

u.-maz 25

uyku <T. *uyku*, ‘Uyuma, Uyanıklık halinden çıkma durumu’.

u.+dan 27

u.+m 49

uykusuzluk hastalığı <T. *uykusuzluk*, A. *ḥaste*, ‘Uyuyamama rahatsızlığı’.

u.+ndan 49

uyu- <T. *uyu-*, ‘Uyku halinde olmak’.

u.-maları 62

u.-rkene 44

uza- <T. *uza-*, ‘Uzaklaşmak’.

u.-dıkdan 29

uzad- <T. *uzat-*, ‘Başı, kolu, eli veya bir şeyi belirli bir yöne yöneltmek’.

u.-arak 4

u. ır 60

u.-ırlar 36

uzak <T. *uzak*, ‘yakında olmayan, uzak’.

u.+daki 22

uzan- <T. *uzan-*, ‘boyu boyunca yatmak, uzanmak’.

u.-ıp 14, 44

u.-ır 15

uzun <T. *uzun*, ‘uzun’.

u. 36

Ü

ücret <A. *ucret*, ‘bir hizmet karşılığı ödenen tutar, ücret’.

ü. 42, 42

üç <T. *üç*, (sayı) ‘ikiden sonra gelen sayı, 3 sayısının adı’.

ü. 51, 57, 57

ü.+ü 24

üçer <T. *üçer*, ‘(üleştirme sayısı) her birinden üç defa, üçer’.

ü. 28

ülfet <A. *ulfet*, ‘dostluk, ahbablık’.

ü.+inden 30

ün et- <T. *ün*, *et-*, ‘seslenmek’.

ü.-meğe 12

ünsüyet <A. *unsiyyet*, ‘yakınlık, arkadaşlık’.

ü. 53

ürk- <T. *ürk-*, ‘korkmak, irkilmek’.

ü.-melerinden 14

ü.-erek 22

ürkit- <T. *ürküt-*, ‘korkutmak’.

ü.-ene 14

üryan <A. *uryān*, ‘çıplak’.

ü. 33

üst <T. *üst*, ‘üst’.

ü.+ü 27

ü.+ünde 57

ü.+üne 45

üstelik <T. *üstelik*, 'üzerine, bir de anlamlarındaki söz.

ü. 48

üstü başı <T. *üst, baş*, 'kıyafet, giysi'.

ü.+ı 10

üstün <T. *üstün*, 'daha iyi, üstün'.

ü. 23

üstü üstüne <T. *üst*, 'üzerine'.

ü. 57

üzengi <T. *üzengi*, 'üzengi'.

ü.+ye 34

üzengile- <T. *üzengile-*, 'atı koşturmak'.

ü.-yip 24

üzere <T. *üzere*, 'amacıyla, üzere'.

ü. 15, 40, 50, 62

üzeri <T. *üzeri*, 'üst kısım; dış kısım, üstü'.

ü. 31

ü.+me 34, 6

ü.+nde 15, 20, 22, 26, 26, 28, 34, 35, 43, 49, 49, 57, 62, 9

ü.+lerindeki 14

ü.+ndeki 57

ü.+nden 14, 6

ü.+ne 11, 13, 20, 20, 20, 26, 28, 28, 28, 3, 30, 31, 33, 40, 42, 46, 50, 53, 53, 53, 53, 57, 57, 60, 6, 61

ü.+ne 11, 12, 13, 13, 14, 17, 19, 21, 23, 24, 27, 27, 3, 36, 36, 37, 40, 45, 48, 5, 5, 50, 51, 54, 55, 55, 6, 61, 8

üzüm hoşafı <T. *üzüm*, F. *hōş-āb*, 'malzeme olarak üzümünden yapılmış hoşaf'.

ü. 48

üzüm üzül- <T. *üzüm, üzül-*, 'çok üzölmek'.

ü.-ür 61

V

vade <A. *va'de*, 'borcun ödenmesi için tanınan zaman, vade'.

v. 49, 49

vadedil- <A. *va'd*, T. *edil-*, 'söz verilmek'.

v.-miş 64	v.+si 44
vahşilik <A. <i>vaḥṣī</i> , T. + <i>lik</i> , ‘zalimlik, acımasızlık’.	var <T. <i>var</i> , ‘mevcut, var’.
v.+inden 45	v. 11, 12, 14, 14, 19, 20, 23, 25, 40, 41, 51, 64
vakıt / vakt <A. <i>vaḳt</i> , ‘zaman’.	v.+asa 23
v. 15, 41, 42	v.+dır 23, 33, 55
v.+da 45	v.+ıdı 48
v.+larda 12	v.+ımış 18, 36
vakıt geçir- <A. <i>vaḳt</i> , T. <i>geçir-</i> , ‘zaman harcamak, vakit geçirmek’.	v.+ısa 23, 52
v.-ip 12	var- <T. <i>var-</i> , ‘ulaşmak, kavuşmak, gitmek’.
vakıtsız <A. <i>vaḳt</i> , T. + <i>sız</i> , ‘yeri ve zamanı uygun olmayan’.	v. 40
v. 4, 4	v.-dı 22
vaki <A. <i>vāḳi</i> ‘, ‘olan, yaşanan’.	v.-ayım 19, 46
v. 42	v.-dığımda 45
vaki ol- <A. <i>vāḳi</i> ‘, T. <i>ol-an</i> , ‘yaşanmak, olmak’.	v.-dığında 57
v.-ma 62	v.-dıkda 52
vakt bk. <i>vakıt</i>	v.-dıklarında 25, 32-33
v.+ı 32, 6	v.-ıp 18, 31, 36, 38, 39, 39, 44, 47
valide <A. <i>vālide</i> , ‘anne’.	v.-ır 25
v.+m 40	v.-mayıp 25
v.+mden 35	v.-up 36
	vardaa <İt. <i>guarda</i> , ‘bir nara şekli’.

v. 62
vasiyet et- <A. *vaṣiyyet*, ‘Bir
kimsenin ölümünden sonra
yapılmasını istediği şey’.

v.-er 8
vayiz / vaz <A. *vā’iz*, (din) ‘vaaz;
vaaz veren kimse’.

v. 3, 41
vaz bk. **vayiz**

v. 40
v.+da 41
vazgeç- <F. *vāz*, T. *geç-*,
‘vazgeçmek, caymak’.

v.-erler 51
vazgeçil- <F. *vāz*, T. *geçil-*,
‘cayılmak, bırakılmak, vazgeçilmek’.

v.-ecek 51
vazife <A. *vazīfe*, ‘görev, iş’.

v. 49, 49
vaz ver- <A. *va’z*, T. *ver-*, (din) ‘vaaz
vermek’.

v.-irken 34
v.-iyorudı 20
ve <A. *ve*, ‘ve; ile’.

v. I, 1, 1, 1, 1, 1, 10, 11, 11, 11,
11, 12, 12, 12, 12, 12, 14, 14,
14, 14, 15, 15, 16, 16, 16, 17,
17, 17, 17, 17, 17, 17, 18, 18,
18, 18, 19, 19, 19, 19, 19, 2, 2,
2, 20, 20, 20, 21, 21, 22, 22,
22, 23, 23, 23, 23, 23, 24, 24,
24, 24, 25, 26, 26, 27, 27, 27,
27, 28, 29, 29, 30, 30, 30, 30,
31, 31, 31, 32, 32, 33, 33, 34,
34, 34, 34, 35, 35, 36, 36, 36,
36, 37, 38, 38, 38, 38, 38, 38,
38, 38, 38, 39, 39, 39, 39, 39,
39, 40, 40, 40, 40, 40, 40, 40,
40, 4, 4, 41, 41, 41, 42, 42, 42,
42, 42, 42, 43, 43, 43, 43, 44,
44, 45, 45, 46, 46, 46, 46, 47,
47, 47, 47, 47, 47, 47, 48, 48,
49, 49, 5, 5, 5, 5, 5, 50, 50, 50,
50, 50, 50, 50, 51, 51, 51, 51,
52, 52, 53, 53, 53, 53, 53, 53,
53, 53, 54, 54, 55, 55, 55, 55,
55, 55, 55, 55, 55, 56, 57, 57,
57, 57, 58, 58, 58, 58, 58, 58,
59, 59, 59, 59, 59, 60, 60, 60,
6, 61, 61, 61, 62, 63, 64, 64, 7,
7, 8, 9

vefat <A. *vefāt*, ‘ölüm’.

v.+ından 2

vefat et- <A. *vefāt*, T. *et-*, ‘ölmek,
vefat etmek’.

v.-erek 1

vekil <A. *vekīl*, 'bir görevde asıl görevlinin yerine bulunan kimse'.

v. 54

ver- / vir- <T. *ver-* <ET *vir-*, 'bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek; eklemek, koymak; zarf fiil eki almış fiillere gelerek tezlik anlamı veren bir yardımcı fiil; kazandırmak, katmak'.

v. 16, 18, 20, 20, 35, 37, 37, 40, 48

v.-mediği 3

v.-meği 13

v.-memesinden 17

v.-dikten 48

v.-eceğim 33

v.-ecek 37, 49

v.-ecedir 9

v.-emem 49

v.-en 43, 61

v.-enlerin 12

v.-eyim 11, 20, 7

v.-ip 24, 42, 42

v.-ir 11, 12, 19, 42, 43, 47, 64

v.-irim 49

v.-irler 4, 48

v.-irsiniz 7

v.-me 20

v.-mek 39

v.-mekde 42

v.-mekliğe 39

v.-meklik 57

v.-mem 20

v.-mese 48

v.-mez 20

v.-mezsen 12

v.-miş 3

v.-se 23, 23

v.-sen 16

v.-sin 53, 9

veril- <T. *veril-*, 'verilmek'.

v.-ip 48

vesair / vesayir <A. *ve+sā'ir*, 've benzeri'.

v. 2, 5, 58

vesayir bk. **vesair**

v.+lerini 39

veya <A. *ve*, F. *yā*, ‘veya, yahut’.

v. 38, 51, 53, 57, 58, 59

veyahod <A. *ve*, F. *yā+hōd*, ‘veya, yahut’.

v. 2, 3, 58

vıkkırtı <T. *vıkkırtı*, (hayvan) ‘(ses taklidi) kurbağaların çıkardıkları ses, vırak’.

v.+larından 22

vicud <A. *vucūd*, ‘vücut, beden’.

v.+ini 50

vilayet <A. *vilāyet*, ‘şehir, memleket’.

v.+i 19

v.+ine 1, 23

vir- bk. *ver-*

v. 8

voyvoda <Sırp. *voyvoda*, ‘eyalet beylerine verilen ad’.

v. 54

vuku hal bk. *vuku-i hal*

v.+i 36

vuku-i hal / vuku-i hal <A. *vuḳū*, *ḥāl*, (F. iza.) ‘gerçekleşen olayın biçimi’.

v.+i 39, 40

vur- <T. *vur-*, ‘vurmak’.

v.-uyorlar 20

Y

ya <T. *ya*, ‘ya, ey’.

y. 12, 16, 16, 19, 20, 22, 3, 3, 3, 31, 31, 34, 35, 4, 43, 47, 48, 5, 5, 51, 51, 53, 53, 55, 57, 58, 62, 64

yabancı <F. *biyābān*, T.+*cı*, ‘tanıdık olmayan yer veya kimse’.

y. 28, 48

yad- bk. *yat-*

y.-ar 44

y.-ıp 14, 15

yağ <T. *yağ*, ‘yağ’.

y. 37

yağ- <T. *yağ-*, ‘kar veya yağmur tanelerinin gökyüzünden yeryüzüne düşmesi’.

y.-arısı 51

y.-arsa 16

y.-maya 25

y.-mazısı 51

y.-mazsa 16

yağmur <T. *yağmur*, (meteoroloji)
'yağmur'.

y. 16, 16, 24, 25, 51, 52

y.+da 24

y.+dan 25

yağmur dud- <T. *yağmur*, *tut-*,
'yağmur başlamak'.

y.- up 24

yağmur suları <T. *yağmur*,
su, 'yağmur ile oluşan su'.

y. 52

yahod / yahot *yā+ḥōd*, 'veya'.

y. 1, 1, 58

yahot bk. *yahod*

y. 46, 59

Yahudi <A. *yehūdī*, (din)
'Yahudilik dinine mensup kimse'.

y. 16, 17, 17, 17, 17, 17, 17,
17, 17, 17

y.+ye 17

yak- <T. *yak-*, 'tutuşturmak'.

y. 27, 29, 29, 56

y.-ar 10

y.-ayim 35

yakalayiver- / **yakalayver-** <T.
yakala-y-ı ver-, 'kaçan veya kaçmaya
çalışan bir şeyi tutmak'.

y.-ir 15

yakalayver- bk. *yakalayiver-*

y.-ir 46

yakın <T. *yakın*, 'mesafe olarak
uzakta olmayan, uzak karşıtı'.

y. 32, 35, 52

yakışık <T. *yakışık*,
'uygunluk'.

y. 64

y.+ı 25

yakışksız <T. *yakışksız* 'uygunsuz,
uygun olmayan'.

y. 4, 4

yakış- <T. *yakış-*, 'uygun olmak'.

y.-ır 42

y.-maz 26

yaklaş- <T. *yaklaş-*, 'aradaki
uzaklığı azaltmak, yakınlaşmak'.

y.-arak 50

y.-dığını 14

y.-makda 13

yala- <T. *yala-*, 'yalamak'.

y.-maklıktan 48

yalan <T. *yalan* ‘doğru olmayan, yalan’.

y. 25, 44

yalan şahidliği <T. *yalan*, A. *şāhid*, T. *lik+i*, ‘yalan şahitlik yapmak’.

y.+ne 43

yalınız <T. *yalnız* <Osm. *yalıñız* <ET *yalñus*, ‘sadece, yalnızca; yanında başkası olmayarak; ama’. Clauson 930.

y. 1, 23, 34, 35, 42, 54, 57, 58, 64

yalvar- <T. *yalvar-*, ‘yakarmak’.

y.-ır 53

y.-makda 11

yamalı <T. *yamalı*, ‘yama vurulmuş, yama ile onarılmış’.

y. 57

yan <T. *yan*, ‘taraf; kenar’.

y. 15

y.+ımı 35

y.+ımta 33

y.+ına 12, 13, 13, 16, 19, 27, 31, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 4, 4, 44, 44, 47, 54, 55, 7

y.+ında 18, 19, 20, 21, 26, 30, 35, 37, 43, 52

y.+ındaki 14, 32, 35, 56

y.+ından 45

y.+larına 19, 45

yan- <T. *yan-*, ‘yanmak’.

y.-masına 12

y.-mağlı 40

y.-ması 40

y.-masından 40

yangın <T. *yangın*, ‘yangın’.

y. 12

yanısıra / yanları sıra <T. *yan*, Yun. *seirá*, ‘bununla birlikte, bunun yanında’.

y. 45

yani <A. *ya nī*, ‘demek oluyor ki; Sözüün kıyası’.

y. I, 35, 43, 57, 59

yankesici <T. *yankesici*, ‘yankesici’.

y.+ler 10

yanları sıra bk. *yanısıra*

y. 9	y.-diğin 26
yanlış <T. <i>yanlış</i> , ‘yanlış’.	y.-dım 46, 53
y.+dır 46	y.-dın 28, 41, 41, 57
yap- <T. <i>yap-</i> , ‘gerçekleştirmek, oluşturmak; bir harekete başlamak; yardımcı fiil olarak; tehdit yoluyla herhangi bir yola düşürmek; dönüştürmek; uygulamak; bir iş ile uğraşmak; etmek; denemek’.	y.-ın 22
	y.-ıp 24, 30
	y.-ıyorsın 14, 15, 33, 5, 54, 8, 9
	y.-ıyorsun 38, 6
	y.-ıyorum 57
y.-ıyorsın 26	y.-ma 30
y.-ma 32	y.-maklık 41
y.-mak 15	y.-malı 22
y.-acağıdım 48	y.-maya 31
y.-acağıdın 48	y.-mayacaktır 35
y.-acağım 51	y.-maz 26
y.-acağımı 48	y.-mış 56
y.-acak 49	yapdır- <T. <i>yaptır-</i> , ‘Yapmasını sağlamak’.
y.-alım 41	y.-makdan 19
y.-ar 41	y.-sın 4
y.-arım 31	yapış- <T. <i>yapış-</i> , ‘Tutunmak; Bulaşmak’.
y.-arlar 36, 36, 6, 6	y.-dım 5
y.-arsa 19, 56	y.-up 61
y.-arsan 49	
y.-dığımız 41	

yapışdır- <T. *yapıştır-*, ‘Yapışmasını sağlamak, tutturmak’.

y.-ır 57

y.-masını 44

yaprak <T. *yaprak*, ‘Bitkilerin solunum, özümleme, terleme vb. olaylara yarayan, genellikle klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı’.

y. 29

yar- ‘yarmak, yaralamak’.

y.-ması 27

ya Rabb / ya Rabbi <A. *yā, rabb*, ‘ey Allahım! anlamındaki söz’.

y. 11, 52

ya Rabbi bk. *ya Rabb*

y. 52

yaralan- <T. *yaralan-*, ‘yaralanmak’.

y.-dım 30

y.-ıp30

y.-masına 50

yarala- <T. *yarala-*, ‘Yara almak, yaralamak’.

y.-r 27

yaralı <T. *yaralı*, ‘yaralı’.

y. 14

yaramaz <T. *yaramaz*, ‘bir işe yaramayan, yaramaz’.

y. 6

yardım <T. *yardım*, ‘yardım, yardım etme’.

y.+ında 11

yardım et- <T. *yardım, et-*, ‘yardım etmek, el vermek’.

y.-iyorum 10

yarı <T. *yarı*, ‘yarım, bütünün iki eşit veya eşite yakın parçasından biri’.

y. 15

y.+mız 3, 3

y.+sı 15, 33

y.+sını 61

yarık <T. *yarık*, ‘başa alınan darbe sonucu oluşan kırık, yara’.

y.+larına 63

yarın <T. *yarın*, ‘yarın’.

y. 10, 10, 51, 51, 55, 56

y.+a 61

yas- bk. *yaz-*

y.-an 59	y.-dığı 44
yas et- <T. <i>yas et-</i> , ‘yas tutmak’.	y.-diğımı 37
y.-iyorum 9	y.-dikda 55
y.-memiş 9	y.-ıp 11
yas tut- <T. <i>yas tut-</i> , ‘ölen birinin arkasından üzölmek, yasa bürönmek’.	y.-ıyor 29, 44
y.-uyorlar 8	y.-ıyorsın 4
yaş <T. <i>yaş</i> , ‘ıslak, yaş; (zaman) yaş; gözyaşı’.	y.-makda 45
y. 61	y.-maklığa 57
y.+a 54	y.-maklıktan 37
y.+lar 40	yatak <T. <i>yatak</i> , ‘yatak’.
yaş gel- <T. <i>yaş, gel-</i> , ‘gözyaşı akmak’.	y.+ına 52
y.-ip 40	yatıver- <T. <i>yat-, ver-</i> , ‘oracıkta uyumak’.
yat- / yad- <T. <i>yat-</i> , ‘uyumak; uzanmak; ölü olarak yatmak’.	y.-ir 33
y.-mış 11	yavaşca <T. <i>yavaş+ca</i> , <ET <i>yavaş</i> , ‘yavaş bir şekilde’. Clauson, 880.
y.-alım 41	y. 39, 45
y.-an 4	yavaş yavaş <T. <i>yavaş</i> , ‘yavaşça, yavaş hareket ederek’.
y.-ar 28, 35, 37	y. 38
y.-arken 29, 29	yay <T. <i>yay</i> , ‘yay’.
y.-arlar 41	y.+ımı 28
y.-arsın 37	yayıl- <T. <i>yayıl-</i> , ‘yayılmak, dağılmak’.

y.-ıp 62	y.+dan 22
y.-iyor 45	yazı <T. <i>yazı</i> , ‘yazı’.
yayla <T. <i>yayla</i> , < <i>yaylak</i> <ET <i>yaylağ</i> , ‘yayla’. DLT 678.	y. 59, 59
y.+nın 31	y.+da 44, 47
yaz <T. <i>yaz</i> , ‘yaz mevsimi’.	y.+dan 22
yaz- / yas- <T. <i>yaz-</i> , ‘yazmak, yazıya geçirmek’.	y.+lar 61
y. 48, 50	yazıl- <T. <i>yazıl-</i> , ‘yazılmak’.
y.-acağı 61	y.-ması 61
y.-anın 59	ye- <T. <i>ye-</i> , ‘yemek’.
y.-ayım 29	y. 18, 18
y.-dığı 61	y.-meğe 13, 5, 45, 57, 21
y.-dığını 29	y.-meği 10
y.-diklerini 61	y.-mekliğe 18
y-ıp 61	y.-diğinde 50, 55
y.-maklığa 60, 59	y.-dikden 45
y.-mayor 61	y.-rim 24
y.-miş 61	y.-rkene 26, 43
yazdır- <T. <i>yazdır-</i> , ‘yazdırmak’.	y.-rler 22, 64
y.-ır 50	y.-yeceğine 48
yazı <T. <i>yazı</i> , ‘ova, düzlük yer’.	y.-yelim 10, 10, 37
y.+da 46, 47, 44	y.-yim 45
	y.-yin 22
	y.-yip 18, 18, 18, 32, 32, 55

y.-yorsın 13	yemle- <T. <i>yemle-</i> , ‘besili hayvanlara yem vermek’.
y.-yorsunuz 22	
y.-yorum 13	y.-yip 39
yedir- <T. <i>yedir-</i> , ‘yedirmek’.	yen- <T. <i>yen-</i> , ‘yenmek, yiyilmek’.
y.-ip 32	y.-dikten 48
y.-iyorlar 5	y.-er 63
y.-meyip 48	yeni <T. <i>yeni</i> , ‘yeni, tekrar, yine’.
yellen- <T. <i>yel+le-n-</i> , ‘gaz çıkarmak, yellenmek’.	y. 2, 36, 41, 58, 62
y.-mek 8	y.+den 18, 27, 39, 46, 46, 50
y.-mekliğin 26	yer <T. <i>yer</i> , ‘mekan, konum, yer’.
yelleniver- <T. <i>yel+len-</i> , <i>ver-</i> , ‘aniden yellenmek’.	y. 24, 25, 26, 36, 45, 60
y.-ir 26	y.+de 23
yem <T. <i>yem</i> , (hayvan) ‘yem’.	y.+den 44, 63
y. 39	y.+e 14, 15, 15, 15, 30, 57
y.+ini 40	y.+ime 53
yemek <T. <i>yemek</i> , ‘yemek, aş’.	y.+ine 10, 27, 28, 32, 36, 53, 38, 43
y. 26, 26, 32, 40, 57	y.+ini 36, 52
y.+i 49	y.+leri 34, 59
y.+ini 49	yeraltı <T. <i>yer + alt+ı</i> , ‘yeraltı’.
y.+ler 30, 48	y.+ndan 15
y.+lerin 63	yeri- <T. <i>yürü-</i> , ‘yürümek, ilerlemek’. DS, C. XI, 4251.
	y.-mesini 21

y.-mez 21

y.-r 21

yeşil <T. *yeşil* <ET *yaşıl*, ‘yeşil renk’. Clauson 978.

y. 29

yeter <T. *yet-er*, ‘kafi, yeter’.

y. 29

yetiş- <T. *yetiş-*, ‘kavuşmak; yakalamak; yetmek’.

y.-mek 21

y.-eceğim 34

y.-ecek 41

y.-emez 21

y.-ip 21

y.-ir 24, 41

y.-irsin 21

y.-meyer 25

yeyecek <T. *yiyecek*, ‘yiyecek’.

y. 45

yeyka- <T. *yıka-* <ET *yayka-*, ‘yıkamak, temizlemek’. Clauson 981.

y.-mak 30

y.-maya 31

y.-yamaz 34

y.-yıp 9

y.-yip 28

y.-yorlar 64

yeykan- <T. *yıkan-* <ET *yaykan-*, ‘temizlenmek, paklanmak; birisi tarafından temizlenmek, banyo yaptırılmak’. Clauson, 981.

y.-dıkdan 42

y.-ırken 8

y.-mak 31

yığıl- <T. *yığıl-*, ‘birikmek’.

y.-ması 59

yıkıl- <T. *yıkıl-*, ‘çökmek, devrilmek’.

y.-arak 56

yımırta <T. *yumurta* <ET *yımirtğa*, ‘yumurta’. Clauson 938.

y. 9, 9

y.+ları 9

y.+ların 6

y.+sı 9

y.+yı 7

yımirtla- <T. *yumurta+la-*, ‘yumurtlamak’.

y.-maz 9

y.-mişlar 9	39, 39, 40, 41, 42, 42, 47, 49,
y.-yalım 9	52, 52, 56, 56, 56, 60
yırt- / yirt- <T. <i>yırt-</i> , ‘parçalamak, yırtmak’.	yirt bk. <i>yırt-</i>
y. ması 59	y.-ar 61
yırak <T. <i>ırak</i> <ET <i>ırak~yırak</i> , ‘uzak, ırak’.	yit- <T. <i>it-</i> , ‘itmek, ittirmek’. DS, C. XII. 4822.
y. 35	y.-ip 47
yırım yırtık <T. <i>yırım, yırtık</i> , ‘eski püskü, parçalanmış, eskimiş’.	y.-mesi 48
y. 42	y.-miş 48
yiğid <T. <i>yiğit</i> , ‘yiğit’.	yok <T. <i>yok</i> , ‘bulunmayan, mevcut olmayan; değil’.
y.+im 11	y. 20, 21, 25, 26, 26, 4, 4, 4, 41, 48, 52, 57, 60
yılar <T. <i>yular</i> , ‘yular’.	y.+dır 14, 19, 21, 39, 41, 41, 50, 58
y.+ınan 38	y.+udım 28, 49
y.+ını 38, 38	yokarı / yukarı <T. <i>yukarı</i> <ET <i>yoğaru</i> , ‘yukarı’. Clauson 906.
yıldız <T. <i>yıldız</i> <ET <i>yultuz</i> , (astronomi) ‘yıldız’. Clauson 922.	y. 47, 50, 7
y. 23, 6	y.+da 17
y.+lar 4	y.+dan 55
yine <T. <i>yine</i> <ET <i>yana</i> , ‘yeniden, tekrar’.	y.+ya 36
y. 11, 19, 20, 24, 24, 24, 25, 25, 3, 3, 32, 32, 36, 36, 36, 36,	yok git- <T. <i>yok, git-</i> , ‘yok olmak, ölmek’.
	y.-ecek 51

yoksa <T. *yok* + *ise* ‘yoksa’.

y. 29, 32, 36, 63

yoksulluğ <? *yoksul*, T. +*luk* ‘fakirlik, yoksulluk’.

y.+ula 54, 54

yokuş yokarı <T. *yokuş*, *yukarı*, ‘yokuşta yukarı’.

y. 22

yok yalnız <T. *yok*, *yalnız*, ‘sadece, yalnızca’.

y. 2

yol <T. *yol*, ‘yol’.

y. 33

y.+a 51

y.+da 1, 12, 14, 22, 24, 24, 24, 25, 26, 35, 49, 52, 55, 59, 59, 6

y.+dan 15

y.+ı 14

y.+u 51

yola çık- <T. *yol*, *çık-* ‘yola çıkmak’.

y.-ar 32

yol- <T. *yol-*, ‘bir bitkiyi kuvvetle çekip koparmak, yerinden sökmek’.

y.-du 5

yolla- <T. *yol+la-*, ‘göndermek’.

y.-mış 61

yolsuzlık <T. *yolsuzluk*, ‘aksilik’.

y.+a 63

yolüstü <T. *yol*, *üst*, ‘yol üzeri’.

y.+nde 35

yorgan <T. *yorgan*, ‘yorgan’.

y. 27, 27

y.+a 27

y.+ı 27

yöri- <T. *yürü-* <ET *yori-*, ‘ilerlemek, yürümek, hareket etmek’. Clauson 957.

y.-mez 24

yörüt- <T. *yürüt-*, ‘yürütmek, ilerletmek’.

y.-emesi 59

yukarı bk. *yokarı*

y.+daki 20

yuva <T. *yuva* <ET *uya*, (hayvan) ‘yuva’. DLT 629.

y.+sında 14-15

y.+ya 15, 15

yuvarla- <T. *yuvarla-*, ‘yuvarlamak’.

y.-dı 48	yüksek <T. <i>yüksek</i> , ‘yüksek; daha iyi, daha yüce’.
y.-r 47	y. 1
yuvarlak <T. <i>yuvarlak</i> , ‘yuvarlak’.	y. 22, 52, 9
y. 7	yürek <T. <i>yürek</i> , (vücut) ‘kalp; cesaret’.
yuvarlan- <T. <i>yuvarlan-</i> , ‘yuvarlanmak’.	y.+i 52
y.-ırsınıs 63	yüz <T. <i>yüz</i> , ‘surat, çehre’.
yuvarlanıver- <T. <i>yuvarlan-</i> , <i>ver-</i> , ‘birden aşağı yuvarlanmak’.	y.+ü 7
y.-ir 47	y.+üne 26, 7
yük <T. <i>yük</i> , ‘yük’.	yüz- <T. <i>yüz-</i> , ‘suda yüzmek’.
y.+ü 14	y.-üyor 13
y.+ün 31	
yük hayvanları <T. <i>yük</i> , A. <i>ḥayevān</i> , (hayvan) ‘yük hayvanı’.	Z
y. 62	zabit <A. <i>zābiṭ</i> , ‘orduda rütbeli bir komutan’.
yükle- <T. <i>yükle-</i> , ‘yüklemek’.	z. 25, 26, 26, 26, 26
yüklet- <T. <i>yüklet-</i> , ‘yüklemek’.	z.+in 25, 26
y.-ip 15, 21, 56	z.+inin 25
yüklen- <T. <i>yüklen-</i> , ‘bir şeyi sırtı olarak taşımak, yüklenmek’.	zabtet- <A. <i>zabt</i> , T. <i>et-</i> , ‘kontrol etmek, kontrol altında tutmak’.
y.-dikden 5	z.-emeyip 32
y.-yip 10	zahmet çek- <A. <i>zaḥmet</i> , T. <i>çek-</i> , ‘zahmet çekmek’.

z.-dimise 43	z.-yip 28, 56
zahmete gir- <A. <i>zaḥmet</i> , T. +e, <i>gir-</i> , 'zahmet etmek'.	zann <A. <i>ẓann</i> , 'sanı, zan'.
z.-meyiniz 63	z.+ı 8, 14, 26, 26, 28, 40
zahmet etdir- <A. <i>zaḥmet</i> , T. <i>ettir-</i> , 'zahmet ettirmek'.	zannet- <A. <i>ẓann</i> , T. <i>et-</i> , 'sanmak, zannetmek'.
z.-eceksin 22	z.-erek 43
zahra ölçeği <A. <i>ẓaḥīre</i> , ? <i>ölçek</i> , 'tahıl ölçeği'.	z.-ersiniz 51
z. 47, 47	z.-esin 47
z.+ni 47	zannidil- <A. <i>ẓann</i> , T. <i>edil-</i> , 'sanılmak, zannedilmek'.
zahre <A. <i>ẓaḥīre</i> , (bitki) 'tahıl'.	z.-iyor 34
z. 47	zarf <A. <i>ẓarf</i> , 'mektup'.
	z. 61
	z.+a 61
zammuli < ?	zarzavat <F. <i>sebze</i> . A. <i>zevāt</i> ?, 'sebze'.
z. 58	z. 46
zaneyle- bk. zanneyle-	zat <A. <i>ẓāt</i> , 'kişi, zat'.
z.-rim 36	z. 22, 22, 62
zanneyle- / zaneyle- <A. <i>ẓann</i> , T. <i>eyle-</i> 'sanmak, öyle olduğunu düşünmek'.	z.+dan 58
z.-dimte 33	zekillik <A. <i>ẓekī</i> , 'Zeki olma'.
z. mekde 13	z.+in 31
	zekir <A. <i>ẓekīr</i> , 'Kıymetli maden, değerli eşya'.

z.+idir 16	z.+ler 63
zeman / seman <A. <i>zemān</i> , ‘Vakit’.	zırla- <T. <i>zırla-</i> , ‘(ses taklidi) zırıldamak, ağlamaklı ve şikayet edencesine ses çıkarmak’.
z. 29, 33, 63, 63	
z.+a 46	z.-san 20
z.+dır 55	ziade / ziyade / siade <A. <i>ziyāde</i> , ‘fazla, çok’.
z.+ın 1, 25	
zengin <F. <i>zengīn</i> , ‘varlıklı kimse’.	z. 1, 22, 30, 30, 33, 41, 46, 60, 62
z.+in 42	z.+si 63
zerdali <F. <i>zerd+ālū</i> , (bitki) ‘kayısı; kayısı ağacı’.	zian bk. ziyan
z. 43	z.+la 6
zerdali ağacı <F. <i>zerd+ālū</i> , T. <i>ağaç</i> , (bitki) ‘kayısı ağacı’.	ziaret <A. <i>ziyāret</i> , ‘ziyaret’.
z.+nın 43	z. 58
zevalı <A. <i>zevāl</i> , T.+lı, ‘acınacak durumda olan, âciz, zavallı’.	ziaretci <A. <i>ziyāret</i> , T. +ci, ‘ziyaretçi’.
z. 38, 46	z.+lerin 57
z.+ları 14	ziaya <A. <i>ziyā</i> , ‘ışık’.
zevat <A. <i>zevāt</i> , ‘kişi sözcüğünün çoğul hali, kişiler’.	z.+sından 28
z. 2, 58	zihn <A. <i>zihn</i> , ‘hatıra, hafıza’.
z.+ın 2	z.+inde 61
zevzek <? <i>zevzek</i> , ‘boş konuşan, geveze’.	zir <F. <i>zīr</i> , ‘aşağı, alt’.
	z.+de 1, 2
	zira <F. <i>zīrā</i> , ‘çünkü’.

z. 20, 20, 22, 24, 3, 34, 44, 46,
47, 52, 52, 55, 55, 55, 60, 6,
64, 8

ziyade bk. **ziade**

z. 26, 61

ziyan / ziyan <F. *ziyān*, ‘zarar,
ziyan’.

z. 41

z.+ı 26

z.+ını 26

ziyaret-i aşikane <A. *ziyāret*, *āşik*, F.
āne, (F. iza.) ‘sevilen bir dost’.

z.+ye 62

zorba <F. *zūrbāz*, ‘zorba’.

z. 45, 45, 46

z.+nın 45

zuhur et- <A. *zuhūr*, T. *et-*, ‘ortaya
çıkma’.

z.-ip

4

4.3. Yunanca Sözcükler Dizini

di daskalos tis pisteos hocas ‘telkin edici, öğretici hoca’.

d. 1

Dimitrios Thomaidis Efendi

‘Galata’da matbaa sahibi gayrimüslim bir zat’.

d.+nin 58

efimerios ‘vaiz’.

e. 35

En Athinais ‘Atina’da’.

e. I

Ignatiadise ‘Balkapanı Han’da bulunan bir matbaacı?’

1. 58

Ioannes Nikolaidis / Ioannou

Nikolaidou ‘Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake eserinin yayımcısı’.

1. I

Ioannou Nikolaidou bk. *Ioannes Nikolaidis*

1. I

tipois ‘yayınlayan’.

t. I

4.4. Özel Adlar Dizini

Akşehir ‘Konya’ya bağlı bir ilçe’.

a. 1, 54

a.+den 54

a.+e 12

Anatol ‘Anadolu’.

a.+ın 22

Asya ‘Asya kıtası, bu kıta içindeki bir toprak parçası’.

a.+nın 12

Atık Yonaniler ‘Antik Yunanlar’.

a.+in 2

Balkapanı Hanı ‘İstanbul’un Eminönü semtinde bulunan bir han’.

b.+nda 58

Dimitrios Thomaidis Efendi ‘Galata’da matbaa sahibi bir gayrimüslim zat’.

d.+nin 58

Galata ‘İstanbul’daki bir semtin adı’.

g.+da 58

Hamad ‘Hoca’nın öğrencilerinden birinin adı’.

h. 34

h.+a 34

Ignatiadis ‘Balkapanı Han’da bulunan bir matbaacı?’.

I.e 58

Istanbul bk. *İstanbul*

ı. 58

İstanbul / İstanbul ‘Türkiye’nin Marmara Bölgesi’ndeki bir şehri’.

i.+ın 62

Ioannes Nikolaidis / Ioannou Nikolaidou ‘Meşhur Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake eserinin yayımcısı’.

ı. I

Ioannou Nikolaidou bk. *Ioannes Nikolaidis*

ı. I

Konya ‘Türkiye’nin bir şehri’.

k. 1

Nasradın Hoca / Nasradın Koca/ Nasrandın Hoca / Nasreddin Hoca / Nastradın Hoca / Nustreddin Hoca ‘Nasrettin Hoca’.

n. I, 1, 3

n.+nın 1, 1, 2, 3, 31, 57

n.+ya 53

n.+yı 54

Nasradın Koca bk. *Nasradın Hoca*

n. 1

Nasrandın Hoca bk. *Nasradın Hoca*

n. 23

Nasreddin Hoca bk. *Nasradın Hoca*

n. 1

Nastradın Hoca bk. *Nasradın Hoca*

n. 1

n.+ya 12

Nustreddin Hoca bk. *Nasradın Hoca*

n. 1

Perşembe Bazarı ‘Galata semtinde bulunan pazar’.

p.+nda 58

Sultan Alaeddin ‘Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarları’.

s. 22

Şirket-i Nevrie <A. *şirket*, *nevriye*, (F. iza.) ‘Nûriye adlı şirket’.

ş. 64

Talibi ‘yeni yayınlanacak bir eserin adı’.

t. 58, 58, 58

5. SONUÇ

Karamanlıca Nasreddin Hoca Kitabı adlı çalışmada Karamanlı Türkçesi ile yazılmış olan *Nasradın Hoca ve Belagat-ı Mezhake Yani Gükmekliğe Şayeste Mesuliet* adlı eser fonolojik, morfolojik ve sosyo-linguistik açıdan incelenmiştir. Çalışmada yapılan inceleme sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Üzerinde çalıştığımız metnin dili sadedir. Fıkralar kısa cümlelerle ve halk dilinde yazılmıştır. Alıntı sözcüklerin az olması, ağız özelliklerinin belirgin şekilde görülmesi, deyim ve atasözlerine sık rastlanması, fıkraların gerçek yaşamla örtüşmesi gibi veriler eserin sözlü geleneğin bir ürünü olduğunu göstermektedir.

Arap alfabesi, Türkçe ses özellikleri konusunda kısıtlı veriler sunmaktadır. Bunun aksine Grek alfabesi, Arap alfabesi ile karşılaştırıldığında /o/, /ö/, /u/ ve /ü/ seslerinin ayrımını yapmakta ve böylece Osmanlı Türkçesinin seslerini tesbitinde büyük farklılıklar sağlamaktadır. *ότορδηνή* /oturdığı/ “oturduğu” (NHF, 37), *χοσουνά* /hoşuna/ “hoşuna” (NHF, fıkra No. 20).

Metinde birçok arkaik sözcük tespit edilmiştir. Ayrıca Arapça, Farsça ve Yunanca kelimelerin azlığı dikkat çekicidir. Özellikle Arapça ve Farsçadan gelen kelimelerin Türkçeye uygun şekilde yazıldığı görülmüştür. Bunların yanında metnin sözlüğü hazırlanırken bazı kelimelerin kullanılmayan anlamları saptanmıştır: *γεικαγίπ* /yeykayıp/ “yıkayıp” (NHF, fıkra No. 24), *γιοκαρή* /yokarı/ “yukarı” (NHF, 7), *δζεδδί* /ceddi/ “ceddi (oğlak)” <A. *cadī* (NHF, fıkra No. 102).

Metin, bütün halk metinleri gibi ait olduğu dönemin sosyal yapısını anlatmaktadır. Bu çalışmada sosyal hayat, insan ilişkileri, çocuklar, meslekler, ticaret hayatı, din, azınlıklar ve hayvanlar hakkında tespitler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- AĞCA, Ferruh. “Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı Üzerine”, **Türkbilig**, S. 11, 2006, s. 1-3.
- AKSAN, Doğan. **Türkçenin Sözvarlığı**, Ankara: Engin Yayınevi, 1996.
- , **Anadilimizin Söz Denizinde**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2006.
- ANHEGGER, Robert. “Evangelinos Misailidis ve Türkçe Konuşan Dindaşları”, **Tarih ve Toplum**, C. 9, S. 50, Şubat 1988, s. 73-76.
- ALBAYRAK, Nurettin. “NASREDDİN HOCA”, **TDVİA**, C. 32, 2006, s. 418-420.
- ANZERLİOĞLU, Yonca. “Ortodoks Karamanlılar”, **Türk Kültürü**, S. XL/468, 2002.
- , **Karamanlı Ortodoks Türkler**, Phoenix Yayınevi, 2003.
- BALTA, Evangelia. “Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların ‘Ulusal Bilinç’lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlca Kitapların Önsözleri”, **Tarih ve Toplum**, S. 74, Şubat/1990, s. 18-20.
- , “Bulgar Sorununun Yaşandığı Dönemde, Evangelinos Misailidis’in Yayınladığı Mikra Asia Yani Anatoli Adlı Karamanlca Gazete”, **Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos 1942-2005**, 1. Cilt, Kitap Yayınevi, 2005, s. 191-196.
- , “Karamanli Press. Smyrna 1845 – Athens 1926”, **İzzet Gündoğ Kayaoglu Hatıra Kitabı Makaleler**, Oktay Belli, Yücel Dağlı, M. Sinan Genim (eds), Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul 2005, s. 27-33.
- , “Karamanlca (Karamanlidika) Basılı Eserler”, (çev. Andonis Zikas), **Tarih ve Toplum**, C. 11, S. 62, Şubat/1989, s. 57-59.
- , “Evangelinos Misailidis’in Yunanca ve Karamanlca Yayınlarına Osmanlı Kaynaklarının Tanıklığı”, **Toplumsal Tarih**, 2009, s. 24-30.

- . “I Karamanlidiki efimerida Fostir i Fanos. Mia atelesfori ekdotiki prospatheia (1909).” Georgios Salakidis (ed.), **Tourkologika**. Timitikos Tomos gia ton Anastasio K. Iordanoglou, Thessaloniki 2011.
- BAYKURT, Cami. **Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler**, İstanbul: Karma Kitaplar, 2007.
- BENLİSOY, Foti ve Stefo Benlisoy. “‘Karamanlılar’, ‘Anadolu Ahalisi’, ve ‘Aşağı Tabakalar’: Türk Dilli Anadolu Ortodokslarında Kimlik Algısı”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, S. 11, Güz/2010, s. 7-22.
- BORATAV, Pertev Naili. **Nasreddin Hoca**, Edebiyatçılar Derneği, 2. baskı, Ankara 1996.
- ÇELEBİ, Veled, **Letâif-i Hoca Nasreddin**, hzl. Mehmet Arslan-Burhan Paçacıoğlu, Sivas 1996.
- DİLÇİN, Cem. “Türkiye Türkçesinin Sözvarlığı ve Tarihsel Sözlüğü”, **Türk Dil Kurumu Hafta Sonu Konuşmaları**, Ankara 1978, s. 29.
- DUMAN, Mustafa. **Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası**, Heyemola Yayınları, İstanbul 2008.
- ECKMANN, Janos. “Yunan Harfli Karamanlı İmlası Hakkında”, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I**, Toparlıyan: H. Eren-T. Halasi Kun, Ankara: TTK, 1950, s. 27-31.
- . “Karamanlı Edebiyatı”, (çev. Rezzan Algül) **Türk Dünyası Edebiyatı**, Hzl. Halil Açıkgoz. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1991, s. 20-37.
- . “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, **A.Ü. DTCF Dergisi**, C. VIII, Mart/1950, s. 165-200.
- EMEKSİZ, Abdulkadir “Nasreddin Hoca Fıkralarının Atasözleri ve Deyimlerle İlgisi”, **Türk Halk Edebiyatı İncelemeleri (Saim Sakaoglu Armağanı)**, (Ed. Metin Ergun), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 2013, s. 325-340.
- EROL, Merih. “19. Yüzyılda Basılan Karamanlca Eserler&Evangelinos Misailidis”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Ağustos/2004, S. 128, s. 66-71.
- EYİCE, Semavi. “İstanbul’un Fethinden Önceki Devre Ait Eski Eserlerine Dair Bir Kitap Hakkında”, **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi V**, 1954.
- . “Salaville Severien ve Dalleggio, Eugene, Karamanlidika, Bibliographie Analytique d’ouvrages en Langue Turque Imprimées en Caracteres Grecs I, 1584-1850 (Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası, I, 1584-1850)”, **TTK: Belleten**, C. XXVI, S. 102, Nisan 1962, s. 369-374.

- GEMALMAZ, Efrasiyab. **Erzurum İli Ağzları Sözlüğü İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler**. (doktora tezi) Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1978.
- GÜLSEVİN, Gürer. **Eski Anadolu Türkçesi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, Eylül 2011.
- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine**. Hzl: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: YKY, 2011.
- HATİPOĞLU, Vecihe. **Türk Dilinde İkileme**, Ankara 1981.
- İBAR, Gazanfer. **Anadolulu Hemşehrilerimiz: Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe**, İş Bankası Yayınları, 2. Bsk., 2012.
- KAHYA, Hayrullah ve Mustafa Kılıçarslan. “Karamanlıcada i/e Meselesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, vol. 2/8, 2009, s. 200-211.
- , “Karamanlıca Bir Kitap Yeni Hazne ve Dil Özellikleri (İmlâ Özellikleri ve Ses Bilgisi)”, **Turkis Studies International Periodical For Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, vol. 3/6, Fall, 2008, s. 367-408.
- KANIK, Orhan Veli. **Nasrettin Hoca Hikâyeleri**, Yapı Kredi Yayınları (İlk baskı 1949, Doğan Kardeş Yayıncılık), İstanbul 2006.
- KOZ, Sabri. “Bir Karamanlıca Nasreddin Hoca Kitabı”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Nasreddin Hoca Seksiyon Bildirileri**, Ankara 1996, s. 92-94.
- KÖMÜRCÜYAN, Eremya Çelebi. **İstanbul Tarihi 17. Asırda İstanbul**, Eren Yayıncılık, 1988.
- ÖZCAN UĞUR, Elif. “Karamanlıca Tarih-i Osmani Metninin İncelemesi”, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
- SERTKAYA, Osman Fikri. “Grek Harfleriyle Yazılmış Anadolu Karamanlı Ağzı Metinleri Üzerine”, **Journal of Turkish Studies (TUBA)**, 2004, 28/II: 1-21.
- SİVRİ, İsmail. “Nasreddin Hoca”, **Skylife**, 1996, s. 50.
- TEKİN, Talat. “Çeşitli Alfabelerle Türkçe Yazılar: Grek Alfabesiyle Türkçe”, **Tarih ve Toplum**, S. 1/3, 1984, s. 20-23.
- TİMURTAŞ, Faruk K. **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, Enderun Kitabevi, 1994.
- TÜRKMEN, Seyfullah. “Türkçenin Söz Varlığında Nasreddin Hoca’nın Yeri”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 17, Bahar 2008, s.153-158.
- VARDAR, Berke. **Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara, 1980.

YILMAZ ÖNDER, Sevim. “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”, **Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler-Dağlar Dağlar Viran Dağlar**, (ed. Yeliz Okay), Doğu Kitabevi, 2014.

AKSOY, Ömer Asım. **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II**, İnkılap Yayınları, İstanbul 1994.

AYVERDİ, İlhan. **Misalli Büyük Türkçe Sözlük 1-3**, Kubbealtı Neşriyat, 2006.

CLAUSON, Sir Gerard. **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford Press, 1972.

EL-KAŞGÂRÎ, Mahmud. **Divânu Lugâtî't-Türk**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.

KARATZÁS Leonidas ve Faruk Tuncay. **Yunanca Türkçe Sözlük**, Atina 1994.

REDHOUSE, James. **A Turkish and English Lexicon**, Beyrut 1987.

TIETZE, Andreas. **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, Cilt: 1-2, İstanbul 2002.

TDK, **Derleme Sözlüğü**, C. I-XII, Ankara 1978.

TDK, **Türkçe Sözlük**, Ankara 2010.

TDK, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara 1983.

TOPARLI, Recep ve Hanifi Vural ve Recep Karaatlı. **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Osman Ataş
Doğum Yeri : Elazığ
Doğum Tarihi : 10/01/1990
Telefon : +90 537 682 93 84
E-posta : 1osmanatas@gmail.com
Adres : Sultan Selim Mahallesi, Aktekin Çıkmazı, No: 4/6
Kağıthane/İstanbul – TÜRKİYE

EĞİTİM

2015-....: Yüksek Lisans

Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Eski Türk Dili Anabilim Dalı

Tez Başlığı: Karamanlıca Nasreddin Hoca Kitabı

2009-2014: Lisans

Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

İŞ TECRÜBESİ

2018-... : ASTA TÖMER, Türkçe öğretmeni (Yabancılar için Türkçe)

2017-... : Türk & Amerikan Derneği, Türkçe öğretmeni (Yabancılar için Türkçe)

2017-2018 : AZE Dil Okulları, Türkçe öğretmeni (Yabancılar için Türkçe)

- 2015-2017 : Hirmizy Group Eğitim ve Danışmanlık Merkezi, Türkçe öğretmeni (Yabancılar için Türkçe)
- 2016 : Yabancılar için Osmanlıca Paleografya Yaz Okulu, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe öğretmeni
- 2015-2016 : Yıldız Teknik Üniversitesi TÖMER, Türkçe öğretmeni (Yabancılar için Türkçe)
- 2014-2015 : National and Kapodistrian University of Athens, stajyer Türkçe öğretim görevlisi (Yabancılar için Türkçe)

DİLLER

- İngilizce : C1
- Yunanca : A1 (Democritus University of Thrace, Komotini/YUNANİSTAN)